דבר
העסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
עתון פועלי ארץ ישראל
מיסודו ועורכו הראשון ברל כצנלסון ז"ל
מנהל: עם לשרוב
יום ראשון, כ' בניסן תשמ"ז, 19 באפריל 1987 ● גליון 19097
היום 16 עמודים ● המחיר 85 אג', באילת 74 אג'

היום בדבר

השופט **בנימין כהן**, פרופסור **אוריאל רייכמן**, ד"ר **יגאל ארנון** ועו"ד **מיכל שקד** משיבים על שאלות „דבר" בעניין שלטון החוק. **חיים י. צדוק** ו**חגי אשד** על השב"כ. **שי פלדמן** על יחסי ישראל־ארצות הברית בעקבות פרשת פולארד. **טלי זלינגר** על ימיו האחרונים של דדו. **חיים גורי**, האם אפשר לכפות פתרון במזרח התיכון. **פנחס יורמן** על הדיון המדיני הראשון בכנסת, ב־1949. **אבירמה גולן**, פייגל'ע נוסעת לארץ ישראל – תמונות מאלבום. „**משא**" לתרבות ולאמנות

מזג האויר

התחזית: מעונן חלקית עד מעונן עם גשמים מקומיים בצפון הארץ ובמרכזה.
המעלות הצפויות: ירושלים: 6־12; רמת־הגולן: 5־12; גמל חיפה: 12־17; טבריה: 12־20; עפולה: 9־16; השומרון: 8־14; תל־אביב: 12־19; נמל תעופה בן־גוריון: 10־19; יריחו: 12־23; עזה: 12־18; באר־שבע: 8־19; אילת: 16־24.

18 המחבלים שנהרגו בלבנון אנשי 'חזבאללה' – וגם 'אמל'

ארבעה חיילי צה"ל נפצעו קל בתקרית ● תושב מרג'־עיון נהרג מקטיושה

מאת טלי זלינגר ושמעון ויס, סופרי „דבר"

גורמים בכירים בצה"ל הביעו אתמול שביעות רצון מהאופן בו היו חיילי צד"ל ערוכים במוצב, ומהתפקוד המהיר של כוח צה"ל וצד"ל במהלך ההיתקלות שבה נהרגו 18 אנשי „חזבאללה".

התקרית אתמול לפנות בוקר היתה מהחמורות ביותר שאירעו באיזור הבטחון ובמערכת הבטחון רואים הרמה בפעילויות המחבלים באיזור הבטחון בשבוע החולף. אותם גורמים מייחסים חלק מההסלמה הזאת לנוכחות הסורית בביירות ובאיזור צידון ולגיבוי ולתחושת הבטחון שהם נותנים ל„אמל".

אתמול תקף כוח גדול של מחבלים מארגון „חזבאללה" ומארגון „אמל" מוצב של צד"ל וכוח של צה"ל ליד הכפר קנטרה בגזרה המרכזית בצפון אזור הבטחון. כוח צה"ל שהיה באזור, ירה לעבר התוקפים ופתח במירדף, שבמהלכו נהרגו 18 מחבלים. ארבעה חיילי צה"ל נפצעו פצעים קלים ביותר וקיבלו טיפול.

ההתקפה החלה סמוך לשעה ארבע לפנות בוקר. כוחות צה"ל השיבו אש, והכוח התוקף החל נסוג לעבר גבול אזור הבטחון, כשכוחות צה"ל וצד"ל דולקים בעקבותיו. במהלך ההיתקלות והסריקות הופעלו גם מסוקי קרב.

עם תום המרדף נתגלו בסריקות 18 גופות של מחבלים, חלקן ליד המוצב המותקף ואחרות פזורות בשטח, וסימניהם המזהים העידו כי השתייכו גם לארגון „חזבאללה" וגם ל„אמל". נראה, כי הכוח התוקף סבל נפגעים נוספים, שחצו את קו הגבול של רצועת הבטחון. בשטח נמצאו פזורים אמצעי לחימה רבים, נשק אישי, תחמושת, מטולי אר.פי.ג'י וחומרי נפץ.

תוך כדי הסריקות נורה לסירוגין פגזי מרגמה מהתחום שמחוץ לאזור הבטחון לכיוון אזור התקרית, והושבה אש תותחים לעבר מקורות הירי.

עוד במהלך שעות הבוקר נורתה קטיושה שנפלה בכפר הנוצרי מרג'־עיון ותושב המקום נהרג. כתוצאה מהתפוצצות הקטיושה, נגרמו נזקים כבדים למבנים בעיירה. לדעת גורמים באזור, מבקשים המחבלים לשבש את חגיגות הפסחא של הנוצרים על־ידי ירי הפגזות תכופות.

אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד, הגיע למקום התקרית דקות אחדות לאחר שהחלה והשתתף במרדף אחרי המחבלים ובסריקות. מאוחר יותר, בשעות לפני הצהריים, הגיע גם הרמטכ"ל רב־אלוף משה לוי, ששמע סקירה אודות הקרב שהתרחש ושיבח את החיילים על תפקודם.

באותו איזור עצמו נהרגו לפני שבוע שני חיילי צה"ל, ונראה כי הפעם היתה פעולת צה"ל טובה ומוכנה מבעבר. גורמים צבאיים מבקשים להבהיר, כי אין לצה"ל מלחמה עם „אמל" או עם השיעים בדרום לבנון.

בתקריות האחרונות היו לשיעים מארגון „אמל" נפגעים, ולא מן הנמנע כי מתפתחת מתיחות, שלישראל אין עניין בה.

גורמים צבאיים מעריכים, כי הירידה הסורית דרומה היא פרי החלטה מקומית, שמקורה בסעות אולם התוצאה היא חיזוק „אמל" וחיבורו עם „חזבאללה" נגד ישראל.

מקורות צבאיים בדרום לבנון אמרו, כי למרות תקיפת הנפל של אתמול, המצטרפת לשרשרת כשלונות של המחבלים בחודשים האחרונים בנסיונותיהם לתקוף את רצועת הבטחון, יש לצפות כי התקיפות ונסיונות הפיגוע יימשכו גם בעתיד הקרוב וביתר שאת. צה"ל וצד"ל נערכים להתמודד עם ההיערכות החדשה של המחבלים

דן שומרון – מהבוקר הרמטכ"ל ה־13 בצה"ל

מאת טלי זלינגר, הסופרת הצבאית של „דבר"

ראש הממשלה יצחק שמיר יעניק הבוקר ב־9.00 לאלוף דן שומרון דרגות רב־אלוף וימנה אותו לרמטכ"ל ה־13 של צה"ל במקומו של רב־אלוף משה לוי.

בצהריים יתקיימו טקסי פרידה במטה הכללי ולאחריהם יעזוב רב־אלוף לוי את שירותו הפעיל בצה"ל, ורב־אלוף דן שומרון יתפוס את מקומו. בטקסים יהיו נוכחים שרים ואלופי צה"ל. הבוקר תתקיים גם קבלת פנים אצל נשיא המדינה.

איגרת הפרידה של לוי ופקודת היום של שומרון יקראו במחנות ובבסיסים בימים הקרובים במסדרים חגיגיים. באגרת הפרידה אומר רב־אלוף לוי בין השאר: „...רבות עברנו יחד ויכלנו לאתגר. כל אשר נעשה – אתכם ובזכותכם הוא ואני מודה לכם על־כך. רב־אלוף דן שומרון ...מסלול שירותו כלוחם, מצביא ואיש שריון, הובילו בקשות שבמערכות ישראל והוא יכול להן. נאחל לו כולנו הצלחה בדרך הקשה להגנת מדינת ישראל...".

בפקודת היום של הרמטכ"ל הנכנס כותב בין השאר רב־אלוף דן שומרון: „באזורנו, המאופיין בשינוי משקל רופף, כוחנו המרתיע מהווה גורם מייצב ונדבך ראשון לכל הסכם או סיכוי לתהליך של שלום. כמפקדכם אני חש היום אחריות כבדה ועם זאת בטחון רב בכוחנו...

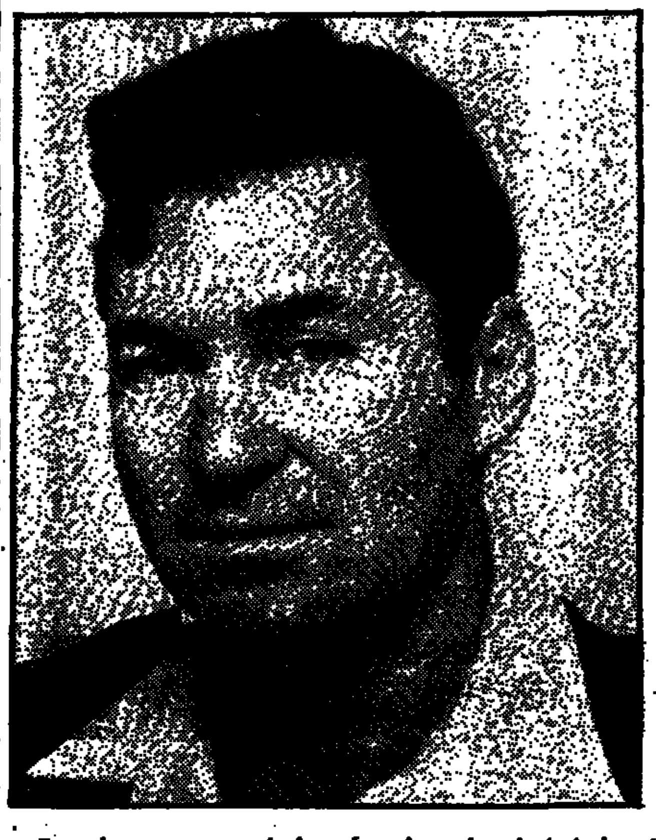

הדיון בערעור נפסו – ב־24 במאי; השב"כ נגד חקירת שיטות עבודתו

מאת מובה צימוקי ונתן רועי, סופרי „דבר"

לקחיו האישיים של ראש הממשלה יצחק שמיר מפרשת השב"כ (קו 300) היו בין הגורמים העיקריים לעמדתו הנחרצת, כי ימוצה ההליך המשפטי בפרשת נפסו.

כזכור, עמד ראש הממשלה בשעתו במצב לא נוח, כאשר בבקשת החנינה של ראש השב"כ לשעבר, אברהם שלום, נאמר כי הוא פעל „בסמכות וברשות", אף כי שמיר תמך בשלום לאורך כל הדרך ומנע חקירה משפטית בפרשה.

שמיר מחזיק הפעם בעמדתו זו מול עמדת ראש השב"כ ועמדת היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש, שביקשו לנסות למצוא דרך לעקוף את ההליך המשפטי. שמיר הדגיש לפני ראש השב"כ והיועץ המשפטי לממשלה, כי הוא מתנגד בתוקף לערב את הדרג המדיני בפרשה זו.

ערעורו של עזאת נפסו יחל בבית המשפט העליון ב־24 במאי, כך החליט ביום ו' נשיא בית המשפט העליון מאיר שמגר. טרם נקבע הרכב השופטים שידון בערעור, אך נודע כי חומר הערעור מכיל אלפי דפי פרוטוקול מדיוני הערכאות השונות וכן חומר חקירה של התיק בעבר.

מקורות משפטיים בכירים הבהירו, כי אחת מתוצאות ההליך

(המשך בעמ' 2)

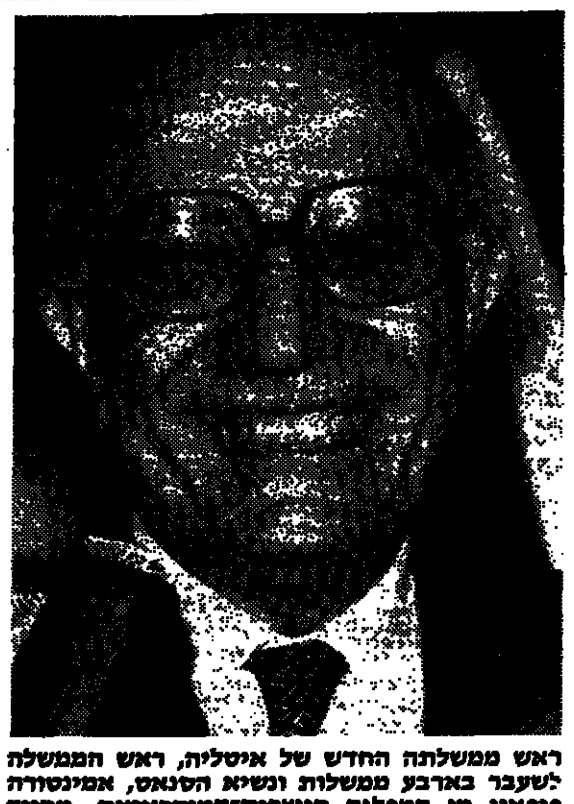
ראש ממשלתה החדש של איטליה, ראש הממשלה לשעבר בארבע ממשלות ונשיא הסנאט, אמינטורה פנפאני מן המפלגה הנוצרית־דמוקראטית, מחייך בשביעות רצון לאחר הקראת שמות שרי ממשלתו החדשה שהושבעה אתמול. ממשלתו של פנפאני תהיה הממשלה ה־46 של איטליה מאז סוף מלחמת־העולם השנייה. חברים בה 16 אנשי המפלגה הנוצרית־דמוקראטית ותשעה טכנוקראטים. זוהי ממשלת מעבר שעיקר תפקידה הכנת הבחירות שתיערכנה לאחר כשלונה הצפוי להשיג את אמון הפרלמנט בהצבעת אמון שתתקיים מחר. על־פי התסריט יפרק נשיא איטליה פראנצ'סקו קוסיגה את הממשלה מיד אחרי ההצבעה ויבקשה להישאר כממשלת־מעבר עד אחרי הבחירות. (צילום: א.פ)

בגין אושפז לבדיקות בגלל חולשה כללית

מאת טובה צימוקי ורבקה הרניש, סופרות „דבר"

ראש הממשלה לשעבר מנחם בגין מאושפז בבית החולים „שערי צדק" מיום ה' לצורך בדיקות בגלל חולשה כללית. סיבת חולשתו של בגין עדיין לא אובחנה.

מנחם בגין הובהל על־ידי בני משפחתו ל„שערי צדק" בגלל „חולשה כללית" – כפי שנמסר ל„דבר". הוא נמצא בבדיקות שגרתיות בהשגחתו של ד"ר עמיצור פרקש מהמחלקה האורולוגית.

הרופאים אומרים, כי מצבו הכללי של בגין טוב, אולם טרם נעשתה אבחנה והבדיקות נמשכות. בגין יעזוב את בית החולים רק בתום הבדיקות, והובר בית החולים מסר, כי הוא ישתחרר עוד ימים ספורים.

בגין מאושפז בחדר נפרד. בני משפחתו ובן יחיאל קדישאי נמצאים כל העת ליד מיטתו.

כזכור, לפני כשנתיים וחצי עבר בגין ניתוח בבלוטת הערמונית, שהוכתר בהצלחה מלאה. בגין פרש מתפקידו באוגוסט 1983 ומאז יצא רק פעמים ספורות מביתו, כשעלה לקבר רעייתו עליזה בהר הזיתים.

לוי הורה לחדש הפצת המחקרים על מהלכי מלחמת יום הכיפורים

מאת טלי זלינגר, הסופרת הצבאית של „דבר"

הרמטכ"ל הפורש, רב־אלוף משה לוי, הורה למחלקת היסטוריה לחדש את הפצת המחקרים על מהלכי מלחמת יום־הכיפורים. בימים אלה מופצים הכרכים העוסקים בימים הראשונים למלחמה ולכל יום מוקדש כרך נפרד. סיווג החומר סודי ביותר והוא מופץ רק בעותקים מעטים.

לפני כשלוש שנים עוכבה הפצת כרכי מחקר מחלקת היסטוריה על מלחמת יום הכיפורים ומחקר תיפקוד מוצב הפיקוד העליון בשל סערה שהתחוללה סביב תוכן החומר. נטען, כי הדו"ח עושה עוול לרמטכ"ל דאז דוד אלעזר.

רב־אלוף לוי הורה בשעתו לעכב את הפרסום, ונעשתה עבודה לתיקון וניסוח־מחדש של חלק מהדברים. הכרכים שכבר הושלמו הופצו אל המכותבים הרלוונטיים.

דמשק: מו"מ לחילופי אסירים בשבויי צה"ל

דמשק (ע"צ). – מגעים לקראת הסכם להחלפת אסירים פלשתינים הכלואים בישראל בשני חיילי צה"ל המצויים בידי ארגון „חזבאללה" מתקיימים בימים אלה – אמר אתמול ג'דיוס קאואס, ראש הוועד להגנה על האסירים הפלשתינים במסיבת עתונאים שערך בדמשק.

בדברים שנשא לרגל „שבוע ההגנה על האסירים הפלשתינים" אמר קאואס, כי „ארגון ,חזבאללה' מנהל כרגע משא ומתן לשחרור אסירים פלשתינים, מאז שמסרנו לו, לבקשתו, את הרשימות המלאות של אסירים אלה".

קאואס, שדיבר בנוכחות מנהיגי ארגוני מחבלים פרו־סוריים במשרדי הארגון הפורש מאש"ף של אבו מוסא, נמנע מלמסור פרטים כלשהם על מהלך הגישושים או על זהותם של העוסקים בהם.

קאואס ציין, כי ארגון „אמל", המחזיק בידיו איש צוות אוויר ישראלי, לא ביקש לקבל את רשימת האסירים הפלשתינים לקראת אפשרות של עריכת חילופי שבויים.

חאשוגי: ל„מוסד" רשת סוכנים יהודים באיראן

מאת גדעון קוץ, סופר „דבר" בפריס

פאריס (מיוחד ל„דבר"). – „פניתי לידידי הוותיק שמעון פרס לאחר שהשירותים המצריים, שנעזרו ב„סי.איי.אי." לא הצליחו למסור לי פרטים על אישיותו ומהימנותו של המתווך האיראני מנושר גורבניפאר, שהציע לי באפריל 85 את עסקת הנשק האיראנית־אמריקאית" – כך אומר המיליארדר הסעודי עדנאן חאשוגי בראיון לשבועון „לה פיגארו מאגאזין".

לדברי חאשוגי, קיבל תוך שבועיים מפנייתו את תשובת „המוסד" הישראלי באמצעות יעקב נמרודי שלפיה „גורבניפאר הוא אז. קיי.".

חאשוגי אומר עוד בראיון, כי ל„מוסד" רשת שתולה היטב של סוכנים מעולים בטהראן. לדבריו, המדובר ביהודים איראנים, הנהנים מקשרים הדוקים עם קובעי המדיניות.

העתון „ניו־יורק ניוז דיילי" מספר:

חמישה אירופים נאשמים בארה"ב בהונאה במיליארדים למען אש"ף

מאת מערכת „דבר" בארה"ב

ניו־יורק (מיוחד ל„דבר"). – חמישה אנשי עסקים אירופים הואשמו ביום חמישי במנהטן בנסיון למכור שטרי חוב חסרי ערך עבור סכום של 648 מיליון דולאר, כחלק ממעשה מרמה בין־לאומי בהיקף של 3.5 מיליארד דולאר, בו קשורים כפי הנראה אנשים המקורבים לאש"ף, כך נמסר על ידי שלטונות החוק לעתון „ניו־יורק ניוז דיילי".

הבלש רוברט קלאנגלו ממשטרת ניו־יורק אמר, שזה אחד ממעשי ההונאה הגדולים ביותר, ויתכן שחלק מהרווחים בהונאה זו היה מיועד לתמוך בפעולות טרור.

שני נורווגים, שני צרפתים וגרמני אחד מואשמים בנסיון למכור לפני חודש שטרי חוב, שהונפקו על־ידי ממשלת אינדונזיה לבלש משטרת ניו־יורק שהתחזה לאיש עסקים.

שטרי חוב אלו הונפקו על־שם חברה, שמושבה בביירות ושמנוהלת על־ידי חסן זובאידי, איש עסקים פלשתיני הקשור לאש"ף. זובאידי מבוקש על ידי משטרות לונדון ומערב גרמניה בקשר למעשי הונאה אחרים.

שרידי מקדש עתיק בנוי לבנים שרופות שנתגלו לאחרונה בצפון סוריה ושמציינים, לדברי חוקר מאוניברסיטת ייל, את אתר בירת מסופוטמיה שובת אנליל. (צילום: א.פ.)

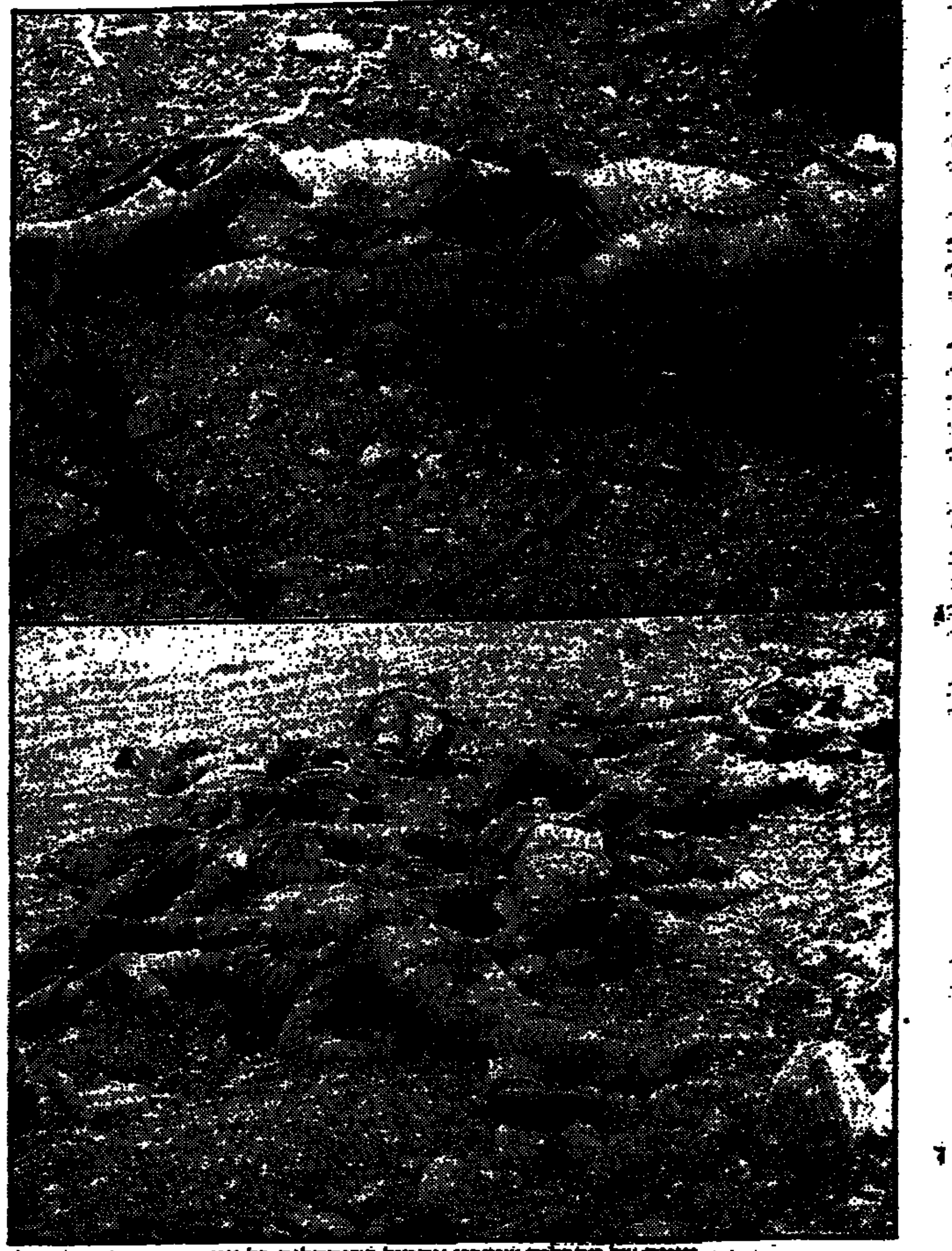
גוויות של מחבלים שנהרגו אתמול בהיתקלות בלבנון.

פולין מוכנה לשמש תחנה למעברם של יהודי ברה"מ

מאת גדעון קוץ, סופר „דבר" בפריס

פאריס (מיוחד ל„דבר"). – פולין הודיעה את נכונותה לשמש תחנת מעבר ליהודים סובייטים שירשו לעלות לישראל, מסרו דיפלומטים פולנים, שמסרו על כך לסופר „דבר". אמרו כי פולין השמה לממש את הנסיון שצברה בשטח זה בעבר וכי היא רואה בכך תפקיד של ארגונים מרכזיים לעצמה ואפשרות לצבור „הון פוליטי" בזירה הבינלאומית.

עם זאת אמרו הדיפלומטים הפולנים, כי עדיין לא ברור בכמה מהגרים מדובר ומתי יינתן אור ירוק לביצוע התוכנית במוסקבה.

הפולנים הביעו עניין רב בשיפור היחסים הישראלים־סובייטים, והעלו לדעת, אם ישראל אכן חוששת שלא כל המהגרים יגיעו בה, אחר במעבר דרך מדינת הגליל של מיכאל גורבצ'וב. מכבדים כמו הוא שלה בקנה אחד עם המדיניות שהממשל השלם מנהל בה. אבל בינתיים, עוד צריך להראות שמא, ברבגיי הבריות, יהיו הגבול בין גורבצ'וב לרובצ'ק – רק שהוא עוד לא ידוע על כך.

המקורות אמרו, כי פולין שבעת רצון מקצב התקדמות יחסיה הקונסולאריים עם ישראל. עם זאת, הם הביעו חשש מהקמת משרדי „קול אמריקה" בישראל, משום שמוכנה, לדבריהם, גבעת של מדינה שלישית לשידורי תעמולה אנטי־פולנית. לדבריהם, העבירה פולין מחאה בלתי־רשמית בנדון לישראל.

אמנה חדשה תמנע מישראל טכנולוגיית טילים גרעיניים

מאת דוד שרביט, סופר „דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל„דבר"). – אמנה חדשה של מדינות המערב תמנע מישראל השגת טכנולוגיה להפעלת טילים גרעיניים. האמנה החדשה הוכרזה בשבוע שעבר על ידי מדינות הגרעין במערב.

בהתאם לאמנה, ימנעו החתומים עליה מהעברת הטכנולוגיה האמורה למדינות, שפיתחו יכולת גרעינית ושאינן חתומות על האמנה למניעת הפצתו של נשק גרעיני. על האמנה החדשה חתומות ארה"ב, בריטניה, צרפת, יפאן, מערב־גרמניה, קנדה ואיטליה.

האמנה החדשה מהווה השלמה באמנה למניעת הפצתו של נשק גרעיני, זאת לאחר שהובע חשש, כי האמנה המקורית אינה מכסה גם את אמצעי השיגור של נשק גרעיני.

בין המדינות, שפיתחו יכולת גרעינית ושההסכם החדש נועד למנוע מהם טכנולוגיית טילים גרעינית, נמנות: הודו, סין, ישראל, דרום־אפריקה ופאקיסטן. עם זאת חלק ממדינות אלה כבר פיתחו יכולת ייצור של ראשי נפץ גרעיניים ועל פי הערכות במערב גם לישראל ישנה יכולת כזו.

שמיר מתנגד למינויו של בריר „שלא לכפות מנכ"ל על מודעי"

מאת טובה צימוקי, סופרת „דבר" בירושלים

ראש הממשלה יצחק שמיר מתנגד בתוקף למינויו של אברהם בריר לתפקיד מנכ"ל משרד המשפטים, מאחר שהוא סבור כי יוכל להשיב את יצחק מודעי לתפקיד שר המשפטים סמוך לחודש יולי. שמיר התבטא, כי אינו רוצה לכפות מנכ"ל על מודעי.

נודע, כי בשיחות שהתנהלו באחרונה בנושא זה בצמרת הליכוד הובהר, כי לקראת חודש יולי – מועד תום כהונתו של שגריר ישראל בארה"ב מאיר רוזן – תעלה שוב בהליכות שאלת מינוי מודעי. מינוי שגריר הוטרף על שר האוצר שמעון פרס יגרור שוב את התנגדות שעליה עומד הליכוד היא – חזרתו של מודעי למשרד המשפטים.

בפגישה שהתקיימה באחרונה בין שמיר למודעי, הבטיח ראש הממשלה למודעי, כי יפעיל את כובד משקלו להחזקתו לתפקיד שר המשפטים.

השגרירות בארה"ב מתפרקת מתריעים הפקידים בירושלים

מאת יוסי מלמן, סופר המדיני של „דבר"

„שגרירות ישראל בוואשינגטון מתפוררת לחלוטין" – כך אמרו אמש פקידים בכירים בירושלים, בהתייחסם לעזיבה שמרים הצעבר מארה"ב דיווח על שיחותיו של שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ במוסקבה. „למעשה מצויה השגרירות במצב של חוסר תפקוד מוחלט", הוסיפו הפקידים.

השגריר מאיר רוזן נמצא בסיור בדרום אמריקה. הציר המדיני החדש, עודד ערן, עושה בביקור מולדת בארץ והשגרירות החשובה ביותר של ישראל מנוהלת על ידי ציר ההסברה אשר נעים.

משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ נאלצו להתערכן על ביקור שולץ בברה"מ מהידיעות בכלי התקשורת.

חגיגות המימונה ייפתחו בירושלים במוצאי הפסח

(ע). – חגיגות המימונה העומדות בסימן 20 שנה לאיחוד ירושלים ייפתחו מחר בירושלים.

באוהל מלכותי שיוצב במגדל דוד ושהובא במיוחד ממארוקו, יארח ראש עיריית ירושלים טדי קולק את קהל המוזמנים, ביניהם מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס.

דו"ח ועדת הבירור – בעוד חודש דו"ח ועדת אבן – עשוי להתעכב

מאת כותרת "דבר"

בעוד כחודש תגיש ועדת הבירור לפרשת פולארד את הדו"ח שלה לממשלה. שני חברי הוועדה, עו"ד יהושע רוטנשטרייך ורב־אלוף (מיל') צבי צור, יסיימו השבוע את שמיעת העדויות.

כפי שנודע, הצטברו כבר עתה עשרות קלטות ("לפחות 50", לדברי יודע דבר) מן העדויות שנשמעו עד כה בוועדה, כולל הדרג המדיני. במרוצת השבוע הזה יופיעו עוד כמה מחקרים להשלמת עדויותיהם, בעקבות שאלות שהתעוררו עם שמיעת מתושאלים אחרים. לאחר פענוח החומר יגשו חברי הוועדה לכתיבת הדו"ח, ומצפים שיסיימו את עבודתם באמצע חודש מאי.

גם ועדת־המשנה של ועדת החוץ והביטחון המבררת את הפרשה כבר נמצאת בשלב סיום העדויות, ונותר לנתח את החומר שהצטבר ולכתוב את הדו"ח. ואולם בוועדה שהרכבה פוליטי שלב ניתוח החומר קשור בדיונים ארוכים יותר ומורכבים יותר מאשר בוועדה קטנה של מומחים.

הקטנת העומס על טייסי "אל־על" תקטין את נתח השוק של החברה

מודים, כי הקטנת העומס על הטייסים בעונת הקיץ, כפי שמסר בראשית השבוע המנכ"ל רפאל הרלב, תביא לצמצום חלקו של המוביל הישראלי בתנועה. אחד מצעדי־החירום להפעלת ...להשיג המתכוונת... המחסור בטייסים יידון הבוקר בבית־המשפט המחוזי בירושלים. גורם מרכזי בהנהלת "אל־על" ... בבקשה להימנע מהקטנת העיבוד, אלא בבידור שעדך לא נבצא אף טייס אחד שהודה, כי פנה להנהלה באורח פרטי בבגמה זו. צעד מרכזי בהקטנת העומס על הטייסים בקיץ אמור להיות הקטנת הצוות בטיסה הישירה בין נמל ברצרוין לניו־יורק וחזרה משלשה אנשים לחבישה. המנכ"ל הרלב מעריך, כי בכך יוזיל את מאגר הטייסים בעשרה אנשים. ...להנהלה וביקשו שלא להפעיל הסדר זה. המשמעות היא, הדגיש המקור, כי הטייסים חוששים מהקטנת הכנסותיהם.

ראשי ארגוני הטייסים הכחישו אמש טענה זו. יו"ר איגוד טייסים הקברניט יצחק גנן אמר, כי טייסים רבים הפצירו בו לבקש יותר תקיפות לשם הקטנת העומס המוטל עליהם ... ההנהלה טוענת, כי גם חברת "ט.וו.איי." מקיימת את הטיסה הישירה לארץ בצוות של חמישה, אולם הטייסים טוענים, כי "טי.וו.איי." טסה ביום ואילו "אל־על" בלילה.

נוכח התנגדות ההסתדרות פנה בשבוע שעבר המפרק הזמני עמרם בלום לבית־המשפט המחוזי בירושלים, שבסמכותו בהנהלת "אל־על" בארבע השנים האחרונות, וביקש את הנחייתו. הבוקר יתקיים דיון ראשון בבקשה בבית־המשפט.

פניות לבגין, וייצמן שרון וארנס בעניין האזנות של "רפול"

מאת כותרת "דבר" בכנסת

חבר ועדת החוץ והביטחון של הכנסת יוסי שריד מברר אצל ארבעה שרי בכהון לשעבר, אם אומנם נתנו לרמטכ"ל לשעבר רפאל איתן אישור להאזנות הסתר, כפי שהוא טוען עכשיו.

ח"כ שריד הגיש בסוף השבוע שאילתות בעניין זה לעזר וייצמן, אריאל שרון ומשה ארנס ושלח מכתב באותו עניין למנחם בגין. "אתה, שהתנגדת כל השנים באופן עקרוני ותקיף לציתות טלפוני כאמצעי למניעת הדלפות, האם אישרת ציתות כזה לטיפותיהם של אלופי צה"ל?" – שואל ח"כ שריד את בגין.

פוטרתי שלא בצדק – טוען איש גוף ממלכתי הקשור באחת הפרשיות

מאת סופר "דבר" בירושלים

המקומון "כל העיר" פרסם, כי עובד לשעבר בגוף ממלכתי, המעורב בפרשה שהסעירה את המדינה, תובע ממעסיקיו פיצוי בסך מאות אלפי דולארים.

העובד טוען, כי נעשה לו עוול לאחר שאולץ להתפטר מעבודתו בשל נימוקים לא עניינים. האיש, בן 27, הגיש את תביעתו לראשי הגוף הממלכתי ולא בהליך משפטי מקובל.

האיש נמצא עתה במשא ומתן עם ראשי הגוף, אך אלה טוענים, כי אומנם סיפק להם שירותים, אך לא עבד אצלם.

העובד לשעבר נעזר בייעוץ משפטי שמעניק לו המשפטן ד"ר מיכאל קורינלדי.

שרון פורש מהאוצר וייעץ לבנק העולמי

מאת אמנון אמר, סופרו הכלכלי של "דבר" בירושלים

מנכ"ל האוצר ד"ר עמנואל שרון יפרוש מתפקידו באוקטובר ויתמנה ליועץ בכיר לבנק העולמי בוואשינגטון. בתפקידו החדש יעסוק שרון בתכנון מדיניות כלכלית וסיוע לארצות מתפתחות.

תפקיד זה הוצע לשרון לאור חלקו המרכזי בתכנון המדיניות הכלכלית, שהפעילה הממשלה ביולי 1985.

באחרונה הצטמצם מאד שיתוף הפעולה בין המנכ"ל ובין שר האוצר משה נסים, ולמעשה שרון כמעט ולא שותף בתכנון הרפורמה האחרונה במסים.

פאהד סיים ביקור בפאריס וצרפת מצפה לעסקת נשק

מאת גדעון קרן, סופר "דבר" בצרפת

פאריס (מיוחד ל"דבר"). – פאהד מלך סעודיה סיים שלושם ביקור ממלכתי בן עשרים וארבע שעות בפאריס, שבו נועד עם הנשיא פרנסואה מיטראן ועם ראש הממשלה ז'אק שיראק. צרפת מקווה, כי בעקבות השיחות תוכל לזכות בעסקת הנשק הגדולה בשווי של 3 מיליארד דולאר למכירת שש עד שמונה צוללות ולבניית נמל בג'דה. הסעודים יודיעו על החלטתם הסופית בעוד חודשיים.

קונפדרציית האיגודים בעד ועידה בין־לאומית

מנכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר נועד בסוף השבוע בבריסל עם מנכ"ל הקונפדרציה הבין־לאומית של האיגודים המקצועיים החופשיים, ג'ון וונדרוקן, וסוכם ביניהם על תמיכת הארגון, המייצג יותר מ־100 פדרציות מקצועיות ב־80 מדינות בעולם החופשי, בקיום ועידה בין־לאומית לשלום במזרח־התיכון.

כן סיכמו השניים על שיתוף פעולה להחזרת נציג ההסתדרות לוועד־המנהל של ארגון העבודה הבין־לאומי ... דרום־אפריקה ומתן סיוע מאסיבי לאיגודים המקצועיים השחורים האותנטיים בדרום־אפריקה, ותמיכה בהכללת ההסתדרות בוועד המנהל של הארגון בבחירות שיתקיימו בקונגרס העולמי באוסטרליה.

בשיחה שקיים קיסר עם נשיא פדרציית האיגודים המקצועיים בהולנד הנס פונס, סוכם על הידוק הקשרים והעמקתם. הנס פונט הוזמן לישראל כאורח ההסתדרות, וזה יהיה ביקורו הראשון בארץ.

המשטרה מנעה הדרוזים בגולן מלהפגין ביום העצמאות הסורי

מאת שמעון ויים, סופר "דבר" בצפון

כוחות משטרה תגבו הסדר תקיים בהיקפה, שהתפרסו בחוצות הכפרים הדרוזיים בצפון הגולן, מנעו שלשום נסיונות לציין שם את חג העצמאות הסורי בתהלוכות ובהפגנות.

עם זאת הצליחו כמה עשרות צעירים דרוזים להפגין שעה קלה על גג אחד המבנים במג'דל־שמס. המשטרה וכוחות הביטחון נמנעו מלפזר את ההפגנה הקולנית, שבאה בתגובה להפגנתם של כ־1,000 דרוזים־סורים מעברו השני של הגבול.

צה"ל סגר את איזור "גבעת הצעקות" הסמוכה לגבול הסורי ליד מג'דל־שמס, ובכך מנע את המפגש בין הדרוזים מהגולן ובין אחיהם מסוריה משני צידי גדר הגבול. בהפגנת הדרוזים הסורים הונפו דגלים־סוריים ונשמעו קריאות תמיכה במאבקם של הדרוזים בגולן. אלה הוזרו בקריאות גנאי נגד ישראל ובעד השלטון הסורי בגולן מגג המבנה שבו התקבצו, אך בשל הריחוק הרב נבלעו הקריאות ולא נשמעו מצידו השני של הגבול.

1,000 בעצרת המחאה בנגב נגד הפקעת אדמות הבדווים

מאת אבהד רוזנבליט, כתב "דבר" בנגב

... מחאה נגד הפקעת אדמות מהבדווים, שנערכה בעיירה לגיה שבנגב. העצרת, מן הגדולות שידע המגזר הבדווי בשנים האחרונות, נערכה בעקבות שורה של פסקי דין שניתנו באחרונה, שבהם נידונו בדווים לעונשי מאסר בפועל בגלל בניה בלתי חוקית.

הדובר המרכזי בעצרת, ח"כ אלעזר גרנות (מפ"ם), התייחס ... השלום בבאר שבע. במהלך המשפט התברר, כי סגן הממונה על מחוז הדרום במשרד הפנים, אליהו שפירא, נתן ל"סיירת הירוקה" צווים חתומים מראש (בלאנקו) וזו נהגה להשתמש בהם כראות עיניה. משהתבררו עובדות אלו, ביקשה התביעה לבטל את האישום, ובגזר ...

הדין בו זוכה הנאשם, קבע השופט צבי סגל, כי מעשים אלה (של משרד ... לאלתר כל הדין משפטי, שכיון בגין צווי הריסה חתומים מראש, עד לבירור פרטני של כל צו לגופו.

דובר משרד הפנים אמר בתגובה כי המשרד מקבל את פסק הדין של השופט סגל, ילמד אותו לאשורו ויסיק את המסקנות המתבקשות.

מזכ"ל או"ם עשוי לבוא למזה"ת אם רעיון הוועידה יקבל תנופה

רבת־עמון (ע"צ). – המזכיר הכללי של או"ם חאוויאר פרז דה־קויאר עשוי לערוך סיור במזרח־התיכון, אם יהיו תוצאות חיוביות לשיחות שהוא עומד לנהל עם הממשל האמריקאי בעניין הסיכויים לכינוס ועידת שלום בין־לאומית – אמרו אתמול מקורות ברבת־עמון.

דה־קויאר בדק ביום ד' שעבר את האפשרות של כינוס ועידה כזאת בשיחה שקיים עם סגן שר החוץ של ארה"ב ג'ון וייטהד. לדברי שר החוץ של ירדן, טאהר אל מצרי הוכנה פגישה זו עוד קודם לכן בשיחות בין דה־קויאר לבין ריצ'ארד מרפי, עוזר שר החוץ האמריקאי לענייני המזה"ת.

בשיחות בלתי־רשמיות שהתנהלו בשבוע שעבר בין נציגי חמש החברות הקבועות במועצת הביטחון לבין מזכ"ל או"ם, ברק דה־קויאר, זו הפעם הראשונה, את עמדותיהן של המדינות השונות לגבי תהליך השלום במזה"ת. לפי שעה ארה"ב היא המדינה היחידה מבין החברות הקבועות במועצת הביטחון שטרם הודיעה רשמית שהיא סומכת את ידיה על העקרון של ועידה בין־לאומית.

אף־על־פי־כן אמר ראש ממשלת ירדן זיד א־ריפאעי, אשר קיים בראשית החודש שיחות בוואשינגטון, כי הממשל האמריקאי שוב אינו מתנגד התנגדות נחרצת לרעיון הוועידה. לדבריו, השנה "התקדמות מוחשית" בעמדת האמריקאים בשאלה זו.

הסכם לעידוד התיירות בין ישראל לפיליפינים

מאת דוד מרשוב, סופר "דבר" לענייני תיירות

הסכם לעידוד תיירות בין ישראל לפיליפינים נחתם שלשום על־ידי שרי התיירות של שתי המדינות.

ההסכם קובע, כי תיעשה פעולה לעידוד תיירות צליינית מהפיליפינים לישראל, ובמקביל תיעשה פעולה לעידוד צליינות פיליפינית מארה"ב לישראל. יתקיימו שבועות תיירות הדדיים, יוחלפו משלחות של אנשי אמצעי התקשורת ויוכנו תוכניות ... לעידוד התיירות בין שתי המדינות.

שר התיירות הפיליפיני בן אנטוניו גונזאלס מסר, כי חברת התעופה הפיליפינית מתכוונת להאריך את קו־התעופה ממאנילה לאירופה עד ישראל.

גופה תלויה על עץ נמצאה ליד יטבתה

מאת שמואל תבר, סופר "דבר" באילת

שני תיירים, שהתארחו בקיבוץ יטבתה, גילו אתמול בשעות הערב כמה קילומטרים מדרום לקיבוץ גופת גבר תלויה על עץ. הגופה נמצאה במצב של ריקבון מתקדם.

חוקרי המשטרה סבורים, כי זו גופתו של אחד המתנדבים מהקיבוצים שהתאבד. אתמול החלו בבדיקות לאיתור זהות הגופה, והבוקר יועברו שרידי הגופה למכון הפאתולוגי בתל־אביב.

(ע). – פסיה ליבוצקי, יקירת העיר ראשון לציון, דמות ססגונית מתקופת העלייה הראשונה, נפטרה בשבת בבוקר, והיא בת 97.

בשנת המאה לראשל"צ, זכתה לתואר "יקירת העיר" ובמשך שנים רבות היתה פעילה בציבור. מרכזת התרבות בוועד המושבה ולאחר מכן במועצה המקומית.

את ליל הסדר עוד עשתה בקרב המשפחה בעיר, כשדעתה צלולה והיא משרתת את עצמה.

הלווייתה תיערך היום בצהרים, ובדרך לבית העלמין, יונח הארון בביתה, רח' ירושלים 30, שם יקבלו ידידיה ומוקיריה לעבור על פניה.

אדרי: תוקפי פרס מקנאים בהצלחותיו

מאת סופר "דבר" בכנסת

יו"ר הנהלת הקואליציה ויו"ר סיעת המערך בכנסת רפי אדרי אמר אמש, כי ההתקפות של ראש הממשלה יצחק שמיר ושל גורמים בליכוד על מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס נעשות מתוך חשבון צר וכמטרה לפגוע בתדמיתו ובהשגיו של פרס במישור הלאומי והבין־לאומי.

ח"כ אדרי הגדיר התקפות אלה צרות־עין, הנובעות מן המעמד המיוחד שרכש פרס בציבור הרחב. "הליכוד הוליט, כנראה, להקדים את הבחירות מתוך שיקולים פנימיים צרים שלו, אך עם ישראל הוא די נבון כדי לשפוט את מנהיגיו על־פי מעשיהם ולא על־פי ההתקפות חסרות הבסיס של הליכוד", אמר ח"כ אדרי.

הפגנת חרדים בירושלים פוזרה בגאז

... שני נערים חרדים נעצרו אתמול במהלך פיזור הפגנה לא חוקית של חרדים ליד מסעדת "מי ומי" בירושלים. בפיזור ההפגנה השתמשה המשטרה בגאז מדמיע ושתי ניידות משטרה נפגעו מיידוי אבנים.

... השוטרים שהיו במקום.

המשטרה החלה לפזר את המפגינים, שנמלטו לסמטאות סמוכות. במהלך הפיזור, זרקו השוטרים רימון גאז מדמיע לעבר המפגינים.

תוך כדי פיזור ההפגנה, עצרו השוטרים שני חשודים בני 15 ו־17 כחשודים ביידוי האבנים.

תת־שר־החוץ האמריקאי שיפטר:

ברה"מ לא תתיר יציאה המונית אולם תאפשר "עלייה מבוקרת"

מאת מרים פוקס, סופרת "דבר" בניו־יורק

ניו־יורק (מיוחד ל"דבר"). – אין בכוונת הרוסים לתת אשרות יציאה מברה"מ ל־12,000 יהודים, אך בכוונתם לבדוק שנית את בקשותיהם של 12,000 מסורבי עלייה ולהחליט מחדש כמה מהם יורשו לעלות לישראל – כך מסר ביום ו' ל"ניו־יורק טיימס" תת־שר־החוץ האמריקאי לענייני זכויות האדם ריצ'ארד שיפטר.

שיפטר טוען, כי את הדברים אמר פקיד סובייטי בכיר בפגישה עם משלחת אמריקאית בנושא זכויות האדם. לפי דיווח זה, אמר הפקיד הסובייטי כי שלטונות ברה"מ ינקטו לגבי היהודים שלא יורשו להגר מדיניות הגירה זהה לזו הנקוטה לגבי שאר אזרחי ברה"מ. פירושו של דבר, כי סיכוייהם של יהודי ברה"מ להגר יהיו קלושים מאד.

לדברי שיפטר מדיניותם של הסובייטים היא להיפטר מה"סירובניקים" ולהרגיע את הרוחות בקרב יהדות ברה"מ.

סטודנטים שנפצעו בביר־זית קובלים על כבילתם למיטות

מאת דני רובינשטיין, סופר "דבר"

סטודנט וסטודנטית ערבים מביר־זית, שנפצעו בתקרית האחרונה במקום ומאושפזים בבית־החולים "הדסה" בירושלים, הודיעו כי הם פתחו בשביתת רעב, כיוון שהם כבולים למיטותיהם באזיקים ואין מאפשרים להם פגישות עם בני משפחותיהם.

בסוף השבוע ביקר ח"כ צ'רלי ביטון אצל הסטודנטית וסאם אלדלג' והסטודנט פוזאת בולאר. ביטון שלח לשר המשטרה מברק הדורש להסיר מהם את האזיקים ולאפשר לבני משפחה לבקרם. על הסטודנטים הפצועים שומרים שוטרים והכניסה לחדריהם אסורה.

... בנוכחות ירושלים שהתקיימה ביום ו' פגישה של פעילי "שלום עכשיו" עם ...

העוזרים הפלשתינים אמרו, שהם מתנגדים לאלימות, אולם זכותם להרים קול נגד הכיבוש. עו"ד זיאד אבו־זיאד אמר, שיש להתנגד בחריפות לכל נטילת חיי אדם, אולם הוסיף כי אלה שנוטלים את ... ניסו להביע את מחאתם על הכיבוש המתמשך.

עוד השתתפו בפגישה ... סניורה עודד אליעגליד ...

הדיון

(המשך מעמ' 1)

... ראש הממשלה יצחק שמיר שמע ערב החג מפי ראשי השב"כ וכן מפיו של יוסי גינוסר הסבר מפורט על מעורבותם בחקירתו של הקצין הדרוזי שהורשע בריגול. בישיבה, שבה השתתף גם היועץ המשפטי לממשלה ובכירי הפרקליטות, הדגישו ראשי השב"כ כי "אין כל בעיה אישית עם יוסי גינוסר שחקר את הקצין".

תורנות בתי־מרקחת

דורון רוזנבלום

החל מיום שישי 24.4

ב חדשות של שבת

מזג האוויר ביעדי הטיסה החשובים של סוויסאיר

אוסלו	1	13 –	מעונן
אמסטרדם	28	22 –	בהיר
בואנוס איירס	19	22 –	בהיר
הלסינקי	-1	3 –	מעונן
הונג קונג	20	24 –	בהיר
וינה	11	17 –	מעונן

תל־אביב: רח' בן־יהודה ... טל' ...
ירושלים: רח' יפו 30, טל' ...
חיפה: דרך הים 2, טל' 384655
באר שבע: רח' האבות, טל' 35282

swissair

פנחס פוסטל מציג | ארזוני אביב בברכת העיר ת"א־יפו

אביב של מוסיקה

אפריל 1987

הבין סוינגל סינגרס מלונדון

מוצ"ש 18.4 ב־21.00
רמת־גן "אודיטוריום"
יום ב' 20.4 ב־21.00

הופעה חגיגית
תל־אביב "אהל־שם"
יום ג' 21.4 ב־20.30
אורחים: "מקהלת שיקמים"

כרטיסי בהנחה בטל' 258351
בכל הסניפים
ב"הדרך" 248787 וביותר המשרדים

ה"קונסורט אוף מיוזיק"
מנהל מוסיקלי: אנתוני רולי (לאוטה)
בשיתוף המועצה הבריטית
תכנית א' "המדריגל הוירטואוזי"
שיץ, מונטוורדי, וואורד, לואוס
ת"א, מוזיאון ת"א רקנאטי
מוצ"ח פסח יום ב' 20.4 ב־20.30
יום ו' 24.4 ב־14.30
דורות יום ד' 22.4 ב־20.30
כברי יום ה' 23.4 ב־21.00
רחובות "ויקס" יום א' 26.4 ב־20.30
ת"י ים "הנרי קראון" יום ד' 29.4
ב־20.30 תכנית ב':
"לוקה מרנציו – והמזג האנגלי"
מארנציו, מראבוסקי, דאולנד, ווילקס וואורד
ת"א "מוזיאון ת"א רקנאטי"
יום ג' 21.4 ב־19.00 וב־21.00
(בשעה 20.00 מפגש עם האמנים על כוס יין)
כרטיסים במוזיאון טל' 257361
"הדרך־קסטל" 223167

התזמורת הפילהרמונית הצעירה של הקונסרבטוריון ניו־אינגלנד
מנצח: בנג'מין זאנדר
מיצירות וובר, בטהובן, דבוז'אק
ירושלים "תיאטרון הנרי קראון"
יום ג' 21.4 ב־20.30
כרטיסים "תיאטרון ירושלים" טל' 667167 וב"בימות" טל' 234061
ת"א "היכל התרבות"
יום ג' 28.4 ב־20.30
כרטיסים "הדרך־קסטל" 223167
בחסות מעריב לנוער

מפעלי המים והניקוז גליל עליון

למשפחת דיין

אנו משתתפים בצערכם על פטירתה של

יונה דיין ז"ל

מכפר סאלד

תנחומינו

ביום שלישי כ"ב בניסן תשמ"ז 21.4.87,
יום השנה לפטירת חברתנו

בלה גלמן ז"ל

נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה בשעה 16.00
בבית העלמין ביגור

המשפחה
ובית יגור

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של בעלי אבינו וסבנו היקר

מרדכי לבזובסקי

ב"ר צבי ז"ל

ההלויה תצא היום, יום ראשון כ' בניסן תשמ"ז (19.4.87) בשעה 10.30
מבית המנוח רח' חפץ־חיים 37, פתח־תקוה
ותתקיים בשעה 11.00 בבית העלמין סגולה פתח תקוה.

אוטובוס יעמוד לרשות המלוים

יושבים שבעה בבית המנוח אחרי מוצאי חג שביעי של פסח

האבלים: אשתו – אידה
בתו וחתנו נירה ועמנואל שופמן
בנו וכלתו – אורי ונילי לבזובסקי
נכדיו ונכדותיו – לימור, זיו, גיא
דלית זאבי, גל ועינבר

בצער רב הננו מודיעים על מותה של יקירתנו

בלה יוסטיץ־דיין

ההלויה תצא היום יום ראשון כ' ניסן תשמ"ז 19.4.87 מבית ההלויות העירוני
רח' דפנה 5 תל־אביב לבית הקברות בקרית שאול.
אוטובוס יעמוד לרשות המלוים

בתה וב"ב: חוה, יעקב ודדי מנדלוביץ
גיסתה: אלזה יוסטיץ וב"ב
יושבים שבעה בבית המנוחה רח' דיזנגוף 116, תל־אביב.

דבר
DAVAR
מאוחד עם למרחב

העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פרהצור
מזכיר מערכת מרדכי ברקאי
עורך "דבר־השבוע"
טוביה מנדלסון
מנהל כללי אהרון קראוס

המו"ל – "דבר" בע"מ
מדפיס בדפוס "דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה תל־אביב,
רח' שינקין 45, ת.ד. 199,
מיקוד 61001
טלפון (03) 286141 (קווים)
מחלקת המודעות,
טלפונים ישירים
298032, 281860, 286156

סניפים:
ת"א, בית "דבר" רח' שינקין 45
טלפון 286161, מיקוד 65233

ירושלים:
המערכת, רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאוזיה קומה ג'
טלפון 242203, מ' 94229

חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 642111־2־3, מ' 33306

ניצולי „ליברטי" פותחים במערכה ציבורית חדשה בדרישה לחקירה בינלאומית:

טייסי ישראל ידעו את מי הם מפציצים

בודפון (א.פ.). – גידסת אנשי צוות ספינת הביון האמריקאית „ליברטי" ובצידה ביקורת נוקבת על ממשלות ארה"ב וישראל מופצת בימים אלה על-ידי אחדים מאנשי הספינה, ניצולי התקפת כוחות הים והאוויר הישראליים עליה במהלך מלחמת ששת הימים. אנשי הספינה פתחו בימים אלה במערכה ציבורית חדשה בדרישה לחקירה בינלאומית בנסיבות ההתקפה, שבמהלכה נהרגו 34 מלחים ו־171 נפצעו.

את המערכה הציבורית מנהיג ג'ון חראנובסקי מרוצ'סטר, ששירת כמכונאי על הספינה בעת התקרית. במסגרת מאמציו לחשיפת פרטי התקרית הוא משגר לאזרחים אמריקאים המתגוררים במזרח-התיכון מכתב, שבו הוא מגולל את פרטי ההתקפה הידועים לו ודוחק בהם להפעיל לחץ על הממשל האמריקאי כדי שזה יורה על פתיחת חקירה רשמית.

במכתבו קובל חראנובסקי על, שחיל הים האמריקאי מוסיף ובולם כל נסיון מצידו לפתוח את הדיון בפרשה. „אפילו הקונגרס, אליו מופנות בקשות הניצולים זה עשרים שנה, אינו מוכן לחקור מסיבות מדיניות", הוא אומר. „חיל הים גם סירב לספק לנו את רשימת אנשי הצוות של הספינה, כדי שלא נוכל להתארגן ולספר את סיפורנו."

חראנובסקי דוחה את הטענה הישראלית, כי ההתקפה נגרמה עקב טעות בזיהוי הספינה. הוא שולל מכל וכל את האפשרות, שטייסי המטוסים הישראליים שחגו מעל הספינה שעות אחדות לפני התקיפה, לא זיהו אותה, בציינו כי הם טסו בה נמוך עד שניתן היה למלחי הספינה להבחין במצלמות שבהם הם צולמו.

כעבור שעות אחדות הגיעו מטוסי ה„מיראז'" הישראליים והפציצו את הספינה בהותירם מאחוריהם תשעה הרוגים ופצועים רבים. כאמור, עולה מדברי חראנובסקי, כי טייסי המטוסים ידעו בבירור איזו ספינה הם מפציצים.

חראנובסקי מציין עוד במכתבו, כי צוותי ספינות חיל הים הישראלי, שתקפו את ה„ליברטי" לאחר התקפת המטוסים, לא הסתפקו בפגיעות שפגעו בספינה אלא הסיפו והיססו באש מכונות ירייה את ספינות הגומי, שהורדו ממנה אל הים לאחר שניתנה הפקודה לנטוש אותה.

אחדים ממשתתפי נסיון הנפל להפיכה צבאית, שהיה אתמול בבוקר בפיליפינים, נתונים תחת משמר חיילי הצבא הנאמנים לממשלה. (צילום: א.פ.)

צבא הפיליפינים דיכא מרידה בהנהגת סמל מנאמני מארקוס

מאנילה (רויטר וע"צ). – כוחות צבא הנאמנים לנשיאת הפיליפינים קוראזון אקינו דיכאו אתמול התמרדות של קבוצת חיילים קטנה, אשר נמשכה שמונה שעות. במהלך דיכוי ההתמרדות נהרג אחד ממנהיגי המורדים ונפצעו שני אזרחים שנתפסו בידי המורדים ה־וחזקו כבני-ערובה.

מפקד צבא הפיליפינים, גנראל פידל ראמוס, אמר לכתבים, כי בראש המורדים עמד אחד משומרי-ראשו לשעבר של נשיא הפיליפינים פרדינאנד מארקוס, סמל ארנסטו ליבראדו, שפוטר בקלון מן השירות. גנראל ראמוס הוסיף, כי הנשיאה אקינו נמצאת במעונה וכי היא בטוחה מכל פגע.

ההתמרדות פרצה בשעה 3.45 לפנות בוקר. 13 חיילים הסיעו משאית כבדה אל שערי מטה הצבא במצודת בוניפאציו ופרצו את השער. המורדים נכנסו למתקן המשטרה הצבאית בתוך המחנה וניסו לשחרר 102 חיילים שהיו כלואים שם בעקבות נסיון ההפיכה ב־27 בינואר השנה, אולם רק 42 מהחיילים הכלואים ותשעה מבין השוטרים הצבאיים הצטרפו אל המורדים.

גנראל ראמוס סיפר, כי המורדים השתלטו על מחסן נשק והצליחו להתפוס כעשרה רובים. אחר-כך הם השתלטו על הבניין המרכזי של המטה ולכדו כ־20 בני ערובה, ביניהם ארבעה קולונלים, קצין צי בדרגת סרן וכמה עובדי נקיון אזרחיים.

כוחות הצבא הנאמנים לנשיאה אקינו הסתערו על המחנה, והמרידה הסתיימה כעבור שעה קלה. בחילופי האש בין הצבא לבין המורדים נפצע סרן הצי אידוארדו קורדה ואדם נוסף שזהותו לא נמסרה.

כמה אלפי ארגנטינים מריעים ביום ו' לפני בניין הממשלה בבואנוס־איירס, עם היוודע דבר דיכוי נסיון ההתקוממות של קבוצת קציני צבא בעיר קורדובה שבמערב המדינה. ההתקוממות באה בעקבות סירוב קצין בדרגת רב־סרן להופיע לפני בית־משפט בקורדובה כדי להשיב על האשמות בדבר הפרת זכויות האדם. (צילום: א.פ.)

350 חברי משלחות הקיבוצים חזרו מסיור בן 10 ימים בפולין

מאת שמעון וייס, סופר „דבר"

350 בני הנוער המבוגרים, שהשתתפו במשלחות התק"ם ו„הקיבוץ הארצי" לפולין, חזרו לארץ ביום ו', אחרי סיור בן עשרה ימים. בראש משלחת התק"ם עמד ישראל לווין מקיבוץ יגור. את ליל הסדר עשה בוארשה, לא הרחק מהמקום שבו עשה את הסדר לפני 45 שנה, בטרם הצליח לברוח מפני הנאצים.

רוב המשתתפים במשלחות היו תלמידי כיתות י"א־י"ב מבתי-ספר בעמק יזרעאל, בבית-השיטה ובקיבוצים באיזור חוף אשקלון. שנה שלמה למדו הצעירים על השואה, והביקור בפולין נועד להמחיש את מה שלמדו. הביקור אורגן בידי „בית יצחק קצנלסון" בלוחמי הגטאות ואגודת יאנוש קורצ'אק בפולין.

החוזרים סיפרו, כי הפולנים יצאו מגדרם כדי לארח את המשלחות הישראלית. בליל הסדר בוארשה השתתפו יותר מ־300 איש וביהם שר הדתות לשעבר בממשלת פולין, מנכ"ל משרד ממשלתי, חסידי אומות העולם המתגוררים בפולין, סופרים ואנשי רוח פולנים ומוזמנים נוספים. את הסדר ניהל מרדכי פלצור, נציג ממשלת ישראל בפולין, הנהנה ממעמד של שגריר.

אנשי הקיבוצים סיירו באתרי מחנות הריכוז באושוויץ, טרבלינקה ומיידנק, באתרי הגטאות של וארשה, לובלין וקראקוב ובבתי-הקברות היהודיים בוארשה ובקראקוב.

ישראל לווין סיפר, כי הקטע הקשה ביותר של הביקור היה באתר מחנה הריכוז במיידנק. „שם אתה יכול לראות ולחוש את מה שקרה. להבין – איש לא יכול גם אחרי ביקור כזה". בני הנוער התעכבו באתר והתקשו לקלוט. „ביקור כזה אינו יכול לשנות אנשים, גם לא צעירים, אבל הוא נותן מימד חדש של הבנה והכרת המקורות", מסכם ישראל לווין.

אנשי צוות כיבוי לוחמים באש שאחזה במכוניות חונות ברחוב במערב ביירות, בעקבות התפוצצות מכונית-תופת בקרבת מטה מפלגת הבעת' הסוציאליסטית, הנהנית מתמיכה סורית, ביום ו'. ההתפוצצות, הקרובה ביותר למטרה סורית שאירעה מאז כניסת הכוח הסורי למערב ביירות, לא גרמה כל אבידות. (צילום: א.פ.)

אנשי חב"ד חטפו ילדי וגיירום טוענת לבנונית החיה בישראל

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בצפון

„אנשי חב"ד חטפו את בתי נדיה ואת בני מוסא, גיירו אותם והם לומדים היום בבית-ספר של חב"ד בצפת" – טוענת ויולט אסטוריה, ארמנית, תושבת לבנון לשעבר, השוהה כיום במרכז הקליטה בקרית־ים.

לדברי אסטוריה, היא הגיעה לארץ לפני ארבע שנים, התגוררה זמנית בטבריה, בשכנות לאנשי חב"ד בעיר, ואלה לקחו את שני ילדיה למוסדות חב"ד בטבריה, שם שיכנעו אותם להמיר את דתם וצירפו אותם לתלמידי אחד ממוסדות התנועה בצפת. את שמו של הבן הפכו ממוסא למשה ולבת העניקו את השם דינה.

„התחננתי שיחזירו לי את שני ילדי ואמרתי שאיני יהודיה, איני שומרת כשרות ומצוות, אבל הם סירבו", סיפרה אסטוריה והוסיפה „נדהמתי לראות את בני מוסא, כשבא לבקרני, כשהוא קרח וחובש כיפה ומגדל פיאות". לדבריה, לומד בנה במוסד „לביא יצחק" של חב"ד בצפת ובתה לומדת ב„בית חנה", אף הוא מוסד חינוכי לבנות חב"ד.

בימים האחרונים נסעה ויולט את מרכז הקליטה שבו התגוררה והיא יושבת יומם ולילה סמוך לקרית חב"ד בצפת ומשקיפה אל ביתו של אחד מראשי הקריה, הרב יוסף הכהן, שלטענתה ארגן ביחד עם רב נוסף את חטיפת שני ילדיה.

האם הארמנית מבקשת להיפגש עם בתה כדי לשכנעה לשוב אליה.

בתגובה על האשמות האם אמרו אנשי חב"ד, כי בידי המשטרה מצויות הצהרות הבת, בהן היא מבהירה שאינה רוצה קשר עם אמה.

הדלת הפתוחה - תרבחו ותסעדו

יהדות צפון-אפריקה מארחת ומזמינה

עם אחד ביחד
תנועת ביחד

„ליל המימונה"
כ"א בניסן תשמ"ז
(20 באפריל 87)

קריאה לציבור

המוני בית ישראל נקראים לקיים מצוות „הדלת הפתוחה – תרבחו ותסעדו". מצוות, שעיקרה לבקר ללא הזמנה מוקדמת אצל משפחות יוצאות צפון-אפריקה, לטעום מהתקרובת המסורתית ולברכן בברכת „תרבחו ותסעדו" (תזכו ותצליחו).

תנועת-ביחד, מייחסת חשיבות רבה למפעל עממי זה לקירוב לבבות ולהגברת ההבנה, האחדות וההתחברות בין חלקי העם.

חגיגות המימונה השנה מתקיימות בסימן: „שאלו שלום ירושלים" לציון 20 שנה לאיחוד העיר „שחוברה לה יחדיו" וכמאמר חז"ל „העיר שעושה את כל ישראל חברים".

סם בן שטרית – יו"ר תנועת-ביחד
יעקב הדני – יו"ר עדות המזרח

חגיגות ליל המימונה – פתיחת

מצודת דוד – ירושלים בשעה 20.15

בחסות: ראש העיר – מר טדי קולק ורעייתו
במעמד מ.מ. ראש הממשלה – מר שמעון פרס

„ברכת הרב" הגאון מרן עובדיה יוסף שליט"א
והשר לענייני דתות – מר זבולון המר.

ובהשתתפות: מר חיים קורפו – שר התחבורה, מר יעקב צור – השר לקליטת העליה, הח' דני רוזוליו – מזכיר חברת העובדים, אלוף פיקוד המרכז – אהוד ברק ונכבדים מוסלמים ונוצרים.

בתכנית:

★ נציגי־שנים־עשר־שבטי־ישראל־ונציגי עדות מוסלמיות ונוצריות לארמיהן, יגישו מנות המימונה, כמנהג „ליל המימונה" בצפון-אפריקה מנהג שבו ביקרו ראשונים והגישו המוסלמים לשכניהם היהודים. את החמץ הראשון. ★ הגשת תקרובת מסורתית של ליל המימונה.

[illegible] מקהלת פייטנים בהדרכת אבי עמר.

הכניסה לבעלי הזמנות בלבד!

„המימונה בחוצות" קרית מנחם

ירושלים

החל משעה 21.00
בבית ההסתדרות ובמדשאותיו

במעמד: ראש הממשלה – מר יצחק שמיר,
שקטרית אבל המשפחות: גבי אבירם, משה בן־ראובן ושלום טויסה.

ובהשתתפות: ראש העיר – מר טדי קולק, השר עזר ויצמן, מר אורי אגמי – יו"ר רשת עמל, הח"כ ויקטור שם־טוב, מר רובי ריבלין ונכבדים ערביים ונוצריים.

בתוכנית: * קבלת פנים בבית ההסתדרות ע"י הח' ניסן הרפז – מזכיר ההסתדרות בבירה. * משפחות תארחנה את באי המימונה בלבוש המסורתי, סביב שולחנות התקרובת המסורתית באוהלי אירוח. * תזמורת „צליל חן" בניצוחו של אזו מוסה. * הפייטן והחזן הרב חיים לוק. * הזמר סמי ברקישטול. [illegible]

בכניסה לשכונה יוצב שער דקורטיבי בסגנון אומנות מרוקו.

חברי הוועדה המארגנת:

אברהם סלוק – [illegible] · יהודה מוחנסן – [illegible] · חיים עמר – סגן רה"ם לענייני חברה

„ברכת הרב"

בחסות משרד הדתות-המחלקה להווי דתי

יום שני, כ"א ניסן
מוצאי שביעי של פסח (20.4.87)

אשקלון: ברכת הרב לכל באי ביתו של הרב יצחק אביטן, שכונת שמשון – רח' שפירא 457/1.

דימונה: בביהכ"נ המרכזי „אהל יצחק", ביהכ"נ „אהבת אליהו" וביהכ"נ „בית אפרים"; יברכו: הרב אברהם אלמלית, הרב שלום דיין והרב יצחק אוליפנט. בבתי הכנסת תתקיימנה הופעות מסורתיות של להקות ומקהלות.

לוד: בביהכ"נ המרכזי – ברכת רב העיר – הרב חיים חדד, הרב נתן אורטנר, ברכת ראש העיר מר מקסים לוי.

מעלה אדומים: בבית הכנסת – רחוב הנחלים בהשתתפות רבני היישוב ומועצת הפועלים.

מעלות: בבית הכנסת המרכזי, ברכת הרב הראשי למעלות.

קרית-ארבע: בבית הכנסת „מגן אבות" תפילה חגיגית. „ברכת הרב", הגשת תקרובת מסורתית.

קרית-גת: בבית הכנסת המרכזי, תפילה וברכה לציבור. ברכת רב העיר והרב שלמה בר־חמו.

ראשון-לציון: בביהכ"נ קרית קאליב 3 בסימן „בוא לברך ולהתברך", קבלת ברכת הרב יהודה פורטל לכל באי הארוע.

מרכזי אירוח לתיירים ולישראלים

„ליל המימונה"

החל משעה 22.00

התאחדות בתי מלון בירושלים, בשיתוף משרד התיירות והנהלות בתי המלון, מקיימים „מוקדי אירוח" במלונות הבאים:

* מלון „הילטון"
* מלון „רמדה-רנסנס"
* מלון „מוריה"
* מלון „סונסטה"
* מלון „מגדל הכנסת"
* מלון „שרתון-פלזה"
* מלון „לרום"

בתכנית:

★ שולחנות תקרובת מסורתית. פינות לתצוגה ולהגשת תה עם נענע ומופלטה.
★ משפחות עובדי המלונות בתלבושות מסורתיות תארחנה את באי המלונות.
★ חברי תנועת-ביחד ונשותיהם יופיעו בפני האורחים. ויספרו בשפות השונות על מסורת המימונה ועל תרבות יהודי צפון-אפריקה.

מרכזי ארוח ברחבי הארץ

ביוזמה משותפת של הרשויות המקומיות, מועצות הפועלים, נעמ"ת ומתנסים

יום שני כ"א ניסן תשמ"ז (20.4.87)
החל משעה 20.30

אשדוד: חגיגות מימונה מקומיות – „הדלת הפתוחה" בכל המרכזים הקהילתיים בעיר. בחסות נעמ"ת ומועצת הפועלים.

אשקלון: מוקדי ארוח בשכונות: מתנ"ס שמשון, מתנ"ס גבעת ציון, מתנ"ס אפרידר ומתנ"ס רמת אשכול. בתכנית: „תערוכות, שלחן תקרובת מסורתי.
משלחות מהקבוצים: „יד מרדכי", „גברעם", „זיקים", „נתיב העשרה", „גבולות", „ניצנים" וכן מושבי חבל „לכיש".

בית-שאן: בבנין המועצה המקומית: תערוכת כלים, הרקדה ושירה בציבור, כבוד עפ"י מסורת „ליל המימונה", בהשתתפות: ראש המועצה המקומית, רבנים ואורחים.

בית שמש: בבית הנוער המקומי: קבלת פנים לאורחים ולחברי קיבוץ „צרעה". בתוכנית: תזמורת מרוקאית, תקרובת מסורתית, הקרנת „סרט המימונה", הארוע ביוזמת המועצה המקומית.

בת-ים: „בית פתוח" במועדון נעמ"ת שד' העצמאות 53, ביוזמת נעמ"ת ובשיתוף מועצת הפועלים.

גן-יבנה: ארוע מרכזי בגן הציבורי „גן הבנים". שולחנות תקרובת. מקהלה מזרחית. שכונת „שכון עובדים" תארח את תושבי גן-יבנה לתתכבד בברכת „תרבחו ותסעדו" במסגרת מפעל ה„דלת הפתוחה".

דימונה: באולם קולנוע „אילנה" הופעת מקהלות, תזמורת, בשירים ובפיוט בחסות ראש העיר מר אלי הללי.

הרצליה: ביה"ס התיכון „רון" – ערב מימונה מרכזי לתלמידים והוריהם – בבית האארח בהרצליה, בהשתתפות משפ' שר המשטרה מר חיים בר-לב ומר מנחם סבידור. בתכנית: אמנים, תערוכת כלים ותלבושות.

חדרה: 2 מוקדי „בית פתוח" במועדון נעמ"ת ובבית ההסתדרות גבעת אולגה. בתוכנית: תצוגת מלבושים ואביזרים, שלחן מימונה מסורתי ותכנית אמנותית.

חיפה: „המימונה בחוצות" שכונת טה-יוסף. עשרות משפחות השכונה תארחנה את השר משה שחל, ראש העיר מר אריה גוראל, מר שלמה אביטן חבר הועדה המרכזית, חכ"ים, חברי מועצת העיריה, חברי מועצת הפועלים ואורחים. באחריות: מר ברוך ברעם – מתאם הארוע, מר פנחס ברזילי – יו"ר ועדת השכונה. תכנית אמנותית, אהלי ארוח, פינות זמר, הצגת „הגדה מרוקנית" – תיאטרון מסך, פייטנים, תזמורות וכיבוד עפ"י מסורת המימונה. הציבור מוזמן ליטול חלק בארוע ולטעום מהתקרובת המסורתית.

טבריה: „בית פתוח" במועצת פועלי טבריה בשיתוף „נעמ"ת".

יבנה: בבית ח"כ מאיר שטרית ורעייתו רותי, רח' השרון 16 יבנה. אורח כבוד: מר יצחק שמיר – ראש הממשלה ורעייתו. ובהשתתפות: שר התחבורה – מר חיים קורפו, שר העבודה והרווחה – מר משה קצב, שר התקשורת – מר אמנון רובינשטיין, ראש העיר – מר יהודה ברוס, מר חיים אהרון – ראש המחלקת העליה, שרים, חכ"ים, אישי ציבור, רבנים, חברי מועצת העיר ונציגי מיעוטים.

יוטבתה: מרכז ארוח בשיתוף קיבוץ יוטבתה וקיבוץ יהל. בתכנית: תערוכת תמונות, כלים ולבוש מסורתי מחיי יהודי צפון אפריקה, תזמורת מזרחית תלווה ותנעים את הערב. יוקרן סרט מימונה 1986 – „וחי אחיך עמך".

ירוחם: קבלת פנים באולם הישיבות במועצה המקומית, בהשתתפות רבנים ואישי ציבור.

ירושלים: (1) בבית תנועת האהלים ברחוב בר יוחאי 50. תושבי השכונה יארחו אורחים מוזמנים! בתכנית: כבוד מסורתי, תוכניות אמנותיות. (2) בבית ההסתדרות – קרית מנחם – „בית פתוח" לתושבי ירושלים. בחסות מועצת פועלי ירושלים. ארוח מסורתי, תזמורת מזרחית. (3) בית „שורשים": רח' שבטי ישראל 23 – מורשה. „בית פתוח" מרכזי לתושבי ירושלים. באחריות: ארגון „שורשים". פעילי שכונת מורשה ותנועת-ביחד. משפחות השכונה בתלבושתן ובמיטב עדייהן תארחנה – כל באי בית שורשים. בתוכניה: מרכז ארוח עפ"י מסורת יהודי מרוקו. תצוגת כלים. שטיחים, שלחן תקרובת מסורתי, להקת כלים ופייטנים בנוסח מרוקו. בין המבקרים: ס/ראש הממשלה, מר שמעון פרס. הח' דני רוזוליו, ח"כ דן תיכון, ח"כ אריאל וינשטין, מר דוד המאל, השר יעקב צור, סגן השר אברהם כרעון.

כרמיאל: נכבדי ציבור התושבים יתארחו בבתי התושבים במסגרת מאורגנת, ביוזמת ראש העיר כרמיאל.

לוד: תחרות השולחן המסורתי והמשפחה המארחת. ועדת שיפוט בראשות ראש העיר ונכבדי ציבור תסייר בבתי התושבים ותנאררח ותשפוט!

מזכרת-בתיה: „בית פתוח" בבית ראש המועצה – מר רפי אלול. בהשתתפות: שגריר ארה"ב בישראל – מר תומס פיקרינג. משפחות יוצאות צפון-אפריקה תארחנה את כלל תושבי מזכרת-בתיה בסיסמא: „עם אחד-לב אחד".

מעלה-אפרים: „בית פתוח" באולם המתנ"ס לתושבי היישוב בשיתוף „נעמ"ת".

מ.א. מרחבים: „בית פתוח" לתושבי האזור, במושב שדה-צבי בבית זקלין לוי. בשיתוף: המועצה האזורית ונעמ"ת.

נהריה: באולם מועצת הפועלים, הרמת כוסית והגשת כבוד לכבוד המימונה. בהשתתפות: רב העיר ומזכיר המועצה.

צפת: „בית פתוח" במועדון נעמ"ת – דרום. „בית פתוח" במועדון נעמ"ת – שכונת כנען. בית פתוח בבית רסקין מועצת הפועלים.

קרית-אתא: „בית פתוח" בבית ההסתדרות, ביוזמת: מועצת הפועלים ונעמ"ת. בתכנית: להקה מרוקאית, מאכלים ותלבושות מסורתיים.

קרית-ביאליק: ערב ה„דלת הפתוחה" במתנ"ס עפרים – בהשתתפות: הזמרת אופירה גלוסקא, תערוכת מטעמים ותלבושות מסורתיים בחסות ראש העיר מר דני זק.

קרית-גת: * במרכז לקשיש – שד' העצמאות. * במתנ"ס „יורה דעה" – רובע קוממיות. בחסות: ראש העיר מר זאב בוים. ברכת הרב שלמה בר-חמו לבאי הארוע. בתכנית: פייטנים מקומיים, אמנים, תזמורות, ארוחה מסורתית.

קרית-שמונה: בשיתוף מועצת הפועלים, נעמ"ת והעיריה. ביקורים בבתי התושבים והשכונות. חלוקת אגרות ברכה ופרחים לחוגגים.

רמלה: באולם „אל-אור" – ערב מימונה מרכזי. בתוכנית: ברכת כהנים, להקה מרוקאית, להקת מחול וזמר, תחרות תלבושות וכלים, תזמורת מזרחית.

רמת-השרון: „בית פתוח" במושב „גבעת יאיר" לכל מושבי האזור, ביוזמת נעמ"ת.

רעננה: „בית פתוח" במרכז הקהילתי של נעמ"ת. שולחנות תקרובת מסורתית, תזמורת.

קרית-ארבע: במתנ"ס בשיתוף ביהכ"נ „מגן אבות", לכל יושבי דרום הר-חברון. שולחנות תקרובת מסורתית, הקרנת הסרט „וחי אחיך עמך" – ארועי המימונה 1986 וערב שירה ופיוט. בהשתתפות: ח"כ אליעזר ולדמן, רבנים מקומיים.

תל-אביב: „בית פתוח" בשיתוף העיריה ונעמ"ת בבית דני – בשכונת התקוה. בתל-כביר – במועדון נעמ"ת. יפו ג' – בבית נעמ"ת.

אירועי המימונה בתפוצות

ביוזמת תנועת-ביחד ובשיתוף קרן-ביחד, מחלקת התפוצות של משרד החוץ, הפדרציה הספרדית העולמית וחברת אל-על, מתקיימים בתפוצות ישראל אירועים ב„ליל המימונה" יום שני של גלויות כ"ב ניסן (21.4.87) ולמחורתו ב„יום המימונה" כ"ג ניסן (22.4.87)

תנועת-ביחד מביעה את הערכתה לכל הארגונים והתנועות, לשגרירי ישראל, לקונסולים ולצוות עובדיהם על עזרתם וסיועם בחידוש והרחבת מפעלי המימונה בתפוצות.

חידוש מסורת המימונה בתפוצות, עניינו לקרב את יהודי התפוצות למורשת עמנו ולהגביר את האחדות בקרבם.

מרכזי ארוח – „ברכת הרב"

כ"ב ניסן 21.4.87 החל מ־20.00 עד 24.00

טורונטו – קנדה: בבית הכנסת „מגן דוד" – רח' מקולי דהסטיד אורחים מוזמנים: מר נבל קפלן – חבר הפרלמנט הפדרלי; מר מונטי קיסנר – חבר הפרלמנט באונטריו והקונסולים הכלליים של ישראל ומרוקו; מר צדלי דיין – נשיא הקונגרס היהודי באונטריו; מר ליאון עוזיאל – נשיא הפדרציה הספרדית בקנדה. המנחה: מר מוריס בן־זקר – יו"ר תנועת-ביחד בטורונטו. בתכנית: * ברכת הרבנים מפי הרב יחזקאל בן עזון שליט"א והרב עמרם אסייג שליט"א. * שולחנות התקרובת המסורתית של „ליל המימונה". * תכנית אמנותית עם פייטנים ומקהלת בית הכנסת בשירי ירושלים. * הקרנת הסרט „וחי אחיך עמך" – אירועי המימונה תשמ"ו בישראל.

מונטריאול-קנדה: ★ בבית הכנסת „קול יהודה" קוט סנט-לוק בהנעמם של אומנותי ושילביה מיטאל שרמטוק.

במעמד: גב' לוסי פיפר־חברת הפרלמנט באוטאווה; גב' פרל בדיבריה ומר אריק הלפלד־היועצים לראש העיר סנט־לוק; גב' ביאטריס דיסוריונו – מזכירת הקונגרס.

ברכות: מפי הרבנים יעקב אזולאי שליט"א רב ביהכ"נ „קול יהודה"; הרב יהושע שמידטשר שליט"א – רב ביהכ"נ „תפארת בית דוד"; גב' רות ירון – קונסול ישראל במונטריאול. המנחה: ארמנד מיטאל – יו"ר תנועת-ביחד במונטריאול, ויו"ר ארגון יוצאי מרוקו. בתוכנית: * הגשת תקרובת מסורתית * מקהלת בית הכנסת בשירי ירושלים ושירי גאולה.

★ „בית פתוח" בבית לוסיאן בן־חיים – נשיא הפדרציה הספרדית בקוויבק. בהשתתפות: מר ליזי ויינר־שר האימיגרציה בקנדה; מר עובד אסלם בן גלול – הקונסול הכללי של מרוקו; גב' שלה פינשטיין – חברת הפרלמנט באוטאווה; גב' מירי בלומפילד – נשיאת הפדרציה הציונית במונטריאול.

לוס-אנג'לס – ארה"ב: בבית הכנסת „בית אל" בהוליווד אורחים מוזמנים: מר איתן בנצור – הקונסול הכללי של ישראל בלוס-אנג'לס; מר יצחק אלון – סגן הקונסול הכללי. ברכות: ברכת המימונה מפי הרב משה אזולאי שליט"א – רבה של „בית אל". בתכנית: * שולחנות התקרובת המסורתית של ליל המימונה: * הקרנת הסרט „וחי אחיך עמך". * פייטני בית הכנסת בשירי הבקשות ושירי ירושלים. המנחה: מר גבי אוחנה – יו"ר תנועת-ביחד בלוס אנג'לס.

ניו-יורק – ארה"ב: ב־4 בתי הכנסת אשכנזיים במנהטן, יתקיימו „ברכת הרב" ו„בית פתוח" סביב שולחנות תקרובת מסורתיים. שירה ופיוט. ביוזמת נשיא בתי הכנסת – הרב לויס ברינשטיין וראשי הקהילה.

השר דוד לוי – שגריר מרוקו באו"ם ורעייתו, יתארחו אצל בנימין שטרית, נשיא קהילת מרוקו וכן אצל חיים ששון ומשפ' משעלי בקווינס. חברי המשלחות הדיפלומאטית של ישראל וצוות הקונסוליה בניו-יורק יתארחו בבתים של יוצאי מרוקו בברוקלין ובניו-ג'רסי.

קרקס – ונצואלה: בבית הכנסת הגדול הספרדי אורחים מוזמנים: שגריר מרוקו בוונצואלה, סגל השגרירות וראשי הקהילה האשכנזית בקרקס. ברכות הרב יעקב כהן שליט"א – רבה הראשי של קרקס; ד"ר עקיבא בן הרוש – יו"ר הקהילה הספרדית. בתכנית: * השלחן המסורתי. * שירים ופיוטים.

לונדון-אנגליה: „בלודר־בל" סינגוג של הקהילה הפורטוגזית הספרדית במעמד: מר זק אוחנה־נשיא קהילת יוצאי מרוקו באנגליה; מר יהודה אבנר־שגריר ישראל בבריטניה ואירלנד. ברכות: ברכת הרבנים מפי הרב פנחס דיין־סולידנו שליט"א; הרב ד"ר אברהם לוי שליט"א. בתכנית: ★ שלחן התקרובת המסורתית, ששות הקהילה יכינו „מופלטה" במקום ★ שירה בציבור ★ מקהלות.

ג'נבה-שוויץ: בבית הכנסת „היכל הנס" רחוב מלניי 54 ג'נבה ברכות: ברכת הרב מפי הרב ישראל מלכה שליט"א. בתכנית: ★ סעודת המימונה ★ פייטנים וחזנים בשירים ופיוטים על ירושלים. האירוע מתקיים בראשות ד"ר איזואק ברמי־יו"ר תנועת-ביחד בשוויץ ובהשתתפות ראשי הקהילה האשכנזית וגבאי בתי הכנסת בעיר.

פריז-צרפת: כ' ניסן 22.4.87 משעה 20.00־24.00
במרכז רמב"ם המרכז להפצת מורשת יהדות מרוקו
אורחי כבוד: ד"ר יוסף בן לעבס־שגריר מרוקו בצרפת. מוזמנים: מר עובדיה סופר־שגריר ישראל בצרפת (בשעה נפרדת עם הופעת שגריר מרוקו), מר מישל דרייפוס סמיסר־חבר הסנט הצרפתי; מר קלוד גראר מרקוס־חבר הפרלמנט ויו"ר ועדת החוץ; ובהשתתפות ראשי ארגון „ציוני" הפדרציה הספרדית הפדרציה הציונית; עו"ד תיאו קליין־נשיא הקריף; מר דוד רוטשילד־נשיא הפונד־סוציאל, הגב' דלברט דוייר־נשיאת הקונגרס היהודי העולמי בצרפת; מר פייר ריטמנד־ראש העיר של הרובע ה־17. ברכות מפי הרב הגה סמועל סיראט שליט"א־הרב הראשי לצרפת, הרב אלן גולדמן שליט"א־הרב הראשי לפריז, הרב יוסף עראן שליט"א־ראש אב בית דין של פריז. המנחה: מר דוד כהן־נשיא מרכז רמב"ם ויו"ר חגיגות המימונה בצרפת.

„הדלת הפתוחה־תרבחו ותסעדו" בתפוצות

כב' ניסן 21.4.87 החל מהשעה 20.30

המוני בית ישראל בתפוצות, יפתחו את בתיהם לאירוח הציבור הרחב ושכנים מבני המקום כמנהג יהודי צפון-אפריקה ב„ליל המימונה"

טורונטו-קנדה:

משפחת רפאל ואליס זריהן	משפחת דוד ויצמן	משפחת גד אלמליח
משפחת לאון ומרסדס עזיאל	משפחת סימון קסלסי	משפחת מאיר קסלסי
משפחת אלברט איפרגן	משפחת זק בן חיים	משפחת אבדי אלון
משפחת מוריס ואליס בן־זקר	משפחת זק ארגבס	משפחת מסעוד בותבול
משפחת משה מור־יוסף		

מונטריאול-קנדה: בבית משפחת הרב הראשי לקוויבק ד"ר דוד סבח שליט"א

משפחת יעקב אטיאס	משפחת דני אביטבול	משפחת איזאר בן־עטר
משפחת מוריס טויסה	משפחת ראלף בן־עטר	משפחת סלומון ברבירו
משפחת אלי אבוטבול	משפחת אלברט בן־זקן	משפחת מאיר אמסלם
משפחת אבדי מיאל		

לוס אנג'לס-ארה"ב:

משפחת רפי אוחנה בשכונת הוואלה	משפחת ארמון אלקיים – לוס אנגלס
משפחת דוד אמלק בשכונת הוואלה	משפחת סלומון בן־חמו – לוס אנגלס
משפחת אלי ויאנג בשכונת הוואלה	משפחת סרג' ביטון – לוס אנגלס
משפחת ג'וזף עראן בשכונת הוואלה	משפחת סוזי בראגו לוס אנגלס
משפחת סול כהן בשכונת הוואלה	משפחת מירי בראגו לוס אנגלס
משפחת סוזי קץ בשכונת הוואלה	משפחת עידה קקון לוס אנגלס
משפחת הרב ארמון בבאי בשכונת הוואלה	משפחת הרב שמריס גבאי לוס אנגלס
משפחת שרלי אלון בשכונת הוואלה	משפחת אהרה ויצמן לוס אנגלס
משפחת ארמון מוהדנה בשכונת הוואלה	משפחת זק ומרי לוטקי לוס אנגלס
משפחת ארמון אלמקייס בשכונת הוואלה	

סיום חגיגות המימונה בניו-יורק 26.4.87

משות חברי אס.ג'.אס, יקיימו ארוע המוני בבית הכנסת „שער השמים" ובמדשאותיו בשכונת קווינס ויזמינו למפגש חגיגי את כל משתתפי „הדלת הפתוחה-תרבחו ותסעדו" אורחים ומארחים.

ברכת בנק לאומי
לחוגגי המימונה

דבר ספורט

הדרך ל"דאבל" עוברת בכפר־סבא

אחרי נצחונה של בית"ר ירושלים ברבע גמר גביע המדינה על הפועל כפר־סבא היא עשתה זאת שוב במשחק הליגה אתמול 2:3; נצחון שקירב אותה מאד לכתר האליפות • בני־יהודה סיימה בתיקו 1:1 עם מכבי ת"א • הפועל ת"א מתקרבת אל הקו האדום לאחר תיקו עם מכבי חיפה 1:1 • הפועל פ"ת – מכבי יבנה 0:1 • מכבי פ"ת – מכבי נתניה 0:1 • מכבי יפו – בית"ר ת"א 1:1 • הפועל באר־שבע – שמשון ת"א 0:2 • הפועל לוד – בית"ר נתניה 0:3

הקרב על הכתר הלאומי נראה ... תה מכריע. בית"ר ירושלים ... גדילה אתמול את יתרונה בפסגה ... תשע נקודות והיא נוגעת כבר ... שוליו של תואר האליפות ... ראשון שלה.

... בפ"ס תיזכר בהיסטוריה ... בית"רית כנקודת המפנה בדרך ... ביבוש הבכורה. תגובה מרהיבה ... של הירושלמים ומארחתם מכפ"ס ... הענקה לצופים חוויה מרגינה ... התירה בידי בית"ר את מלוא ... הנקודות לאחר נצחון 2:3. מכבי ... ת"א עשתה את המשבה של ... המלאכה, כאשר כפתה תיקו 1:1

על בני־יהודה ותגמה כמעט סופית את סיכוי האליפות.

גם בתחתית ניראים העניינים גמורים ותמומים. בית"ר ת"א השיגה „כמו נצחון" מול מכבי יפו (1:1) ושיפרה את מעמדה בסמוך ל„קו האדום". הפסדה של מכבי יבנה בדקות הסיום להפועל פ"ת 1:0 הרחיב את יתרון הבית"רים לחמש נקודות והעניק להם מרחב בטוחן.

הפסד של יבנה סחב אנחת רווחה גם אצל שתי קבוצות נוספות. הפועל באר־שבע, שגברה 0:2 על שמשון, והפועל ת"א, שסיימה בתיקו 1:1 עם מכבי חיפה, כבר התייצבו על קרקע מבטחים.

התקדמות נאה רשמו מכבי פ"ת והפועל לוד. המכבים גברו במשחקיהם על מכבי נתניה 0:1 והעפילו למקום החמישי ואילו לוד נדבקה אל גבם לאחר נצחון ביתי 0:3 על בית"ר נתניה.

18 שערים הבקעו אתמול, חמישה מהם בבעיטות 11 מ'. למעשה נקבעה בעיטה נוספת מהנקודה הלבנה, אולם היא נבלמה בידי השוער זוכוביצקי מבאר־שבע. 23,000 צופים חזו במשחקים.

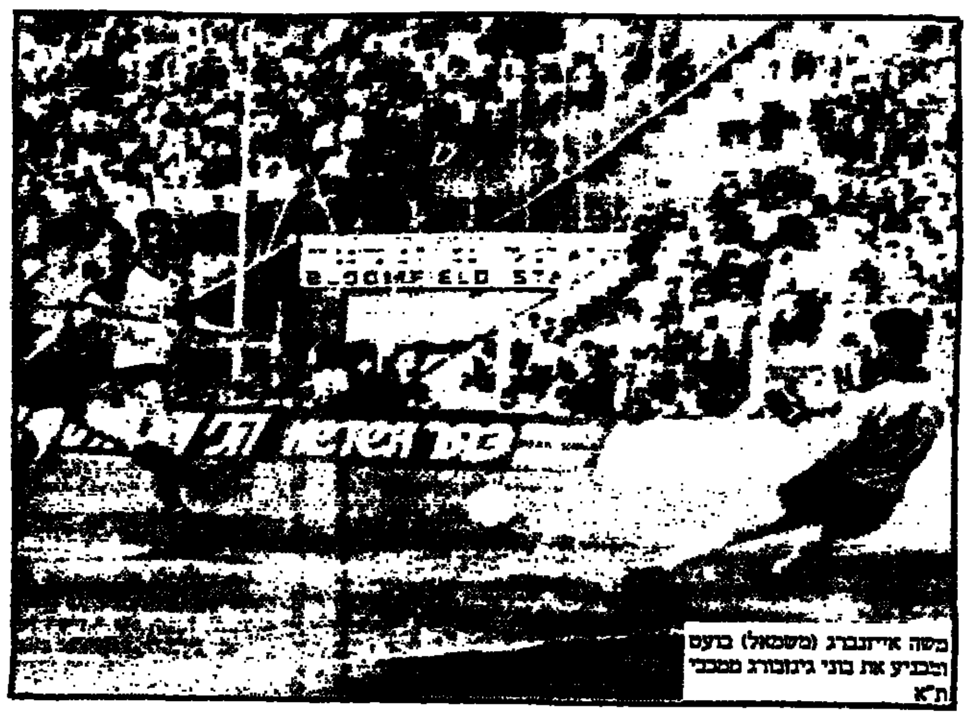

משה איינברג (משמאל) בועט ...

שער היתרון של איזנברג החזיק מעמד רק 11 דקות

עוד 3 שערי חובה לאחרונה בטבלה

בגלייבטר ניצל התקפה מקרית

עזרן ויובל אוחנה שיפרו מעמד קבוצתם בתחתית הטבלה

מאת רונן בר־לב

במשחק סוער ומעניין הצליחה אתמול קבוצת הפועל באר־שבע ...

שפיגל – מאמן מכבי ת"א

חניכיו של קשטן פתחו בסערה ה„פיניש" לקראת הזכיה בתואר

מאת חיים לוי

האלופה וסגניתה התחלקו בנקודות

לביא ואמיגה הבקיעו מ־11 מ'

ההכרעה נפלה מהנקודה הלבנה

כדור מים

סיף

שייט

הניחוש הנכון

1. הפועל פ"ת – יבנה	1
2. מב. נתניה – מכ. פ"ת	2
3. מכבי ת"א – בני־יהודה	x
4. הפועל ת"א – מ. חיפה	x
5. הפועל כ"ס – בית"ר ים	2
6. הפועל ב"ש – שמשון	1
7. מכבי יפו – בית"ר ת"א	x
8. ב. רמלה – ב. נהריה	1
9. הכח ר"ג – מרמורק	1
10. מכבי עפודי – דימונה	1
11. הפו' חיפה – בית־שאן	x
12. הפועל עכו – הפ. ר"ג	x
13. טבריה – הפועל חדרה	2
14. שעריים – צפרירים	x

מכב השבת

אלי אוחנה

לאחר מחצית מאופסת נגח אלי אוחנה את שער היתרון לבית"ר ירושלים בדרך לנצחון החוץ הקשה על הפועל כפר־סבא 2:3. לאחר תקופת שפל חזר אוחנה להבקיע ולהטריד ללא הרף את הגנת היריב. האליפות הראשונה בהיסטוריה נראית כבר באופק הקרוב, לאחר המשחק בביתה של אלופה לשעבר.

נבחרת המחזור

1. זוכוביצקי (באר־שבע)
2. אפרים דוידי (באר־שבע)
3. אבי כהן (מכבי ת"א)
4. בת איינשטיין (כפר־סבא)
5. שלמה שירזי (בית"ר ים)
6. דוד פיזנטי (הפועל ת"א)
7. מישל דיין (בני־יהודה)
8. אייל בגלייבטר (מ. פ"ת)
9. נסים כהן (בית"ר ת"א)
10. אלי דריקס (מכבי ת"א)
11. אלי אוחנה (בית"ר ים)

מלך השערים

1. מלמיליאן (בית"ר ים) 15
2. אלי אוחנה (בית"ר ים) 13
3. אלי יאני (הפו' כפ"ס) 12

במחזור הבא בלאומית

- מכבי יבנה – הפועל לוד
- בית"ר נתניה – מכבי יפו
- בית"ר ת"א – הפועל ב"ש
- שמשון ת"א – הפועל כפ"ס
- בית"ר ים – הפועל ת"א
- מכבי חיפה – מכבי ת"א
- בני־יהודה – מכבי נתניה
- מכבי פ"ת – הפועל פ"ת

הליגה הלאומית

	הקבוצה	משחקים	נצ'	תיקו	הפסד	שערים	נק'
1.	בית"ר ירושלים	25	16	8	1	25–52	56
2.	בני־יהודה ת"א	25	11	14	–	17–32	47
3.	מכבי תל־אביב	25	10	10	5	19–37	40
4.	הפועל כפר־סבא	25	10	8	7	27–33	38
5.	מכבי פתח־תקוה	25	10	8	7	18–24	38
6.	הפועל לוד	25	9	10	6	15–28	37
7.	מכבי נתניה	25	10	7	8	26–27	37
8.	הפועל פתח־תקוה	25	9	9	7	20–27	36
9.	שמשון תל־אביב	25	7	14	4	16–26	35
10.	מכבי חיפה	25	7	10	8	23–27	31
11.	הפועל באר־שבע	25	6	11	8	15–13	29
12.	הפועל תל־אביב	25	5	13	7	19–18	28
13.	בית"ר תל־אביב	25	5	11	9	34–26	26
14.	מכבי יבנה	25	4	9	12	31–21	21
15.	מכבי יפו	25	3	9	13	38–17	18
16.	בית"ר נתניה	25	2	1	22	78–13	7

מחזור 25: עובדות ומספרים

בית"ר ים 3 (0)
הפועל כפ"ס 2 (0)

- אלי אוחנה (51), סמי מלכה (55), אורי מלמיליאן (84)
- איתן רביבו (71), יצחק מימוני (86)

ציון משחק: 8
המצטיין: אלי אוחנה
המאכזב: אלי יאני
שופט: עובדיה בן־יצחק
צופים: 8000
איצטדיון: כפר־סבא

★ בית"ר ים: מזרחי 5; קדוש 6, אוולאי 6, אשש 6, שירזי 7; בן־הרוש 5, שוחרי 5, מלמיליאן 5, סמי מלכה 5 (גולדרג; ונדרמולן 5 (שמואלי), אוחנה 7.

★ הפועל כפ"ס: שמיר 4; מללי 5, סימנו 5, רבינוביץ 6, איינשטיין 7; גרמיש 5, א. בן־חיים 4 (פילוס), ת. בן־חיים 5; מימוני 5, יאני 4, רביבו 6.

מכבי ת"א 1 (1)
בני־יהודה 1 (1)

- משה איזנברג (28)
- דוד אוולאי (38 מ־11 מ')

ציון משחק: 6
המצטיין: אלי דריקס
המאכזב: אייל חיים
שופט: אריה פרוסט
צופים: 10.000
איצטדיון: בלומפילד

★ מכבי ת"א: גינצבורג 5; קרייס 5, אבי כהן 6, שמעונוב 6, אוולאי 6; לולד 4, גולדברג 5, מיקי כהן 5, טבק 4; גריאני 5, דריקס 6.

★ בני־יהודה: אסיאג 5; סלמן 5, אריב 5, סגל 6, עלו 5; אייל חיים 4 (רמי לוי), מליחי 4, דיין 6, בן־שושן 5; גורדנה 5, איזנברג 5.

הפועל ב"ש 2 (0)
שמשון ת"א 0 (0)

- מאיר עזרן (65), יובל אוחנה (88)

ציון משחק: 5
המצטיין: אפרים דוידי
המאכזב: אבינועם עובדיה
שופט: יצחק בן־יצחק
צופים: 2500
איצטדיון: באר־שבע

★ הפועל באר־שבע: זוכוביצקי 6; ברזאני 5, אילוז 5, דוידי 6, גונן 5; חיון 5 (דהן 4), סולטן 5; צרפתי 5, עזרן 5; שושני 4 (אוחיון 5), אמונה 5.

★ שמשון ת"א: ממן 5; דהרי 4, ברדה 5, אורי כהן 4, הלוי 4; יגאל הלל 4, שמעונוב 4, א. מלכה 4, א. עובדיה 4; שוקרון 6, דמתי 5.

מכבי יפו 1 (1)
בית"ר ת"א 1 (1)

- חן אמיגה (28)
- רמי לביא (6 מ־11 מ')

ציון משחק: 5
המצטיין: נסים כהן
המאכזב: דוד אמיגה
שופט: צבי שריר
צופים: 1000
איצטדיון: באסה

★ מכבי יפו: נמרוד אברהם 5; כהן־צרק 5, ישראל דניאל 5, סלימן 4, דוד־מאיר 4; אלקלומבה 5, לביאה 4 (יוסי לוי 4), קירס 6, ציפרוס 5, צדוק מלכה 5, אמיגה 5 (רגמי 5).

★ בית"ר ת"א: גדבי 5; קצב 5, יעקב כהן 5, עמר 4, אבן־צור 4; מאיר, יחזקאל 4 (בן־נתן 4), טורס 5, נסים כהן 6; אדרי 4 (ידיד 4), לביא 5, ירון כהן 5.

הפועל פ"ת 1 (0)
מכבי יבנה 0 (0)

- ניר לוין (87 מ־11 מ')

ציון משחק: 4
המצטיין: גיל מאבר
המאכזב: אורי פלד
שופט: יאיר מיליצבר
צופים: 500
איצטדיון: הפועל פ"ת

★ הפועל פתח־תקוה: גדבי 5; דוד לוי 4, ניר אלון 5, סאבו 6, לסרי 5; קייסי 5, קלמנוביץ 4 (מוספה), אליה 4 (גיא לוין; בסון 5, מרכוס 4, לוין 4.

★ מכבי יבנה: קונסטנטין 5; באורון 4, עלוואה 4, סלומון 5, אוולאי 4; אוסמו 4, חלפון 4, ציון יעקב 5, ועקנין 4; רמלר 4, פלד 4 (גורדון).

מכבי פ"ת 1 (1)
מכבי נתניה 0 (0)

- אייל בגלייבטר (29)

ציון משחק: 4
המצטיין: עופר סביאן
המאכזב: בני לם
שופט: יוסף ריאובנט
צופים: 1000
איצטדיון: מכבי נתניה

★ מכבי פתח־תקוה: סביאן 6; אוזבל 5, סרסלבי 6, תמיר דניאל 4, דאן 5; אלישע לוי 4, מ. כהן 4, בגלייבטר 6, מוסלי 4; סראל 4 (נאגל), רפי כהן 4 (ג. כהן).

★ מכבי נתניה: בלרב 5; שמעון מנחם 4 (חיים לוי), בר 6, חסן 4, סולון 4; חלפון 5, לס 4, נאטה 4, מסיקה 5; יגאל מנחם 4, עזריה 4.

הפועל ת"א 1 (1)
מכבי חיפה 1 (0)

- אלי כהן (44)
- רפי אוסמו (61)

ציון משחק: 5
המצטיין: דוד פיזנטי
המאכזב: מוריס זאנו
שופט: חיים ליפקוביץ
צופים: 8000
איצטדיון: בלומפילד

★ הפועל ת"א: אלתר 5; שוקרון 6, זאנה 6, אקהרין 5, פיזנטי 7 (מועלם); סיני 6, הרשליקוביץ 6, אלי כהן 6, עמר 5; לנדאו 5, ראמו 4 (מרנס).

★ מכבי חיפה: אבי רן 5; אהרוני 5, אלי כהן 5, אוסמו 6, מרילי 5; אבוקרט 5 (עופר מזרחי), רהנטל 5, קלינגר 4, ממן 5; ארמלי 5, בריילובסקי 4.

הפועל לוד 3 (1)
ב. נתניה 0 (0)

- ריקי פרץ (2), רפי שמואל (61), ישראל מאיה (89)

ציון משחק: 4
המצטיין: רונן הלל
המאכזב: יעקב הלל
שופט: דאוד פחול
צופים: 500
איצטדיון: הפועל לוד

★ הפועל לוד: יעקב בנורים 6; יצחק בנוריס 4, נעמן 5, אורי בנוריס 5 (קטשוילי 5), חביב 5; יעקב הלל 4, מאיה 5, רפי שמואל 5, בקממס 4 (רונן הלל 6), סמרגה 4, פרץ 5.

★ בית"ר נתניה: לביא 5; יוסי יונה 4, פרוסי 5, סאסי 4, גלם 4 (בוכרים), תשובה 4, שטולברג 6, ברסימון 4 (טוביאנה), בניש 4, קרמר 4, אדרי 5.

חדרה „דגה" שלוש נקודות בטבריה ונצמדה למוליכות

מאת ברוך דגן

הפועל חדרה שבה אתמול למירוץ על כרטיס העליה לליגה הלאומית לאחר ששתי הראשונות בטבלה שמטו נקודות ביתיות יקרות מול כבירות מרכז הטבלה.

הירידה בכושרה של הפועל חיפה באה לידי ביטוי בתיקו אפס שלה מול הפועל בית־שאן. חיפה שמרה על הפסגה לאחר שגם הפועל ירושלים לא היתה פוריה יותר וסיימה בביתה בתיקו 1:1 עם הפועל יהוד.

היתה, כמובן, גם נהנית ישירה מההתפתחויות הללו. הפועל חדרה, שהלמה בהפועל טבריה במגרשה, 1:3, התקרבה כדי שתי נקודות לתאומי הפסגה. בתמונה נותרה גם הפועל חולון אף שאיבדה שתי נקודות בתיקו אפס מול מכבי שעריים.

הפועל דימונה, שנוצחה 1:0 אצל מכבי רמת־עמידר, נשרה בתום עונה אחת לליגה א'. גם מצבה של בית"ר נהריה נראה אבוד בעקבות הפסדה 2:1 לבית"ר רמלה. על הבריחה מנשירה או ממשחקי המבחן יתנהל מעתה מאבק בין חמש קבוצות, ביניהן מכבי שעריים.

התאוששות קלה נרשמה אצל הכח ר"ג עם נצחונה 0:1 בקרב התחתית על הפועל מרמורק. הפועל ר"ג שמרה על אופציות פתוחות לאחר תיקו אפס אצל הפועל עכו.

11 שערים בלבד הובקעו במחזור האפור, שרק סיבכו את העניינים בשני חלקי הטבלה.

המשחקים

הבלם שאול אוחנה היה גבור התיקו אפס של הפועל בית־שאן בחיפה בשעה שהיווה תחנה אחרונה מול גלי ההתקפות של המארחים. בחיפה חסרו, אמנם, רוקמן ושטיקר, אולם אין בכך כדי לתרץ יכולת הבקעה אפסית של כל הקבוצה. 2000 צופים חזו במשחק בו שפט רחמים שאשר.

להפועל ירושלים היו יומרות להחליף את המוליכה, אך הן נגוזו 15 דקות מהסיום. בפתיחה היה הכל ורוד אצל הירושלמים בשעה שמורדי ועקנין הבקיע בדקה ה־15 והיקנה למקומיים יתרון חשוב. במחצית השניה היתה דווקא יהוד במיטבה ויצחק רביבו הסכיל להשוות בדקה ה־75. שפט סבי אלנקווה לעיני 1500 צופים בימק"א.

הפועל חדרה ערכה טיול פסח מוצלח לטבריה ושבה מהכנרת עם שלל „דגים". היתרון הברור של החדרתים בכל מהלך המשחק הניב שלישיה מרשימה מרגלי אורי צ'אושו (14), זיו שפירא (60) ועודד מכנס (74). טבריה נוכרה לשחק רק בדקות הסיום וצימקה ע"י מאיר עמור בדקה ה־85. שפט יהושע לויה לעיני 1000 צופים.

להפועל חולון לא יכולות להיות שום טענות לגבי איבוד מניזתיה בצמרת. החולונים נסחפו אחר הרמה הנמוכה של מארחיהם ממכבי שעריים והשלימו עם תיקו אפס, שעלה להם בשתי נקודות חשובות. שעריים החמיצה רבות. שפט דני ימפולר לעיני 200 צופים ברחובות.

השוער שמואל גילרדי העניק במרידיו נקודה יקרה להפועל ר"ג במשחק הנצץ שלה מול הפועל עכו. העכואים היו נמרצים ויוזמים, אך ההגנה הלוחמת של אורחיהם והצלות נועזות של גילרדי מנעו הבקעות. שפט בני כהן לעיני 1000 צופים.

שער מנקודה הלבנה כבר בדקה ה־15 הכריע את קרב התחתית לטובת הכח ר"ג ואיפשר לה להחליף מקומות עם יריבתה, הפועל מרמורק. משה יחיאל הוותיק היה מעורב במהלך, שקדם לבעיטת ה־11, חברו אברהם לוי הבקיע. שפט רחמים דינצ'י לעיני 500 צופים בר"ג.

בית"ר רמלה השכילה לבצע מהפך, שהגן על מעמדה בתחתית. דווקא מוקיד מבית"ר נהריה הבקיע שער ראשון כבר בדקה ה־28, אולם הוא נענה ע"י נח איזב (48) ומשה סיני (75). שפט יוסף גרוסמן לעיני 500 צופים ברמלה.

הפועל דימונה נשרה לליגה א' לאחר שער עצמי בדקות הסיום של משחקה ברמת־עמידר. אלי בן־דוד, שהבקיע את שערו הוא בדקה ה־82, מנע מדימונה תיקו לאחר משחק לחימה נאה. כעבור דקה הורחקו הניצים בכר (רמת־עמידר) ומכן (דימונה). שפט שלמה יוסף לעיני 200 צופים.

הליגה הארצית

הקבוצה	מש׳	נצ׳	תיקו	הפס׳	שערים	נק
1. הפועל חיפה	25	12	9	4	16–34	45
2. הפועל ירושלים	25	13	6	6	21–30	45
3. הפועל חדרה	25	12	7	6	29–37	43
4. הפועל צפרירים חולון	25	11	9	5	13–29	42
5. מכבי רמת־עמידר	25	11	5	9	22–22	38
6. הפועל עכו	25	8	11	6	23–27	35
7. הפועל יהוד	25	9	8	8	24–25	35
8. הפועל בית־שאן	25	7	14	4	23–23	35
9. הפועל טבריה	25	10	4	11	30–32	34
10. מכבי שעריים	25	7	11	7	16–21	32
11. הפועל רמת־גן	25	7	10	8	18–16	31
12. הכח רמת־גן	25	7	7	11	22–15	28
13. הפועל מרמורק	25	7	6	12	32–25	27
14. בית"ר רמלה	25	5	12	8	33–19	27
15. בית"ר נהריה	25	4	8	13	30–17	20
16. הפועל דימונה	25	3	7	15	38–18	16

בתחזור הבא בארצית

- בית"ר נהריה – מכבי שעריים
- הפועל חולון – הפועל טבריה
- הפועל חדרה – הפועל עכו
- הפועל ר"ג – הפועל חיפה
- הפועל בית־שאן – הפועל י־ם
- הפועל יהוד – מכבי עמידר
- הפועל דימונה – הכח ר"ג
- הפועל מרמורק – בית"ר רמלה

ליגות ב'

צפון א': הפועל צפת – הפועל אפיקים 0:1; הפועל בני נצרת – מכבי קרית ביאליק 0:4; הפועל בני עכו – הפועל מג'דל כרום 1:2; הפועל סכנין – בני חצור 2:3; סקצית מעלות – בית"ר קרית שמונה 0:2; מכבי שפרעם – מכבי עכו 1:1; מכבי גבעת הרקפות – הפועל נצרת עלית 0:0.

צפון ב': הפועל נחליאל – הפועל גבעת אולגה 1:1; מכבי עוספיה – הפועל בית אליעזר 1:2; הפועל מגדל העמק – הפועל איכסאל 1:4; בית"ר פרדס־חנה – הפועל יקנעם 0:0; הפועל תל־חנן – הפועל כפר־סולם 2:3; הפועל דלית אל כרמל – הפועל אום אל פאחם 0:1; מכבי צופי חיפה – מכבי צור שלום 2:4.

דרום א': גבעת שמואל – מכבי בת־ים 1:1; מכבי הרצליה – בית"ר פרדס כץ 0:3; בית"ר כפר־סבא – הפועל ג'לג'וליה 0:1; הפועל כפר קאסם – מכבי שכון המזרח 1:3; הפועל כפר שלם – בית"ר כפר יונה 0:4; א.צ. יפו – מכבי השקמה ר"ג 0:2; בית"ר ראש העין – הפועל הרצליה 0:0.

דרום ב': בית"ר קרית מלאכי – מכבי בן־צבי 0:2; מכבי עקרון – עירוני אשדוד 0:3; מכבי רמלה – הפועל אילת 0:0; הפועל באר־יעקב – בית"ר יבנה 1:1; הפועל שדרות – הפועל מבשרת ציון 1:2; מכבי רחובות – הפועל מרחבים 0:3; הפועל אשדוד – סקצית נס־ציונה 0:3.

טניס: מועדון הכרמל ובנות הפועל ת"א זכו בגביע המדינה

קבוצת הטניס של מועדון הכרמל חיפה זכתה לראשונה בתולדותיה בגביע המדינה, לאחר שגברה בגמר על הפועל צהלה בתוצאה 0:2.

שחר פרקיס גבר על עמית נאור בתוצאה 0:2 ואהוד ויגברג ניצח את יורם בראון בתוצאה דומה.

קבוצת הנשים של הפועל ת"א זכתה בגביע המדינה בגברה על נשות מכבי ת"א 1:2. ● רביב וידנפלד זכה אתמול בתחרות הבין־לאומית לנוער, לאחר שגבר בגמר על חיים ציון 1:2 (6:1, 6:7, 1:6).

בתואר לנערות זכתה דליה קוריאט, שגברה על ענת וארון – 3:6, 3:6. התחרויות נערכו בבת־ים לעיני 600 צופים.

● בירושלים נפתחה מחר תחרות הפרס הגדול בטניס. המדורג מספר אחד, עמוס מנסדורף החליט לא ליטול חלק בתחרות, כיוון שהדבר לא יקדם אותו בדרוג העולמי.

● ההתאחדות הבין־לאומית בטניס האריכה בשבוע את משך הזמן של הודו להודיע להתאחדות הבין־לאומית על כל הפרטים הנדרשים לתערוכת גביע דייויס בין נבחרות הודו וישראל.

תוניסיה – אלג'יריה 1:1

נבחרות הכדורגל של תוניסיה ואלג'יריה סיימו בתוניס בתיקו 1:1 במסגרת גביע אפריקה לאומות. 50,000 איש חזו במשחק. אלג'יריה ניצחה במשחק הראשון 0:1 ועלתה לשלב הבא.

צימצום הליגות חמצן לכדורגל

מאת אהרן להב

שתי התכנסויות היו בשבוע שעבר. שתיהן עסקו באותו נושא – קבוצות הייצוג בכדורגל. אולם כפי שקורה בהרבה שטחי חיים אצלנו כך גם כאן, המתדיינים קיבלו החלטות הפוכות למרות שלכאורה יצגו את אותו אינטרס עצמו.

פורום של מזכירי מועצות פועלים, אשר נקרא על־ידי ראשי אגפים בהסתדרות בשיתוף מרכז הפועל, קיים דיון עקרוני אם לשחרר את מועצות הפועלים מן האחריות לקבוצות הייצוג של הפועל בכדורגל, בכדורסל ובמחניים ולהעבירן לאחריות אחרת נוכח המשבר התקציבי והכספי המאיים זמן רב על קופת המועצות. יומיים אחר כך התכנס פורום אחר של מנהלי קבוצות כדורגל מהליגה הלאומית ומהליגה הארצית, במסגרת של ההתאחדות לכדורגל, ולאחר שהמליץ על שיטת משחקי „פליי־אוף" בעונה הבאה עם צימצום הליגות ל־14 קבוצות, מיהר אותו פורום עצמו להמליץ על הפסקת צימצום הליגות עד הגיען ל־12 קבוצות.

ומדוע החלטות הפוכות? משום שמרכז הפועל, אשר מוסדותיו קיבלו, אחרי לבטים רבים, את ההחלטה לצמצם את הליגות, עשה זאת נוכח הידרדרותו של המשחק הפופולארי ביותר בישראל, עד לפני זמן לא ארוך, מבחינה מקצועית דבר שגרר אחריו כמעט מיד התמוטטות כספית ומשבר תקציבי.

מאחורי הרשת

זאת היתה הסיבה שראש אגף האירגון גרעון בן־ישראל וראש האגף לצעירים, נוער וספורט יעקב ישי בוועדה המרכזת של ההסתדרות, כינסו את מזכירי מועצות הפועלים. בהסתדרות הגיעו למסקנה, כי שיטת הניהול של קבוצות היצוג כיום פשטה את הרגל ומאיימת על עצם קיומן של מועצות הפועלים. על כלל קבוצות היצוג של הפועל רובץ עתה חוב עתק של מס־הכנסה – ששה מיליון שקלים חדשים נוסף על התיפעול השוטף ועל הרבה תוכות אחרים של נושים המאיימים בנקיטת אמצעים משפטיים.

ההצעה המונחת על שולחן הוועדה המרכזת של ההסתדרות, בתמיכה די גדולה של מזכירי מועצות הפועלים הנוגעים לענין, מדברת על ניתוק האחריות הישירה של המועצות על קבוצות הייצוג והעברתה לגופים אחרים, תוך הסתדרותיים, כולל מרכז הפועל והטלת אחריות אישית על ההנהלות ומנהלי הקבוצות לכל חריגה מתקציבים מאושרים.

זאת ועוד: הבעיה העיקרי של הקבוצות – שלטונות מס הכנסה – מעכב עד כה נקיטת אמצעים משפטיים ואכיפת החוק הפלילי נגד חייבי המס משום הסכם. פרעון התוכנית האמור להותם. אולם נציב מס הכנסה יאיר רבינוביץ אמר לפרטנרים שלו (מרכזי הפועל, מכבי ובית"ר), כי אם ההסכם לא יותחם – ימצאו עצמם הרבה הנהלות של אגודות, מזכירי סניפים, מזכירי מועצות פועלים וגם מנהלי קבוצות – יושבים על ספסל הנאשמים בסדר הדין הפלילי עם כל המשתמע מכך באורח אישי. ומדובר בעונשי מאסר וקנסות גבוהים.

ההסתדרות מחפשת איפוא דרך לצאת מן הבוץ הכספי הזה, המאיים למוטט הכל ועשוי לאמלל אנשים אשר בתוקף תפקידם חתמו או הירשו לחתום לאחרים בלי הכרה ובלי מתן דין וחשבון עד לאן עלולים הדברים להגיע.

אבל בעוד המאמצים למציאת הפתרון נמשכים, מתכנסים אותם מנהלי קבוצות אשר עוללו לשולחיהם – במידת אחריות כזאת או אחרת – את החורבן הכספי המתמשך וממליצים להפסיק את תהליך צימצום הליגות עליו הומלץ והוחלט על מנת להשיג שני יעדים: להשביח את רמת הכדורגל הייצוגי ולהקטין את התשתית של הליגות כדי שרק קבוצות טובות חזקות ומושכות קהל יוכלו להתקיים בכבוד ולא להיות סמוכות על שולחנו של כל ברון מצוי, שהבטחותיו אינן שוות אפילו את הנייר עליו נכתבו באותו רגע עצמו.

מוסדות מרכז הפועל החליטו על צימצום הליגות לא מתוך קפריזה רגעית אלא לאחר שיקול ארוך ומעמיק ומתוך ראיה נכונה של המצב המקצועי הכספי. מרכז הפועל הורה לשליחיו בהתאחדות לכדורגל להכריע אפילו חד־צדדית (בלי הסכמה של מכבי ובית"ר) על תהליך הצימצום. היו"ר הנוכחי של הנהלת ההתאחדות לכדורגל, שאול סוידי, לשעבר גזבר מרכז הפועל, היה בין התומכים הנלהבים בצימצום ועם קבלת התפקיד הנוכחי הזהיר, כי בימי כהונתו תהפוך ההחלטה לעובדה קיימת. שאול סוידי, שהוא כיום מזכיר מועצת פועלי רמת־גן, חווה על בשרו מה יכולים גרעון וחובות לעולל לקבוצת הכדורסל שבתחום אחריותו.

על כן מוזר היה לשמוע שהיו"ר סוידי, אשר הוא שליח של מרכז הפועל, יזם או לא מנע, בהתכנסות שנועדה לדון בשיטת משחקי „פליי־אוף" בעקבות יישום החלק הראשון של צימצום הליגות מ־16 ל־14 דיון בהחלטה שכבר נתקבלה על עצם הצימצום. ומי הנוטלים חלק בדיון? אותם המנהלים ונציגי קבוצות שממשיכים לנהג פזרנות בכספים ובתקציבים, חותמים על חוזי עתק עם שחקנים, בלי להבחין בין ברוסו לנטו, וכאשר מגיעים ימי פרעון השטרות וההתחייבויות – באים אל מוסדות ההסתדרות וזועקים „הצילו – יתומים אנו". במקום להסיר אותם ולהתמיד אחריותם כדוגמה מאחד האמצעים המרכזיים ולהפקירו לסעיפי החוק הפלילי כדי שאחרים יראו וייראו – מחפשת דרכים חברתיות יותר.

אולם או באים „היתומים" ובמקום לשתף פעולה – מוסיפים שמן למדורה כאילו שהשריפה עוד לא כילתה הכל. והמוזר מכל – שיתוף הפעולה של אנשי ציבור נבחרים: אלה מבין חברי מזכירות מרכז הפועל אשר יורדים בליסטראות בישיבות המזכירות ומחליפים את־כובע בהנהלת ההתאחדות לכדורגל ומנסים להפוך החלטות שקיבלו. עם אלה צריך לבוא חשבון.

היום: ישראל – שווייץ על מקום 7 – 8 בכדורעף

מאת יצחק [illegible]
שליחנו המיוחד

נבחרת ישראל בכדורעף תתמודד היום מול נבחרת שווייץ במשחק על המקומות 7–8 בטורניר האביב, הנערך בלוזאן.

ביום שישי ואתמול נחלה הנבחרת הישראלית שני הפסדים. ביום שישי ע"י שוודיה – 3:0 ואתמול ע"י תורכיה – 3:1.

במשחק נגד התורכים, שארך 101 דקות והיה מרתק, הורגש חסרונו של השחקן מספר אחד שלנו, אורן שר, ששב לארץ ביום שישי. ישראל פתחה את המערכה הראשונה בצורה גרועה ופיגרה – 5:0, אבל התעוררות של אורי חבר ורפי רולניק הביאה לשויון – 10:10, אולם הכוחות לא עמדו לשחקנינו, שנוצחו – 15:11.

במערכה שניה נוצחה ישראל 14:16, לאחר דו־קרב מרתק, שנמשך 31 דקות. בישראל בלטו אליעזר כגן, אמיר אקרמן ואורי חבר.

נראה, כי יכולתה של הנבחרת הישראלית תלויה באורי חבר. כשהשחקן זה נמצא בכושר משחק טוב הוא סוחף את יתר חבריו, אך כשהוא נמצא בכושר פושר, נחלשת הנבחרת כולה.

במערכה השלישית פיגרה ישראל 9:2, אך כגן ואקרמן, ביכולת טובה השוו ל־10:10. המשחק היה מרתק עד לסיומו, שבו זכו התורכים בנצחון רחוק – 15:17. במערכה הרביעית שחקנינו איבדו כל יכולת והם נוצחו בקלות – 15:6.

ביום שישי נוצחה ישראל ע"י שוודיה – 3:0 (15:9, 15:2, 17:15).

ישראל הפתיעה במערכה הראשונה, בזכות משחק מצויין של כגן וחבר, ששניהם כמעט לבדם ניצחו את השוודים החסונים. ישראל הוליכה 14:15, אך נוצחה בסיום – 17:15.

המשחק ארך 70 דקות ושפט בו האוסטרי, הופמייסטר לעיני 800 צופים.

ישראל תשחק היום נגד שווייץ, לאחר שזו נוצחה אתמול 3:0 ע"י פורטוגל.

קדטים: סקוטלנד – מכבי 0:0

סאן־מאלו, צרפת (ע"צ) – מכבי ישראל וסקוטלנד סיימו כאן בשבת בתיקו 0:0 את משחקן בטורניר הכדורגל לקדטים. באותו בית 1 סיימו גם ברה"מ ופורטוגל בתיקו 0:0.

בדירוג מובילות עתה בבית 1 ברה"מ וסקוטלנד עם 3 נקודות כל אחת. פורטוגל וישראל השיגו נקודה אחת.

בבית 2 ניצחה מערב גרמניה את בלגיה 0:1 וצרפת את דנמרק 0:1.

הדירוג בבית 2: מערב גרמניה 4 נקודות, צרפת 3, בלגיה 1 ודנמרק 0.

● שלושה שערים תוך 7 דקות הנחילו לשוודיה נצחון בלתי צפוי (1:3) על ברה"מ, במשחק כדורגל ידידותי שנערך בשבת בטביליסי שבגרוזיה.

טבלאות ליגות א'

צפון	מש׳	שערים	נק	דרום	מש׳	שערים	נק
1. מכבי חדרה	25	13–34	34	1. הפועל בת־ים	25	11–23	35
2. הפועל רעננה	25	18–27	31	2. קרית־אונו	25	12–27	32
3. מכבי טמרה	25	13–20	29	3. הפועל אזור	25	24–31	29
4. קרית־שמונה	25	19–20	28	4. הפועל אשקלון	25	15–19	28
5. בית"ר חיפה	25	23–28	27	5. הפועל רמלה	25	22–26	27
6. קרית־אתא	25	24–24	25	6. קרית־מלאכי	25	19–18	27
–. הפועל טירה	25	24–24	25	7. ראשון־לציון	25	24–31	26
8. הפועל טייבה	25	28–21	24	8. קרית־גת	25	16–16	25
9. מכבי עפולה	25	22–16	23	9. לזרוס חולון	25	27–23	23
10. בני טמרה	25	33–32	22	10. אור־יהודה	25	19–15	21
11. טירת־הכרמל	25	32–30	22	11. בית־שמש	25	29–24	21
12. אח"י נצרת	25	20–17	21	12. רמת־השרון	25	28–21	21
13. עליה כפ"ס	25	31–25	20	13. בית"ר ב"ש	25	40–21	17
14. אור־עקיבא	25	30–14	17	14. הפועל ירוחם	25	31–23	16

„סנדוויץ'" של בני־יהודה למכבי בני טבק

מכבי חדרה למבחני העליה

מאת ברוך דגן

קבוצת מכבי חדרה הצטרפה להפועל בת־ים במבחני העליה לליגה הארצית לאחר שגברה בקרב האליפות על הפועל רעננה 0:3.

בית"ר באר־שבע הצטרפה להפועל ירוחם ומכבי אור־עקיבא בנשירה לליגה ב' ואילו היורדת השניה מהמחוז הצפוני תקבע במחזור הנעילה, בשבוע הבא.

מחוז הצפון

בחדרה: מכבי חדרה – הפועל רעננה 0:3. יכולת מצויינת היקנתה לחדרתים את האליפות. השערים: יגאל אלהדד (84,40), נתום (88). שפט שור, 1000 צופים.

במגדל־העמק: מכבי עפולה – מכבי אחוי בני־נצרת 0:1. שער הנצחון הובקע ע"י סילקו בדקה ה־75. שפט קורן, 400 צופים.

בטמרה: הפועל טמרה – הפועל עליה כפ"ס 1:1. עמר היקנה יתרון למארחים (24) ומוזאל השווה (62). שפט קליין, 500 צופים.

בחיפה: בית"ר חיפה – הפועל קרית־שמונה 1:3. הנצחון הושג לפני ההפסקה ע"י גרוס (22), ומצ'ין (26) ועידו (31). קלימי צימק בדקה ה־61. שפט בר־סנן, 100 צופים.

בטירת־הכרמל: הפועל טירת־הכרמל – הפועל קרית־אתא 1:2. מוגרבי (48) וליברסי (87) מחקו את שערו של עמר (25). שפט ביבי, 200 צופים.

מכבי אור־עקיבא – הפועל טייבה 1:2.

הפועל טירה – מכבי טמרה 0:2.

מחוז הדרום

בחולון: הפועל קרית־אונו – הפועל בת־ים 0:1. נצחון יוקרתי בלבד משערו של ויינשטיין בדקה ה־28. שפט הרשטיין, 100 צופים.

בירוחם: הפועל ירוחם – הפועל בית־שמש 1:3. אפריאט הבקיע שלושער ונענה ע"י מיימון. שפט סוסו, 500 צופים.

באור־יהודה: הפועל אור־יהודה – הפועל ראשל"צ 0:0. שפט יעקב לוי, 800 צופים.

באשקלון: הפועל אשקלון – מכבי קרית־גת 0:0. שפט ליבוביץ, 100 צופים.

ברמת־השרון: הפועל רמת־השרון – הפועל קרית־מלאכי 0:1. שער הנצחון העצמי הובקע בדקה ה־49. שפט שמש, 500 צופים.

בחולון: לזרוס חולון – בית"ר באר־שבע 0:2. השערים: רעבול (60) ומסעוד (65). שפט עפרון, 300 צופים.

באזור: הפועל אזור – הפועל רמלה 0:2. השערים: פרץ (51) וקלמן (65). שפט ברנעים, 100 צופים.

אירועי חגיגות המימונה

„שאלו שלום ירושלים"

יום שלישי, כ"ב בניסן תשמ"ז (21 באפריל 1987)

עם אחד ביחד
תנועת ביחד

חגיגות המימונה המרכזיות בגן סאקר ירושלים

במעמד כב' נשיא המדינה, מר חיים הרצוג

יום שלישי כ"ב ניסן (21.4.87) החל משעות הבוקר

בשעות 13.00–14.30

דבר כב' נשיא המדינה – מר חיים הרצוג
כב' יושב ראש הכנסת – מר שלמה הלל
דבר ראש הממשלה – מר יצחק שמיר
ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ – מר שמעון פרס
ראש העיר ירושלים – מר טדי קולק
יו"ר ההנהלה הציונית – מר אריה ל. דולצ'ין
סגן ראש הממשלה ושר החינוך – מר יצחק נבון
סגן ראש הממשלה ושר השיכון – מר דוד לוי
שר הבטחון – מר יצחק רבין
שר התחבורה – מר חיים קורפו
שר האנרגיה והתשתית – מר משה שחל
שר התקשורת – מר אמנון רובינשטיין
השר לענייני דתות – מר זבולון המר
שר המשפטים והתיירות – מר אברהם שריר
שר המדע והפיתוח – מר גדעון פת
שר לקליטת העליה – מר יעקב צור
שר המשטרה – מר חיים ברלב
שר החקלאות – מר אריה נחמקין
השר – מר יגאל הורביץ
השר – מר יוסף (יוסקה) שפירא
יו"ר ההסתדרות הציונית – מר עקיבא לוינסקי
נשיא הארגון העולמי של יהודים יוצאי מדינות ערב – מר ליאון תמן
מזכ"ל ארגון יוצאי מרוקו באנגליה – מר סידני אשור
שגריר צרפת בישראל – מר אלן פיירט
יו"ר תנועת ביחד בנגבה – ד"ר איזק בר־גיגי
הפותח: מזכ"ל תנועת ביחד – מר אברהם סלוק

הענקת סמל אחדות
לכב' נשיא המדינה – מר חיים הרצוג

הענקת יקיר ביחד, תשמ"ז–1987
לר' שלמה זלמן שרגאי ★ למר שלמה חביליו

תכנית אמנותית מעל לבמה המרכזית

★ להקת „הבריה הפנגית" בהדרכת שלמה בר
★ להקת מקור מרכז צה"ל
★ תזמורת משטרת ישראל בניצוחו של משה לבין
★ להקת „ענבר מזרח" עם הסולנית אורי חליה בהדרכת ד"ר יוסף שטרית
★ „הגברים" מבית שמש בהדרכת חנן אביטל
★ הפייטן מרדכי בוזגלו ולהקתו
★ להקת המחול „הרקעות" מרעננה
★ להקת „אילות הנגב" מבאר שבע בהדרכת משה אלקסים
★ להקת המחול „הורה ירושלים" בוטים המחוזים
★ להקת המחול „בית ברנר" והבורת זמר מתל־אביב
★ להקת „הצוהר אל קודש" עירית ירושלים
★ להקת „הפיקשנים" עירית ירושלים
★ להקת המחול הכורדית – מושב „בית זית" נעמה שטל
★ להקת המחול הגרוזינית בהדרכת מיכאל
★ להקת המחול התימנית
★ להקת ויקודי הבלקן ת"א בהדרכת חי דמר

המנחה ודברי קישור: ד"ר דן רונן

קהילות ישראל ומיעוטים באוהלי אירוח, תערוכות וזמר

בחסות המשרד לקליטת העליה

★ אוהל אירוח מרכזי
★ אוהל אירוח מרכזי
★ אוהל הישוב הישן בירושלים
★ אוהל יוצאי אתיופיה
★ אוהל יוצאי קווקז
★ אוהל יוצאי צפון־אפריקה מ.ס. בית שמש
★ אוהל יוצאי גרוזיה
★ אוהל יוצאי כורדיסטן
★ אוהל התנועה הקיבוצית המאוחדת
★ אוהל קהילות יהודה, שומרון ועזה
★ אוהל „יד שרה"
★ אוהל יוצאי עיראק
★ אוהל משטרת ישראל
★ אוהל יוצאי ארצות המערב
★ אוהל שבט בדואים – לבל אלנואני בראשות השייח

אוהלי תצוגות

בטיחות בדרכים

בשעה 12.15

★ פתיחת תערוכה בנושא זהירות בדרכים – זה"ב. במעמד שר התחבורה – מר חיים קורפו ביוזמת המינהל לבטיחות בדרכים – משרד התחבורה
★ הפרחת בלון ענק של סיסמאות
★ הצגת גלם – זהירות בדרכים

תה סוגת לחוגגים

בשעה 12.15

אוהל ארוח מיוחד, שבו תוארחנה דיילות בתלבושת מסורתית, ותגשנה תה מתוצרת סוגת לחוגגים.

הציבור מוזמן להתכבד באוהל הארוח

„יקיר־ביחד" לתשמ"ז – 1987

עפ"י החלטת מזכירות תנועת־ביחד מיום שלישי ט' באדר תשמ"ז (10.3.87) מוענק בזה התואר „יקיר־ביחד" לשנת תשמ"ז–1987, העומדת בסימן: „שאלו שלום ירושלים", לר' שלמה זלמן שרגאי ולמר שלמה חביליו. וזאת, בשל תרומותיהם הכפולות; למען ירושלים ולמען יהודי צפון־אפריקה.

„יקירי ביחד" לתשמ"ז–1987, יתכבדו ראשונים לפתוח את האירועים והחגיגות. במעמד נשיא המדינה, ראש הממשלה, נבחרי העם והציבור, יוענקו להם תעודות הוקרה על פעלם.

★ ר' ש.ז. שרגאי, על פעלו בשיקום ירושלים ובביסוס מעמדה הבינלאומי, בכהנו כראש העיר הנבחר הראשון של בירת ישראל בתום שלטון המנדט הבריטי, ועל פעלו הגדול – בהעלאת רבבות של יהודים מצפון־אפריקה, שם עשה בתוקף תפקידו כראש מחלקת העליה של הסוכנות היהודית וכנציגה של הציונות הדתית. בעיקר נתונה לו הוקרת העם על מאבקו במתנגדים להעלאת יהודי צפון־אפריקה בראשית שנות המדינה. בזכות מאבקו העיקש, עלו אלפי משפחות מאפריקה הצפונית על טפן וזקניהן.

★ מר שלמה חביליו, על היותו אחד ממפקדיה המהוללים של ירושלים בעת המצור, ועל מפעל חייו, עת הטילה עליו ממשלת ישראל, בשנות ה־50, להקים ולפקד על רשתות מחתרתיות ברחבי צפון־אפריקה, לצורך הגנה עצמית, להעפלה ולעליה חשאית לישראל. הודות לפעילות הענפה שלו ושל פקודיו, נאלצו שלטונות ארצות המגרב להתיר עליה המונית מארצותיהם לישראל.

בשם תנועת־ביחד:

ד"ר אהרון ממן – יו"ר הועדה
עו"ד עוזיאל חזן – חבר הועדה
יעקב מלכה־אמגן – חבר הועדה

חגיגות מקומיות ברחבי־הארץ

בחסות ראשי ערים, מועצות מקומיות, מועצות הפועלים ונעמת

אילת: ★ על חוף הים. אוהל ארוח מרכזי ביוזמת נעמ"ת. בתכנית: תזמורת מרוקאית, תערוכת כלים ועדיים מצפון־אפריקה. ★ בבית פיליפ מור, תערוכת בית התפוצות „ביקורים במרוקו 1979–1985" – רוי סיטלמן.

אשקלון: בפארק הלאומי. ראש העיר מר אלי דיין יארח באוהל מלכותי את: כבוד השר עזר וייצמן, מפקד עוצבת „בארי", נכבדי העיר והאיזור. בתכנית: נקי מקייסין, להקת אמיל זריהן, מקהלת הילדים „פרחי הקונצר" ולהקת מחול וזמר.

באר שבע: בפארק שכונה ד' חגיגת מימונה מרכזית. בתכנית: להקת „הבריה הנגבית", אמנים, משלחות מהאיזור ישתתפו באירוע. בסיום: „אחוות הנגב והעם", בחסות עירית באר־שבע המחלקה לחינוך.

בית שאן: גן השלשה (הסחנה). בהשתתפות: ראש המועצה מר שלמה בן לולו, הרב בני שליטא, סגני ראש המועצה ואורחים. בתכנית: להקת הערד, להקות מקומיות, להקת המעלות, האזור מיכאל סיטואה, רמי כהן, תזמורת מרגלית צעגוי. ביוזמת המועצה המקומית – בית שאן.

גן יבנה: בחורשה המרכזית, יציאה לחיק הטבע של משפחות היישוב חגיגה בצוותא.

מושב דבורה: חגיגה ארצית עם יוצאי מרוקאס. תכנית אמנותית עשירה. בהשתתפות שרים, חדלים ואישי ציבור.

דימונה: ביער ברנהיון. בתכנית: ארוע המוני בחיק הטבע, אוהל אירוח, ותיאטרון רחוב ומופעים המוניים במעמד ראש העיר אלי הללי.

חדרה: יער חדרה – החגיגות באחריות מועצת הפועלים. בתכנית: פסטיבל להקות חובבים, להקת מחולה אלבורות, אוהלים מסורת, ביתני קהילות ישראל, תערוכות ותצוגות.

חצור הגלילית: חגיגה מרכזית במרכז היישוב. בשיתוף מועצת הפועלים. בתכנית: זמרים, אמנים, להקות מחול, תערוכות, כיבוד מסורתי.

יבנה: בגן הסנהדרין – חגיגת מימונה מרכזית. בתכנית: מופעים ומקהלות, זמרים ולהקות מחול. האירוע בחסות ראש העיר – מר יהודה בוחס.

כפר סבא: בשכונת יוספטל – ארוע המוני בחיק הטבע, בשיתוף מועצת הפועלים ועירית כפר־סבא.

כרמיאל: בפארק ע"ש יגאל אלון – בחסות ראש העיר מר ברוך וגנר. בתכנית: תזמורת מזרחית, הזמר בני אלבז, זק מלי, תהרויות: „אוהלי ישראל", ארוח והלבשות. ביתן כיבוד מסורתי, הכנת עיפונים וקישוט.

לוד: בגן העירוני – בחסות ראש העיר מר מקסים לוי. בתכנית: תזמורת מרוקאית, הזמר רמי רם, תזמרת סיגל, הבדרן מרסי גל, תחרות בלבושת מסורתית – שלכתנות ערוכים. ★ נשף מימונה מרכזי באולם „אידמל" בלוד – מתנאי הימונה (21.4.87) בתכנית: תזמורת מרוקאית, האמנים: סולימן אלמגרבי, מורד אליהה, תזמרת ריימונד דנציגר הנכבדים, לבושת מסורתית והארוחה ערב מגנית. מאורגן ע"י העיריה ומועצת הפועלים. המכנסה עפ"י כרטיסים בתשלום בלבד!

מגדל העמק: ביער בלפור. יציאה לחיק הטבע עם משפחות האורחים.

מעלות: חגיגה מרכזית במלאת 30 שנה למעלות. בחורשה מעלות בסימן „שאלו שלום ירושלים". בתכנית: תזמורת זמרים, הזמרת ירדנה ארזי, הזמרת עירית נבירים תזמורת לבושת מסורתית, הכנת מופלטות, תזמורות ולהקות מחול אחרות, ביתני העדלה, תכנית אמנותית, תזמורות כורדית. בחסות ראש המועצה שלמה בוחבוט וראש מ.מ. מעלה יוסף – מר יעקב עקב.

נהריה: בגן אריה. בחסות ראש העיר מר חיים לבב ובהשתתפות: אישי ציבור, ראשי מועצת הפועלים, מנהלי מתנ"סים ועמיגור. בתכנית: הרקודה הנוענית, שירה בציבור, הקמת אהלי קהילות ישראל, תכניות לילדים – הצגר משה גאוזי.

נס ציונה: בגן נוה – רחוב טרדאו. בתכנית: תזמורת מרוקנית, להקות מחול, זמרים, אורחים. מזכ"ל ההסתדרות מר ישראל קיסר ומר ניסן קרופסקי – ראש המועצה.

עכו: חורשת נפוליאון. יציאה בצוותא לחיק הטבע – בחסות נעמ"ת. בתכנית: אהלי אירוח, מאכלים מסורתיים, תלבושות.

עפולה: בגן „אחי אלוני" עפולה עלית. בשיתוף העיריה, משרד החינוך והמרכזים הקהילתיים. בתכנית: תחרות המאהל הלבוש המסורתי, להקות מחול וזמר, אמנים ואורחים. האירוע בחסות: ראש העיר הרב שבדיה עלי והרב המקומי.

פתח תקוה: בפארק „אפק" חגיגה למשפטי האיזור. בתכנית: תזמורת מרוקאית, להקות הייצוג של העיריה. בשעה 12.00 קבלת פנים ע"י ראש העיריה מר דב תבורי לאורחים.

צפת: במועדון נעמ"ת – חגיגת מימונה מרכזית במסגרת השילוב האיזורי.

קרית אתא: בפארק העירוני, חגיגת מימונה מרכזית. בתכנית: הזמר בני אלבז, להקות מחול, תזמורת מרוקאית והצגות לילדים. האירוע בחסות עירית קרית אתא והמתנ"ס המקומי.

קרית גת: ביער „הצלבנים" למשבי האזור בשיתוף המועצה המקומית, נעמ"ת, ומועצת הפועלים. בתכנית: אוהלי אירוח, תזמורות, ביתני המסורת. אמנים הבדבר „השולחן מסורתי".

קרית מוצקין: בבית ההסתדרות בהשתתפות חג המימונה. מסיבת מימונה מסורתית בחסות נעמ"ת ומועצת הפועלים.

קצרין: הפיכת מרכז היישוב בקצרין ל„מדרחוב מימונה". בתכנית: תזמורת מרוקאית, מאכלים מסורתיים וארוח המוני לדרזיות בחסות נעמ"ת.

קרית ים: בגן אברהם בחסות ראש העיר מר בניטו שלו. בתכנית: להקת „הטעמים", הזמרים יהושע בבאי ותזמורת מסורתית ולהקות מקומיות.

ראשון לציון: בגן מנחם־רמת אליהו. בחסות: ראש העיר מר מאיר ניצן והמזכיר מועצת הפועלים. בתכנית: להקת פולקלור, זמרים ולהקות מחול. ★ ערב שירה ופיוט באולם „מתחר" בחסות ראש המועצה הדתית, עירית ראשל"צ ומועצת הפועלים.

שדרות: בפארק „אילנות" בחסות נעמ"ת ובשיתוף כל תושבי האיזור. בתכנית: אהלי קהילות ישראל ותזמורות מסורתיות.

קבוץ חניתה: חוגג ביחד עם תושבי שלומי.

קבוץ חוקוק: חוגג ביחד עם תושבי טבריה.

קבוצי צאלים, משאבי שדה, רביבים: חוגגים ביחד עם תושבי ירוחם.

קבוץ רמת־יוחנן: חוגג ביחד עם תושבי קרית־אתא.

קבוץ נחל־עוז וכפר עזה: חוגגים ביחד עם תושבי שדרות.

קבוץ מעגן־מיכאל: חגיגה מקומית לחברי הקבוץ ולאורחים.

קבוץ רגבים: חגיגה מקומית לחברי הקבוץ ולאורחים.

כלא נוה תרצה: חגיגת מימונה לאסירות ולסוהרות. בתכנית: תכנית אמנותית, הכנת מופלטות. בהשתתפות: הגב' מאשה לובלסקי – מזכ"ל נעמ"ת, מנהל דוד מימון – מניב שרות בתי הסוהר. מאורגן ע"י עירית לוד, העמותה לשקום האסיר בלוד והגב' דליה פרץ – מזכירת נעמ"ת ביבנה.

שרתי לך ירושלים

ערב שירה ופיוט לסיום חגיגות המימונה

יום שלישי כ"ב ניסן (21.4.87)
בשעה 20.30 במרכז זראר בכר
(בנין בית העם) רחוב בצלאל ירושלים

דברי ברכה:
★ מר חיים קורפו – שר התחבורה
★ מר אהרון אוזן – מזכ"ל תנועה ציונית המפד"ל
★ מר עוזיאל חזן – מנהל המחלקה לתרבות של עירית ירושלים

המנחה:
★ מר סם בן שטרית – יו"ר תנועת־ביחד

בתכנית:
★ תזמורת וזמרים – משירי ירושלים
★ להקת „ענבר מזרח" עם הסולנית אורי חליה בהדרכת ד"ר יוסף שטרית
★ מקהלת (הגיר) חבר פייטנים צעירים בהדרכת הרב ישראל יצחק מרזוק
★ אמן הקלריתם – ישראל זוהר בנוגנות המזרחית

★ מנחה: דן כנר

★ הערב יוקיים ביוזמת קול ישראל תנועת־ביחד ובשיתוף המחלקה לתרבות של עירית ירושלים
★ הערב יוקלט וישודר בקול ישראל
★ קטעים מהמופע יצולמו עבור סרט טלויזיה שיוקרן בערוץ הטלויזיה ישראל

כרטיסים במחיר של 12 ש"ח ניתן להשיג במרכז זראר בכר בימים א'–ה' בשעות 16.30–19.00 טלפון 221139, בקלעים טל. 223740 ובמשרדי תנועת־ביחד, רחוב בן יהודה 3, קרית ירושלים.

הייה לנו חבר

על גב המראה ישלח סמל אחוות שובה, כהוקרת תנועת ביחד, מאגד ההצעות, באיום המצע:

★ על כל התרומה ישלח סמל אחוות מזהב, כהוקרת הסתל שמזכה למנוי השנתון, בשם השנתונות.
★ שכות ההדרכת יופיעו בהכלכת, בספר ההצעות השכלים, בסמבדת מרוקאית והעדה.
★ כל חשבוס השובח ההקבל בהכרת התדורה.

„תרבחו ותסעדו"

סם בן־שטרית יו"ר – אלי פורטל מזכ"ל

שם ...... שם משפחה ..... כתובת ..... מיקוד ..... העיר .....

קרן ביחד – לחקר מורשת יהודי צפון אפריקה והפצתה

פרס יצירה

קרן־ביחד מכריזה בזה על פרס בינלאומי שתי ע"ש נסים ד. גאון על עבודות שנושאן: יהדות צפון־אפריקה ומורשתה.

יוענק הפרס תבחר את היצירות ותעניק פרסים בסכום כולל של 4,000 דולר, בתחומי המחקר, הספרות והאמנות. הועדה רשאית להעניק פרס אחד או יותר בסכום אחד, וכן שלא להעניק פרס כלשהו – אם לא תמצא יצירה ראויה לכך.

מועמדים לפרס: כל מוסד וכן כל אדם מגיל 18 שנה ומעלה – למעט חברי ועדת הפרס – ובתנאי שהיצירה הוגשה מפורסמת לאחר התאריך 30 באוקטובר 1980, ולא זכתה בפרס אחר.

היצירות תוגשנה באחת השפות: עברית, אנגלית, צרפתית או ספרדית, או שתורגמו לאחת השפות אלה ולשלוח אותם עד לתאריך א' אייר תשמ"ז (31.4.87) לכתובת: ועדת הפרס „קרן ביחד" ת.ד. 99 ירושלים – 91000.

אהרון אוזן – נשיא מועצת הקרן
סם בן שטרית – יו"ר הנהלת הקרן
ד"ר אפרים חזן – יו"ר ועדת הפרס

„אולפן רדיו" לרגל החגיגות

„קול ישראל" – בשיתוף תנועת־ביחד יקיים אולפן רדיו בשטח החגיגות לראיונות עם שרים ולשידור תוכניות מיוחדות.

ציבור החוגגים מתבקש להצטייד בשקיות ניילון לשם איסוף האשפה ועליו להקפיד על נקיון הגן.

הכניסה לרכב – רק דרך מלון הילטון למגרשי החניה הרחוקים, בשיוך באזור. אין חניה בשדרות בר־צבי. כל רכב תודה יקרה!

אנו מודים לכל האנשים והמוסדות המסייעים בידינו

מודעות תודה מיוחדות תפורסמנה בנפרד בעיתונים השונים בציון שמות המסייעים ותרומתם.

„תרבחו ותסעדו"

תנועת־ביחד
הוועד הציבורי לחגיגות המימונה

ברכת
בנק דיסקונט לישראל בע"מ לחוגגי המימונה ברחבי הארץ

נציבות שירות המדינה

מודיעה

על מכרז פומבי קיבוצי מס' מכ/4/87

למשרות

מפקחי/ות מס

באגף מס הכנסה ומס רכוש

בתחום השומה ושומת ניכויים

- אזור ת"א והמרכז (נתניה, כפר סבא, תל אביב, גוש דן, רמלה, פתח תקוה פשמ"ג, רחובות). (64 משרות)
- אזור הצפון (צפת – 2 משרות בניכויים, 1 בשומה נצרת – 2 ניכויים)
- אזור הדרום (באר שבע – 1 משרה בניכויים, אשקלון – 2 בשומה)

המשרות הן בדרגות ס"ז-ר"ז 1 של הדירוג האחיד או 4-7 בדירוג האקדמאים במדעי החברה והרוח, כן משולמת תוספת שכר בשעור של 30% המהווה הסבת שכר מיוחדת לעובדי מסים

מועמדים בעלי רישיון ישראלי לראיית חשבון שיסיימו את הקורס ואת תקופת הנסיון בהצלחה ישובצו בדרגה 7 בדירוג האקדמאים במדעי החברה והרוח, רטרואקטיבית מיום סיום הקורס.

דרישות המשרה:

א. תעודת בגרות, יועדפו מועמדים שסיימו בחינות ביניים בראיית חשבון, או תלמידי האוניברסיטה בחשבונאות, כלכלה או משפטים.
ב. עדיפות לבעלי ידיעות ברמה של סוג 2 בהנהלת חשבונות מטעם משרד העבודה והרווחה.
ג. ידיעת שפות מהמוכרות בארץ.
ד. כושר קיום קשר טוב עם קהל, כושר ניהול משא ומתן.

המועמדים יידרשו לעמוד במבחנים בכתב ובעל-פה.

מועמד שייבחר ייצא לקורס מרוכז אשר יימשך כ-5 חודשים, בתנאי פנימיה, ולאחר מכן לתקופת התמחות.

המועמדים שיסיימו את הקורס בהצלחה ישובצו ביחידות ויועסקו על פי חוזה מיוחד/או מינוי בפועל במשרות של משימה חולפת.

המועד המשוער להתחלת הקורסים: 5.7.87; 19.7.87

בהתאם להוראות חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ"א-1981, כל מקום במכרז בו צויינו המלים מועמד או מועמדים הכוונה גם למועמדות או למועמדות

★ את פרטי המכרז המלא והמחייב הנ"ל וכן טופסי בקשה ומידע נוסף, ניתן להשיג בלשכות המחוזיות של נציבות שירות המדינה.

הגשת הבקשות:
בירושלים, הקריה, בנין ראש הממשלה, חדר 429: בתל-אביב, הקריה, רחוב האלוף קלמן מגן מס' 110: בחיפה, בבית הממשלה, רחוב חסן שוקרי 11: בבאר-שבע, בנין לשכת הבריאות המחוזית, שכונה ד' (צפון), וכן אצל העוזרים למינהל במשרדי השומה והחקירות בכל רחבי הארץ.

★ הלשכות הנ"ל תהיינה סגורות לרגל חופשה מרוכזת מיום 13/4 עד 20/4

היום האחרון להגשת הבקשות: יום ד' כ"ב בניסן התשמ"ז (22.4.87).

10H 620

רשות שדות התעופה בישראל

רשות שדות התעופה
נמל התעופה בן-גוריון

דרושים

בחורים/בחורות

לתפקיד בטחוני מעניין
בנמל תעופה בן-גוריון

העבודה מוצעת למשרה מלאה במשמרות מגוונות לחוזה מינימלי של שנה. אפשרות העסקה גם במשרה חלקית. (לסטודנטים).

תנאי קבלה

★ לאחר שירות צבאי ★ 12 שנות לימוד לפחות ★ דוברי אנגלית ברמה טובה (הראיון יערך בשפה האנגלית) ★ מצב בריאותי תקין. ★ מגורים באיזור גוש דן – חובה לתקופת החוזה. ★ גיל – עד 50 שנה.

למועמדים המתאימים יציעו תנאי עבודה נאותים. למעונינים בעלי הכישורים המתאימים, תתקיים ועדת קבלה במינהלת נמל התעופה בן-גוריון, בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס), בתאריך 23.4.87 יום ה'.

הרשמת מועמדים תתקיים משעה 06.00 עד השעה 08.00.

מספר המועמדים הינו מוגבל ומותנה בהחלטת הועדה.

על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה"ל ושתי תמונות.

טבע

למפעלנו "אסיא" בפתח-תקוה

דרושים

לעבודה ב-3 משמרות

טכנאי כימיה – לבורנטים

לעבודה במערכות ייצור ממוחשבות.

מפעילים כימיים

- 11 שנות לימוד
- מצב בריאות תקין
- מגורים באזור גוש דן
- עבודה קבועה, משכורת מלאה גם בתקופת ההכשרה.
- אחזקת צהרים ולילה
- תנאים סוציאלים משופרים
- פנסיה מקיפה, חופשה והבראה.

לפרטים נוספים אפשר לפנות למח' כח-אדם טל' 03-9233333, שלוחה 503, או ישירות למפעל, רח' דנמרק 2 פתח-תקוה (ע"י בי"ח בלינסון), החל מיום ג' 21.4.87.

בית ברל

דרושות מזכירות:

יש חדש בחינוך...

1. לשחתי חינוך ממוחשבים בכפר היחק

א. בעלת תעודת בגרות
ב. הדפסה טובה בעברית
ג. בעלת נסיון מוכח בעבודה

משרה מלאה בכפר היחק

2. מזכירות ליחידות השונות בבית ברל

א. בעלות תעודת בגרות - עדיפות לבעלות השכלה רחבה
ב. הדפסה טובה בעברית
ג. נסיון של 5 שנים בעבודת מזכירות
ד. יכולת לעבוד באופן עצמאי

משרה מלאה או חלקית לפי דרישות המשרה

3. מזכירה לאגף הבינוי

בנוסף לדרישות הנ"ל, נדרש ידע ונסיון מוכח בשרטוט טכני.

משרה מלאה

המעונינות העומדות בדרישות הנ"ל, מתבקשות לפנות לקביעת ראיון לאגף כח-אדם

טל: שלוחה 22 - 052-25151 052-450952

Airtour Israel Ltd.

תור אויר (ישראל) בע"מ

דרוש/ה

מנהל/ת חשבונות

דרישות לתפקיד:
★ סוג 3 בהנהלת חשבונות.
★ ותק – 5 שנים.
★ נסיון בעבודה עם מחשב.
★ נסיון בהכנת משכורות למחשב.

עדיפות תינתן לבעלי נסיון בענף הנסיעות.

המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 26294 תל-אביב 61262

● סודיות מובטחת ●

מכללת בית ברל

המרכז להכשרת יוצאי אוניברסיטאות ואקדמאים להוראה

למרכז להכשרת אקדמאים בבית-ברל

דרושים מדריכים פדגוגיים

בעלי השכלה בחינוך ונסיון בהוראה בחטיבת הביניים והחטיבה העליונה:
אנגלית (לבעלי... [illegible])
מדעי המחשב
היסטוריה
אמנות
ביולוגיה
מתמטיקה

בעלי השכלה במקצוע ההתמחות ובחינוך ונסיון בהוראה מוזמנים לפנות בכתב אל המרכז להכשרת אקדמאים, מכללת בית-ברל מיקוד 44905.

לקבלת אינפורמציה נוספת לפנות אל אשר עמיר, טל. 03-480514, או 052-488188 שלוחה 30.

הערה: המרכז להכשרת אקדמאים מכשיר תלמידים בוגרי אוניברסיטה להוראה במערכת החינוך על כל חטיבותיה.

למוסך ... גדול בת"א

דרושים

עובדי מבדק ומשלוח

★ עבודה במשמרות, לא נדרש נסיון קודם.

המעוניינים יפנו בכתב יד ובצרוף קורות חיים לת.ד. 23032, ת"א מיקוד 61230 עבור "מס' 100".

– סודיות מובטחות –

"המשותף" עמק הירדן

דרושים

מורים מחנכים

לשנת הלימודים תשמ"ח

טלפון בשעות היום 06-750018, ובערב 06-758550.

למפעל גדול באזור מגדל-העמק

דרוש

מכונאי תעשיה

★ ידע ונסיון – מנועים, משאבות
★ 5 שנים עבודה בתעשייה לפחות
★ תנאים טובים / שכר גבוה למתאים

לפנות למנהל כוח אדם ת.ד. 1278 קריית-טבעון.

למפעל גדול באזור מגדל-העמק

דרוש

חשמלאי תעשיה

★ תעודת חשמלאי מוסמך
★ 3 שנים עבודה בתעשייה לפחות
★ תנאים טובים/שכר גבוה-למתאים

לפנות למנהל כוח-אדם ת.ד. 1278 קריית-טבעון

הילטון תל-אביב

דרושים/ות

★ **חדרניות**
למשמרת בוקר.

★ **קונדיטורים מקצועיים**
– נסיון קודם בבתי מלון יתרון.

מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו למח' כוח-אדם בשעות 14.00 – 15.30
טל' 03-640292-3.

מלון לחם
קלאב הוטל טבריה

דרושים

אנשי צוות בידור

הכישורים הנדרשים:
★ שירה ★ נגינה ★ הנעה ★ משחק והרבה מצב רוח.

טכנאי קול בעל נסיון מוכח של 3 שנים.
תפאורן ומעצב
צוות ספורט
★ מציל ★ יוגה ★ מחול אירובי
★ מתקני ספורט נוספים.

מועמדים מתאימים יפנו לסמדר טל: 06-791888

רמות

דרוש

רכז קורסים

★ השכלה תיכונית לפחות
★ משרה מלאה

לפרטים נא לפנות לחב' רמות, רח' האוניברסיטה 32 רמת אביב. טלפונים: 429419, 426465, 420114.

Systematics

סיסטמטיקס בערבון מוגבל

לחברת מחשבים צעירה, ודינמית, עם התרחבות פעילותנו, דרושה

פקידת קבלה

- עבודות משרד מגוונות ● ידע באנגלית
- הדפסה עברית, אנגלית

חמישה ימי עבודה בשבוע. תנאים מצויינים

רח' באזל 195 רמת-גן

טל. 03-7510351

הודעה
לבעלי היחידות של

"אלמוג" – קרן צמודה בנאמנות לתשלומים שוטפים.

"צבר" – קרן להשקעות משותפות בנאמנות.

תשלום הדיבידנד החודשי במזומן פטור ממס הכנסה לחודש אפריל 1987 כדלקמן:

ב"**אלמוג**" 6.6% מהערך הנקוב.
ב"**צבר**" 5.7% מהערך הנקוב.

התשלום יבוצע באמצעות בנק הפועלים בע"מ החל מיום 28.4.87 בגין יחידות שתהיינה במחזור ביום 20.4.87

לבעלי יחידות למוכ"ז המחזיקים התעודות ברשותם יבוצע התשלום כדלקמן:

ב"**אלמוג**" – בתמורה ולאחר הפקדת תלוש מס' 129
ב"**צבר**" – בתמורה ולאחר הפקדת תעודותיהם.

תלושים ותעודות למוכ"ז ניתן להפקיד באמצעות כל אחד מסניפי הבנקים בארץ וחברי הבורסה לניירות-ערך בתל-אביב.

המרת הדיבידנד ביחידות חדשות – ללא שיעור הוספה

בעלי היחידות רשאים להמיר את סכום הדיבידנד ביחידות חדשות של הקרן לפי מחירן היסודי שיקבע ביום 28.4.87.

לבעלי יחידות למוכ"ז המחזיקים התעודות ברשותם תבוצע המרת הדיבידנד ביחידות חדשות של הקרן לפי מחירן היסודי שיקבע ביום ההפקדה.

מנהל הקרן: **הפועלים – ניהול קרנות בנאמנות בע"מ**

הנאמנים: **בנק הפועלים בע"מ**
בנק דיסקונט לישראל בע"מ

הפועלים
ניהול קרנות בנאמנות בע"מ

גולדפרוסט

נוצרי אופנת קמאים

למחלקת השווק של
גולדפרוסט בחולון

דרושים

מלגזנים (לעבודה בקירור)
מחסנאים
קלדניות
פקידות הנהלת חשבונות

עם ידע בהפעלת מחשב.

נא להתקשר החל מיום ג' 21.4.87

לנעמי (03) 5562799, 5562776

בית ספר גבוה לטכנולוגיה בירושלים

מוסד אקדמי ישיבתי

דרוש

מועמד מתאים לתפקיד

דיקן תלמידים

רקע אקדמי וישיבתי הכרחי

מועמדים מתבקשים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 16031 ירושלים 91160

לחברת תעופה זרה

דרוש

מנהל חשבונות

הכישורים הדרושים:
★ סוג 3
★ שליטה מלאה בשפה האנגלית
★ ידע בסיסי בתכנות להפעלת מיקרו מחשב
★ רצוי נסיון עבודה בחברת תעופה

מועמד מתאים יפנה בכתב, עם פירוט קורות חיים ונסיון עבודה בעבר אל ת.ד. 26403, ת"א.

לקיבוץ גלגל בבקעה

דרושה

גננת

בעלת נסיון אפשרי כמועמדת או שכירה

עדיפות למגורים במקום (לינה משפחתית)

בערבים: 03-941242-4

למשרד נסיעות בפ"ת

דרוש

מנהל חשבונות

עם נסיון בענף

03-915103
03-914690 לרענן

מייסטר

מכונאי למכונות סריגה שטוחות

03-827461

דרוש/ה

סוכן/ת

להפצת תכשירי אופנה לאזור הדרום

בערב: 03-495042

ויטה

עץ בית

לאור הרחבת הפעילות המסחרית של החברות

דרושים

סוכנים עצמאים
למוצרינו בכל הארץ

דרישות התפקיד:
נסיון מוכח במכירות מזון. הכרחי רכב מסחרי

נא לפנות בכתב יד לת.ד. 147 פתח-תקוה
או טלפונית 03-913191 (בעניין סוכן עצמאי)

למפעל טקסטיל באזור המרכז

דרושה

תדמנית מנוסה

בעלת ידע בטריקו וסריגים

לפנות בכתב יד בצרוף נסיון קודם לת.ד. 53124 תל-אביב

מציאות למכירה

רוצים לקנות

רהיטים

כלי נגינה

מזגני אויר

ריפוי והרזיה

פוליש ונקיון

שעורים

הכרויות

עסק הבריאות

ירושלים

הצעות עבודה

חיות

דירות

דירות למכירה

נגרים

מוכרים/ות

סוכנים – מקדמי מכירות

שומרים

מכוניות

אאודי

80, 1600 1987, גיר רגיל +1800 אוטומטית למסירה מהירה +אשראי +החלפה 03-225217 03-235824 (23887)

אופל

ב.מ.וו.

כל דגמי ב.מ.וו. 316, 318 1987 למסירה מהירה +החלפה 03-225217 03-235824 (23886)

סובארו

סיטרואן

פולקסוואגן

פורד

פיאט

פיג'ו

רנו

דירות

וילות ובתים

תל-אביב יפו

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בשכון ל' דירות לאיפ-לוס מידיי 5 חדרים, רח' לוי-אשכול 40, לפרטים חברת "אביב" (25410) 03-7512203

דירות למכירה 3–3½ חדרים

דירות למכירה 2–2½ חדרים

רמת גן

דרום

דירות בשכירות

דירות מרוהטות

עסקים

משרדים

הצעות עבודה

20.– ש"ח לשעה! לצ-עירים/ות ומשוחררי/ות צה"ל "החברה הבולגרית" אלנבי 128 תל-אביב (25447)

פקידים/ות

שונות ומציאות

אבידה/מציאה

חולון – בת-ים

ספרים/ות

שידורים

טלוויזיה

חינוכית

09.00 טלטקסט – עד כאן.
09.05 שעת כושר.
09.15 תיאטרון אגדות עם.
09.45 לסי – פרק ו'.
10.10 מסע לאיי הדרום – פרק 3.
11.00 חי אחיך עמך – תעוד חגיגת המימונה בשנת 1986.
11.30 להקת הברירה הטבעית – מבחר משירי הלהקה.
2.00 טלטקסט – עד כאן.
2.05 סרט קולנוע – שירלי טמפל – הנסיכה הקטנה.
3.35 הורה אפרוחים ונעורים מירושלים במחול תופים ומצילתיים.

כללית

היום

4.00 „ילדי המיסי" סרט דרמה אנגלי משולב בהנפשה (תרגום עברי־ערבי).
5.30 „פסח במדבר": ניסים קריספיל יוצא לטיול במדבר הנגב עם קבוצת ילדים ממדרשת שדה־בוקר.
6.30 קיצור החדשות (ערבית).
6.32 „פלסידו דומינגו" – ראיון עם זמר האופרה הידוע, בשילוב קטעי חזרות והופעות מן האופרות שלו.
7.30 חדשות (ערבית).
8.00 חדשות.
8.15 „ממעות כמא לבני" – תכנית לאביב 1987 – קטעי מחול ומוסיקה, בחיק הטבע: קונצרט האביב של ויוואלדי; להקת בת־שבע תבצע קטע מתוך „דגבלב" של עודלו; הזמרת נתנאלה תשמיע שיר שכתבה והלחינה פלוגה של מירוניות במחנה צבא תאזין לפרק „האנודרטה" מתוך „רוזמונדה" של שוברט, בביצוע רביעיית צה"ל; הרקדנית סלי אן פרידלנד תבצע על רקע נופי מדבר יהודה קטע ושמו „פעימה".
8.50 „הדרן לחיים חפר" – תכנית חגיגית עם חיים חפר, המלווה בשיריו ופזמוניו את תולדות הארץ מיום הקמת הפלמ"ח ועד ימינו אלה. משתתפים: שושנה דמארי, יוסי בנאי, נתנאלה, אהוד מנור, יורם טהר־לב, רפיק חלבי, דן בן־אמוץ, יצחק בן־אהרון, שושיק ואריק לביא, שייקה אופיר ולהקת הצ'יזבטרון, רבקה מיכאלי, שלמה בר־אבא, אילנה רובינא, רביעיית מועדון התאטרון, להקת הנח"ל, שלומית אהרון, יובל דור, יפה ירקוני וחיים חפר.
10.10 „סיפור אהבה" – עיבוד קולנועי לספרו רב המכר של אריק סיגל שהיה ללהיט סוחט הדמעות ביותר, שהופק בהוליווד מעולם.
[illegible] פסוקים לחג וחדשות הלילה.

מחר

5.00 קיצור החדשות (ערבית).
5.02 „מן הדרך" – חלק ב': מערבון על לוחם אמיץ, היוצא למלחמה באינדיאנים (תרגום ערבי־עברי).
6.30 „פעלולים" – תכנית תעודה על פעלולי קול, פעלולים על סטים, פעלול ים בעזרת מחשב, והאמצעים החדישים לפעלולים הללו.
7.30 חדשות (ערבית).
8.00 „המימונה שלי" – על משמעות חג המימונה מנקודות מבט שונות, בשילוב שירים וקטעי פולקלור.
8.30 „שלושה למעלה שניים למטה" – הפרק האחרון: „לאור הממטר".
9.00 מבט לחדשות.
9.15 תשדירי שירות.
9.20 חיים שכאלה – עם שייקה רן – חלק שני.
10.35 „מיאמי – מחלק מוסר" – בלש משטרתי, סדרה אמריקנית חדשה. על סוני קרוקט וריקארדו טאבס, צמד השוטרים העומדים במרכזה של הסדרה. השניים עובדים במחלק המוסר של משטרת מיאמי שבפלורידה.

רדיו

היום

קול המוסיקה

07.09 בהאזנה נינוחה – באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 5 (להקת ליגרה); מוצרט: סונטה, ברה מג'ור לשני פסנתרים, ק. 448 (ב. עדן + א. תמיר); שופן: מבוא ושלוגו ברה מג'ור לצ'לו ופסנתר (א. ברט / פ. האומן); שומאן: „אהבת אשה וחייה" – מחזור שירים (ג' בייקר / ד. ברנבויים); דרינגו: „יקיצתה של פלור" – בלט (הסימפ. של לנינגרד).
09.00 קונצרט בוקר, ברהמס.

לקראת שידור

„סיפור אהבה", הערב 22:10. את סעודת הערב, מציעה לנו הטלוויזיה הישראלית, אפשר יהיה לשטוף בים הדמעות על מותה ללא עת של ג'ני בארט־קאליברי. ג'ני פגשה את אוליבר בספריית הקולג' המוריק. הוא ממשפחה אמידה ומקובלת והיא בת סוחן מרוד איילנד. תרף הפרש המעמדות הניכר, גוברת אהבה על כל המכשולים ואנו נדרשים אל ממחטותנו לראשונה כשנודע לנו שהחליטו להינשא. הימים הבאים לא יהיו קלים יותר. אוליבר, שנושל מקצבתו (אביו מתנגד כמובן לזיווג הנחות), נדרש למאמץ, המוציא ממנו את המיטב בפקולטה למשפטים. הימים חולפים, שנה עוברת ורק האהבה לעולם נשארת, אוליבר מסיים בהצטיינות את לימודיו, נוחת ישר לסיר הבשר הניו יורקי והכל, נדמה לרגע, מסתדר (כאן אפשר למשוך מעט באף).

אלא שכאן בעצם מתחיל הכל. בעודם מתכוננים בחינניות לחופשת כריסמס בפאריס מתוודע אוליבר לבשורה המרה מכל (נחי קל). ג'ני הנפלאה מיססת ממחלה ממארת (בכי חרישי). מכאן ועד לסיום, צפויים כמה מעמדים קשים (בכי רם ומתמשך) והסוף הבלתי נמנע (זעקות שבר תוך מריטת שיער). עז כאהבה המוות.

אריך סגל כתב את הספר דק הגזרה שהסעיף את האמריקאים בסוף שנות ה־60. הוא עצמו גם עיבד את יצירת המופת לקולנוע **וארתור הילר**, במאי הוליוודי אפרפר, זכה לביים את רב המכר הוודאי. **אלי מקגרו** המעוססת היא ג'ני המוססת וריאן **אוניל** תכול המבט הוא אוליבר. גם **לריי מילאנד**, ג'ון מרלי **וקתרין בלפור** נמצא מקום בצוות.

★

„מיאמי – מחלק המוסר", 22:35. הגעתה של „מיאמי וייס" למסכינו היתה בלתי נמנעת, לא פחות מנחיתתה של אלכסיס קרינגטון־קולבי. גיבורי הסדרה, הסגנון האלגנטי־מרושל, הפסקול, קצב הוידאו־קליפ היו מזמן למודל נחשק לחיקוי. שני כוכבי הסדרה מנסים לטפח קריירה מוסיקלית, פניהם שווים מיליונים רבים של דולרים והסדרה ניצבת גבוהה בסולם הצפיה. הרעיון הראשוני נשמע מטורף: להסב את עלילות שוטרי החרש הנועזים מערי המפה הצפון אמריקאיות, דוגמת ניו יורק, סן פרנסיסקו ובוסטון, אל מיאמי, פלורידה, מקום מרבצם של קששישי יהודי אמריקה העשירים. סגנונו של המקום הכתיב סגנון שונה לסדרה, ואכן האלגנציה הנון שאלנטית של גברברי הריביירה האיטלקית יובאה בתחושת חלציות, אונה עם מוסיקת פופ סבירה ומתכון חדש יצא לדרך.

סוני קרוקט **(דון ג'ונסון)** וריקרדו טאבס **(פיליפ מייקל תומאס)**, הראשון תיאור פנים והשני שחור, מובילים את הסדרה, המשתדלת לשמור את הלשון צמודה ללחי, יחד עם זיטו וסוויטק, טרודי וג'ינה, זוגות בלשים מעט אקסצנטריים במחלקת המוסר השאפה והסטריאופונית.

אמיר רותם

„הדרן לחיים חפר". מהצ'יזבטרון, דרך „החמאם", „התרנגולים", „שלישיית גשר הירקון" ועד הלום. הערב ב־20:20

הדלת הפתוחה - תרבחו ותסעדו

יהדות צפון־אפריקה מארחת ומזמינה

ליל המימונה, כ"א בניסן תשמ"ז (20 באפריל 1987)

עם אחד ביחד
תנועת ביחד

המשפחה האורחת	המשפחה המארחת	המקום
ראש הממשלה: מר יצחק שמיר ורעייתו	משפחת אבירם – מבשרת ציון 210/1; משפחת בן־יאיר – רחוב אוסלנד 10; משפחת סויסה – רחוב הפיינז 25	ירושלים
מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ – מר שמעון פרס	משפחת בן ישי חיים דוד, רח' ההוסה השלישית 7	ירושלים
מר מרדכי ציפורי – מבכ"ל משרד התקשורת	משפחת אהרון אוחנה – פרויד 312	ירושלים
מר יואל פרישטג – עיריית ירושלים	משפחת [illegible] – מגאל 16	ירושלים
מר מנחם פורוש – סגן ראש העיר ורעייתו	משפחת שלמוב ושלומה כהן – עמינדב 6	ירושלים
מר קי־קה מנדרום – סגן שר החקלאות	משפחת אלי דיין	אשקלון
מר יצחק אלבר – החגל הסורים	משפחת משה עמרי – סמדרה 36	באר־שבע
מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ – מר שמעון פרס	משפחת יוסף דרעי – ההסתדרות 124	חולון

המשפחה האורחת	המשפחה המארחת	המקום
מזכיר העיר יוסף מלמוב, עוזר מזכיר העיר – שמואל פריטו ומשפחותיהם	משפחת אסולה – רח' עדר 119/19, נווה יוסף	חיפה
מנהל אגף כוח אדם מר שרגאי חיימוב, חבר מועצת העיר עו"ד יוסף יהב ומשפחותיהם	משפחת יוסף פילו – רח' עדר 121/19, נווה יוסף	חיפה
חבר מועצת העיר מר משה שרם, יועץ ראש העיר לעניני שקמונה ואזור סאליב – מר פוזה, מנכ"ל חברת שקמונה	משפחת אליהו דאחן – רח' עדר 121/22, נווה יוסף	חיפה
ראש מינהל חינוך תרבות ונוער, ד"ר ב. פרג, ראש מינהל הכספים וגזבר העירייה מר פרי פלינסקי ומשפחותיהם	משפחת [illegible] – רח' עדר 121/25, נווה יוסף	חיפה
ראש מינהל ההנדסה ומהנדס העיר, מר שמעון וושאה, עוזר ראש העיר מר יוסי צרויה, מנהל אגף התברואה מר קוזק יצחק – ומשפחותיהם	משפחת בוסקילה – רח' הרטמה 3/5, נווה יוסף	חיפה
מנהל אגף החינוך מר קוזן מנשה, מנהל מרכז באיזלאני – מר יעקב פרידמן ומשפחותיהם	משפחת אנס פרץ – רח' המשנה 3/16, נווה יוסף	חיפה

התנצלות

אלפי משפחות פנו אלינו וביקשו להשתתף במבצע „הדלת הפתוחה" ולארח משפחות. לצערנו לא ניתן, בשל קוצר היריעה, לפרסם את שמות המשפחות הללו ועמן הסליחה. אנו מודים למשפחות אלה.

היום בטלוויזיה הלימודית

בשעה 11.00 בבוקר
סרט המימונה 1986
„חי אחיך עמך"
בהפקת התנועה ביחד והב' סי.אי.סי.חי.

הזמנה לסרטי המימונה

□ סרט המימונה 1986 (ניתן לרכישה מיידית)
□ סרט המימונה 1987
אל: תנועת ביחד, ת.ד. 99 ירושלים 91000
אני מזמין בזה קלטת/ות וידיאו של סרט/י המימונה דלעיל ומצרף כמפורט:
מצ"ב המחאה ע"ס: □ 50 ש"ח לגירסה עברית. □ 60 ש"ח לגירסה □ אנגלית / □ צרפתית / □ ספרדית.
השם ____ טלפון ____ כתובת ____

הייה לנו חבר

תה סוגת לבאי הכיכונה

באוהל הארוח המיוחד, גן־סאקר ירושלים

רשת א'

15.00 לקראת שביעי של פסח.
16.00 מקיימברידג' לחירבת מרום.
17.10 שירים עבריים.
18.06 שביעי של פסח – בכפישה אתת עם הסופר יעקב יעקב.
19.05 כי לו נאה.
22.05 פעמי אביב – אנתולוגיה של מוסיקה קלאסית, שירי־עמים, שירים עבריים ופרקי קריאה.

רשת ב'

09.05 בראש צעיר.
14.06 רגעי קסם – שירים ישנים ואהובים.
16.05 דרך המדבר יסיסוף.
17.05 ושמחת בחגך – שירים ומקראות לפסח.
18.06 שלח את עמי – פגישות והתכתבויות עם פעילי עלייה

12.00 אמנים באולפן – יונתן שנער, פסנתר – מוצארט: פנטסיה בדו מינור, ק. 397; ברג: סונטה אופ. 1; שופן: סונאטה מס. 2 בסי במול מינור אופ. 35.
13.05 בהאזנה נינוחה – מוצארט.
15.00 ניצבים – סידרה על מלווינים בראשית דרכם (תכנית רביעית).
16.00 למי סידורה? – לה פה סול (ש.ח.).
17.00 מוסיקה ליום ראשון – היידן: הבריאה (א. מאתיס / ד. פישר, דיסקאו / א. בלדין / מקהל. + תז. סגס מוסין / ג. מרינר).
19.00 מרגת מקהלות הילדים תשמ"ז – יצירות מאת ה. עורי, שידלובסקי, מ. מינדל, ע. טוביה, א. היימן, ד. רע־עת, י. גילבוע, א. אוליק.
20.05 קונצרט ליל החג – הנדל.
22.30 מן המקורות – לחגי עדות ישראל בהגדה של פסח.
23.00 שירי אביב.

בברית המועצות.
19.05 בטעם אישי – עם פרופ' עזרא סרן.
20.05 איילת אהבים – משיריו של המלחין היהודי מנוס הג'ידקים.
21.05 אל תלכי בשדה – משירי לאה גולדברג.
22.05 50 שנה לנטורות (ש.ש.).
00.10 הוי ארצי מולדתי – שירים עבריים.

רשת ג'

15.05 לפנות ערב.
17.05 שירים הם חברים.
19.05 זמר שכזה – שירים עבריים.
20.05 מהדורות.
22.05 טיול לילי.
23.05 שנוג הוא הלילה.

גלי צה"ל

07.00 תוספת בוקר.
09.05 גלי צה"ל מחוף לחוף – שידור חי מטבריה.

10.55 שיחהתרום 87.
11.05 נכון לעכשיו.
13.05 גלי צה"ל מחוף לחוף – שידור חי מטבריה.
15.05 שיר בשקט בשקט.
16.05 עניין אישי – מסיבה למשה שמיר בביתו של יגאל מוסינזון לרגל צאת ספרו „עניין אישי עם 35 משוררים".
18.05 שירים לערב חג.
20.05 קונצרט לחג.
22.05 מרתון עם הזמרת עפרה חזה.

מחר

קול המוסיקה

07.09 שחרית לחג.
09.00 רפי ג.
10.00 הריס בוהקאליזה – צבר 1982.
12.30 אמנים ישראלים.
13.05 תאודור הולדהיים – איש בית אלפא.
15.00 הגיגת אביב – פרקי זמרה וגיגה.
16.00 מאולמי הקונצרטים בעולם.
18.00 מוסיקה קאמרית.
19.00 תזמורות כלי נשיפה.
20.05 אינטרלוד – רגעי מוסיקלי.
20.30 מאולמי הקונצרטים שלנו.
23.00 מחוזי יצירות – באך: סונטות להלילה שונות: יצירות לסנטור.

רשת א'

09.05 חידושים בנושר החקלאי.
10.05 סיפוריו הפעם: „הרוך דוד הולך לראות כלה" מאת לאריסלאב גרוסמן, מגיש: אילי גורליצקי.
10.35 בהילוך קל.
12.05 מושבים – הפעם: „על מכות טבע בתוך כדור־הארץ ומחוצה לו".
15.05 בצלצלי שמע – הרים מכנס המקהלות.
16.05 אביב בפולקלור.
17.10 תנות – לקט.
18.06 ביצועיסט חסר תקנה – פגישה עם יוחנן פלץ.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה – הפעם: „אביב, וכמימים ימימה" עם המשוררת אסתר אטינגר.

22.05 פעמי המזרח – המבצר השנתי של הזמר המזרחי.

רשת ב'

07.09 זמר לחג.
08.05 בראש צעיר – תכנית לילדים בחג.
09.05 שאלה של טעם – מהדורה מיוחדת לחג.
10.05 שלכם לשעה קלה
11.05 חפצים אישיים – נעמי שמר מגישה את שיריה הרשים בתקליטו של משה בקר.
12.05 מקום – תכנית לחג – עם הסופר ישראל אליאב.
13.05 פנחס ספיר בין השורות – עם הגרשלונית רומה אבישי.
14.06 בבירותי הנאהה – עם רישה, עוזר תאומי, אריק לביא ואחרים.
16.05 ושיודע לשאול – עם שמואל רוזן חידון לחג בשידור חי.
17.05 אביב האהבה – פגישת חג עם המשורר יואב חייק.
18.06 שני צידי המטבע – תכנית עם החברה למדליות ולמטבעות.
19.05 צריך לצלצל פעמיים – משיריו של משה וילנסקי.
20.05 באמאלי – השירים המפורסמים של ג'ילבר בקו.
21.05 חיילים יצאו לדרך – משירי הלהקות הצבאיות.
22.10 למוצאי־שביעי של פסח.
23.05 מעורב ירושלמי – עם מרגלית צנעני.

רשת ג'

07.09 בוקר של זהב – שירים עבריים.
09.05 כרטיס בכיוון אחד.
11.05 בכיר טוב – השירים היפים של אילן וירצברג.
13.05 בעימה חמה.
15.05 בוא שיר עברי.
17.05 שיר שלי ושלה.
19.05 זמר שכזה.
20.05 מהדורות.
22.05 טיול לילי.
23.05 ענוג הוא הלילה.

גלי צה"ל

08.05 שירים לפסח.
09.05 מקהלה עליזה לחג.
10.05 נשארים במנגינה עם שוהל'ה שרון.
11.05 קבוץ קטורה
12.05 שלמה ארצי במופע פומבי בפארק הירקון בת"א.
13.05 להמשיך את החיים – מסע עם הרמטכ"ל היוצא רא"ל משה לוי.
14.05 בנהרי חג.
16.05 פסטיבל אמריאוס (3)
17.00 משוק המלאכים – שיחה עם רן צלקה.
18.05 בגלגלי צה"ל.
20.05 מסורת מסורות – במוצאי חג.
21.30 אוניברסיטה משודרת – פרקים באתיקה יהודית. תנועת המוסר והשקפת האבי.
22.05 על הדבש ועל הבישאק – שעתיים של מוסיקה לקראת המימונה.

סרטים

■ תל־אביב

אסתר: קשוחים שכאלה יום א' 10.00 מוצ"ח 9.30, 7.15
אורלי: ילדים חורגים לאלוהים 9.30, 7 יום א', 10.00 מוצ"ח

שכונע עדין יום א' 12־10 / מוצ"ח 9.30, 7.15 / יום א' קולנוע בת"א 11,1.30
חן 1: צבע הכסף יום א' 12.15, 5.50 מוצ"ח 9.45, 7.15 · יום א' בבוקר 12.30, 10.30
חן 2: הרומן שלי באוקספורד יום א' 12.15, 9.50 / מוצ"ח 9.45, 7.30 · בוקר

מוגרבי: סגור לרגל שיפוצים
מקסים: אופני האש 9.30, 7.15
סינמה 1: 3 אמיגוס יום א' 10.00 מוצ"ח 9.30, 7.15
סינמה 2: חנה ואחיותיה יום א' 10.00 · מוצ"ח 9.30, 7.15

■ ירושלים

אדיסון: נער הזהב 9.00
אורנע: קשוחים שכאלה 9.15
אורית 1: קרוקודיל דנדי 9.15
אור 3: חליפת ערב 9.15
אור 4: ג'ק פלאש הקופץ 9.15
אור 5: הבעיה הטליסית שלי 9.15
גיל: אל תקרא לי לבן 9.30, 7.15

אורלי: אהבה גנובה 9.15, 7 יום א' 11.00 תעלולי שומר הזקן
אמפיתיאטרון: 3 אמיגוס מוצ"ח 9.15, 7
ארמון: קשוחים שכאלה 9.15, 7
חן: רקה לחצות 9.15, 6.45
עצמון 1: פלטון 52 9.15, 7 מוצ"ח יום א' 10.00
עצמון 2: הבוקר שאחרי יום א' 10.00 מוצ"ח 9.15, 7 עצמון 3: ניפגש בחוף 9.15, 7

■ אשדוד

אסתר: ניפגש בחוף 9.30, 7.15
אשדוד: אהבה גנובה 9.30, 7.15

■ אשקלון

אסתר: מלקולם 10.00, 8.00
ספיר: ניפגש בחוף 10.00, 8.00

■ חולון, בת ים

אירון: האינספלסור יום א' 10.00 מוצ"ח 9.30, 7.15
מגדל: הרומן שלי באוקספורד יום א' 10.00 מוצ"ח 9.30, 7.15
מינביס קרית שרת: כרמן 9.30, 7
סביון: פלאטון 9.30, 7 · יום א' 10.00
רימון: נער הזהב 9.30, 7.15

■ נתניה

סטודיו: מלקולם מוצ"ח 9.30, 7 יום א' 11.00 בוקר תינוק בצרה בכיפה
אסתר: נער הזהב 9.15, 7.00
שרון: פלאטון מוצ"ח 9.30, 7.00 יום א' 11.00 בוקר

רון: מכבסה יפהפיה שלי 9.15, 7.15
אמפיתיאטרון: ניפגש בחוף 6.00

מעבר: ללא רחמים 9.30, 7.15
ראשון: האינספלסור 9.30, 7.15
בית העם: מרוף בתוכנת 9.45, 7.45
הדר: ילדים חורגים לאלוהים 5.45, 7.30
תל: נער הזהב 5.45, 7.30

■ רמת־גן וגבעתיים

ארמון: צבע הכסף יום א' 10.00 מוצ"ח 9.40, 7

שני תקדימי שבת בחיפה: הרכבל הופעל – אבל הלונה־פארק שבת

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

הרכבל בחיפה הופעל אתמול בשבת לראשונה מאז חנוכתו, לפני כשנה. להפעלת הרכבל בשבת לא ניתן פרסום מוקדם, אולם למראה קרונותיו העולות ויורדות במעלה הכרמל, החלו להגיע אל מוקדי בבת־גלים ועל הר הכרמל מאות מטיילים שהגיעו לעיר כדי לבקר בתערוכת הפרחים, בתערוכת הקריקטורות, במוזיאון חיפה, בתיאטרון הילדים ובמידרחוב החדש, ועד מהרה הודנבו ליד קופות הרכבל תורים ארוכים.

רבים מהנוסעים הגיבו בשמחה על הפעלת הרכבל בשבת ואף לחצו את ידיהם של בעלי הפרוייקט יקי בהרב, אבי ירום ותניה הלבי – עורך דין דרורי מעוספיה, המשמש כיושב־ראש מועצת מנהלי החברה – ואיחלו להם הצלחה.

לעומת התגובות המעודדות האלה, הגיבו הדתיים כאשר בת גלים בהתרעמות על הפעלת הרכבל בשבת. קבוצת מתפללים, שחזרה מבית כנסת באיזור, התקהלה במוקד התחתון של הרכבל וקראה „שאבעס שאבעס".

המשטרה הגיעה למקום, אולם לא נאלצה להתערב בנעשה והמתקהלים התפזרו מאליהם.

סופרת „דבר" מציינת, כי החוגים הדתיים מתנגדים בתוקף להפעלת הרכבל בשבתות ובחגים ורואים בכך „הפרת הסטאטוס קוו". הם גם התנגדו, בזמנם, להצעת הפשרה שהועלתה להפעלת הרכבל בשבת על ידי לא־יהודים וביקשו בעניין זה את התערבותם של אישים פוליטיים, שביניהם היה גם ראש הממשלה אז שמעון פרס.

ההבטחות לא קויימו

הרכבל הופעל אתמול בשעה 10 בבוקר ובמרוצת השבת נסעו בו אלפי מטיילים. את הרכבל הפעילו לא־יהודים וגם הכרטיסים בקופות נמכרו על־ידי לא־יהודים. על לוח הנסיעות של הרכבל צויין אתמול, כי הרכבל יופעל מעתה ואילך גם בשבתות וחגים מ־10 בבוקר עד 11 בלילה. עד כה, הופעל הרכבל רק עם צאת השבת.

מנהלי הרכבל סרבו אתמול לומר מה הניעם לשנות את החלטתם ולהפעיל את הרכבל בשבתות ובחגים בכל זאת, חרף התנגדותם של החוגים הדתיים בחיפה. „אנו אנשי עסקים, ואיננו עוסקים בפוליטיקה", אמרו.

מקורביהם של המנהלים סיפרו, כי ההבטחות שניתנו להם בעבר הלא רחוק כי יפוצו על ההפסדים הכספיים שייגרמו להם בגין אי־הפעלתו של הפרוייקט בשבת ובחג לא קויימו.

„זה טירוף", אמרו, „לא לנצל את הפוטנציאל התיירותי שהגיע לעיר בחג הפסח ובעקבות לנסוע ברכבל".

אחרי התערבותם של החוגים הדתיים בחיפה, הוקפאה אתמול הפעלתו של ה„מיני־לונה־פארק" בתערוכת הפרחים „פלוריס 87". בתערוכה עצמה, שהיתה פתוחה לקהל, ביקרו אתמול רבבות מטיילים.

בעל הזכיון גם הוא יהודי

לסופרת „דבר" נודע, כי לאחר שהתברר לחוגים דתיים בעיר ובראשם יו"ר הסיעה הדתית המאוחדת משה בליכנבל, כי מתכנני ה„לונה־פארק" המופעל בתערוכה בחג, וכי יש כוונה להפעילו גם בשבת, הם פנו אל אגף הפיקוח בעיריית חיפה ואל בעל זכיון ההפעלה של ה„לונה פארק" וביקשום לא לעשות כן – בהתחשב על חוק העבודה והמנוחה, האוסר על עבודה בשבת.

בעל הזכיון, שהוא עצמו יהודי דתי, ביקש ממפעיל מיתקני ה„לונה פארק", שאינו יהודי, להשבית את המיתקנים בשבת והבטיח לפצותו על ההפסדים שייגרמו לו בשל כך.

בעל הזכיון אמר לסופרת „דבר", כי בעת שחתם על הסכם עם מארגני תערוכת הפרחים לא ידע שיש כוונה להפעיל את המיתקנים גם בשבת ובחג.

לעומת זאת, הופעלו אתמול בתערוכת הפרחים דוכנים למכבר דיסקאות קלים וממתקים, פתילים, בעלי חיים ומזכרות. פקחים של עיריית חיפה קנסו אתמול את בעלי הדוכנים ומוכרי הכרטיסים בקנסות של 50 עד 100 שקל כל אחד, בהסתמכם על חוק העזר העירוני, האוסר פתיחת עסקים בשבת. בעלי הדוכנים, אשר הופתעו מהדרישות, טענו כי מארגני התערוכה לא הביאו לידיעתם את דבר חוק העזר העירוני האוסר על פתיחת עסקים בשבת.

מנכ"ל החברה לתערוכות וירידים בליד עיריית חיפה ומנכ"ל „פלוריס 87" שמואל ביאליק, אמר לסופרת „דבר", כי בכוונה התערוכה לא התבצעה כל עבודה בשבת, ועל כן לא היתה כל עבירה על חוק העבודה והמנוחה.

אשר לעצם פתיחת תערוכת הפרחים בשבת, אמר ביאליק, כי הדבר היה מקובל בתערוכות קודמות, ומשום כך אין בכך משום חריגה מ„הסכם הסטאטוס־קוו" עם הדתיים.

„צעדת יחיעם" – ה־24 במספר – יצאה אתמול לדרכה בהשתתפות 5,000 צועדים. המשתתפים צעדו מרחק 10 קילומטר, ממושב יערה שבגליל ועד פארק גורן. במקום הראשון בצעדה זכתה קבוצת הצועדים של עובדי מפעל „שטראוס" ומשפחותיהם (בתמונה), שחגגו את שנת היובל למפעל.

(צילום: פול מלינג, „ישראל סאן")

פוענח הרצח האכזרי של הזקן זולטן וייס

שני החשודים שחזרו את המעשה בווידאו

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

שבועיים ימים בלבד מאז נרצח הישיש זולטן וייס בן ה־81 מקרית־אתא, פיענח צוות החקירה המיוחד של משטרת מרחב חיפה שבראשות רב־פקד יהושע מוצפי את הרצח.

ביום ה' לפנות־ערב, ערך אחד מהחשודים ברצח, בן 27, נשוי, תושב קרית־אתא, את שיחזור המעשה לעיני מצלמת וידאו של המשטרה.

החשוד הראה לשוטרים כיצד הוא וחברו בן ה־28, גם הוא תושב קרית־אתא, רצחו באכזריות רבה את הישיש הערירי, שהיה ניצול השואה.

נמסר, כי פיענוח הרצח התאפשר, במידה רבה הודות לתושיית אנשי ניידת סיור של משטרת זבולון, שהגיעו לזירת הרצח שלוש דקות בלבד אחרי שהוזעקו על־ידי השכנים.

ביום ה' לפני שבועיים בשעת משחק גמר גביע אירופה לאלופות בכדורסל, הוזעקה המשטרה לרחוב חבצלת בקרית־אתא.

השוטר שסייר במקום הבחין באדם שנמלט בשדה תלתן, סמוך לצריף. על הצעיר, שנתפס מיד, בהסתתרו מאחורי שיח, נמצאו סימנים חשודים, כגון מסכה וכתמי דם. בתוך הצריף נמצא הישיש זולטן וייס, שסוע ראש, כשהוא שרוע בשלולית דם גדולה.

בשיחזור הרצח, שנערך שלשום, מתברר כי שני החשודים התכוונו לשדוד את הזקן. הם הפתיעו אותו בשנתו ודרשו ממנו את כספו. משלא נענו – מכיוון שהזקן היה שרוי בהלם וגם לא הבין עברית – החלו השניים לחבוט בו באכזריות במוט ברזל ולדקור אותו בסכינים.

השניים הפכו את הצריף על פיו בחפשם אחר כסף או תכשיטים, אולם כל מאמציהם עלו בתוהו, שכן מדובר היה בקבצן, שנהג לקבץ נדבות בשוק תלפיות בחיפה והיה מחוסר כל.

כעבור ארבעה ימים מהרצח, התייצב החשוד השני אצל קרוב משפחה שלו, איש משטרה, ובאו הראוך מעצרם של השניים. שמם נאסר לפרסום, בפקודת בית־המשפט בחיפה.

במשטרת חיפה מציינים לשבח את עבודתו של ראש הצח"מ רב־פקד יהושע מוצפי, שפיענח בשנה האחרונה תשעה מקרי רצח ופשעים חמורים במרחב חיפה.

קור וגשם לא הרתיעו נופשי הפסח בכנרת

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בצפון

כשעם ישראל מחליט לעשות את חול המועד פסח ה„גשרים" שבינו לבין השבתות בחיק הטבע – אפילו מזג אוויר קייר ושיפות הגשם לא יותיעו אותו. כך, על כל פנים, אפשר היה להתרשם אתמול למראה חופי הכנרת שהיו מלאים מטיילים למרות השמים המעוננים, הקור וטפטופי הגשם שהיו באיזור.

מספר הנופשים בבתי המלון, בחופי הרחצה ובכפרי הנופש סביב הכנרת נאמד בכ־40,000 איש.

הקור היחסי ששרר אתמול באיזור הרתיע רבים מלהיכנס למים, אבל רק מעטים נטשו את החופים, קיפלו את האוהלים והגריילים ושבו הביתה.

בכבישי איזור הכנרת ניכרה אתמול תנועה ערה. צופים, כי היום ומחר יגיעו מטיילים רבים עוד יותר לאתרי הטבע בצפון, אם מזג האוויר יהיה נוח יותר.

בתי המלון ובתי האירוח באצבע הגליל היו מלאים, כצפוי, וידי הקטיושות ביום ד' בלילה, שבו נפגעו שלושה תושבים ונגרמו נזקים למבנים באחד הישובים באיזור, לא הרתיע את הנופשים מלהגיע לצפון ולא נרשמו ביטולי הזמנות או עזיבה של אורחים.

שר התיירות אברהם שריר, שביקר ביום ו' סביב הכנרת, אמר כי במשרדו צופים, שהשנה תהיה שנת־שיא בתיירות הפנים והחוץ וההכנסה הצפויה מהתיירות היא קרוב למיליארד וחצי דולר.

שנת ה־40 למדינה תהיה „שנת התיירות היהודית"

מאת דוד משיוב, סופר „דבר" לענייני תיירות

שנת ה־40 לעצמאות ישראל תוכרז „שנת התיירות היהודית" – כך מסתבר מהיענותו של ראש הממשלה יצחק שמיר להצעת ראשי התאחדות המלונות להפוך את שנת ה־40 לישראל לשנת התיירות היהודית.

הדבר היה בפגישה שקיימו ביום ו' ראשי התאחדות המלונות עם ראש הממשלה יצחק שמיר בלשכתו בירושלים.

נשיאי התאחדות המלונות הודיעו לראש הממשלה, כי כיום רק 73 אחוז מהתיירים הבאים לישראל הם יהודים, ורק 8.5 אחוזים מיהודי ארה"ב ביקרו אי פעם בישראל.

לדברי אנשי התאחדות המלונות, שנת ה־40 יכולה להיות הזדמנות טובה לשינוי מצב דברים זה.

ראש הממשלה יצחק שמיר אמר למלונאים, כי הממשלה – והוא בראשה – תקרא לכל יהודי בעולם לבקר בשנה הבאה בישראל, לשם חיזוק הקשר עם מדינת ישראל וכן כסיוע לביסוס כלכלתה.

היום יישמעו התוצאות בבדיקת נסיבות מות הפזמונאי צ'יזיק

(ע). – בית משפט השלום בתל אביב החליט שלשום לערוך בדיקה מוגבלת שלאחר המוות, כדי לברר את נסיבות מותו של הפזמונאי שמואל צ'יזיק. בכך נעתר בית המשפט לבקשת המשפחה והמשטרה, חרף התנגדות חברה קדישא והרב קוק.

הפזמונאי בן ה־42, שחיבר להיטים רבים, וביניהם גם את „רוצי שמוליק קורא לך" ו„החברה להגנת הטבע", נמצא מת ביום ד' כשעה 7.30 בדירתו ברחוב הרצל בתל אביב.

חברתו של צ'יזיק, ד"ר חנה הלכרשטיין, מרצה לכלכלה באוניברסיטת תל אביב, הגיעה לדירתו לאחר שלא שמעה דבר ממנו מספר ימים וגם הטלפון בביתו לא השיב.

לאחר שלא הצליחה לפתוח את דלת ביתו במפתח שהיה ברשותה, הזעיקה ידיד, עובד במשטרה שפרץ לדירה. צ'יזיק התגלה כשהוא שוכב ללא רוח חיים במטבח, רגליו על הכסא וכל יתר גופו על הרצפה.

תנוחה זאת עוררה את חשד המשטרה, ולכן היא ביקשה לערוך בדיקה שלאחר המוות, בחשד שלא היה זה מוות טבעי. לבקשה זו הצטרפו גם אחותו ואמו של צ'יזיק, הנמצאות בדרכה ארצה מארה"ב, כשהן מיוצגות על ידי עו"ד שמעון שובר.

אולם חברה קדישא והרב קוק התנגדו לכך, ולפיכך נערך ביום ו' דיון בנושא בבית משפט השלום בתל אביב. בדיון נכח גם הזמר אריאל זילבר, ששמואל צ'יזיק כתב את רוב שיריו.

הרב קוק התנגד לנתיחת הגופה, מאחר שנסיבות המוות נראו לו ברורות. הרב הסביר, כי שמואל צ'יזיק היה מוכר כחולה לב שעבר התקף לב, לרבות צינתור בבית החולים „איכילוב" וטיפול שיקומי בלב.

עו"ד שובר טען בשם המשפחה, שהצטרפה לדעת המשטרה, שבכל זאת קיים חשד למוות לא טבעי. לפיכך החליט השופט פרוינד, שייעשה ניתוח מוגבל של הגולגולת בלבד, כדי לקבוע אם היתה חבלה בגולגולת שיכולה היתה לגרום למותו. תוצאות הניתוח שלאחר המוות אמורות להתברר היום ולהישמע בבית המשפט.

ב־84'־85' יצאו בארץ 9 מיליון עותקי ספרים

(עש"ת). – בשנת 1985־1984 יצאו לאור בישראל 4161 ספרים על ידי 220 הוצאות ספרים, כלומר – 12 ספרים ביום, בממוצע. ממוצע העותקים לספר הוא 2,600 ובסך הכל הופיעו באותה שנה כ־9 מיליון עותקי ספרים, שכ־85 אחוזים מהם בעברית.

את הפרטים שלעיל מגלה סקר שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשיתוף משרד החינוך והתרבות.

שר החינוך יצחק נבון אמר בקבלו את הממצאים, כי נתונים אלה מוכיחים, כי „גם בעידן התקשורת האלקטרונית ממשיך הספר לתפוס מקום מרכזי בתרבותנו".

53 אחוז מהספרים שנבדקו בסקר הופיעו במהדורה ראשונה או מחודשת ו־29 אחוז מהם ספרי לימוד.

בבדיקת חלוקת הספרים לפי נושאים התברר, כי 36 אחוז מכלל הספרים שיצאו הם ספרות או שירה (כשליש מהם ספרי ילדים), 17 אחוז במדעי הרוח (כמחציתם ספרי היסטוריה ורובם היסטוריה של עם ישראל בארץ ישראל), 13 אחוז בתחום היהדות, 10 אחוזים – במדעי הטבע, 7 אחוזים – מדעי החברה והמשפטים ועוד.

בשנים האחרונות, צויין בסקר, חל גידול גם במספר הרשומים בספריות הציבוריות שבפיקוח משרד החינוך. הסקר מלמד, כי בשנת 1969 היו רשומים בספריות 16.6 אחוז מהאוכלוסיה מעל גיל 14 ואילו ב־1985 – 26 אחוז. 94 אחוז מהילדים בני 9–14 היו רשומים בספריות ושאלו לפחות ספר אחד בחודש.

בשנה שעברה, חל גידול רב במספר המפגשים שמקיימים הציבור עם סופרים. „אמנות לעם" שליד משרד החינוך קיימה בערי פיתוח ובאזורים מרוחקים בשנה שעברה כ־560 מפגשים כאלה.

נעצר חשוד במעשי סדום בנער בן 13

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

תושב חיפה, שעסק במשך שנתיים וחצי מעשי סדום בכוח בקטין בן 13 תושב העיר נעצר ביום ה' על ידי משטרת חיפה, לאחר שהורי הילד הגישו תלונה במשטרה.

לחוקרי הנוער סיפר הקטין, שכאשר נהג לבקר בבית דודתו בחיפה, אילץ אותו הגבר שלה לשכב עימו בניגוד לרצונו ואו קיים עימו משכב־זכר בכוח.

הנער אמר עוד, כי האיש איים עליו שיתנכל לחייו אם לא יעתר לו.

הסתבר, כי באחד המקרים אזר הקטין אומץ וסיפר על הדבר להוריו, שהגישו בשמו תלונה למשטרה.

דוד באלס מערער שוב

(ע). – איש־העסקים דוד באלס עירער שוב לבית המשפט העליון על החלטת בית המשפט המחוזי בתל־אביב לא לשחררו בערבות, למרות שכמעט כל העדים – הן מצד התביעה, הן מצד ההגנה – סיימו את עדותם.

באלס טוען, באמצעות פרקליטו יעקב ויינרוט, כי רק שני עדים מומחים מטעם ההגנה אמורים להעיד במשפט.

לטענתו, אין כל חשש לשיבוש הליכי משפט מצידו של באלס, ועל כן ניתן לשחררו בערבות ואין כל טעם להחזיקו במעצר.

מועצת בית־ג'אן החליטה לבנות ביה"ס האזורי מיד

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

בישיבת חירום שערכה מועצת הכפר הדרוזי בית־ג'אן ביום ד' בשעות הלילה, הוחלט להתחיל מיד בבניית בית־ספר אזורי בכפר, על אדמת שמורת הטבע בהר מירון, לפני שנתקבלו אישורי בנייה בתוקף מוועדת הבנייה המקומית והאזורית.

עוד הוחלט בישיבה זאת לדחות את פנייתה של המשנה ליו"ר ועדת הפנים של הכנסת חברת־הכנסת עדנה סולודר להפסיק את השבתת הכפר.

לפיכך, הדרך המובילה לשמורת הטבע דרך בית־ג'אן תישאר סגורה.

בית־הספר האזורי ייבנה מכספי תרומות שייאספו מתושבי הכפר. הכשרת הקרקע, שתחל כבר השבוע, וסלילת כביש גישה לבית־הספר יתבצעו בעזרת כלים כבדים, שיסופקו מהקיבוצים השייכים למפ"ם. הבוקר יגיע לבית־ג'אן חבר־הכנסת אלעזר גרנות, כדי לסכם את העניין.

בית־הספר, מגרשי הספורט הנלווים לו ומרכז קהילתי, שימומן על־ידי מפעל הפיס, ישתרעו על 9,000 מ"ר.

בית־הספר, שבנייתו אושרה על־ידי משרד החינוך והתרבות, ישרת גם את תושבי הכפרים סג'ור, ראמה ועין־אל־אסד. הוא יכלול 24 חדרי לימוד וחדרי כפה ועלות בנייתו תגיע ל־9 מיליוני שקלים.

ביום ו' קראה חברת־הכנסת עדנה סולודר לתושבי בית־ג'אן לא להחריף את השביתה שבה פתחו ביום ב'.

ראש המועצה המקומית בבית־ג'אן שפיק אסעד דחה לאלתר את פנייתה של חברת־הכנסת סולודר. לדבריו, ניהל עמה התכתבות ממושכת ומייגעת. „אולם לא יצא מזה דבר".

מזכיר תנועת המושבים אומר:

על „הפועלים" לעשות כ„לאומי" ולהפחית את הריבית על חובות

מאת דויד משיוב, סופר „דבר" לענייני חקלאות

יושב־ראש הוועדה הבין־מושבית ומזכיר תנועת המושבים גדליה גל קרא ביום ה' להנהלת בנק הפועלים לנקוט צעד דומה לזה שנקט בנק לאומי ולהוריד את שיעורי הריבית שגובה הבנק מהלוואות של לקוחותיו.

כזכור, החליט בנק לאומי, בעקבות מדד יוקר המחיה הנמוך שהיה בחודש מארס (1.3 אחוז) להוריד את הריבית בשיעור שנתי של 3 עד 4 אחוזים. הבנק נקט פעולה זו בדיוק זאת מבלי להמתין להחלטת בנק ישראל בנידון.

גדליה גל טוען, כי בנק ישראל נגרר אחרי בנקים מסחריים, במקום להיות הגורם המוביל בתחום הריבית במשק. גל טוען, כי המדד האחרון – כקודמיו, שהיו נמוכים יחסית – אינו מצדיק ריבית כה גבוהה בנקוט במשק.

כזכור, ממתינים המושבים ליישום החלטות ועדת רביד בעניין הסדר חובותיהם, והדחייה של כל יום ביישום המסקנות מגדילה את חובות המושבים בארץ בכמיליון שקל.

לפני ימים מספר, אמר שר החקלאות אריק נחמקין, כי המגזר החקלאי שילם בשנתיים האחרונות 800 מיליון דולר ריבית – סכום שאינו מקובל בשום משק בעולם. החקלאות בארץ, אמר אז נחמקין, אינה יכולה לשאת על כתפיה נטל כה כבד.

במלאת עשר שנים לפטירתה של
אמנו וסבתנו היקרה
נינה גרשוני ז"ל
ממייסדות כפר הס
נעלה לקברה ונתייחד עם זכרה הבלתי נשכח ביום רביעי כ"ג בניסן תשמ"ז 22.4.87 בבית העלמין בתל־מונד בשעה 5.00 אחה"צ
המשפחה
הבן דב גרשוני ומרים
הבנות הנכדות – אירית, זיוה, עופרה, דנית ואמנון
כפר הס

משתתפים בצער המשפחה
ואבלים עם מותו בטרם עת של
גדעון שרייבר ז"ל
שהיה עוזר המזכיר הכללי של הסתדרות הביוכימאים והמיקרוביולוגים
משה ולדמן — המזכ"ל היוצא
אשר גולדשלגר — המזכ"ל הנכנס

במלאת שנה לפטירת חברנו
שרגא קוטון ז"ל
נעלה לקברו להתייחד עם זכרו ביום שלישי כ"ב ניסן תשמ"ז 21.4.87 בשעה 3.00 אחה"צ בבית העלמין בקיבוצנו
המשפחה
ובית דפנה

במלאת שלושים לפטירתו של יקירנו
דוד בן־דב ז"ל
נקיים אזכרה וגילוי מצבה ביום רביעי כ"ג ניסן תשמ"ז 22.4.87 בשעה 16.00 בבית קברות סגולה בפתח־תקוה.
נפגשים ליד השער
אנו מודים לכל מנחמינו
המשפחה

בצער רב אנו מודיעים
על מותה של חברתנו
תרצה נהרי ז"ל
ההלוייה התקיימה בקבוצנו ביום ששי
י"ח ניסן תשמ"ז 17.4.87
המשפחה
וכל בית גבעת חיים מאוחד

אבלים על פטירתו של חברנו
גדעון שרייבר ז"ל
ההלוייה תתקיים ביום ראשון כ' בניסן תשמ"ז 19.4.87
בשעה 13.00 בבית העלמין בכפר סבא
הוועד הפועל של ההסתדרות
וחבר עובדיו

לישראל נהרי
ומשפחתו
אתך באבלך במות האם
תרצה ז"ל
בית אילות

ביום ג' 21.4.87 תיערך אזכרה לחברנו
מאיר יערי ז"ל
במלאת 90 שנה להולדתו.
האזכרה תיערך בחדר האוכל בשעה 21.00.
חדרו של מאיר יערי בארכיון הקיבוץ ייפתח לביקור הקהל בין השעות 18.00־20.45.
המשפחה
וקיבוץ מרחביה

קרן הגימלאות המרכזית
של עובדי ההסתדרות בע"מ
הודעה
על **דחיית** כינוסה של **האסיפה הכללית שלא מן המניין** לצורך קבלת החלטה מיוחדת
ניתנת בזה הודעה כי **האסיפה הכללית** שנועדה להתקיים ביום ראשון כ"ז ניסן תשמ"ז 26.4.87 בשעה 14.00 **נדחית ליום ג' י"ג אייר תשמ"ז 12.5.87 בשעה 10.00 בבקר** במשרדה הרשום של החברה, רח' ביאליק 155 ר"ג.
על סדר היום: – איחוד הקרן עם קרנות הפנסיה ההסתדרותיות האחרות
בשם ההנהלה
סימה קוגוט
מזכיר הקרן

המועצה המקומית נס־ציונה
מודיעה בצער רב על פטירת
אליהו מירון ז"ל
ראש המועצה השני של נס־ציונה מי שעמד בראשה שנים רבות, בנה ועיצב פני הישוב לאורך זמן.
הארון יוצב ברחבת המועצה המקומית בשעה 13.30 ובשעה 14.00 יצא מסע הלוויה לבית העלמין בישוב.
ניסן קרופסקי
ראש המועצה המקומית
נס־ציונה

אנו מודיעים בצער על פטירתה בשיבה טובה של אמנו
וסבתנו
פסיה ויגודסקי
הלוויה תצא ביום ראשון כ' בניסן תשמ"ז 19.4.87 בשעה 1.30 מביתה ברח' ירושלים 30, ראשל"צ, לבית העלמין הישן.
מוקירי זכרה וידידיה יוכלו להתייחד עם זכרה ולעבור על פני הארון משעה 12.30 בביתה.
השבעה בבית יהודית קורן, רח' לבנטין 35 ראשל"צ.
יהודית קורן
הלה וגדי האס
אלכסנדר ודה פיליפס וביבּ, אימליה
אמי ונילי קורן, הלל ויעל קורן,
אורנה ויצחק שגיא,
מטילבן דוד ואסתר האס,
הנינים

ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י
הוועד הפועל – מרכז לתרבות וחינוך
בית כורש
של יהודי איראן בישראל
משרד החינוך והתרבות
עיריית רמת־גן
הסוכנות היהודית לא"י
חגיגות רוזה־באע
של יהודי איראן בישראל
ביום שלישי אסרו־חג של פסח, כ"ב בניסן תשמ"ז – 21.4.87 תתקיים בפארק־הלאומי ברמת־גן, החל משעה 10.00 בבוקר, החגיגה המסורתית של יהודי איראן „רוזה־באע".
בשעה 5 אחה"צ באמפיתאטרון של הפארק־הלאומי
עצרת עם
בהשתתפות: מ"מ ראש־הממשלה – **שמעון פרס**
שר־הבטחון – **יצחק רבין**
שר־העבודה והרווחה – **משה קצב**
שר־הקליטה – **יעקב צור**
גזבר הסוכנות היהודית – **עקיבא לוינסקי**
ראש עיריית רמת־גן – **אורי עמית**
יו"ר המרכז לתרבות וחינוך – **נחום פסה**
ד"ר דוד מנשרי – אוניברסיטת ת"א
יו"ר ארגון „כורש" – **ששון סימן־טוב**
המנחה: מרדכי רחימי, סגן יו"ר ארגון „כורש".
בתכנית האמנותית: להקות זמר ומחול, תזמורת, מופעי פולקלור וכו'.
הכניסה חפשית – הציבור מוזמן
בברכת
„סאלה שומה מובארק"
מטה החגיגות

אבלים וכואבים על מותה של
פנינה רוזנבלום
ההלויה תתקיים היום יום ראשון כ' ניסן תשמ"ז 19.4.87 בשעה 12.30 בצהרים בבית העלמין הדרום בגבול חולון בת־ים. נפגשים ליד השער החדש.
יושבים שבעה בבית המנוחה ברח' קלונימוס 9, תל־אביב.
אבלים:
בנה וכלתה: **יאיר ועדנה רוזנבלום**
בתה וחתנה: **עליזה ומנחם קופרמן**
והנכדים

של היום הוא חדש

חיים י. צדוק

מתי הם ילמדו

האם בידוי ראיות מקובל בשב"כ?

חיפוי על בידוי. במחלוקת שפרצה בזמנו, בפרשת אוטובוס קו 300, בין היועץ המשפטי לממשלה דאז פרופ' יצחק זמיר ובין ראשי המדינה, הם הפעילו מלוא כוח סמכותם והשפעתם כדי למנוע חקירת חשד שראש השב"כ בדה והעלימו ראיות. הדבר לא עלה בידם.

גם הנסיון לסיים את „מחול השדים" על־ידי חנינה קולקטיווית, תוך פרישתו של ראש השב"כ מתפקידו, לא עלה יפה. בית־המשפט העליון כפה קיום חקירה שבה נתאמתו החשדות והפכו לעובדות: ראש השב"כ אברהם שלום, ועימו פקודיו הנגנים, אשמים ברציחתם של שני מחבלים־שבויים ובפעולה שיטתית מתואמת לעיוות הליכי משפט על־ידי הסתרת האמת ובידוי עדויות שקר. רק החנינה מנעה העמדתם לדין.

אילו ניתן לראשי המדינה מבוקשם המקורי, היה האיש שאירגן את מערכת החיפוי על־ידי עדויות שקר מכהן כראש השב"כ עד עצם היום הזה.

שני אנשי שב"כ חנונים, עורכי־דין מעוותי דין, שנטלו חלק פעיל ביותר בבידוי הראיות באותה פרשה ממשיכים לשרת בשב"כ עד עצם היום הזה, אם כי הועברו לתפקידים אחרים.

בידוי כ„נוהל פנימי". החקירה המשטרתית וחוות־הדעת של היועץ המשפטי לממשלה וצוותו, שנתפרסמה בעקבותיה, העלו את האפשרות כי בידוי הראיות בפרשת אוטובוס קו 300 לא היה מעשה חריג או בודד. ג., נציג השב"כ בוועדת זורע (היום אנחנו יודעים שמו המלא: יוסי גנוסר) העלה את הטענה כי „לא היה חריג נורמטיווי בהכחשה או בהסתרת עובדות בפני ועדת זורע ממקרים שהיו לפני כן".

מחוות הדעת עולה האפשרות שהיה קיים בשב"כ „נוהל פנימי" שאיפשר „תידרוך" עדים לעדויות שקר, והצוות של היועץ המשפטי ראה צורך לקבוע כי „תידרוך" כזה „גם אם הוא מעוגן בנוהל פנימי וגם אם הוא נעשה בידי יועץ משפטי של גוף או רשות כלשהי אינו יכול לשמש בסיס וצידוק לפעולות של שיבוש עשיית משפט".

טענת בידוי בעניין נאפסו. עתה, בעניינו של הקצין הצ'רקסי עזאת נאפסו, חזרה והועלתה טענה כי הרשעתו בעבירות בגידה וריגול בבתי־הדין הצבאיים הושגה על יסוד ראיות בדויות, העלמת ראיות והטעיית בית־הדין.

העובדה שנשיא בית־המשפט העליון נתן רשות לערער בפני בית־המשפט העליון על פסק־הדין המרשיע של בית־הדין הצבאי לערעורים מעידה כי אותה טענה מעלה, לדעת הנשיא, כלשון החוק, „שאלה משפטית שיש בה חשיבות, קשיות, או חידוש", אך אין בה כדי לקבוע עמדה לגבי הטענה לגופה. הטענה עצמה היא עתה בגדר „סוב־יודיצה" ומן הדין להימנע מלחוות דעה עליה, ועל מעורבותו של יוסי גנוסר או כל איש שב"כ אחר, עד שבית־המשפט העליון יפסוק בה אחרי שמיעת הערעור.

ואולם כבר עתה מן הראוי לבחון את העמדות והגישות המיוחסות לגורמים הרשמיים השונים המעורבים בעניין, והם שלושה: הפרקליט הצבאי הראשי, היועץ המשפטי לממשלה וראש השב"כ.

הפצ"ר — למצות. עמדת הפרקליט הצבאי הראשי והמערכת המשפטית של צה"ל היא ברורה וחד־משמעית: יש להמשיך בהליך הערעור ולמצותו: על המדינה להתייצב בפני בית־המשפט העליון ולהגן על פסק־הדין של בית־הדין הצבאי: בית־המשפט יפסוק ודברו יקום. זוהי עמדה נכונה המעוגנת בדין ובעקרונות של שלטון החוק.

היועץ המשפטי — מהסס? פחות נחרצת נראית עמדתו של היועץ המשפטי לממשלה מר יוסף חריש. הרושם הוא כי הוא שקל בין המשכת ההליך בבית־המשפט העליון ובין דרכים ואפשרויות להסדרת העניין מחוץ לבית־המשפט. בעניין כגון זה יש לצפות מן היועץ המשפטי שיקבע עמדה בהירה וחדה בזכות מיצוי ההליך השיפוטי בהלכתו: ובכל שיקדים לעשות זאת, כן ייטב לשלטון החוק ולמוסד שהוא מגלם אותו.

ראש שב"כ — עמדה תמוהה. תמוהה מכל היא עמדתו של ראש שב"כ. ראש השב"כ שבא במקומו של אברהם שלום אינו איש חדש במערכת. שיטות פעולתה נהירות לו. נראה כי הוא חותר למטרה אחת בלבד. למנוע בכל מחיר בדיקת הטענה כי בעניינו של עזאת נאפסו היה בידוי ראיות. נראה כי לשם השגת מטרה זו הוא מוכן לתת ידו לדרכים שונות ומשונות. הוא מוכן לכך שתוענק לנאפסו חנינה או הפחתת עונש והאיש שהורשע בריגול ובבגידה ישתחרר מיד מן הכלא. הוא מוכן לכך שהמדינה לא תתייצב בבית־המשפט העליון או תתייצב ותודיע שאין היא מתנגדת לערעור, והאיש שהורשע בריגול ובבגידה ייצא זכאי. נראה כי אחת היא לו מה הדרך, ובלבד שטענת בידוי הראיות לא תגיע לכלל בירור בבית־המשפט. מדוע הוא נוקט עמדה תמוהה זו? מה מניע אותו? האין הוא חש שעמדתו אינה יכולה שלא לעורר חשד שאולי בידוי הראיות בפרשת האוטובוס קו 300 לא היה מקרה, לא היה חריג: שאמנם מקובל — או היה מקובל — בשב"כ נוהג של „תידרוך" עדים לעדויות שקר; ושראש השב"כ דהיום עושה הכל כדי למנוע חשיפת נוהג זה בפני בית־המשפט, גם אם הערעור יישמע — כפי שוודאי יישמע, כפי שהוא צריך להישמע — בדלתיים סגורות?

מתי כבר ילמדו? על עמדתו של ראש השב"כ בעניין עזאת נאפסו, כמו על עמדותיו של הדרג המדיני בפרשת השב"כ ובפרשיות אחרות, אפשר לשאול, בלשון השיר הידוע: מתי כבר ילמדו? מתי כבר ילמדו כי, תהיה הדרך ארוכה ומכאיבה ככל שתהיה, האמת סופה לצאת לאור: כי שום נסיון של חיפוי על האמת לא יצלח לאורך ימים: וכי נסיון של חיפוי על האמת, כשהוא מתגלה, גרוע לאין שיעור מן האמת עצמה.

את הלקח הזה למדו בדרך הקשה ובמחיר יקר בארצות אחרות. כמה פעמים חייב דבר זה לחזור על עצמו כדי שילמדו אותו סוף־סוף גם בישראל?

ראש הממשלה חייב הבהרה. בחוות הדעת של היועץ המשפטי לממשלה וצוותו בעניין פרשת השב"כ נאמר:

„אנו מביעים את תקוותנו כי הגופים המופקדים על פעילות השב"כ יפיקו ממנה את הלקחים המינהליים והמוסריים ויקיימו פעולות הדרכה והסברה בקרב עובדי השב"כ כדי לשרש הופעות של סטיה מן החוק".

מה נעשה בעקבות המלצה זו? האם הופקו הלקחים? האם קויימה ומתקיימת פעולת הסברה והדרכה בקרב עובדי השב"כ לגבי סטיות מן החוק בכלל ולגבי החומרה שבבידוי ראיות בפרט?

ראש הממשלה, הממונה על השב"כ והאחראי לפעולתו, חייב בעניין זה הבהרה לציבור.

ועדת המישנה לשירותי המודיעין בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת חייבת לתבוע בעניין זה מידע מראש הממשלה עד שתנוח דעתה כי בידוי ראיות אינו — או איננו עוד — נוהג בשב"כ כשיטת פעולה.

חגי אשד

מכל הבא ליד

ועל המחיר שתשלמו, חשבתם?

כולם שבעי רצון לגמרי. כולם באים על סיפוקם המלא. הם פושטים בהמוניהם על הדוכנים העמוסים של רשתות השיווק המתחרות ולוקחים כל מה שהם רוצים. עכשיו. מיד. לא אחר־כך. מכל הבא ליד. בולמוס של צריכה בלתי־מוגבלת, בלי לברור, בלי להתאפק. קנה עכשיו — שלם אחר כך. המחיר לא חשוב. קח עכשיו מה שאתה רוצה ואם לא תשלם עכשיו, כאילו לא שילמת בכלל. כאילו אין מחיר לכל מה שאתה לוקח ומקבל. זוהי החוכמה היהודית האמיתית — מה יהיה כשהכלב יצטרך לדבר עם הפריץ? או שהכלב ימות, או שהפריץ ימות. כלב מי שדואג לעתיד. כלב מי שחושב על המחיר שבעליו יצטרך לשלם. כלב מי שלא מתנהג כפריץ חסר דאגה, כשרק נותנים לו.

כולם רוצים לדעת הכול על הכול. עכשיו. לא אחר־כך. זוהי האופנה השלטת והכובשת, אופנה של חשפנות פטפטנית ללא סייג. לראות הכול ולשמוע הכול. להציץ לכל חור ולהאזין לכל סדק. תת־תרבות מציצנית ורכילותית, שמתכסה בכל מיני מחלצות אחרות. אין מנוס מלהיכנע לה. לחשוף את כל האמת במערומיה המלאים. על פולארד ומפעיליו ועל כל מה שישראל ריגלה ומרגלת ואיפה ולמה ואיך. שאנחנו נדע הכול עד הפרט הרכילותי האחרון, ושכולם ידעו עלינו הכול. האמריקאים ואנחנו וכל מי שרוצה לדעת, ועל כולם, מראש הממשלה הנוכחי והקודם וזה שלפניו ועד כל השרים שהיו ויהיו. וזה עוד לא הכול. רוצים לדעת הכול גם על השב"כ ועל כל שיטות החקירה והחשיפה, הסיכול והמניעה שהוא מפעיל.

האינטרס הציבורי. שלא יפגעו בזכות הציבור לדעת ובזכות האזרח לדעת. בשביל זה יש עתונאים שיחשפו הכול ויפרסמו הכול ובשביל זה יש בארצנו שלטון החוק, שימנע „מיזוח" וכיסוי והסתרה ושמירה על סודיות. צריך לדעת הכול עכשיו ולחקור עכשיו את כל החוקרים. בשביל זה יש בתי־משפט בישראל. עד שנבוא כולנו על סיפוקנו הדמוקרטי המלא. את המחיר נשלם אחר כך. האם לא נשלם עכשיו, כאילו לא שילמנו כלל.

זה, כמובן, לא נכון ולא מועיל. לא במשל ולא בנמשל. וכדאי בכל זאת לחשוב על המחיר עכשיו, בעוד מועד. לפני שנצטרך לשלם אותו. אולי המחיר גבוה מדי ואולי נתחרט מאד על גובה המחיר, כשכבר יהיה מאוחר להתחרט, כאשר יוברר כי המחיר הוא בטחון המדינה וטובת הציבור. בלי כל קשר למקרהו של הקצין הצ'רקסי עיזאת נפסו, כדאי להזכיר דברים שנאמרו בפסקי־דין שונים של שופטי בית־המשפט העליון.

השופט אהרן ברק, למשל, כותב כי „...טובת הציבור דורשת לעתים אי־חשיפתו של חומר חקירה, אשר חשיפתו עלולה לפגוע בבטחון המדינה. זהו אינטרס ציבורי חשוב להגן על בטחון המדינה בפני כל מעשי חתרנות פגעים, אשר לרוב נעשים תוך התארגנות מחתרתית, שהלחימה נגדם מחייבת איסוף מידע מודיעיני בלי שמקורות המידע יתגלו... במלחמה זו בה עומדים שירותי הבטחון — גילוי או זיהוי מקורות מודיעין וחשיפתם, תהא בה פגיעה חמורה ביותר בהתמודדות המתחייבת מהנסיבות".

ועוד אומר השופט ברק בהמשך: „שיקול זה קיים ועומד בכל מדינה, אך הוא חריף במיוחד בישראל, הנתונה בסיכון בטחוני נמשך מאז היווסדה. אנו 'דמוקרטיה מתגוננת' ...החייבת לעמוד על נפשה לא רק במלחמותיה הגדולות, אלא גם במלחמות היום־יום, הנכפות עליה על־ידי אויביה. מציאות מרה זו אין להתעלם ממנה". כך כותב השופט ברק, אך מי זה ישעה לדברים כאלה באופנה של עכשיו?

החוק. המשנה לנשיא בית־המשפט העליון השופטת מרים בן־פורת, המסתמכת על דברים אלה, קובעת כי „אין לכחד שבפני בעלי תפקיד בטחוני מובהק ניצב קושי מיוחד לפעול תמיד על־פי חוק. מידת הסטיה אמנם שונה בארצות שונות, אך היא קיימת, כולל במדינות שמשטרן הדמוקרטי האמון על שמירת זכויות האזרח אינו מוטל בספק". והיא מביאה עוד מדברי השופט ברק: „שני אינטרסים אלה — של משפט הוגן ושל בטחון המדינה — נלחמים על הבכורה ויש להכריע ביניהם", ומוסיפה: „מדינות שונות מכריעות בהתנגשות זו בצורות שונות ואפילו הגישה באותה מדינה עצמה עשויה להשתנות ברבות הימים".

יש כאן התנגשות בין אינטרסים סותרים חיוניים ביותר, וצריך לחשוב על ההתנגשות הזאת בצורותיה השונות כאן ועכשיו. צריך לחשוב על החלופות השונות של היחס בין מחיר לתמורה גם בתחום המלחמה בטרור, בין סיכול אינדיווידואלי וסלקטיבי למניעת מעשי טירור לפני מעשה, לענישה קולקטיווית והמונית ב„יד חזקה" לאחר מעשה. החלופה החיובית יותר היא, כמובן, כאשר אנשי השב"כ מצליחים לחשוף את רשתות המחבלים לפני מעשה, כאשר הם מצליחים לסכל ולמנוע את פעולותיהם של יחידים וקבוצות שחבריהן מוכרים וידועים, לפני שהם מניחים חומרי נפץ או משליכים פצצות תבערה ולפני שהם מארגנים התפרעויות המוניות. החלופה השלילית יותר היא הענישה הקולקטיווית או ההמונית, לאחר מעשה, על־ידי הצבא לאחר שהשב"כ לא הצליח בסיכול ובמניעה, וכאשר אין מנוס מלהטיל עוצר שוב ושוב, לערוך מעצרים המוניים וגירושים ולגרום במתכוון או שלא במתכוון לתגובת שרשרת של הפגנות מחאה והתפרעויות מאורגנות וספונטאניות וסגירת בתי ספר ואוניברסיטאות ונקיטת עוד מעשי ענישה וחוזר חלילה.

„סירטורי" השב"כ. לכל אלה יש גם השלכות פוליטיות ישירות ועקיפות. מי שמעוניין באווירה שמאפשרת משא־ומתן והידברות על הסדר מדיני בשטחים, יעדיף כמובן את החלופה הראשונה, זאת המבוססת בעיקר על קיומו של שב"כ יעיל ובעל מוטיבציה גבוהה של אנשיו, אשר שיטות עבודתו עלומות ככל האפשר ורק תוצאותיהן הטובות מתגלות בחשיפתם ובענישתם של יחידים. מי שאינו מעוניין במשא־ומתן ומעדיף את המשך המצב הקיים לאורך ימים יעדיף, אולי, את החלופה השניה של הפעלת „יד חזקה" על־ידי הצבא, בשיטות היחידות שהוא מסוגל לפעול לפיהן.

המצב הגרוטסקי ביותר הוא שדווקא „היונים" בקרבנו, שהם בדרך כלל אנשים מלומדים ונבוני דבר, אינם שואלים את עצמם מה יהיה המחיר של החלשת השב"כ על־ידי „סירטורו" בחקירות ובחשיפת אנשיו ושיטות עבודתו פעם אחר פעם. והכל כדי לספק את „זכות הציבור לדעת" וכדי לקיים את צו שלטון החוק בישראל הקובע כי „ייקוב הדין את ההר" תמיד ובכל מחיר. גם אם ההר הזה הוא ההר של יעילותו של השב"כ והמוטיווציה של אנשיו בחשיפה, סיכול ומניעה של מעשי טרור וחבלה לפני מעשה, ולא לאחר מעשה. וזה מה שקורה עכשיו. כולנו משלמים את מחיר „הסירטור" הזה. ועוד נשלם.

שי פלדמן

בעבור חופן סודות

סבב שיחות בוושינגטון מגלה כי מגוזם מאד לכנות את פרשת פולארד המשבר החריף ביותר שידעה מסכת יחסינו עם ארצות הברית. ייתכן כי הזמן כבר החל לעשות את שלו. דרכה של בירת ארצות הברית שמעטים הנושאים הזוכים בעתוניה לכותרות במשך יותר ממספר ימים רצופים. עתוני עיר הבירה מזמן איבדו עניין בפרשה. נושאים רבים אחרים זכו בינתיים בקדימות: שיחותיו של מזכיר המדינה שולץ במוסקווה; כשלון נסיונו של הנשיא להטיל וטו על התקציב שהעביר הקונגרס לבניית כבישים מהירים נוספים; גילויים חדשים בפרשת מכירות הנשק לאיראן; שערוריית מין וממון שכרוכים בה אחדים מראשי הכנסיות הטלוויזיוניות; היבטים בחקר מגפת האיידס הזורעת אימה בקרב אזרחי ארצות הברית; ומעל לכל פתיחתה של עונת הבייסבול החדשה.

אווירה ממותנת. בנוסף לגורם הזמן שיחקו מספר גורמים נוספים תפקיד במיתון האווירה: ראשית, תחילת עבודתן של שתי הוועדות החוקרות — ועדת צור־רוזנשטרייך ותת־ועדת החוץ והבטחון לענייני שירותי המודיעין. תשתית יחסי ישראל־ארצות הברית אינה בשיתוף הפעולה האסטרטגי בין שתי המדינות אלא דווקא בערכים המשותפים להן כמדינות מהגרים בעלות משטר דמוקרטי מערבי. לפיכך, לגילוי נכונותה של ישראל לחקור את הפרשה עד תום, תוך שימוש בהליכים המקובלים בדמוקרטיה מערבית מתקדמת, נודעת חשיבות רבה לשיקום יחסינו עם ארצות הברית ולביצורם. בעיני האמריקאים דומה ועדת צור־רוזנשטרייך לוועדת טאואר ופעולת תת־ועדת החוץ והבטחון דומה לחקירות הקונגרס בפרשת איראן. תקוותם היא כי נוצר לחץ, מדיני־חיצוני ופוליטי־פנימי, המבטיח כי החקירות בישראל תבוצענה עד תום. הדמיון בין שתי מערכות החקירות — בירושלים ובוואשינגטון — מספיק כדי לאפשר לידידינו בארצות הברית לטעון כי דמיון המשטרים רב מן המפריד ביניהם, ובכך לספק חיזוק לחשוב שבנדבכי יחסינו עם האומה האמריקאית.

גורם נוסף שהביא למיתון האווירה הקשה ביחסי וואשינגטון־ירושלים היה התפטרותו של אביאם סלע מפיקודו על בסיס תל־נוף. מינויו של סלע הביא לתגובה חריפה בהרבה מזו שנבעה מהרשעתו של ג'ונתן פולארד בדין. לאחר הכל הרי במועד הרשעתו היתה פרשת פולארד כבת שנה וחצי. זאת ועוד, בשנים האחרונות „זכתה" וואשינגטון בפרשיות ריגול רבות. חלקן אמנם מוכבות יותר לאמריקאים בהיותן פרי מזימת הרוסים שנואי נפשם, אך מאחורי פרשה אחת לפחות עמדה סין — הוכחה לסיוע אמריקאי עקיף, ומבצעי הריגול התעשייתי אשר נוקטת יפאן במוקדי הטכנולוגיה האמריקאית ידועים אף הם. בעת שחיילי המארינס „נופלים טרף" בידי נשי ביון סובייטיות — מה לאמריקאים כי ילינו לאורך זמן דווקא כלפי צעיר שמסר מידע לישראל?

מינויו של סלע, לעומת זאת, נתפס בוואשינגטון כסטירת לחי מצלצלת: גילוי של חוסר רגישות — כמעט אטימות חושים — כלפי ארצות הברית. מדינה הזוכה ב־3 מיליארד דולאר בשנה ובשיתוף פעולה אסטרטגי עם ארצות הברית, כולל בתחום המודיעיני, לא רק שהעסיקה מרגל בקרב קהילת המודיעין האמריקאית, אלא אף ביקשה לקדם בדרגה ובתפקיד את מי שמצטייר כמפעילו הראשי. בעיני האמריקאים נראה היה הדבר כמעשה ההופך את הריגול בקרבם לנורמה חיובית, ואת זאת הם לא היו מוכנים לסבול. התפטרותו של סלע מן הפיקוד על תל נוף הסירה בעיניהם עיוות משווע.

לעזור להם לעזור לנו. אין גם להמעיט בחשיבות התפקיד ששיחקו הנשיא רייגן ומזכיר המדינה שולץ בהרגעת הרוחות. אמנם עקרון הפרדת הרשויות לא איפשר לנשיא ולמזכיר לתחום את גבולות החקירה גם אם חפצו בכך. ואולם החלטתם להורות על הימנעות מפגיעה ביחסי וואשינגטון־ירושלים על ענפיהם המסועפים — כולל שיתוף הפעולה האסטרטגי — השפיעה באורח חיובי על דרגי הממשל השונים. כתוצאה מהוראה זאת, ואולי אף ללא קשר אליה, לא נוצרה בוואשינגטון אווירה לפיה „מחפשים את ישראל". יתר חשדנות — כן. בחינה מהלכינו בזכוכית מגדלת יותר מבעבר — כן. יתר מודעות להעדר זהות מוחלטת באינטרסים — גם כן. ואולם אין הרגשה לפיה עוסקים רבדי הממשל בחיפוש מתמיד אחר סיבות להעניש את ישראל.

נהפוך הוא, נראה כי מרבית הקהילה הוואשינגטונית מוסיפה לאהוד את ישראל ואף קופצת על כל הזדמנות להימנע מהענשתה. ידידינו הרבים עושים שימוש מיידי ויעיל בכל כמות תחמושת המסופקת על ידי ישראל, כמו ההודעות על הקמת ועדות החקירה ועל התפטרותו של אביאם סלע. לעיתים ההרגשה היא כי רבים ברבדי המשטר האמריקאי אפילו ממתינים שישראל תספק תחמושת מסוג זה כדי שניתן יהיה להוסיף לקיים את מערכת היחסים האינטימית שבין שתי המדינות. ראיה לכך ניתן היה למצוא בתגובה המתונה מאוד לדו"ח שהגיש הממשל לקונגרס לפני כשבועיים ואשר ציין, בין השאר, את מסכת קשריה של ישראל עם דרום־אפריקה. מיתון התגובה הושג על־ידי לא יותר ממדיניות הצהרתית נבונה: פרסום החלטה של ממשלת ישראל לצמצם את היקף קשרינו עם יוהנסבורג.

מתגונני־יתר. נראה, איפוא, כי עד עתה לא גרמה פרשת פולארד לנזק ממשי ביחסי ירושלים־וואשינגטון. נכון להיום לא אירעה כל התפתחות שלילית ממשית אשר ניתן לייחס ישירות לפרשה. גם הצלחת מהלכו של חבר בית הנבחרים דויד אובי, יו"ר תת ועדת ההקצבות לנושאי סיוע חוץ, לחסימת הסדרי תשלום הריבית על חובות ישראל ומצרים, לא היתה קשורה ישירות בפרשת פולארד. ההסדרים שנידונו לא נראו לישראל ולמצרים כאחד, ובצעדו הביע אובי יותר מכל את עלבונו מכך שהממשל לא נועץ בו בקשר להסדרים שנידונו. בינתיים ניסחה מליאת ועדת החוץ של בית הנבחרים את הצעתה לחוק סיוע החוץ לשנת התקציב 1988 ובו 26 תיקונים שונים בעלי זיקה חיובית לישראל. זאת ועוד, גם אם יחול בשנה הבאה קיצוץ בסיוע הכלכלי והצבאי לישראל, לא יהיה הדבר תוצאה של פרשת פולארד אלא אם גילויים חדשים יחריפו את ממדי הפרשה ואת נכונות וואשינגטון להענישנו. בשנה הקרובה יבוצע קיצוץ כזה רק אם הלחצים התקציביים הכוללים לא יאפשרו לאמריקאים עמידה סבירה בכלל משימותיה של תוכנית סיוע החוץ האמריקאית.

מכאן שעיקר הנזק שגרמה פרשת פולארד עד עתה הינו בתחומים הבלתי מדידים ויגבה בטווח הבינוני הארוך. בממשל עצמו לא הביאה הפרשה לשינוי ביחסי הכוחות בין תומכי ישראל והעוינים את עניינה. ואולם, הפרשה סיפקה תחמושת חשובה בידי גורמים עוינים, והפכה את ידידינו בממשל למתגונני־יתר. זאת, במיוחד בקרב דרגי העבודה להם יד ורגל בנושא שיתוף הפעולה האסטרטגי עם ישראל במחלקת המדינה, בפנטאגון ובקהילת המודיעין. לדרגים אלה נודעת חשיבות רבה שכן ביכולתם לטרפד אפיקי שיתוף פעולה גם כאשר הנשיא ומזכיר המדינה חפצים בהם כפי שהתגלה באורח ברור במהלך מעורבותה הצבאית של ארצות הברית בלבנון. לפי שעה לא חלה נסיגה אמריקאית אף באחת ממסגרות שיתוף הפעולה האסטרטגי. ואולם, בהעדר צעדים מתאימים שיביאו לשיפור נוסף באווירת היחסים, ספק אם עד תום כהונת הממשל הנוכחי יהיו פריצות דרך דרמטיות נוספות במסכת שיתוף הפעולה.

השפעה מצטברת. בהקשר זה יש להדגיש את ההשפעה המצטברת של פרשת איראן ופרשת פולארד בקרב תומכי ישראל בקונגרס ובממשל: במשרדי החוץ וההגנה, בכוחות המזויינים ובקהילת המודיעין. בתתה ידה בפרשת איראן לפלג ממשל אשר מצא לנכון לעקוף את חוקיה של ארצות הברית ולחבל במדיניותה נגד הטרור, ישראל עיוותה לדעתם את מהות שיתוף הפעולה האסטרטגי אתו הגו. פרשת פולארד עודדה בליבם תדהמה מוחלטת: בדעתם את קשי המאבק שנוהל בשנים עברו לביסוס שיתוף הפעולה האסטרטגי עם ישראל תמהו גורמים אלה איזה יתרונות כבידים נודעו לחומר שסיפק פולרד בעיני מפעיליו הישראלים, יתרונות אשר יכלו להצדיק בעיניהם את הסיכון שגילויו יביא לערעור תשתית שיתוף הפעולה האסטרטגי. תומכינו חשים כי ישראל עשתה מעשה רמיה בעניינה היא, עניין שלטובתו לחמו כה הרבה. אם לא תשוקם אמונתם בישראל, ספק אם בעתיד יצאו גורמים אלה ללחום את מלחמותינו בוואשינגטון כבעבר.

רופפת הרבה יותר היא השפעתה של פרשת פולארד על דעת הקהל האמריקאית. בכלל, קשה מאוד להצביע על נזק שנגרם בהקשר זה בעטיה של הפרשה. הנתון המשמעותי ביותר בהקשר זה נמצא במשאל דעת הקהל שנערך מטעם העיתון „ניו־יורק טיימס" ורשת הטלוויזיה סי.בי.אס. שפורסם בתחילת השבוע שעבר. תוצאות המשאל מצביעות על כך ש־18 אחוז בלבד מקרב האוכלוסיה האמריקאית הלא־יהודית ידעו כי פולארד ריגל לטובת ישראל. מסתבר כי לאזרחי ארצות־הברית שאינם שוכני וואשינגטון וניו־יורק יש נושאים חשובים יותר לעסוק בהם. זאת ועוד, פחות מחצי מ־18 אחוזים אלה סברו כי על ממשלת ארצות־הברית לנקוט פעולה כלשהי לענישת ישראל בעקבות הפרשה. כ־59 אחוז מקרב המעטים שהיו מודעים להיות פולארד מרגל שהועסק בידי ישראל סברו כי פרשה זאת ופרשת מכירת הנשק לאיראן לא יביאו להגברת האנטישמיות בארצות הברית.

לחץ בוטה. לעומת זאת, השפעת פרשת פולארד על יחסה של הקהילה היהודית האמריקאית לישראל מורכבת ועמוקה. הקהילה הגיבה בהתחלה במגננה אופנסיבית. בחששה מתגובתו החריפה של הממסד הלא־יהודי, המנהיגות היהודית נטלה על עצמה את אחריות הפעלת לחצים על ממשלת ישראל למען תעשה במהירות לתיקון הפרשה. על גילויי התמיהה — בקרב ישראלים ומעצבי דעת קהל לא־יהודים אמריקאים — על כי הקהילה מתגוננת מפני האשמתה בנאמנות כפולה בשעה שאף גוי אחד לא האשימה בכך, ענו ראשי הקהילה כי חששם לא היה שהפרשה תכרסם במעמדם, אלא רק שהיא תחבל בעתיד ביכולתם לטעון את טיעוניה של ישראל. כך או כך, הקהילה זועזעה. מנכונותם של ישראלים ליטול סיכון בכרסום סיועה של ארצות הברית לישראל בעבור חופן סודות, ועוד יותר מאטימות החושים שגילתה בקדמה את מפעילו של פולארד ימים מספר לפני מתן גזר דינו.

כאן יש להוסיף שתי מלים חיוביות באשר לתפקיד שמילאו ראשי הקהילה היהודית האמריקאית. ראשית, ספק אם ללא לחצם היתה ישראל נוקטת את המהלכים שנקטה ואשר הביאו להרגעת הרוחות בוואשינגטון: מינוי שתי ועדות החקירה והשתחררותו של אל"מ אביאם סלע מתפקידו כמפקד תל־נוף. שנית, בלחצם הציאו ראשי הקהילה את העוקץ מביטויי גינוי אשר היו מושמעים בידי גורמים בממשל ובקונגרס אלמלא הוקדמו על־ידי ראשי הקהילה. ואולם, אין ספק שבלחץ הבוטה שהפעילו הפעם ראשי הקהילה היהודית כלפי ממשלת ישראל טמונה אפשרות לשינוי מרחיק לכת בדפוס היחסים ביניהם.

נחוץ שגריר. בהקשר זה אין לבודד את השפעתה של פרשת פולארד על יחסה של הקהילה היהודית האמריקאית לישראל מהשפעתן של פרשיות והתפתחויות אחרות בישראל. העדר ראציונאליות בניהול כלכלתה של ישראל במשך תקופה ארוכה; איוולת מלחמת לבנון; סגנון ההתרסה שנהג מנחם בגין כלפי העולם כולו; העדר מנהיגות כאריזמטית בישראל כיום; שלטונו של האגף החרדי על הדת הרשמית בישראל וחוסר נכונות המדינה לנהוג שוויון באגפים הרפורמיים והקונסרבטיביים; משבר מניות הבנקים והנורמות ההרסניות שהתגלו במפעל הציוני כאשר התברר שיו"ר הנהלת הסוכנות היהודית נתן ידו למשכורות עתק של ראשי בנק לאומי לישראל; [illegible] פרשת משלוחי הנשק לאיראן; העדר איום חיצוני ממשי היכול לשמש לגיבוש תמיכה יהודית מאסיבית בישראל; ולבסוף, העדר יכולת — במשך שנים ארוכות — למנות שגריר בעל שיעור קומה לייצוג ענייניה של ישראל בארצות הברית.

הצטרפותה של פרשת פולארד לשרשרת אירועים אלה הגבירה את ערעור בטחונה של צמרת יהדות ארצות הברית באשר לתבונת אלה העומדים עתה בראש המפעל הציוני. יהודים אלה אינם חשים עוד נחיתות כלשהי כלפי היושבים במדינת ישראל. זאת בניגוד ליחסם לישראל עד להסתלקותה של גולדה מאיר, ובמיוחד בימי מנהיגותו המוסרית והתובענית של דוד בן־גוריון. לתהליך זה תורמת חוסר נכונותה של ישראל לנקוט מהלכים חריפים לאבטחת עצמאותה הכלכלית, ומיסוד תלותה בסיוע חיצוני ובתרומות יהדות הגולה למימוש כמעט כל מפעל תרבותי בישראל. כל אלה, המצטרפים לחיזורם של ראשי המדינה אחרי גבירי הקהילה היהודית האמריקאית, אך הגבירו את מודעותם למעמדם החדש ביחס ליושבים בציון.

מכאן שהזעזוע שחשה הקהילה היהודית בארצות הברית, בצירוף לשרשרת ההתפתחויות שקדמה לפרשת פולארד, רק יאיץ תהליך אשר מהותו הגדרה מחדש של יחס הקהילה היהודית בארצות הברית לישראל. קצרה היריעה כדי לנתח את מגוון משמעויות השינוי, אך כבר בשלב זה ברור למדי כי עידן התמיכה האוטומטית של הקהילה בישראל מתקרב לקיצו, ובעתיד יתבעו ראשיה יתר מעורבות בהחלטותיה המרכזיות של המדינה ובמיוחד באורח שימושה במשאבים שהקהילה היהודית מעמידה לרשותנו.

התקשורת בצינור. להשלכות שנמנו עד כאן יש להוסיף את השפעתם המצטברת של הרשויות החוקרות ושל אמצעי התקשורת. כל עוד הרשויות החוקרות סבורות כי טרם נתגלו ונענשו כל הגורמים המעורבים בפרשה, חובה עליהם שיעשו שימוש בכל האמצעים העומדים לרשותם כדי לכפות על הצדדים המעורבים בה את גילוי האמת, בראש ובראשונה על ידי הדלפת גילויים חדשים והשערות ישנים מעת לעת. כך, אף שהפרשה ירדה מכותרות העתונים, היא תאוזכר מדי פעם ותיצור צלקת מתמדת במסכת יחסי ישראל־ארה"ב. בהקשר זה התקשורת משמשת רק צינור לחץ לגורמים החוקרים באף־בי־אי ובמשרד המשפטים האמריקאי.

ואולם, בעתיד, סביר כי התקשורת תמלא תפקיד נוסף. כל עוד לא תוסר הפרשה לחלוטין מעל הפרק תוסיף ישראל ותיתקל מדי פעם במאמרי מערכת ומאמרי פרשנות שידברו בגנותה. זאת במיוחד לאור ריבוי כותבי הטורים היהודים המפגינים הזדהות עם העמדות האופוזיציוניות לקהילה היהודית שעליהן עמדנו. אם לא ינקטו צעדים לחיסול הפרשה, מאמרים אלה יחזיקו את הפרשה על אש קטנה לאורך זמן. סביר כי הדבר יגרום לישראל יותר מכאב ראש מתמשך.

מן העובדה כי לא חלה כל מפולת ביחסי ישראל—ארצות־הברית כתוצאה מפרשת פולארד עלולים להסיק כי אין צורך שננקוט צעדים נוספים לטיפול בפרשה. אם כך יוסק — לא תהיה טעות חמורה מזאת. ללא טיפול נאות בפרשה תשלם ישראל מחיר מצטבר בקונגרס, בקרב דרגי העבודה ובממשל, בכוחות המזויינים, בקהילת המודיעין ובקהילה היהודית. התמיהות והאכזבות בקרב ידידינו ברובדים אלה יימשכו, ואלה ישפיעו על נכונותם לעמוד לצידנו בעתיד. העוינים את עניינו יגלו פרצות בחזית ויעשו הכל לנצלן, עד שהדבר יביא בהדרגה לשינוי שלילי ביחסי הכוחות. חובתנו המוסרית כלפי אלה אשר עמדו לצידנו במאבקים בעבר היא כי לא נרפה את ידם ונספק בידיהם תחמושת מתאימה. שאם לא כן תיזקף תבוסתם האישית לגנותנו ואנו נישא במחירה המוסרי והמעשי כאחד.

לקחים. ראשית, וללא קשר לשאלת האחריות המבצעית, על ראש הממשלה ושרי החוץ והבטחון להכריז על אחריותם הפוליטית לפרשה ולטיפול בה. בארצות הברית נראית התחמקות הדרג המדיני בישראל מאחריות לאשר התרחש בלתי נתפסת. על השלושה להכריז כי גם אם המבצע נעשה ללא אישור, הרי מדינת ישראל היא מדינה ריבונית וממשלתה נבחרה בידי הכנסת הריבונית ולפיכך היא האחראית לכל אשר נעשה על ידי אנשים שפעלו מטעמה. בהקשר זה יש להזכיר פעם נוספת כי שיקום מעמדו הפוליטי של הנשיא רייגן לאחר פרשת איראן החל מרגע שהוא קיבל על עצמו באורח פומבי את מלוא האחריות לפרשה.

שנית, יש להביא להשלמת החקירות על שני אפיקיהן עד תום, לפרסום מרבי של תוצאותיהן ולמיצוי הדין עם האחראים להשתלשלות הפרשיות. רק כך יבוסס הטיעון כי אכן חברים מלאים אנו במשפחת האומות הדמוקרטיות.

שלישית, יש להשעות את רפי איתן מתפקידו כיו"ר החברה הממשלתית שבראשה הוא עומד עד להשלמת החקירות בפרשה. אם יתברר כי איתן קיבל אישורים מתאימים מהדרגים שמעליו, יתנו הם את הדין על כך ואיתן יוכל לשוב לתפקידו כמי שפעל ברשות. כך יהיה לנהוג באל"מ אביאם סלע.

רביעית, יש להעמיד את המעורבים בפרשה — בכפוף למגבלות בטחוניות המוגדרות בחסכנות — לתשאולם בארץ בידי גורמי החקירה האמריקאיים. יש להימנע מהשארת קצוות לא קשורים ומהענקת הרגשה שישראל מוסיפה להסתיר מארצות הברית פרטים חשובים הקשורים בפרשה.

חמישית, יש לעשות מיד למינוי שגריר בעל שיעור קומה בוושינגטון. על שגריר זה תוטל עיקר מעמסת שיקום היחס לישראל בקונגרס, בממשל ובקרב הקהילה היהודית בארה"ב.

שישית, בביקוריהם הקרובים בארצות הברית על ראשי המדינה לעשות מאמץ הידברות מיוחד עם ידידינו בקרב דרג העוזרים בקונגרס ובקרב דרגי העבודה בוועדות הממשל השונות, בכוחות הצבאיים ובקהילת המודיעין. עלינו לדבר אתם גלויות, להצהיר על אחריותנו, על שגיאותינו ועל נוהלי ההתנהגות אשר לקחנו על עצמנו מאז אותה פרשה אומללה. בקיצור, יהיה עלינו לנקות את השולחן מפרשת פולארד באורח מלא. רק כך נוכל לפעול להשבת מערכת יחסינו עם ארצות הברית לזו ששררה עד לפני מספר חודשים.

פנחס יורמן

„בחרנו במדינה היהודית בלי שלמות הארץ"

ב־4 באפריל 1949, יום לאחר חתימת הסכמי שביתת הנשק עם ירדן, נערך בכנסת הדיון המדיני הראשון. ראש הממשלה ושר הבטחון דוד בן־גוריון הביא את ההסכמים לאישור המליאה. בלב סערת הרוחות שהתחוללה במשכן הכנסת, בבנין האופרה בתל־אביב, עמדה שאלת שלמות הארץ. סיעות האופוזיציה מחירות עד מפ"ם תקפו את הממשלה על ויתוריה. בנאום נחרץ מיקד בן־גוריון את הבעיה „כשעמדה שאלת שלמות הארץ בלי מדינה יהודית או מדינה יהודית בלי שלמות הארץ – בחרנו במדינה היהודית בלי שלמות הארץ".

הדיון בכנסת והאירועים באותם ימים מובאים בפרק מתוך ספר הכתובים של פנחס יורמן על הסכמי שביתת־הנשק של 1949, „גמר חתימה טובה"

שבע דקות בלבד נמשך טקס חתימת הסכם שביתת־הנשק בין ישראל לעבר־הירדן, סמוך לשעה 20.00 ב־3 באפריל 1949 באולם רחב ידיים של „מלון שושנים" באי היווני רודוס.

האווירה בעת הטקס היתה נינוחה, אך נעדרה ממנה הריגשה החגיגית ששררה באותו אולם עצמו ב־24 בפברואר, כשנחתם כאן ההסכם לשביתת־הנשק עם מצרים, שהיווה תקדים מכריע וסלל את הדרך להמשך.

למחרת, יום ב' ה־4 באפריל, זכתה החדשה על חתימת ההסכם עם עבר הירדן (זהו הכינוי השגור בארץ) בכותרות הראשיות של עתוני ישראל. חלקם שיבצו בגוף הידיעה קטע פרסני של חיבור, שמהבו הבהיר: „הסעיף העיקרי הוא הסעיף בדבר ההסכם על המשולש, הנמצא בידי העיראקים, שהודיעו כי יימסר לידי עבדאללה. בדרך זו הופכים קווי שביתת הנשק את קווי ההפוגה הנוכחיים. בארץ ישראל הדרומית והים קווי שביתת הנשק לגבול הבין־לאומי. נקבעו שלושה שלבים לביצוע ההסכם, אולם כל הסעיפים הצבאיים יבוצעו תוך 15 שבועות".

חלפו פחות מ־20 שעות מאז הודמו הכוסות ב„מלון השושנים", עוד לא יבש צבע הדפוס מעל לכותרות על אודות חתימת ההסכם וזירת הפעילות הועתקה כבר למלון אחר, על שפת ימה של תל־אביב. זהו בניין המלון „סאן רמו", מישכנה הזמני של הכנסת הראשונה. זו קיימה את ישיבתה הראשונה – אותה פתח נשיא מועצת המדינה הזמנית הד"ר חיים וייצמן – ב־14 בפברואר 1949, בבית הסוכנות היהודית בירושלים.

בשל העדר תנאים מינימאליים לעבודתו בבירה, ירד בית המחוקקים לשפלה והשתכן כאמור בבנין המלון, שהוקם בשנות השלושים.

בן־גוריון: „מדינה יהודית במציאות הקיימת, אפילו רק במערבה של ארץ ישראל, בלי דיר יאסין, היא בלתי אפשרית אם תהיה דמוקרטית, כי מספר הערבים במערב ארץ ישראל הוא יותר ממספר היהודים – ודיר יאסין, איננה הפרוגרמה שלנו"

בחורף 1950 תתמקם הכנסת ב„בית פרומין" שבלב ירושלים, למשך 15 וחצי השנים הבאות, עד שתעבור למשכנה הקבע בגבעתרם. הבניין שבקרן הרחובות אלנבי והירקון הפך לאחר צאתה לאכסנייתה של מועצת עיריית תל־אביב, אירח בקומת הקרקע שלו את קולנוע „קסם" ובגלגולו הנוסף האחרון – שימש כביתה של ...

רצופות, עד מותו בחורף 1959, בגיל 74. יוסף שפרינצק, מהדמויות הבולטות באגף הבכיר של מפלגת פועלי ארץ ישראל, התגלה כיו"ר אמן במלאכתו, המנהל את העניינים בנחת, ברוח הוגנת ומרגיעה. פופלריותו פרצה את מחיצות הסיעה וניתצה מחיצות בין־מפלגתיות, כלתי עבירות לכאורה.

עם פתיחת הכנסת השניה, ב־20 באוגוסט 1951, אחרי הבחירות שהוקדמו בשנה הבי, בשל משבר קואליציוני בהקשר לסדרי רישום ילדי העולים לזרמי החינוך השונים, נבחר שפרינצק מחדש לכהונת יושב־ראש הכנסת ברוב מוחץ של 103 קולות. במבלתו החדשה של בן־גוריון וקואליציה המורכבת של מפא"י, המזרחי ואגודת ישראל, נתמכה בעת הצבעתה ב־56 קולות בלבד, לעומת 40 מתנגדים ו־4 נמנעים. גם סגני סגניו בכנסת הראשונה התאפיינו במזג נוח ובנועם הליכות: נחום ניר ממפ"ם ויוסף בורג מהחזית הדתית המאוחדת. „שפרינצק הקיש בפטישו והודיע כי „לפני שנעבור לסדר היום אתן את רשות הדיבור לראש הממשלה".

בן־גוריון עלה לדוכן הנואמים ופתח באמרו: „עלי למסור הודעה קצרה לכנסת על ההסכם

בסיסים הצבאיים. ההסכם הזה לפי משמעותו איננו צבאי. הוא הסכם פוליטי מדרגה ראשונה. משמעותו היא, שלמעשה שיעבדנו היום את מדינתנו לבווין, אחרי מלחמת השיחרור שהתנהלה נגד המשעבד.

...ראש הממשלה מנסה להטעות את העם, כי הנה נעשה צעד לקראת השלום. נעשה צעד לקראת השתעבדות, נעשתה הפקרת הדם הזה שנשפך. אנחנו דורשים מולדת חופשית, עצמאית באמת. ההסכם הזה נבדל במידה רבה מן ההסכמים הקודמים. הצעד, שהממשלה עשתה, הוא הצעד החמור ביותר לקראת שיעבוד. הגיע הזמן, שהכנסת תדון על הצעה להביע אי־אמון בממשלה, שמובילה את העם לתחום של השתעבדות לאויב".

בייד אחרי הנמקתו של מנחם בגין, העלה נציג מפ"ם, דב בר־ניר, הצעה בשם מפלגתו לדחות את ההסכם, „הואיל והוא משתמע כהכרה שלנו בקיום ממלכה ירדנית־האשמית ובשליטת עבדאללה על שטחים שבמעבר לירדן; הואיל והוא דן למעשה מראש את סיפוחם של שטחי ארץ־ישראל הערבית ושל העיר ירושלים לממלכת עבדאללה; סיפוחים משמעותם השתלטות האימפריאליזם האנגלו־אמריקאי על חלק ארץ ישראל, הואיל והחוזה מייצג את עובדת חלוקת הארץ".

ראשון המשתתפים בדיון, על שתי ההצעות במשולב, שהתמשך על פני חמש שעות רצופות ותואר למחרת בעתונים כ„סוער", היה איש „חירות", הלל קוק, שכפר בעצם קיומם של עם עבר־ירדני, ארץ עבר־ירדן ומלך עבר־ירדני, והאשים את הממשלה ב„חוסר כשרון מעשי", משום שהכירה בכל אלה. הנואם הביע את ...

מנחם בגין: „ראש הממשלה מנסה להטעות את העם, כי הנה נעשה צעד לקראת השלום. נעשה צעד לקראת השתעבדות, נעשתה הפקרת הדם הזה שנשפך. אנחנו דורשים מולדת חופשית, עצמאית באמת"

פרידמן־ילין (לימים ילין־מור): „לא הקומץ שקיבלנו הוא החשוב. מכריע הוא מה שאנחנו מאבדים – שומרון ויהודה וירושלים שבתוך החומות. על זה אין פיצוי ולא יכול להיות"

יצחק בן אהרון ממפ"ם תקף את הממשלה על שלא שאלה לחוות דעתה של הכנסת לפני שחתמה על ההסכם. מי יודע, תהה, אם אי־אפשר היה להימנע מכמה ויתורים? נכנסה למלחמה נגדנו עבר־הירדן – יוצאת ממנה „ממלכה ירדנית"

...

מנחם בגין. המדינה המכנה את עצמה „הממלכה ההאשמית הירדנית"

...

טלי זלינגר

„קול התפוצצות אילמת, קול לבו הנשבר"

קצת אחרי השעה 19.00 ביום חמישי ה־15 באפריל 1976 נקבע בבית החולים „איכילוב" מותו של ר/א במילואים דוד אלעזר. דדו מת בחג הפסח, ביום שרב, שנתיים לאחר שנאלץ לפרוש מכהונתו בעקבות מסקנות ועדת אגרנט. מה עבר בנפשו מאז ועד שמת ומה לקח עמו אל קברו. ימיו האחרונים של דדו. שיחזור

תחזית מזג האוויר לחג, בעתון, היתה „מעונן חלקית עד בהיר", הטמפרטורות הצפויות בתל־אביב מ־14 מעלות בלילה ועד 21 מעלות ביום. אבל, כשעתוני ערב החג הושלכו למדפסות ונתחבו לתיבות הדואר כבר היה חם מאד, והשירות המטאורולוגי ביטל את הודעתו הקודמת ובמקומה הודיע שצפויים שרב ואובך כבדים ליום חג הפסח. טעות בחיזוי. כבר היו אצלנו דברים כאלה, במטאורולוגיה וגם במודיעין. ואמנם, ליל הסדר עצמו היה חם מן הרגיל ואצל משפחת אלעזר ברמת־אביב הסבו לשולחן רק מעטים. דדו, תלמה, יאיר, סבא צבי ארד ואולי עוד שניים־שלושה קרואים. דדו אמר, שאין בכלל הרגשה של סדר, כי שני הילדים האחרים אינם; הילה בלונדון וגידי בצבא. עשו כמה טלפונים לחג שמח, עברו על העתונים, קראו כמה דפים בספר והתלבטו אם להמשיך בתכנוני החג. כשמזג האוויר צפוי להיות שרבי כל־כך. יחליטו מחר.

ביום חמישי בבוקר, ראשון של פסח תשל"ו, שכונת נוה־אביבים ברמת־אביב ישנה עדיין שינה כבדה שלאחר ליל חג ועקת השרב שצנחה על רבי־הקומות. דדו יורד בשקט, לא להעיר אף אחד, יוצא אל מרכז הספורט לפגוש עוד כמה משוגעים הפותחים את היום בפעילות גופנית. מזור לגוף ולנשמה, מבחן תחרות, גושנה לכוח העמידה, אולי לגבריות של אנשים בגיל המעבר. הוא משחק טניס עם הפרטנרים המזדמנים לו שם, חלקם חובטים קבועים מעברה השני של הרשת, ואחר־כך מפיג את הלהט שידע הגוף המאומץ בצינת הבריכה הנקיה, בתולה משימוש אחרי נקיון ערב החג.

בערך בשעה 11.00 הוא שב בבית. מצב רוחו טוב מאד, האווירה רגועה, המצברים עדיין מלאים מהנסיעה האחרונה ללונדון ולאיטליה, מהבילוי עם המשפחה, מהעבודה ב„צים" שהולכת יפה. מטלפן לחברים, ומצלצל גם לחנוך ברטוב. „חנוך", הוא אומר לו, „רציתי, קודם כל, להגיד חג שמח ושנית להודיע לך שאני את עבודתי סיימתי, ואני מציע שניגש לעבודה". בודקים תאריכים פנויים, קובעים פגישה טלפונית נוספת בעוד שלושה שבועות בערך, אחרי ששניהם יחזרו מנסיעה צפויה לחו"ל, ואז יתאמו מפגש – על בסיס ראשי הפרקים שדדו גמר להכין – להתחיל לעבוד על הספר. הספר שיכתוב דדו על ימיו במלחמת יום הכיפורים, בהנחייתו המקצועית של ברטוב; הספר שיוציא לאור את האמת של דדו, את הפרק שנגזל ממנו בוועדת אגרנט; הספר שיגאל אותו מהתסכול ומהכאב, [illegible] לא התחשבות עם אנשים, מבהיר דדו כשהוא נעתר סוף־סוף להפצרות. עכשיו הוא מוכן להתחיל לעבוד עליו, מיד אחרי החגים, עם בוא הקיץ.

בינתיים השרב שורף את החג ותלמה מציעה שיוותרו על נסיעה אחרי־הצהריים לאזור פתח־תקוה, להחזיר הביתה את הכלבה שהיתה אצל חברים. דדו מסכים שבמזג אוויר כבד כזה אין טעם להתחיל לזוז. אם ככה, הוא מחליט, ירד שוב לעשות קצת ספורט. הוא לובש בגדי טניס נקיים ומביט על עצמו במראה. הכרס לא גדלה, הבדיקות הרפואיות שעשה במסגרת שיגרת נוהלי העבודה של „צים" היו טובות מאד, השיזוף היטיב עימו. הביט שוב במראה שעל דלת הארון ואמר לתלמה: „זה כל־כך עושה אותי מאושר, העניין הזה של הספורט". ויצא אל המועדון. „אלה היו המילים האחרונות שלו אלי", אומרת 11 שנים אחר־כך, בערב פסח תשמ"ז, תלמה אלעזר.

קצת אחרי השעה 19.00 ביום חמישי, 15 באפריל 1976, נקבע בחדר המיון בבית החולים „איכילוב" בתל־אביב, מותו של רב־אלוף במילואים דוד אלעזר. הרמטכ"ל ה־9 של צה"ל, מפקד צה"ל במלחמת יום הכיפורים, מפקד השבר שהיה, והמפקד שפיקד על הפיכת הזרם קימה, למסלול של התגברות, של נצחון. קרבן ועדת אגרנט. חניך חברת הנוער בקיבוץ שער־העמקים שעלה לארץ לבדו מיוגוסלביה, שהיה מוכרח, כל הזמן, לקלוט, להדביק פערים ולהוביל. מנהיג טבעי, אמיץ, חזק. לבו התפוצץ בו. דדו שיחק טניס, הרבה וחזק, ותך את הכדור וזינק אל הבריכה הקרה להמיס בה את גוש החום. המים הקפיאו את לבו וניפצו אותו כמו זכוכית נשברת או כמו פלדה.

האם איש הברזל שהשפלות ועדת אגרנט והסיום הצורב של שירותו בצבא השאירו אותו נחוש כפלדה נשבר בסופו־של־דבר?

שנתיים ויומיים אחרי שפירסם את פקודת היום האחרונה שלו – כרמטכ"ל ונפרד מהצבא, ביתו ונשמתו, מת דדו מהתקף לב. בן 52 היה, יו"ר פעיל של דירקטוריון „צים" שהשתלב בחברה במרץ, איש רעים להתרועע עמם, תכניות לעתיד ומשא כבד מן העבר. כשנפטר שאלו את עצמם רבים האם מת משברון־לב, האם איכלה אותו בהשקט הפגיעה שפגעה בו ועדת אגרנט ומסקנותיה שאילצוהו להתפטר

„זה כל־כך עושה אותי מאושר, העניין הזה של הספורט", אמר כשהביט במראה. היו אלה מלותיו האחרונות

מצה"ל על בסיס „אחריות אישית". דדו, אוהביו חבריו – וכאלה יש רבים – היה האצילות בהתגלמותה. גבר שלא העלה בדעתו להתלונן ולילל בפומבי על העוולות שנעשו לו. אבל דדו, הם אומרים, נפגע עמוק וקשה והכאב אינו יום־יום ושעה־שעה את מטען העלבון כצלב על גבו. חוסר הצדק שנעשה לו תוך התעלמות מהצלחתו להטות את פני המלחמה לטובתנו, חורף העבודה שהוא – בניגוד לדרג הבכיר – לא היה שלם עם ההערכה שלא צפויה מלחמה ולחץ לגיוס מילואים ולהכנת מכה מקדימה, הכביד עליו מאד. דדו היה מוכן להתפטר אבל לא ללכת הביתה לבד. תנועת העבודה שדדו נמנה על נאמניה ושאת יסודותיה כיבד, שלחה אותו הביתה. מפאת כבודה והחשיבות שייחס להמשך קימה של התנועה, סירב בכל תוקף לפתוח חשבונות אישיים עם המנהיגות הפוליטית ונאלץ להסתפק בפרצי אהדה שהציבור – אשר רצה אמנם „לראות דם" ונקם, אך לא את דמם של אנשי הצבא אלא של הפוליטיקאים – דווקא השפיע עליו.

הדדו חי בשני מסלולים מקבילים, נוסקים אלה לאלה ונושכים זה את זה. הוא פתח בקריירה אזרחית, תפנית טראומטית בכל מקרה, ובתוכו זעקה מתמשכת, כאב, עלבונו, כסוף הצדק להתגלות ולנצח. תגובתו למסקנות אגרנט התפתחו מפאסיביות לנסיון – שלא הצליח – להשיב מלחמה באמצעות משפטנים ועד כירסום מבפנים שצימח בו בסופו־של־דבר נכונות לפעול. הכירסום בנה בו החלטה להענות לדרישות ולעצות ידידיו לשתף פעולה עם

דוד אלעזר. בכל שנה, באביב

כתבות הצדק. בחודשים שלפני מותו הסכים ואף החל לדלות עדויות בפני קצינים מהמחלקה ההיסטורית, תוך שהוא עורך רשימות ראשי פרקים לספר שיכתוב. הזמן אולי ריכך את הכאב. יצר הרגל לנוכחותו והמעיט את פחד ההתמודדות עימו. כל אותה עת היה עסוק מאד ב„צים", נהנה מחיי העסק והפליא להסתגל בהם. חברי ההנהלה ב„צים" זוכרים עם זאת את החיתוכים ההצטלבויות שטילטלו אותו מפעם לפעם – נפשית ומנטאלית – אל מתחת הכרי הכאב.

מה באמת עבר בנפשו של דוד אלעזר עד מותו, זאת אין לדעת. נסיון לשרטט פרופיל נפשי או רגשי של איש שהחיים צרבו בו כוויות ואף היטיבו אליו הרבה, נסיון לשחזר את פנימיותו של איש מת הוא כמעט פלישה לפרטיות, אבל הציבוריות ממילא פלשה לחייו של דדו וגבתה ממנו מחיר גבוה מאד. אומרים שהצדדות הירושות תלמים בנפש וחמים את האבן מבפנים. אולי המציקה הגדולה של דדו החליטה את מכאבת הלב, עשתה בה הריצים והביסה אותה. יתכן שנחה הים, משהו כמו „השבוע האחרון בחייו של דדו", אם יבחן בקפידה יוכל

לתת תשובה לשאלה האם מת מצער, האם הכה אותו הכאב.

השבוע שלפני חג הפסח תשל"ו היה שבוע אביבי. מזג האוויר „מעונן חלקית עד בהיר" או לא יותר מ„אפשרות לגשמים קלים". שום דבר מיוחד בתחום הזה. אפריל בעיצומו. ביהודה ושומרון התנהלו בחירות מקומיות שהפתיעו בשיעור ההצבעה, ושמנהיגיהם הבריזו כי תוצאותיהן לא יגרמו לשינוי במדיניות. רבין, ראש הממשלה, נראה בעמודים הראשונים של עיתוני מחצית אפריל כשהוא מארח את ראש ממשלת דרום־אפריקה פורסטר, „בעיקר בנושאים כלכליים", ומתיחות, כמו גם שר החוץ יגאל אלון, להתפתחויות בלבנון. הסורים הנלחמים בפלשתינאים מגבירים מאחזם בלבנון, ובישראל „עוקבים מקרוב" ומזהירים כי „ישראל תנקוט בצעדים המתחייבים להבטחת בטחונה". הוקמה „ועדת 11 לבטחון" ומפקד חיל האוויר בני פלד מבטיח סיכוי ל„שמים נקיים במקרה של מלחמה". קיסינג'ר מדבר על אפשרות ליוזמה חדשה להסדר כולל תוך שנה, ובצפון מתקיימים טקסי זכרון במלאת שנתיים לפיגוע הרצחני במעלות. נבחרת ישראל בכדורגל תסע

למשחקי מונטריאול. ישראל, מכריזים מקורות זרים, עשתה ניסוי שהצליח בטיל קרקע־קרקע מדגם לאנס. ישראל חטפה, בטעות, מטוס סעודי לראש הנקרה. את דדו, כבר שנתיים לא רמטכ"ל, הפרשיות הבטחוניות הללו אינן מעניינות מאד. כמו כל הבכירים בדימוס, חבריו יוצאי צמרת צה"ל, הוא מתמצא ומתעדכן, אבל בריחוק וזהיר, שלא לגעת בפצעים. ואת „הפאשלה" עם המטוס הסעודי שיאכלו הבכירים הנוכחיים. בסיני מה 2 מציגים שוב את „הבוגר" והממשלה אישרה את צעדת „גוש אמונים" בחג. הדרימה הזאת ימינה זרה לדדו מאד, והוא אומר דברים קשים בעניין הזה של הצעדה ומתעניין יותר, כנדרש מראש חברה כלכלית, בידיעות על הפיחות הזוחל. דדו מעורה ב„צים" ובתהליכים הכלכליים־מסחריים במשק. יומנה המסחרית של „צים" מפרסמת את לוח מסעי

„זה כמו שיזוף, זה דוהה", אמר ליהודה רותם ב„צים" כאשר הוחמא על הדלתות שפתח בפני החברה

„אניות המשא הצפויות לחיפה ואשדוד" ובהן „שיקמה", „ירדן", „עין גדי", „נורית". כשהן יטילו עוגן בנמלים, דדו כבר יהיה מת.

יהודה רותם, מנכ"ל „צים". באותם ימים, שהכיר את דדו מקרוב רק כשבא לחברה אחרי ההתפטרות, זוכר אותו מבוסס מאד, נהנה מחדוות היצירה החדשה. הוא נחת נחיתה רכה, שמח בו, אומר רותם, כן, גם בני משפחות שכולות שמועסקים ב„צים". „אבל דדו, סובייקטיבית, היה מאד נסער מהפרשה שלו", אומר רותם. היה פגוע. לא היה אופטימי ולא קיווה שהאמת תצא לאור, ובכל זאת נכון לפתוח חיים חדשים. עם רותם „דיבר בדיסקרטיות על העניין", ודק לעתים רחוקות, כי „היה אציל כזה". ספיחיה של הפרשה לא נתנו לו מנוח אבל מרגע שהעמיק ב„צים" ומצא שם עוגן, העסיק עצמו הרבה בעבודה, „ושם לא מעט מנסיונו הארגוני כאיש צבא והוליך אחריו שבי בקסם ובחום. „אף שהיה בו משהו מופנם" את העובדים תחתיו ולצידו. רותם נהנה מהדלתות שפותח דדו בשביל החברה בכל מקום. דדו עצמו היה מפוכח יותר – „זה כמו שיזוף, זה דוהה" – הרגיע את רותם. בינתיים עסק בתכנון ארוך־טווח והפיק את המירב מלקוח עברו כמנהל וכמפקד. רק דבר אחד היה מכווץ אותו וזאת לא הצליח להסתיר – כאשר בדיוני מנהלים על תכניות רב־שנתיות ותחזיות, מישהו דיבר על „סבירות נמוכה". דדו יקטע אותו בחטף. מזה היה לו מספיק.

שבועיים לפני פסח תשל"ו נסעו רותם ואלעזר ללונדון לוועידה. „הגב כאב לו מאד, צרה של שדיונאים", משחזר יהודה רותם, המדבר על דדו וגבו אל הגלים הכחולים שלחוף קיבוצו שזורים; אבל הרגיש בריא ושמח. המשיכו לאיטליה, חזרו ארצה יומיים לפני ליל הסדר. בלונדון היו גם תלמה ויאיר, הבן הצעיר, לפגישה חמה עם הילה הדורה, הבת והחתנה הדי, שעבדו שם בבטחון. משפחה חמה, אוהבת, אבא משוגע על ילדיו, דוחס – לפעמים בשלב־רחוק אחרי שהתפזרו לו – הרבה שעות אהבה שהחמיץ בשנותיו בצבא. „בילינו נהדר בלונדון, היה נחמד ורגיל", אומרת תלמה. הילה זוכרת ש„אבא היה נורא שמח", ושוללת בכבד אפשרות של מוות משברון לב. תלמה והילה וקרובים אחרים היו שותפים לצער העמוק, למשא העוול, אבל ראו אותו גם חוגג, אולי לפעמים כמעט בכוח את החיים החדשים. „הוא כאילו דיפדף דף", אומר אבנר שלו, שהיה ראש הלשכה שלו וידיד קרוב. „רק כאילו. דדו לא זעק בקול גדול. אבל העול הכבד שנשא יכול בהחלט להמית בן־אדם". שלו לא פגש בו כשחזר מלונדון, רק שוחח בטלפון וממנו שמע שעניין הספר מתקדם. „לי זה נראה כל הזמן

נורא חשוב, בשביל ההיסטוריה ובשביל דדו. נדמה היה לי שחבל על הזמן, אבל לא העליתי בדעתי שהוא הולך להיגמר. אולי הייתי צריך". שלו, שראה אותו בודד במובן הכי עמוק של הבדידות במהלך המלחמה, ששלח אותו לירושלים לקבל מגולדה שכה העריך את גזר הדין; שלו שהפציר בו להתכונן לעדויות בוועדה – „חבר אמר לו דדו, הם יהרגו אותך", והוא לא היה מוכן להשקיע בזה, התנהג כמו תינוק" – ושמע אותו אומר: „אז אני עוד קרבן של המלחמה", שלו ידע את חוסר המנוחה של דדו. גם נעים, הנהג מימי הצבא, שקיבל מדדו את אקדחו ממנו לא נפרד אף־פעם אלא בפעם ההיא, כשהלך לקרוא בשקט, לבדו, את דו"ח הועדה שקיבל מידי גולדה באפריל 74'. איש לא חשב שדדו ירה לעצמו כדור במצח. זה לא היה הטיפוס. התבונה, והחושים החדים, יצר החיים הסלאבי הלוהט ואומץ הלב, היו אמורים להחזיק אותו עוד הרבה זמן בחיים.

חי ושמח וכואב. חנוך ברטוב, שיכתוב אחר־כך את שני כרכי „דדו" וישלים מלאכה שהיתה רק בתחילתה, כאילו היתה זו צוואה, ברטוב אומר שדדו, עם הפנים לתכניות ולעתיד, סבל ממצבי רוח קשים. סבל והתמיד. „השיחה האחרונה שלי איתו בחג בצהריים היתה שיחה עם אדם המתכנן עתיד. זה כל־כך לא התקבל על דעתי שמת", הוא אומר. את החלל שהשאיר מילא ברטוב באופן מסוים עם הספר שכתב על בסיס 14 עמודי פוליו שבראשם סמל „צים" עליהם השלים דדו קודם שימות, את מלאכת ריכוז הנתונים. ברטוב לעולם לא ישליך את הדפים הללו, זכרון אחרון.

וגנדי, חברו הטוב רחבעם זאבי, לא חזר לשולחן הפינתי בקצה המסעדה של ג'קי רונן. ביום הרביעי בצהריים, לפני כניסת החג, ישבו שם דדו וגנדי ודיברו על העולם, על החיים, על השמחות והתכניות. כמעט לא דיברו על הצער. דיברו ואכלו ונהנו. יחד נסעו הביתה ונפרדו לפני החג. „אומרים שפלדה נשברת יותר בקלות מברזל, ודדו היה פלדה", אומר גנדי, „כיניתי אותו 'גבריאל', כמו גבר וכמו הטיל הישראלי ים־ים שגדולתו בכך שהוא שומר על גובה אחיד. „דדו החזיק הכל בפנים, והיה לו הרבה בפנים, החזיק ואולי זה הכריע אותו", הוא מנחש כמו אחרים. אפשר רק לנחש ולעולם לא לדעת.

המשפחה, ממעטת להתראיין, משמרת בעדינות את זכרו ואת האהבה. הקפיאה דמות שמחה, לא אומללה. „הוא בפירוש לא היה אומלל. האומללות לא היתה באופי שלו בכלל", הם אומרים, ואחד מוסיף, מחזיק באנונימיות שהם מבקשים לדבוק בה: „הייתי עד לצמיחה שלו, לגדילה של דמות נהדרת, וחזיתי בשבירה". הם נזהרים מקירבה אל זירת ההסברים למה דווקא את דדו לקחו אל המוות, למה דווקא אז וכמה גדולה היתה מכת הכאב כשכשל ליבו. תלמה רק יודעת: „העסיקו אותו המון דברים, הספר היה חשוב לו מאד ובימים הרגילים, השיגרתיים שהיו לנו, תיכנן לעתיד.

„בצהריים טילפן אל חנוך ברטוב. „שיחה עם אדם המתכנן עתיד". ראשי הפרקים לכתיבת הספר כבר היו מוכנים. 14 עמודי פוליו

אולי גם ללכת לפוליטיקה, בהרגשה טובה שהוא יכול לחשוב בסבלנות, שיש לו זמן".

אחרי ששעון חייו של דדו עמד ממרוצתו, כתבו בעתון של יום שישי בבוקר, ב' של פסח, ט"ז בניסן תשל"ו: „ר/א אלעזר מת מהתקף לב. ייקבר ביום ראשון בטקס ממלכתי... רמטכ"ל הנצחון של מלחמת יום הכיפורים... הקרבן ה־2570 של המלחמה... קול ההתפוצצות האילמת הזאת, קול לבו הנשבר". והחזאי הבטיח, כי „האובך ישקע בהדרגה ותחול ירידה נוספת בטמפרטורות".

חשבון עובר ושב

חיים גורי

מיום ליום אני מתקשה לשאת את הסיפור הזה. פעם ניחמו אותי כי „המצב האמביוולנטי" אינו בהכרח סיבה להרס נפשי, אלא לא פעם מקור לכוח, עדות לעושר נפשי". נחמה פורתא. אולי זה נכון איכשהו לגבי „מצבו של האדם" בכלל. זה הופך למצוקה נמשכת כאשר מדובר ב„מצב הישראלי" בהקשר ההיסטורי־תרבותי־פוליטי.

גדלתי בתרבות הנצורים הבוטחים בצדקתם. חונכתי על ברכי הזעם והמחאה שאפיינו את המקופחים. לא היה לי ספק כי שיבת ציון היא בבחינת עשיית צדק לנרדף בעמים. ואף שבית הורי היה בית פציפיסטי ברוחו הצטרפתי כעלם, עם סיום לימודי התיכון, אל הפלמ"ח ואל האלימות ההכרחית. „יחד צעדנו בנתיב העקוב מדם", ספד יגאל אלון ליצחק שדה במלאת שנה למותו, „כי היתה זו הדרך היחידה אל החרות".

אך המלחמה היתה מלחמתם של מעטים נגד רבים, של נצורים אל מול צרים. חשתי תמיד בתוך תוכי, כשותף מלא, כי מעולם לא ירו רובים למען מטרה נעלה יותר. וזו היה ההכרח, הלא מגונה, המבטיח את הקיום ואת הזכות.

והיה „השילוש הקדוש" שעיקרו: לשון עברית, עבודה עברית, הגנה עברית. עיקרי התחיה ואין להסר אחד מן המרכיבים האלה.

והיתה ארץ ישראל, המולדת, „כבשת הרש" שלנו, הארץ לדורותיה בארץ אבות, בארצו של עם ישראל והארץ המקיפה לך בממשותה היום־יומית – בתולותיה הריה ונחליה; חלבה ודבשה, בעקרביה ונחשיה, ואתה עם צמחיית־הבתה הפרדסים והשדות, הבטון האספלט והזכוכית, עם קירות האבן המאובקה. ואתה בשרב הכבד ובסערות הטורף, בזהבי המלך, בשביליה ההרבים מהולכיהם. ולך ריחותיה, מניצת ההדרים באביב עד עיסוך הגמלים הצחנת התיישים ביחמותם, ומן הנרקיסים עד הפלאפל. ולך הערים המהמות והצפופות וגם דומיית דרכי העפר בבוא הלילה וצרצרי המשעול האבוד ונביחות הכלבים החשדניים וכל שאר המראות והצלילים והניחוחים בין הירדן והים. מולדת. שהיא המרחב והיא גם הזמנים מראשית הימים עד היותך.

והיו הבריטים שהיו הזר והשליט והחולף. והיו הערבים שהיו השכן הזדון והאויב והקבוע. הם ליד, הם קרוב ומסביב כל הימים הם בכלל – „השאלה הערבית".

★

משחר ימי התוודעתי אליהם. עינות הכרוון. דרך חלון השירות מהצפון ליפו העוברת בפתח הצריף שלנו בשכונת „נורדיה", ליד השקמים העבותות. כי מדרום היתה יפו הערבית ומדרום־מזרח סלאמה והלאה מזרחה אבו־כביר. ומצפון ומצפון מזרח סומייל ושייח־מוניס. וכבר בתרפ"ט בהיותי בן שש גיליתי את השנאה והאלימות והרצח ואת ההגנה. ומאז, בכל המסעות והפגישות נודעו המתיחות והסכנה. עם הלב־האם גדלנו אל נוכחותם המאיימת, גם אל קסמי המזרח.

כילד ידעתי את כל הוויכוחים הסוערים שהרתיחו את „היישוב" ב„שאלה הערבית", „אנחנו ושכנינו". כבר אז חשתי, אולי לא במודע עד תום, כי אני הולך ונגרר אל מערכת סתירות אכזרית. כי היו „אחוות העמים" ו„הארגון המשותף" אך היו גם „העבודה העברית" ו„התוצרת העברית" כתנאי הכרחי למימוש המהפכה הלאומית הבונה עם עובד ולא עם מעביד ילידים. אין לי ספק כי ההיסטוריה שלנו תצדיע לאנשי העליה השניה כמחות הערה על דבקותם ב„שילוש הקדוש" הנ"ל כי כבר היתה קיימת בימים ההם סכנה ה„אופציה" הרודזית או האלג'ירית היוצרת את שכבת האפנדים והקולונים, על כל הסכנות „הצלבניות" שבדבר.

ממרחק אני יכול להבין ללבם של אנשי העליה הראשונה ובניהם, האיכרים והבועזים וה„גדעונים", אל מול אותם קנאים ואינטלקטואלים ומהפכנים שגזלו את בכורתם והיו למנהיגי אלופה תרבותית ושלטונית, אלה שמקרוב באו וכבר שפטו שפוט. כי היה כבר משהו פטרוני, גם „כנעני", בדור ההתנחלות הראשון ובצאצאיו, אצולת הארץ. והיה גם „השומר" המוסקובי אבי ההגנה: אתה החורש הזורע ואתה הפרש והמגן.

תחילה החל הריב על שק חיטה ופרה שרודה מרפת. מאז הצהרת בלפור לבש הסכסוך ממדים כלל ארצישראליים, פוליטיים מובהקים, בין שתי תנועות לאומיות הנלחמות על כברת ארץ אחת. מערכה שלא תמה.

כן, ידעתי בעל־פה ובעל־לב את כל המחלוקות הלוהטות ואימצתי לי כנוסחה מפרשת ונחרצת ומצדיקה את הגדרתו של ד"ר וייצמן על „העוול במיעוטו".

כן, לעומת העוול במרבו שייגרם לישוב העברי בארץ, אם תימנע ממנו זכותו לגידול ולקיום ולמימוש עצמאותו ייגרם לערבים רק העוול במיעוטו אם תופקע מנחלותיהם האינסופיות כברת הארץ הזאת שהיא ארץ ישראל ובה עברו של העם העברי ובה עתידו ובלעדיה אין לא קיום.

והיו המלחמות שחישלו אותנו ועשאונו לעם לוחם והיה צידוק־הדין על נופלי המערכה, בבחינת „בדמייך חיי". וכאשר נגדע פרדס כתבו בעתונים: „שקמים גודעו, ארזים נחליף". והיתה החישות העקבית וחכמת המעשה וגם העורמה בבנין הארץ ובניהול המאבק המדיני, אותו שילוב עניני בין קצוות ופשרה מוצעת. זו תמיד נדחתה על ידי הערבים שרצו את כל פלשתין בלעדינו. זה יראה בכך שגיאה נוראה מצדם; אחר – סבלנות היסטורית מול הצלבנים החדשים.

וכאן, בקרבנו, התפתחה ופרחה תרבות הנצורים והצודקים, נעדרי הברירה. שלושה דורות התעבו על ברכיה.

★

חלפו שנים ומדינת־ישראל וארץ־ישראל אחרות מאוד. מרבים לעסוק אצלנו ב„פער" בין עדות לשבטים, בין דתיים לחילוניים, בין רמות הכנסה, בפער שבין סוגי „מנטליות" תרבותית לתפיסות רוחניות, בפער הפוליטי בין „יונים" ל„ניצים", אך דומני כי המהפך האמיתי והמשמעותי הוא במעבר מתרבות הנצורים והצודקים אל מה שנתפס בעיני רבים וטובים בקרבנו כתרבות השליטים והמדכאים. זה יוצר „אתוס" שונה להלוטין, ספרות אחרת, עתונות אחרת, תיאטרון אחר, אמנות אחרת, חוויה רוחנית נבדלת מאוד, „ציביליזציה" שלמה המתקשה להכיר את אתמולה ושלשומה.

עדיין אנחנו נצורים בקרבם אף שמוקים יותר ופחות מועמדים לכליון. מצב המצור נמשך ועמו האיבה והאיום וצבירת הכלים והעצמה לסיבוב הבא. עם זאת, בחיי יום־יום חש הישראלי הממוצע בהיותו השליט והגוזר האוסר והמטיל עוצר האוסם והמחפש, פנים אל כותל וידים מורמות, וזה העוצר מנהלית והמגרש אל מעבר לגבול. כמו כן נתפס הישראלי כ„בוס", כמעביד רבבות „גבעונים" בשדה ובבנין ובחרושת ובמוסכים ובמלונות ובמסעדות ובתחנות הדלק ובבתי החולים. מה שנראה כשתפות אנושית, כזכות לעבודה וללחם בקרב כלל פועלי ארץ־ישראל, יהודים וערבים, נתפס למעשה, בשל המצב הקיים, כשינוי מהותי של החברה הישראלית מחברת העובדים לחברת המעבידים: פתח חברתי נוסף למתח הלאומי בסיר הלחץ שבין הירדן והים.

הסטודנט האחרון, בן רפיח, שנהרג מאש כוחותינו בעת ההתפרעות בבירזית, שייך – בתוקף הפגנתו ולחימתו – למתנה הצרים עלינו אך הוא גם קרבנו של שלטון ישראלי ככל אלה שנהרגו לפניו, ככל אלה שייהרגו אחריו. לא בשל מדיניות „ירי לשם הריגה" הנקוטה בידי כוחות הבטחון, אלא בשל הסכסוך הנמשך והנותן בלב רבים מטובי בנינו ולוחמינו תחושה מחליאה של שלטון על עם אחר. מן הבחינה האסטרטגית־היסטורית אנו ממשיכים כאן את תרבות הנצורים בעוד שבשטח, באירוע זה או אחר, אנחנו מייצגים את הכוח השליט על כל המשתמע מכך. זו מערכת הסתירות הנמשכת.

חוקי המשחק הערביים, האיומים באכזריותם, כאשר מדובר בחשבונות הפנים־ערביים, אינם תופסים לגבינו, הן משום שאיננו רוצים להיות כמותם והן משום שאיננו יכולים להיות כאלה. כאן אי אפשר לנקוט שיטות „סוריות" או „עירקיות" או אפילו „לגיונריות" (עיין ספטמבר השחור 1970) משום שהחברה הזאת, על אף התמורות שחלו בה, היא עדיין חברה דמוקרטית למופת ומשוקפת ללא הרף בקרני הבקורת הכתובה המצולמת המשודרת הנתונה כל העת למועקת חשבון הנפש המוסרי המאפיינת אומה נאורה.

כל השוואה בתחום הזה בינם, ככלל בארץ ובסביבותיה, לבינינו היא לטובתנו. אך דווקא בשל כך אני מתקשה מיום ליום לשאת את המצב. אני יודע מה היתה תחושת הנצורים הצודקים בשלל מרכיבי הכוח העברי ואני יודע את מחירה של המחלוקת בעם שרבים בו מאבדים הכרה זו.

★

בשכבר הימים האמנו כי אנחנו הולכים ומתעצמים מסירובם וכי אולי צדק עשה עמנו „שר ההיסטוריה" שהכביד את לב מלכיהם ושריהם וראשיהם ומטיפיהם. ואכן מסיבוב לסיבוב הגברנו חיל עד כי היה הדבר כמעט לחוק בנפש הישראלית. מלחמת יום הכיפורים הציבה בפעם הראשונה סימן שאלה למסקנה היא. החלה התנועה לאחור המסמנת את גבולות הכוח. עדיין אנחנו חזקים די הצורך להגן על עצמנו אך כבר חודרת ההכרה כי „במצב הישראלי" אין ביכולתנו לכפות פתרונות בכוח אלא רק למנוע תבוסה ואסון מישראל. מצב כזה, בתוקף מהותו המיוחדת בעידן הפוליטי הזה, מחייב תפיסה השואפת לפתרון הסכסוך ולא להנצחתו. המצב כמות שהוא אינו הטוב שבעולמות ויש בו כדי להחריב מבפנים את האומה. לכן יש לראותו כארעי על אף הימשכותו. המסורת הפוליטית העברית בארץ ישראל הוכיחה כי נחישות העומדת על העיקר וחכמת פשרה נדרשת היו שילוב נכון במערכה העקובה והצודקת בתהפוכות הקורות.

זהותנו הלאומית הנפרדת והמיוחדת וזהותם הדתית־לאומית של הערבים לא יאפשרו יצירת אומה אחת ברבות השנים כדרך לפתרון „כנעני" במזרח. לשון הארץ אמנם יוצרות שותפות אך הסכנה ללבנוניזציה של ארץ ישראל הדו־לאומית מוחשית מאוד.

לשוב אל המציאות זה גם לשוב אל ההערכה התרבותית והפוליטית בימים האלה, אל הדמיון היוצר פתרונות אפשריים. לשם כך צריך להיפגש ישירות ללא תנאים מוקדמים עם כל גורם ערבי הנכון לפגישה, צריך להיפגש כדי להעביר את הסכסוך מן התחום המיתי אל התחום הפוליטי, לברוק במשותף מוצא מן הסכסוך הארסי והמתמשך כל כך. הם מסתכנים בפגישה הזאת, אם תתקיים, לא פחות מאיתנו. הן את המלחמות והשנאה ניסינו כבר.

יש דין ויש דיין אך מה על שלטון החוק

ניבה לניר: מהו שלטון החוק, מהי הגדרתכם לשלטון החוק?

יגאל ארנון: יש לכך שתי גירסאות. אחת האומרת „ואהבת לרעך כמוך", ושניה האומרת „מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". וזהי, למעשה, תמצית ההגדרה.

הערך העליון שביסוד דברים אלה הוא האדם, מה שאנחנו קוראים חרות הפרט. הנושא של שלטון החוק צריך להבחן לאור חירות הפרט. מהבחינה הזאת שלטון החוק הוא עניין של תרבות, הוא עניין של צורת חיים, עניין של תפישת עולם. הדבר החשוב ביותר הוא שכל המופקדים על שלטון החוק – פקידים, שוטרים, בתי המשפט – יבינו ויפרשו את תפקידם לשרת את שלטון החוק. רק במערכת כזאת, שכל האורגנים השלטוניים והחברתיים מודעים לעובדה שלא הם החשובים כשלעצמם, אלא התפקיד שהם מיועדים למלא בהגנה על חרות הפרט, הוא החשוב, יש סיכוי לקיים את שלטון החוק.

בנימין כהן: בגלל האקטואליה, ולצרכי השיחה נאמר, ששלטון החוק הוא, בעצם, שהחוק חל לא רק על האזרחים אלא גם על השלטון. לצרכי השיחה אני מחשיב את הפנים האלה של שלטון החוק. ולפנים אלה נשקפת סכנה. אני נזכר באימרה המיוחסת לנשיא האמריקאי ג'קסון. באו אליו בבהלה ואמרו לו שבית־המשפט העליון זה עתה פסק נגדו בעניין זכויות האינדיאנים. מה אתם נרעשים, אמר, בית המשפט פסק – שבית המשפט יבצע. בארצות־הברית – ולא שאני חסיד של השיטה האמריקאית – כוחם של שופטי בית המשפט העליון התחזק מאד מאז ימי ג'קסון, והיה לכוח עצום. למשל, איזה תפקיד עצום היה לבית־המשפט־העליון בתהליך הקניית שוויון זכויות לכושים. כאשר הכושי הראשון, במיסיסיפי נדמה לי, רצה להכנס לאוניברסיטה ואנשים רבים עמדו בשער וחסמו את דרכו, הנשיא קנדי שלח לשם את הצבא הפדראלי ואמר: חובתי לתמוך בפסיקה של בית־המשפט. אחרוי אותה מדינה „מפגרת" תפשו, כנראה, את הנקודה הזו – את חשיבות הפסיקה ומעמד בית המשפט. לא כך אצלנו. אני מאזכר זאת מסיבה פשוטה – אמירתו של הנשיא כללה את ההתייחסות שלבתי־המשפט אין שום כוח זולת דעת־הקהל. את אותו הדבר אפשר לומר גם על רשויות השלטון, אם כי לא תהיה זו השוואה מדוייקת ביותר. על שר אחד אמרו פעם (אני לא אומר מיהו ולא אומר שהדבר נכון, אבל אמרו עליו), שהוא יכול לעלות עם טנקים על הכנסת. יש לו צבא. לאחר יש משטרה. לכנסת, כל זמן שלא עולים עליה בטנקים, יש כסף, היא יושבת על הקופה. בתי־המשפט יושבים על שום־דבר. הם יושבים רק על דעת־הקהל, אפשר להתווכח עם בית־המשפט אלף פעמים ביום, אפשר לא להסכים לשום־דבר שהחליט, אולם לעניין הביצוע – של נעליך מעל רגליך ובצע. עניין זה, הביצוע, הולך ומתרופף אצלנו.

מיכל שקד: מקובל לומר כי לשלטון החוק הרבה משמעויות והרבה פנים. יגאל ארנון שם דגש על הפרט בהגדרה, תפיסה שפילוסופים טוענים היום שהיא מיושנת. השופט כהן שם דגש על מעמד בתי־המשפט.

בנימין כהן: ברשותך, אני כולל בזה גם את היועץ המשפטי לממשלה אם כי בדרגה מעט אחרת, כיוונתי לרשויות הממונות על ביצוע החוק.

מיכל שקד: האספקט החשוב של שלטון החוק הוא הכללים המסבירים את הפעלת שיקול־הדעת. הפעלת שיקול הדעת האם להעמיד לדין את אנשי המחתרת, האם להעמיד לדין את איציק מרדכי, דובר על כך בפרשת השב"כ, דובר על כך בהקשר של תגינה למחתרת עכשיו, דובר על נקש, ודובר על כניסת כהנא לכנסת. שלטון החוק, לפי הגדרת משפטנים קונסטיטוציוניים, הוא מערכת כלים, כללים ועקרונות הבאים לקבוע הגבלות על הפעלת שיקול־הדעת השלטוני, המינהלי והשיפוטי. כלומר, כללים של החוק עומדים במבחן. על־כל פנים, ההגדרה שאני הייתי בוחרת לשלטון החוק היא מערכת הכללים האלה. וכהם למשל, השוויון בפני החוק, חוסר שרירות, חובת הסבירות. אפשר להמשיך ולמנות, אבל זוהי, פחות או יותר, ההגדרה שהייתי נותנת לשלטון החוק.

אוריאל רייכמן: שלטון החוק הוא קודם כל הכלל הפשוט האומר שהכל חייבים להשמע לחוק. החובה הזאת חלה על האזרח ועל רשויות. הייתי, ברשותכם, מתחיל מהנקודה הבסיסית ביותר. לאחרונה אנחנו דנים רבות בחובת הרשות להישמע לחוק ורואים בכך, ובצדק, אלמנט מרכזי ומגן על חרות הפרט. אבל קודמת לכך דרישה אלמנטרית עוד יותר והיא שהאזרח יכבד את החוק. מכאן אנחנו מתחילים. זו נקודת המוצא. קיום החוק על־ידי האזרחים הוא חלק מעוצמת החברה ומנצחון הציוויליזציה. אם האזרחים אינם נשמעים לחוק, אין לחברה יכולת לתבנן את מהלכיה. אם האזרחים אינם נשמעים לחוק, אין צדק במערכת החברתית, הולכת וגוברת הפגיעה בזולת. כלומר, שלטון החוק הוא הערובה לנצחון החברה. זה פן אחד, אלמנטרי, חלק מתרבות של עם וחלק מעוצמתו וכוחו. כמובן שיש לכך צד שני לא פחות חשוב – חובתו של השלטון, על כל מרכיביו, להישמע לחוק. מכיוון שכולנו יודעים שהשלטון משחית ושלטון ממושך משחית עוד יותר, ושלטון אבסולוטי הוא מושחת בעיקרו, מגינו של האזרח הוא בהשמעות רשויות הממשל לחוק. החובה להישמע לחוק חלה על כולם, אם כי בהיעדר חוקה, החלתה על הכנסת, אינה מספיקה.

מובה צימוקי: האם בשנים האחרונות חלה שחיקה בשלטון החוק, האם הופיעה סכנה לשלטון החוק בישראל?

ניבה לניר: ואולי יהיה נכון לומר ששני תהליכים מתרחשים במקביל: כי התרופפות המערכת הפוליטית מחזקת את שלטון המשפטנים, וכי במצב זה הפוליטיקאים גורמים לדה־לגיטימציה של המערכת השיפוטית?

מיכל שקד: אנחנו בתקופה מעניינת מאוד. עד לפני שנים אחדות חובת הציות לחוק לא נדונה באופן אקטואלי. פינוי ימית ומלחמת לבנון העלו זאת לדיון. זו שאלה אחת. שאלה שניה היא לגבי תפקיד המשפטנים. קמה צעקה – ובמידת מה אני מסכימה לה – שהמשפטנים תופסים חזקה על אורחות החיים, על המוסר הציבורי, על מה נכון ומה שאינו נכון. אכן, מצד אחר, יש באמת התחזקות כביכול של מעמד המשפטנים, והיא הגיעה לשיאה בתקופת כהונתו של פרופ' זמיר כיועץ משפטי. אולם זהו חוק למראית־עין ואין הוא נובע מקונסטלציה פוליטית כזאת או אחרת, אלא מדברים אחרים. זה קצת מזכיר את מה שכתוב בספרו של מוקויל, אני חושבת, על הדמוקרטיה באמריקה, על חשיבות המשפטנים. מצד שני, המצב הוא שמערכת המשפט נחלשת, ואני לא חושבת שהחולשה היא תוצאה של המערך הפוליטי. זו בעיקר תוצאה של המערך החברתי, של תפיסות היסוד המוסריות בארץ, שיש להן ביטוי גם באוכלוסיה הפוליטית. הבעיה הרבה יותר עמוקה מאשר הרכב של קואליציה או כנסת זו או אחרת, או ממשלה זו או אחרת. למשל, בעניין המחתרת היה ויכוח רציני מאוד אם מוצדק או לא מוצדק להעמיד את חברי המחתרת לדין. היתה טענה, שאי־אפשר להתעלם ממנה, שלא צריך להעמיד אותם לדין, או שצריך לתת להם חנינה. לא מדובר בהקשר זה באוכלוסיית שוליים, אלא באנשים היושבים בכנסת ובממשלה. לעומתם עמדו המשפטנים ואמרו: מה זאת אומרת? מדובר בכרוריסטים, מדובר ברוצחים, מדובר בכורתי רגליים. מוכרחים להעמיד אותם לדין. הוויכוח הבליט את חולשת המערכת הקונסטיטוציונית שלנו. דבר שלכאורה היה פשוט עד אתמול ועד שלשום – להעמיד פושעים לדין – נעשה שנוי במחלוקת פוליטית, ואי־אפשר להתעלם מכך שזאת מחלוקת פוליטית. התשובה על השאלה, האם המשפט או התפישות הקונסטיטוציוניות או המשפטיות היסודיות שלהם נחלשות, היתה, לדעתי, חיובית, אבל האם זו תוצאה של מערך פוליטי במובן של קלפי בבחירות, לדעתי התשובה על השאלה הזאת היא שלילית.

בנימין כהן: נדמה לי שבסוף דבריך הגעת לנקודה שהזכרתי קודם, והיא כל המערך המשפטי, במובן הרחב, תלוי בדעת־הקהל. בנושא של אמונות ודעות הרגש משפיע ולא השכל, וכל אחד נוהג על־פי דעתו שלו. מה שהמשפטנים, או נקרא לזה האנשים הנאורים, יכולים לעשות זה לתקוע בראשם של אנשים דבר שאולי יש סיכוי שהם יבינו, והוא שכולנו צריכים להיות מעוניינים בשלטון החוק. למערכת החוק והמשפט, של העוסקים בהם יש כל מיני שמות נעלים, כמעיין הצדק, קרנות המזבח וכן הלאה. אני רוצה להוריד לרגע את המחלצות מכל המלים הנעלות האלה ולומר: שלטון החוק הוא בעצם הפרדה. שלטון החוק – כפי שאנחנו מבינים אותו או צריכים להבין אותו וכפי שיש סיכוי, אולי, בהסבר מאסיבי להעביר את זה לעם – הוא הפרדת הרשויות ולא דבר אחר. פשוט, הפרדת הרשויות. וכיוון שהפרדת הרשויות היא גם פראזה, נאמר בצורה גסה ופשוטה: זו חלוקה נכונה של העוצמה השלטונית בין מספר מספיק של גופים, שלכל אחד מהם יש מידה מספקת של עצמאות.

יגאל ארנון: הכוח לנטרל את השני.

בנימין כהן: אני מגיע לזה. המאבק שהתנהל, למשל, בעניין השב"כ או המחתרת היהודית הוא בעצם מאבק של כוח. פשוט, מאבק של כוח. זאת אומרת, הרשות המבצעת אומרת להשות המשפטית: מה את נכנסת איתנו לעקרונות ועומדת איתנו על המקח כאשר טובת המדינה לנגד עינינו. ורוב העם, משום־מה, רואה את טובת המדינה כפי שהרשות הפוליטית מבטיחה אותה. מדוע? מיכל דיברה על תקופה מעניינת. התקופה בעיני היא לא מעניינת אלא מפחידה, והיא מפחידה מפני שאנחנו נדונונו לחיות בקונפליקט יהודי־ערבי, שהוא הבסיס האמיתי לכל הצרות שיש לנו.

קחו את עניין השב"כ, שהתחיל, אם לדבר בלשון משפטנית, ברצח שני אנשים. נקודה. העולם לא רואה את זה כרצח של איש, אלא כהריגת ערבי או מחבל. הוא רואה את זה כאילו הרגת איזה מקק. וזה לא רק אצל רפול. כלומר, זאת תחושת יסוד של חלק גדול מאוד של העם. העניין התחיל להתגלגל הלאה, והיועץ זמיר ניסה לנטרל את הרגש הזה כשאמר בשלב מסוים: או נשכח את הרצח הזה, אבל היו עדויות שקר. העם שוב לא קונה את זה, מפני שזוהי שרשרת אחת. אבל זה נובע הרי מהריגת אותם הערבים. יש פה איפוא איזה מיעוט. אני לא יודע אם זה יפה לומר, לצרכי השיחה, מיעוט אליטיסטי. הוא אליטיסטי לא במובן זה שהוא עצמו יותר מוסרי או יותר חכם, אלא מפני שהוא עומד על חוקים שנבנו במתכונת שפיה, אם אפשר לקרוא לזה כך, ושווה לכל נפש, שמדינה מתוקנת יכולה לעבוד על־פיהם. והוא עומד על־דעתו שאם זהו הכלל, הכלל צריך לחול. המערכת הפוליטית, לעומת זאת, אומרת: הכלל צריך לחול כל זמן שהוא נוח לנו. לכן נוצר מאבק של כוח בין הרשויות השיפוטיות או המשפטיות ובין הרשויות הפוליטיות, הציבור עומד בעניין זה מאחורי הרשויות הפוליטיות.

אני לא אומר שהאנשים במערכת הפוליטית הרחבה הם מנוולים, אם כי לפי השקפתי באופן אובייקטיבי, הם בהחלט מנוולים. אבל זה לא כך. אלה אנשים בעלי רצון טוב, עשויים בשטאנץ. השטאנץ הוא שכשאומרים לך: כמה אתה מדבר על ענייני ביטחון? יושבים בממשלה שלושה רמטכ"לים. זה שטאנץ של אנשים שהלכים בכיוון מסוים והם מדברים מפי העם, מפי רוב העם. ואתה יכול לעמוד נגדם, אם אתה חושב שזה נכון, רק בכך שאתה אומר לעם: אתם מרשים לאנשים האלה לכופף את החוק. אתם החלשתם את ריכוז הכוח הנתון בידי הרשות השיפוטית. אתם הפרתם את שיווי־המשקל. אתם מעבירים את מעט הכוח שהיה בידי הרשות הזו, החלשה, לרשויות החזקות ממילא. וכאשר אתם תזדקקו לקרנות המזבח, הקרנות לא יימצאו, מפני שכבר לא יהיה להן כוח ואיש לא יסמוך עליהן. את זה אתה יכול אולי להעביר.

יגאל ארנון: אני לא אגיד שום דבר על השב"כ, לא מפני שייצגתי את ראש השב"כ, אלא מפני שקשה לי מאוד לדבר על נושא פרטיקולארי בלי שהפרטנר האמיתי שלי לנושא הפרטיקולארי יענה לי ויציג עמדה בוטה בעניין הזה. ואני לא רוצה להציג עמדה בוטה.

ניבה לניר: ומי הפרטנר שלך לעניין הזה?

יגאל ארנון: הייתי יכול להציג עמדה הפוכה לגמרי לעמדתו של בנימין כהן, בלי שאומר שאני לא מסכים איתו. איך מגדירים את שלטון החוק? אני רוצה דווקא להיתלות בשני דברים. אחד חדש אולי, והזה שציין אורי רייכמן. נתחיל מהדבר החדש.

כשאנחנו מדברים על שלטון חוק אנחנו מדברים על שלטון חוק סביר. איש אינו מוכן שיהיה שלטון חוק לא סביר. יש דיקטטורות שבהן יש שלטון חוק אבסולוטי. זאת אומרת, שכולם נכנעים לחוק, החוק הוא כזה שאומר, שיש לרשות הזאת מה לעשות והיא עושה רק את זה. גם בזה לא הפתרון.

פירושו של דבר, שאחת ההגדרות הנבונות לחוק טוב הוא אותו חוק שבתפישה הציבורית־החברתית של האנשים שחיים במקום מסוים הוא הדבר שמבטא את הקונסנסוס שלהם, כי בסך־הכל הוא נעשה בשבילם. ומפני שיש רוב ומיעוט, הרוב בשיטה הדמוקרטית שלנו הוא שקובע את צורת החיים שהוא רוצה לחיות בה. אני חוזר למה שאמרתי בהתחלה: בסך־הכל החוק נועד לכך שהמקום יהיה כזה שנרצה לחיות בו. כשאנחנו מדברים על אורח־חיים, על איכות חיים, אנחנו מתכוונים לומר שיש מקומות שאנחנו לא רוצים לגור בהם. אם רוצים שיהיה שלטון חוק, דבר אחד לא ייתכן: שיהיו שני חוקים סותרים. זאת אומרת, שיהיה חוק שפולט ועוד חוק שפולט. לא ייתכן שיהיו שתי מערכות שכל אחת מהן תחשוב שהיא מטליכה את שלטון החוק. חוק זה כמו דת. דת קיצונית. הוא לא סובל דת קיצונית אחרת על־ידו. חלק מהבעיה הוא שבמדינה כמו מדינת ישראל, ליד החוק שנקבע ברוב, מתפתחות איזו קיצוניות כלשהי – אידיאה, דרך־חיים, השקפת־עולם – המדינה את עצמה לדרגה של חוק. הייתי קופץ לדבר אחר ואומר שכל העוולות הגדולות בעולם לא נעשו לא על־ידי שודדים ולא על־ידי

אוריאל רייכמן

מיכל שקד

אוריאל רייכמן: אף־על־פי שבמדינת העם היהודי לבנו צריך להיות פתוח ליהודי נרדף באשר הוא, הרי זה עיוות להשתמש ברגש זה ולהפוך אותו לגרוטסקה כמו בפרשת נקש, בשם שזה גרוטסקי להתיר, בשם הרגש הזה, הפרת חוק רבתי כדי לפגוע בערבים

בוצעי בצע כסף, אלא רק על־ידי אידיאולוגיה גדולה וקיצונית. בלי זה אי־אפשר להרוג מיליונים. אי־אפשר להשמיד עמים. אי־אפשר שום־דבר. אני מפחד מהאיזם. אני מפחד מהדבר הקיצוני. יש רק דבר קיצוני אחד שאני מקבל אותו והוא שחוק צריך להיות אחד, סביר, וכשהוא קיים, הוא היחיד ואין בלתו. אין חוק מקביל על ידו.

מי שיש לו אידיאולוגיה שאותה הוא מעלה לדרגה של חוק, ברגע שהעלה אותה לדרגה כזו יש לו חוק שלו. האנשים שבהם מדובר אינם חושבים שהם עושים דבר לא־חוקי. הפושע ההולך לשדוד בנק יודע שהוא עושה דבר לא־חוקי. הוא מפחד שיתפסו אותו. הוא יודע שיתנו לו עונש. אדם שהולך לבצע הרג בשל אידיאולוגיה בטוח שהוא עושה דבר סופר־חוקי, ורק את הדבר הנכון, ולדעתו כל שוברי החוק עושים דבר בלתי־חוקי. זאת בעיה אחת ומכאן אני אקפוץ לבעיה השניה, שעמד עליה אורי, והיא חשובה בעיני. יש חשיבות לכך, אם החוק הוא אחד, ברור והחלטי. אפילו הוא לא מצויין, הוא יותר טוב מאשר חוק שבין מפאת מה שהוא, ובין מפאת איך שהוא מופעל (וזה עוד יותר מסוכן) הוא לא ברור ולא החלטי. אתן דוגמה קיצונית מאוד בתחום שכל אחד יבין אותו. אחד המושגים הכי ברורים שלנו בהגנה על זכויות הפרט, הנושא מעניין אותי ביותר, הוא זכאותו של כל אדם להגנה משפטית. צאו וחשבו איזה מין חוק מוזר זה הוא החוק בעניין זה: בא אדם ואומר לעורך־דין: רצחתי. עורך־הדין לא מוכרח ליצג אותו על הבסיס הזה. הוא לא יכול ליצג אותו על הבסיס שהוא רצח, אבל הוא לא יכול להגיד את זה לאף אדם בעולם. אפילו לא לבית־המשפט. הלא לכאורה השכל מבקש שעורך הדין ירוץ לבית־המשפט, ישים פתק ויגיד: האיש הזה רצח. הלא זה הצדק הטבעי, והדבר ההפוך הוא נגד השכל (הצדק) הטבעי. אבל זאת היא השיטה. והשיטה בעניין זה יותר חשובה מאשר הדבר שנראה לנו כצדק טבעי. השיטה היא שהבטחת לאיש מראש, שאם הלך לעורך־דין ודיבר אתו, מה שהוא שמע לא ייצא החוצה אפילו בהוראה של בית־המשפט. יכולה להיות גם שיטה אחרת, ואני לא בטוח שהיא לא פחות נכונה מבחינה מוסרית. בחוקה של קובה כתוב: „תפקידו של עורך־הדין המהפכני לבדוק אם הלקוח שלו עבר את העבירה, ואם כן, להביא את זה בפני בית־המשפט כדי שהוא יקבל את העונש המתאים". לכאורה, זה נשמע הדבר הכי הגיוני בעולם. בעצם, למה לא? איש עבר עבירה, מישהו בדק, סיזר לו את העניין והוא קיבל את העונש. גם זה לא נורא אפילו לפי התפישה שלנו, המנוגדת לכך. הדבר הכי נורא הוא אם בשיטה שלנו אומרים לך: דבר, הוא עורך־דין והוא לא יגיד שום־דבר. אבל המשטרה הולכת, ובצו של שופט שמבלבלים אותו, נכנסת למשרד של עורך־דין ולוקחת את התיק ומעיינת בו. זה הדבר הכי נורא, הכי מסוכן. מפני ששברו את השיטה שעל־פיה יש הסכמה מהו שלטון החוק.

וכאן אני עובר לנושא שלישי, שקשור לעניין הזה. כולם רואים את הבעיה בשלטון החוק הישראלי בסיפור השב"כ, בסיפור המחתרת. אני אומר שהבעיה היא לא שם. הדוגמאות האלה הן סימפטום, שלא הייתי רוצה לחזות איתו, אבל אם היה סימפטום יחיד, או שהיו עשרה כמוהו, היה מדובר רק בכותרות. שלטון החוק הוא בחיי היום־יום. אם אתה פוחד מהשוטר כשאתה הולך ברחוב, אף שאתה איש צדיק ותם, זה ערעור של שלטון החוק. אם 90 אחוז, בערך, מהאנשים הנעצרים על־ידי המשטרה יוצאים בלי כלום, לא רק מפני שאין נגדם הוכחות, זה ערעור של שלטון החוק, והוא יותר חשוב מעשרה סיפורי שב"כ.

אוריאל רייכמן: הועלתה כאן תיזה שקיימת התרופפות של מערכת המשפט. לדעתי המצב שונה. מה שמתרופף אצלנו זה השלטון. ואם יש תהליך של דה־לגיטימציה, הוא בראש וראשונה כלפי השלטון, כלפי המערכת הפוליטית. כאן אני רואה את הקושי המרכזי, והתפקיד הרציני יותר ויותר של מערכת המשפט, של מערכת השיפוט, נובע בעיקר מירידת ההערכה של הציבור כלפי המערכת הפוליטית. חוסר האונים של המערכת הפוליטית מביא בלית־ברירה לכך שהנטל על המערכת השיפוטית הולך וגדל. חלק גדול ביותר של הציבור תולה את תקוותיו לעשיית צדק במערכת השיפוט. ממה זה נובע? זה נובע מתהליך שחיקה מתמשך וממבנה השיטה הפוליטית, ובמיוחד השיטה הקואליציונית כמו זו שיש לנו. כאשר יש מספר רב של שרים, שכל אחד מהם אדון לעצמו, וכל אחד רואה את תפקידו המרכזי לחזק את מעמדו בתוך מפלגתו שלו, ואת זאת הוא עושה בחלוקת הטבות למקורביו ובחיזוק המפלגה שתביא אותו פעם נוספת לתפקיד שלטוני, נשאר מעט מאוד מקום לשיקולים לגופו־של־עניין ולשיקולים הרואים את המערכת בכללותה. אין זמן לתכנון. אין זמן לחשיבה יוצרת. הכל עניין של חלוקה וסתימת בעיות מיידיות. הציבור עומד מנגד ורואה את המערכת הפוליטית קורסת, והוא מאבד את האמון. זו הבעיה המרכזית. הציבור מרגיש שהמערכת הפוליטית אינה מתנהלת כפי שהיא היתה צריכה להתנהל. כך שאני לא רואה ירידה בהערכה למערכת השיפוטית. להיפך, אני חושב שהציבור מעריך מאוד את המערכת השיפוטית, גם אם היא לא מתבטאת בתמיכה מספקת לכל האלמנטים שלה. קשה לה מאוד לתפקד בתנאים שהיא נתונה בהם, אבל יש כלפיה הערכה. כניעת השלטון, במידה זו או אחרת, ללחץ לאכוף את החוק גם „בקייך" לא פופולארי רק מראה שעוצמתה של המערכת השיפוטית מקובלת על כולם. כולם מצייתים לה, ואני לא רואה סכנה בכיוון הזה. ואם יש לנו נכס שאנחנו

מיכל שקד: הוויכוח אם צריך להעמיד את אנשי המחתרת לדין הבליט את חולשתה של המערכת הקונסטיטוציונית שלנו. דבר שלכאורה היה פשוט עד אתמול־שלשום – להעמיד פושעים לדין – נעשה שנוי במחלוקת פוליטית

מהו שלטון החוק? האם גברה או נחלשה השפעתה של המערכת המשפטית, ומה הקשר בין אלה להתרופפותה של המערכת הפוליטית? ברקע: פרשת השב"כ, פרשת המחתרת היהודית והסגרתו של נקש

יכולים להתברך בו היום במדינת ישראל הרי הוא עוצמת המערכת השיפוטית וקבלתה על־ידי העם כולו. זה, אגב, גם הבסיס לתקווה, וכל עוד האלמנט הזה קיים, המצב אינו גרוע מאוד מאוד.

דיברו כאן על הרבה נושאים בהקשרים שונים, על הפרדת הרשויות ועל שמירת החוק על־ידי השלטון ואלמנטים אחרים. כולם טובים ונכונים. אני הייתי רוצה להדגיש נקודה אחת – לא די בכך שאנשים ימתחו ביקורת ויקפידו על כך שהשלטון יקיים את החוק. זה נכון, זה חשוב, זה חיוני. אבל כל אחד מאיתנו, כל אזרח צריך להבין שגם הוא צריך לקיים את החוק, שזה חלק מהמערכת, שבסופו־של־דבר זה מבטיח גם את אורחות־חיינו. הדבר קשה במיוחד כאשר אתה לא מסכים במאה אחוז עם החוק. אף־על־פי־כן בשיטה דמוקרטית עליך לקיים את החוק גם אם אתה חושב שהחוק אינו צודק בכל מקרה. וזהו אלמנט שאנחנו מוכרחים לשנן.

דיברנו על בעיה אחת מרכזית והיא התרופפות השלטון וצורת פעולה גרועה של המערכת הפוליטית, לרבות הממשל. בעיה אחרת שהועלתה כאן, ואני מסכים איתה, היא הסחף של ערכי יסוד אנושיים בחברה הישראלית. במיוחד על רקע הקונפליקט הישראלי־ערבי. זה ארס שאנחנו צריכים לדבר עליו בכל הזדמנות כדי שהנושא לא יזלחל ויקעקע את אושיות החברה הישראלית. כפי שאמר השופט כהן, ברגע שאומרים: זה ערבי ולכן: כמו הפקר – אנחנו אמרנו שאין עוד לאדם. ואם הערבי דמו הפקר או מותר יהיה דמו של הדיב הפוליטי הפקר. זאת תופעה שמדאיגה אותי לא במישור השלטוני אלא במישור של דעות שרווחות בציבור הישראלי, וזה פן אחד שמפחיד מאוד גם בנושא של דעת־הקהל בעניין השב"כ וגם בעניין של עצירי המחתרת. וכמובן, בפרשת נקש גם כן.

השופט כהן אינו אוהב ביטויים מליציים, אבל בכל זאת ירשה לי ביטוי מן הסוג הזה: אומרים, שאלת המשפט עיניה חבושות מכיוון שאין היא מבחינה במוצאו של אדם ולגביה אדם הוא אדם, בין שהוא ערבי, או יהודי, בין אם הוא עשיר או עני. הערך האנושי הבסיסי הזה הוא הא־ב של מערכת המשפט. אם אנחנו נאבד אותו נעניק לאויבים שלנו הצלחה בקעקוע אחד מהיסודות שעליהם מושתת מדינת ישראל, היסודות ההומניסטיים. כאן אני רואה סכנה גדולה נוספת מבחינת דעת־הקהל.

בנימין כהן: מותר לספר סיפור אחד כאתנחתא? לא אנקדוטה. סיפור. בתחילת המדינה, ב־49', היה איש שב"כ אחד, איש חשוב ושמו איסר (הגדול) בארי. יום אחד אני מוצא על שולחני תיק תביעה. הייתי אז תובע בפרקליטות הצבאית, נגד איסר הגדול שהחליט שערבי אחד הוא סוכן „כפול", והוציא אותו להורג. זה היה לפני משפטו האזרחי של איסר על הוצאתו להורג של טוביאנסקי. אני, בתמימות גדולה, הוצאתי מן המוחן שלי את כל המלים הנעלות. האמרתי שתקופת ההגנה חלפה, יש מדינה ויש חוקים, והעניין הזה הוא רצח. אם האיש הזה עבר עבירה קלה או חמורה, צריך היה להעמיד אותו לדין. סליחה, שכחתי את הרכילות איך הגיע בכלל המידע? לאיסר לא היה מזל, לסוכן ה„כפול" היו קרובים בעלי השפעה. משפחתו של ההרוג הערבי הגיעה אל אחד מבני משפחת מכנס שהיו לו מהלכים ואל השר שטרית שהיתה לו השפעה, ובלחצם הגשה תביעה נגד איסר הגדול.

אני הייתי התובע והשתמשתי בכל המלים הגבוהות. העונש המכסימלי, לפי חוקת השיפוט, היה אז שלוש שנות מאסר. אני סברתי כי על רצח מגיע עונש מוות. אבל בנסיבות הזו היתה תקרה של שלוש שנים, ולכן ביקשתי שלוש

השופט בנימין כהן, פרופסור אוריאל רייכמן, ד"ר יגאל ארנון, עו"ד מיכל שקד משיבים לשאלות „דבר"

שנים. הפלגתי שוב בכל המלים הנעלות. זה היה, כך נדמה לי, בפני בית-הדין העליון שישב כבית-משפט מיוחד. כשחזרו השופטים מן ההתייעצות – שופטים חשובים מאד ישבו שם בדין – אמרו: אנחנו גוזרים עליו סילוק מהתפקיד, בלי הורדה בדרגה. ואז, אני זוכר, הלכתי הביתה ואמרתי לאשתי: הביטי, אני מדבר על עקרונות, אבל האנשים האלה רצו רק להיפטר ממנו ולסלק אותו מהצבא, ולא ידעו איך. הסיבות, כנראה, היו פוליטיות, אולי מפני שהוא היה ממפ"ם. אני חשבתי על שלטון החוק. אבל הם חשבו רק איך להוציא אותו מן הצבא.

מיכל שקד: אני מרגישה שכולנו מדברים במושגים מאד מיושנים. למשל, השופט חרד למעמדה של מערכת המשפט. אני רוצה להבחין בין מערכת המשפט לבין היועץ המשפטי לממשלה. זה לא אותו הדבר.

בנימין כהן: אבל הם קרובי משפחה.

מיכל שקד: הם קרובי משפחה, ויכול להיות שיועצים משפטיים מסויימים הגנו בגופם על מערכת המשפט (אני אומרת את זה באופן מטאפורי). אבל זו לא אותה מערכת. דווקא בשנים האחרונות אני שואלת את עצמי, מדוע פסקי-דין שמוציא בית-המשפט העליון בעניינים עקרוניים, שהם קונסטיטוציוניים או כלליים-עקרוניים או פוליטיים, זוכים להלל ושבח, כמעט בלי קשר למה שנאמר בהם. ותמיד אחרי פסקי-הדין של בית-המשפט העליון אני קוראת בדרך כלל, ב„הארץ": שלטון החוק שוב התעצם וניצח או שלטון החוק הולך ומתגבר. והרי אלה חייבים לעיתים ביקורת. יש לי

יגאל ארנון

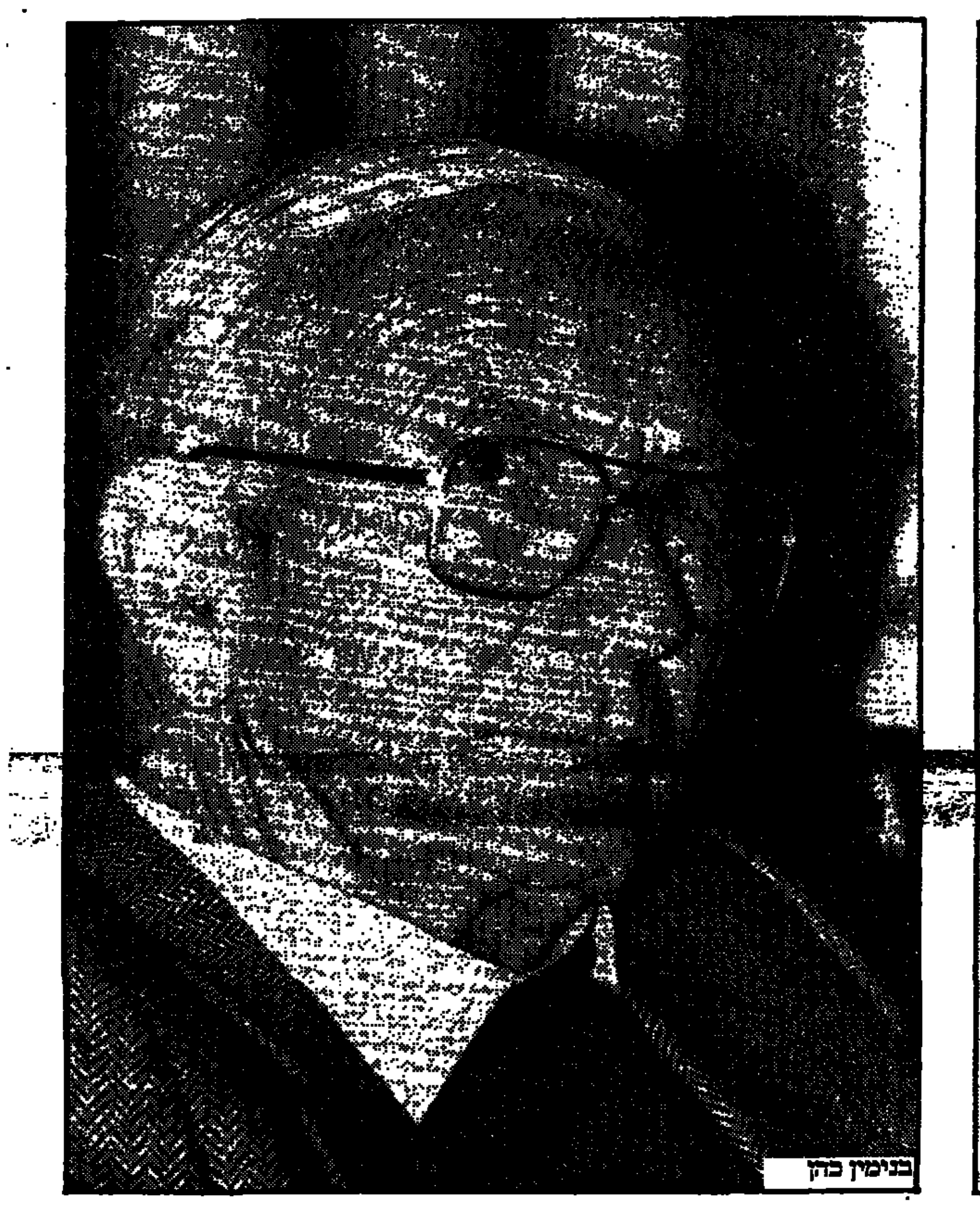

בנימין כהן

הרגשה שמערכת המשפט כמעט חסינה בפני ביקורת.

בנימין כהן: זה, אגב, תפקיד האקדמיה. מה זה חסינה מביקורת? יש אקדמיה.

אוריאל רייכמן: היא לא חסינה. אני חולק עליך. אנחנו מבקרים את המערכת המשפטית בצורה בלתי פוסקת. זה תפקידנו ואנחנו עושים את זה. אך חייבים לדעת איך לבקר את המערכת השיפוטית. אם יש עוד ערך שאנחנו חייבים לשמור עליו, זו מערכת המשפט. אבל עניינית, יש ביקורת ולפעמים אפילו ביקורת מוחצת.

מיכל שקד: בוודאי שיש פה בעיה קשה, כי אוי לנו אם נפגע במערכת המשפט, וכבר אמר מי שאמר, שכאשר מדינה מתחילה לשפוט את שופטיה, זוהי התחלת הסוף שלה. אבל הכבוד שרוחשים העתונות והציבור כלפי מערכת המשפט הוא לפי דעתי בלתי מעורער וכמעט כל מה שהם אומרים זה „כזה ראה וקדש". אני לא מדברת על דיני נזיקין או על דיני חוזים או על מסים ואפילו לא על משפט מינהלי, אני מדברת על משפט קונסטיטוציוני ועל משפט פלילי. הדברים שהם באמת בנפשנו. אפשר להביא דוגמאות, ובמובן זה אני לא חושבת שצריך לחזק את מערכת המשפט. לפעמים אני חושבת שאולי בגלל שנמנעים מלבקר את המערכת, נשלם מחיר יקר. אני מעלה את זה כהרהור, כי אין לי דעה חד-משמעית בעניין.

בנימין כהן: אבל זה עניין של רמה. אנשים אצלנו אינם יודעים מהי ביקורת יוצרת. הם יודעים רק לשנוא או לצעוק או לשתוק.

מיכל שקד: יש לי הרגשה, והלוואי שאני טועה, שיש נטיה לשמור על המערכת המשפטית, במקום לעסוק בביקורת על פסקי-דין; רק כמה חריגים מבקרים את פסקי-הדין. למשל, משה בן-זאב, שדווקא כותב, והוא באמת בודד, ומיוחד במינו. הוא היה, נדמה לי, היחיד שכתב בעתונות מאמר ביקורת חריף מאד על פסק-הדין בעניין הרב כהנא.

בנימין כהן: מותר לי לומר מלה? מפני שאני בגילי אשכח את זה אחר-כך. למדתי בצרפת. אמנם עברו מאז שנות דור, ואני כבר לא זוכר הרבה, אבל השיטות שם שונות. קובץ פסקי-דין, בצרפת למשל, אינו דומה לקובץ פסקי-הדין שלנו. שם היה מתפרסם פסק-דין, בצירוף תמצית של פסק-הדין והערה של אנשי אקדמיה. אחר-כך היו מצטטים את ההערה

יותר מאשר את פסק-הדין. ההערה לא היתה מסבירה מה יש בפסק-הדין, אלא היתה כוללת ביקורת משווה. וזה היה העיקר. לא היה שם אותו השעבוד הנפשי לבתי-משפט שאנחנו ירשנו מן האנגלים.

מיכל שקד: אני מוכרחה לומר שבאנגליה ובארצות-הברית הביקורת על בתי-המשפט (ואני מדברת על ביקורת ברמה ציבורית: לא ברמה של אקדמיה) היא הרבה יותר נמרצת מאשר אצלנו.

יגאל ארנון אומר, שהוא מפחד מחוק כפול: מאלה שמתוך אידיאולוגיה עושים להם חוק לעצמם. ופה, לפי דעתי, מונחת אחת הבעיות הכי קשות (אני חוזרת כעת לנושא המקורי של שלטון החוק בישראל). אילו היה מדובר בקבוצות קטנות, בין אם בשמאל ובין אם בימין, אצל הדתיים או אצל חילוניים-קיצוניים, לא היתה בעיה. הבעיה היא שהאידיאולוגיות הגדולות הן נחלתו של הציבור הממוסד. השופט כהן אמר שהציבור איננו רואה נכון את החוק והאליטה המשפטית עומדת ומגינה על החוק. אולי אני קצת מקצינה את התיאור, אבל אני שואלת את עצמי, האמנם? מי אמר שהחוק או ההחלטות המשפטיות או העקרונות הקונסטיטוציוניים הם כמו שהשופט כהן, יגאל ארנון ואוריאל רייכמן ואולי גם אני למדנו: מי אמר, למשל, שהערך הלאומי לא צריך להיות מובנה בתוך השיטה הקונסטיטוציונית שלנו יותר משהוא כיום. מי אמר שהקונסטיטוציה שלנו לעולם מבוססת, כמו שיגאל ארנון אומר, על זכויות הפרט. דעתי הפוליטית ברורה. אבל

יגאל ארנון: יש הרבה ויתורים שאני מוכן לעשות בשביל לחיות עם יהודים, עם ערבים או עם אנשים אחרים. אבל בשלטון החוק לא אוותר. לא אוותר בעניין שמי שיש לו שיקול דעת משפטי יפעיל אותו באופן מפלה או באופן שהשוויון בפני החוק יפגע

יש ויכוח פוליטי. ויש לשאול מה הם העקרונות המשפטיים הבסיסיים שלנו.

יגאל ארנון: עקרונות היסוד הם אלה שקבועים בחוק, במדינת ישראל.

מיכל שקד: עובדה שבתיקי המחתרת היהודית במקום שהיתה הרשעה ברצח ואין מקום לשיקול-דעת, יש מאסר עולם. עונשו של טרוריסט יהודי שרצח הוא כשל טרוריסט ערבי שרצח – שניהם מקבלים מאסר עולם. הבעיה מתחילה כשיש שיקול-דעת בעונש. אני בכוונה מדברת כעת על שיקול-דעת שמופעל על-ידי בית-משפט. וההבדל בין העונש שקיבלו אלה שהורשעו ברצח לבין אלה שהורשעו בחבלה חמורה, הוא עצום. במקום שהיה שיקול דעת תמצא את ההבדל בין קצץ רגליים יהודי לבין קצץ רגליים ערבי.

יגאל ארנון: בסדר. במקרה זה העקרון הוא ברור. השוויון בפני החוק ברור. זה עקרון.

מיכל שקד: אני לא בטוחה.

יגאל ארנון: בדרום-אפריקה יש עקרון אחר שאומר: השחורים אינם שווים בפני החוק.

מיכל שקד: לא, אינני בטוחה שזה העקרון המקובל. אצלנו, אני חושבת שזה עקרון פוליטי מסויים. אני חושבת שעקרון קונסטיטוציוני

עליון לא הגיע חקוק על לוחות-הברית.

בנימין כהן: אבל זה נעשה בנ"ארם.

מיכל שקד: נכון. ואני חושבת שהוא שנוי היום במחלוקת.

אוריאל רייכמן: יש אנשים שחושבים שיקדמו את האינטרסים שלהם אם יתמכו במעשים מסויימים בניגוד לחוק. מעשים אלה מונעים על-ידי פחד ושנאה שהם מובנים לגמרי בסיטואציה הקשה מאד שאנחנו חיים בה. ציפיותי מן המנהיגים הן שהם לא ירכבו על האלמנטים האלה אלא ינסו להבהיר לציבור, שבסופו-של-דבר הקיום של כולנו יחד תלוי בשמירה על עקרונות היסוד. ברגע שעומדים לבשל, על-כך שפלוני שרצח ערבי או שעשה פעולה נגד ערבים יועמד לדין, מגינים על אחרון האזרחים במדינה. זאת אכן דעתנו בעניין הזה. אך יש אנשים שדעתם אחרת. יש כאלה שחושבים שדו-קיום לנו ולערבים פירושו שכל אחד יגור במדינה אחרת. אין לי ויכוח עם מי שחולק על דעתי. אף אחד מאתנו לא יכול לטעון למונופול על התבונה, אבל אני מתקומם כשאומרים לי שלחוק שאמור לחול על כולנו יש סייג קונסטיטוציוני שמגביל את תחולתו על אנשים מסויימים.

יגאל ארנון: שוב, אני רוצה להגיד לך שאינני מתקומם נגד האפשרות שגוף פוליטי הגורס אחרת ממני, יעשה מהומה גדולה, כדי שדעתו תתקבל, גם לא שיעשה מהומה, כדי שישחררו את אסירי המחתרת היהודית. אני מצפה שמערכת השיפוט שתפקידה לשמור על שלטון החוק לא תכנע לכך. התפקיד של

המערכת השיפוטית הוא לשפוט בצדק. ולשפוט בצדק, בעיני, הוא לשפוט את כולם לפי אמת-מידה אחת.

מיכל שקד: האם לפי דעתך יש פגם במערכת השיפוטית, שנותנת עונש שונה לערבי שפוגע ביהודי ועונש שונה ליהודי שפוגע בערבי?

יגאל ארנון: ברגע שנכנסים למערכת השיפוטית שיקולים מן הסוג הזה, ואינני אומר שנכנסים, היא נעשית נגועה בפגם החמור ביותר. מפני שהיום זה אני ומחר זו את. החוק בסופו של דבר משפיע על הכל. דברנו כאן על ערבים ויהודים אך לא דברנו על יהודים ויהודים. התהליך שעובר עלינו בנושא זה אינו חמור ומסוכן פחות לשלטון החוק. אני חושב שהציבור הדתי שהכרתי בילדותי – ואני בא ממשפחה מאד דתית – היה ברובו ציבור נהדר. אך אין דבר מסוכן יותר לאיכות חיים ולדמוקרטיה מאשר פנאטיות דתית. שלטון החוק מאויים היום הרבה יותר על-ידי הקיצוניות הדתית מאשר על-ידי כל אלמנט אחר בחברה הישראלית.

ניבה לניר: יש חיבור בין הדברים.

יגאל ארנון: יש נקודת מיפגש. אבל אני אומר לך איפה הסכנה גדולה יותר.

ניבה לניר: נדמה לי שהוצאת אלמנט אחד מהמגרש. המחלוקת היא בשאלה אם המדינה היא של תושביה היהודים בלבד או של תושביה היהודים והערבים, כאשר הם שווים בפני החוק.

יגאל ארנון: זה מסוג הזכויות שאני לא מוכן להילחם על זכותם לומר זאת. יש דברים שאינני סובלני לגביהם. אין זה אומר שאני צודק. זה רק אומר שאני חושב ככה.

מיכל שקד: נדמה לי שמונטסקייה, אחד הראשונים שהתלבטו בשאלת הסובלנות כלפי קבוצות בלתי סובלניות, אמר, שצריך להיות סובלני לגבי כל הקבוצות הכופרות בסובלנות, למעט דתיים. כי עם דתיים, הוא אמר, אתה לא גומר לעולם.

בנימין כהן: אני רוצה לחזור לעקרון השוויון בפני החוק. יש אנשים שחושבים שהאפליה נחוצה. אז בבקשה (כלומר, על גופתי), תתקנו בחוק העיריות ובחוק הרשויות המקומיות, שרשויות מקומיות שאינן יהודיות מקבלות פחות מיהודיות. אני רוצה לראות מבחינה פוליטית, איפה הרוב שיצביע בעד זה. התשובה היא שאין רוב כזה. אתם רוצים שיהרגו ערבים אבל לא יהרגו יהודים? – בסדר (שוב, על

גופתי). תעשו חוק האומר זאת. אני רוצה לראות איפה הרוב שיצביע בעד זה. לא יימצא אפילו מיעוט שיצביע בעד זה.

ומכאן החשיבות להיאחז בעקרונות החוק. מפני שכשאתה רוצה לשנות חוק, אתה מקבל כבומרנג את משמעות הדבר. ולכן אני מחשיב כל-כך את החוק כמו שהוא, לא מפני שהחוק מגבש תמיד את כל החוכמה, אלא מפני שכאשר באים לחוקק חוק, האנשים נרתעים בפני מצבים קיצוניים או בלתי מתקבלים על הדעת.

אוריאל רייכמן: אנחנו מדברים על שלטון החוק לא באיזשהו מקום נידח אלא בחברה דמוקרטית. אני חולק על יגאל ארנון. הוא אמר שלדידו לגיטימי שחברי כנסת יתנגדו להעמדתם לדין של חברי המחתרת. זה בדיוק קו הגבול. צודק השופט כהן כשהוא אומר: ברגע שהחוק קיים, כולם חייבים לכבד אותו. לפעמים החוק מבטא אלמנטים שנראים לי, ולפעמים הם נראים לי פחות. אינני מקבל את האפשרות לומר שמישהו עבר על החוק, אך בגלל אי-אלה נסיבות מותר לפטור אותו בלא כלום. אם אתה נאמן להשקפת-העולם שלך ונאמן לשלטון החוק בחברה דמוקרטית, נסה לשנות את החוק, אבל כל עוד החוק קיים, אתה חייב לכבד אותו. אבל נדמה לי שאחד הדברים שחסרים בשיטה שלנו הוא מערכת חוקתית. חוקה שתבטא את האני-מאמין הבסיסי של החברה הישראלית. יש בינינו מחלוקות רבות, אבל יש אלמנטים בסיסיים רבים שמקובלים על כולנו. ואת הדברים האלה חייבים לקבוע בחוקה, כדי ששלטון החוק יחול גם על הכנסת. כדי

שמבחינה חינוכית כולם ידעו שזה האני-מאמין של החברה הזאת. חסרונה של חוקה הכתובה הוא לדעתי אחת מבעיות היסוד שלנו. ולגבי דידי שלטון החוק אינו שלם ומלא עד שתהיה לנו חוקה.

יגאל ארנון: קודם-כל, אני בעד זה שתהיה כאן חוקה. ואני רוצה שתהיה חוקה, מפני שאין לנו מסורת שיכולה להחליף חוקה. צריך לזכור שבאנגליה אין חוקה ויש שלטון חוק.

זאת נקודה חשובה. שנית, מדבריך נראה כאילו שלטון החוק כפי שהצגת אותו כאשר חלקת על דברי הוא יותר שלטון חוק. ואני אומר לך ששלטון החוק „שלי" הוא יותר שלטון חוק. אני לקחתי את הדברים לקיצוניות ואמרתי שבמדינה דמוקרטית אדם זכאי להביע כל דעה ולומר כל דבר ולתמוך בכל דבר. נניח שאדם מחליט להרוג מישהו שבגר בעמו, והוא יורה בו. אני נגד זה באופן מוחלט. אני נגד זה שיהרגו אנשים. אבל אתה לא יכול להתעלם מכך שיש הרבה אנשים שיגידו שלא צריך להעמיד אותו לדין, שצריך לתת לו חנינה. זכותם לומר זאת.

אוריאל רייכמן: אבל יש הבדל בין לא להעמיד לדין לבין חנינה.

יגאל ארנון: ניסיתי להגיד לך שזה נורא אם לא יעמידו לדין. כלומר, עד שהחוק לא שונה – החוק יקויים. זאת הנקודה המרכזית. כל זמן שאין שינוי חוק, המערכת השיפוטית הממונה על שמירתו, תפעל כפי שהיא צריכה לפעול. אני לא אומר שהמערכת אידיאלית ואני מכיר בכך שיש משבר בחברה הישראלית שתוצאתו תביא, אולי, לשינוי כל ערכי החוק. אולם עד אז כוחו של שלטון החוק הוא בשמירת החוק גם כשכוחות גדולים רוצים לזעזע אותו.

מיכל שקד: אני בכל-זאת חוזרת לנקודת שיקול-הדעת. בואו נראה את החוק כמו שהוא. יש חוק שאסור לרצוח. או, נגיד, אסור לקצוץ רגליים, ועשוי להיות שיקול-דעת שעל מעשה כזה לא להעמיד לדין. והרי איש לא פוגע בחוק כאשר היועץ המשפטי אומר: אין אינטרס ציבורי להעמיד לדין את מי שמקצץ רגליים, ולפיכך אינני מעמיד אותו לדין.

יגאל ארנון: במידה וזו נורמה של היועץ המשפטי, שעל קציצת רגליים הוא לא מעמיד לדין, יכול להיות שצריך להחליף אותו. ועד שיאמר דבר כזה, עד אז יש לנו נורמה אחידה.

מיכל שקד: יוצא מדבריך שאם אתה רוצה שלא יעמידו לדין קצצי רגליים יש לשנות את

החוק. ואני טוענת שגם במצב הקיים יש אפשרות כזאת.

יגאל ארנון: אני לא מסכים אתך.

מיכל שקד: אבל אין בינינו מחלוקת על כך שיש שיקול-דעת לא להעמיד לדין ושיש עבירות שלגביהן רצוי לא להעמיד לדין, יש עבירות שרצוי לעשות סלקציה מתי מעמידים לדין ומתי לא. אלא מה, אנחנו אומרים שהיועץ המשפטי לממשלה מוכרח להפעיל את החוק באופן שוויוני ומטעמים ענייניים, סבירים

בנימין כהן: חשבנו שבהיותנו לרוב בארצנו נשיל מעלינו את המושגים הגלותיים הרודפים אחרינו, אולם אינני רואה כיצד נפטר מהם. זה לא רק נקש. זה גם היהודי נגד הצרפתי והיהודי נגד הערבי. אני לא יודע איך נצא מהעסק הזה. אולי צריך שדור המדבר ימות

והוגנים. כל זמן שהוא עושה זאת הוא לדידנו במסגרת שלטון החוק. הוויכוח האמיתי – ועל כך אני מנסה לקבל את תגובתו של יגאל ארנון – הוא מה קורה כשהיועץ המשפטי אומר שבתוך שיקול-הדעת שלי אני מכניס אלמנטים שלא ידענום מתמול-שלשום, מניעים לאומיים למשל. נניח שמניע לאומי הוא סיבה טובה לא להעמיד לדין גם אם היה רצח. מי יאמר במצב כזה שהיועץ המשפטי פוגע בשלטון החוק? אולי תהיה עליו ביקורת עניינית, אבל הרי לא יאמר ששלטון החוק מורעש. כולנו יודעים איך נהג פרופ' זמיר, עדיין איננו יודעים איך ינהג היועץ הנוכחי וכיצד ינהג היועץ הבא. אבל אנחנו יודעים על דרישה של חוגים הבאים ליועץ המשפטי ואומרים לו אל תעמיד לדין, הפעל את שיקול-דעתך בהתאם לאלמנטים לאומיים, אלמנטים של בטחון המדינה, ראה זאת כטובת הציבור. ואם הלחץ הזה והטיעון הזה אינו חשוב, אני מתפלאה. זוהי אחת הבעיות הגדולות של שלטון החוק היום. אני רוצה לקשור דברים אלה בשאלת מעמדו של היועץ המשפטי האם הפיחות במעמדו שהחל עוד בימי כהונת פרופ' זמיר, האם אינו תוצאה של הבעיות האלה, שהן בעיות קונסטיטוציוניות ופוליטיות ופילוסופיות, והצדקתיות ביחד?

בנימין כהן: אני חושב שהגענו לנקודה שבה עלינו להרוג או להרחיב את מושג החוק. יש איזה עקרונות שנמצאים מאחורי החוק, אם אפשר לומר כך, או מתחת לחוק, או שהחוק מושתת עליהם. למשל השוויון של כל האזרחים באשר הם אזרחים. אתה יכול לומר כי מי שאינו אזרח יש לו פחות זכויות. אבל בשיטה שלנו אינך אומר שאזרח אחד דמו סומק יותר מאזרח אחר.

מיכל שקד: וזה עקרון משפטי או עקרון פוליטי?

בנימין כהן: נדמה לי שזה גם עקרון משפטי. אבל אני חורג עכשיו מהצד המשפטי. הרי יש מחלוקת פוליטית, יש מחלוקת רעיונית. השוני בהשקפות הוא המכשלה הגדולה העומדת בפני המשפטנים. ההתקפה שהחוק מותקף מכל הצדדים היא התקפה של השקפות-עולם.

יגאל ארנון: השוני ולא הקונצנזוס הוא הנכס הגדול של המשפטנים.

בנימין כהן: אני „מגמגם" כדי להגיע לנושא המעסיק אותי: יש לנו מושגי יסוד אשר מבחינה רגשית הם בעינינו – או בעיני חלק גדול מהעם – בעלי חשיבות עילאית הגוברת על חוק ועל כל דבר אחר. המלה „יהודי" היא מלה טעונה מטען רגשי כבד כל-כך מבחינות רבות ומסיבות רבות, ושונות. אולם במסגרת החוקית הקיימת למלה הזו, „יהודי", יש מטען נורא, למשל בפרשת ההסגרה של נקש. אני מדבר על נקש מתוך התעלמות משאלות לוואי אם הוא סימפטי או אנטי-פאטי: אם השתתף בנסיון לשוד או לא השתתף בנסיון לשוד. כל זה אינו מעלה ואינו מוריד. מה שמעלה ומוריד הוא שהיהודים שעלו לארץ כדי להיות עם ולא עדה, עם ככל העמים, שרויים עדיין בקונספציה שהיהדות כיהדות היא מטבע בעלת הילך חוקי בכל מיני ספירות, שאצל עם רגיל – ואני חושב שכבר הגעתי להיות בן לעם רגיל – בספירה הזו למלה יהודי אין שום מעמד.

אילו היה הרב פרץ, שר-המשפטים היה מבקש בוודאי מארצות-הברית להסגיר את המחבל שהסגירה לידנו לבקשתו של שר-משפטים אחר. ואנחנו שפטנו אותו. הוא יצא אשם, נגזר עליו דין וישב בבית-הסוהר. זה שאחר-כך, בעיסקה אומללה, שחררו אותו, אין זה שייך לשיחה הזאת. ונניח שעורך-הדין של אותו מחבל היה טוען בארצות-הברית ואומר, אי-אפשר לסמוך על בתי-המשפט בישראל ובבתי-הסוהר שלה יושבים אנשים ששונאים ערבים מחבלים ויהרגו אותו שם. ומה היינו משיבים על כך? האם לא היתה נשמעת טענה כלפי מי שיעז לטעון כדברים האלה? כאשר האדון נקש, שרוצים להסגיר אותו לא לסומבוקטו ולא לגרמניה הנאצית ולא לסוריה אלא לצרפת, ואני שוכח לצרכי השיחה הזו שמאז שברח מאלג'יר או ממרוקו הוא גר בצרפת והיה ממשיך לחיות שם עד סוף כל הדורות אלמלא קרה העניין הזה שהיה לו שם, אז כאשר מבקשים הצרפתים להסגיר אותו לשם, פתאום יהדותו של האיש קופצת ונעשית בעלת חשיבות. ההתייחסות הזאת טבועה ביהודי מעצם היותו יהודי כנראה. היא טבועה ביהודי הגלותי הנרדף – פריץ שכורים, אסור ללכת לערכאות, אסור למסור

לעכו"ם – כל המטבעות האלה שלא בגללן אנחנו, היהודים, באנו הנה. הרי אנחנו באנו הנה כדי להיות רוב בארצנו, וחשבנו שבהיותנו לרוב נשיל מעלינו את המושגים הגלותיים האלה. והנה המושגים הגלותיים האלה רודפים אחרינו, ואינני רואה כיצד נפטר מהם. זה לא רק נקש. זה גם היהודי נגד הצרפתי, היהודי נגד הערבי. אני לא יודע איך אנחנו יוצאים מן העסק הזה. אולי צריך שדור המדבר ימות.

אוריאל רייכמן: ישנן תחושות בסיסיות חיוביות. סולידאריות יהודית היא תכונה חיובית. התלכדות נגד אויב היא יכולת חיובית. הנקודה המרכזית בהקשר של שלטון החוק היא ניצול הרגשות החיוביים האלה לפגיעה במסגרות הבסיסיות של חיינו. היה צריך והיה אפשר לצפות ממי שממלאים תפקידים מרכזיים בפוליטיקה ובעיצוב דעת-הקהל, לא לנסות ולדחוף רגשות שונים אל מעבר למסגרת המתאימה לרגשות. אכן חשוב מאד שרעיונות ורגשות טובים לא יביאו אותנו לעיוותים גדולים. וצריכים לשמור אותם במסגרת. כך שאני בהחלט מסכים אתך. ואף-על-פי שבמדינת העם היהודי לבנו צריך להיות פתוח ליהודי נרדף באשר הוא, הרי זה עיוות לקחת את העקרון הזה ולהפוך אותו לגרוטסקה כמו בפרשת נקש, כשם שזה גרוטסקי בשם הרגש הבסיסי להתיר הפרת חוק רבתי כדי לפגוע בערבים. בעניין זה חוטאים במפורש הרבה מנבחרי הציבור כאשר אינם מותחים את קו הגבול המובהק בין רגשות בסיסיים לבין הפיכתם למכשיר לקעקוע החברה.

יגאל ארנון: בנימין כהן חשב שבכך שהזכיר את עניין היהודי חרג מנושא השיחה. לא, הוא נגע בדיוק בנושא. אם יש משהו חשוב בהדגשת עובדת היותנו יהודים, הרי הוא דווקא בנקודה זו של שלטון החוק. מי כמו העם היהודי, שכל טענותיו כלפי האנושות נובע מהפלייתו, שלא היה לו שוויון בשום מקום, שנהגו בו לא כבסוג שני אלא כבסוג רביעי וכבסוג חמישי, מי כמונו היה צריך לבוא ולומר – כן, אנחנו יהודים לא נעשה לאף-אחד מה ששנאנו שעשו לנו. זה בעיני שלטון החוק. ומצער אותי וזה עצוב, שאנחנו, שאולי אין עם שסבל כמונו מאי-שלטון החוק או מאי-שוויון בפני החוק הופכים לעם ההולך בעניינים מסויימים, מרכזיים מאד, בכיוון של אי-שלטון החוק. יש הרבה ויתורים שאני מוכן לעשות בשביל לחיות עם יהודים, עם ערבים או עם אנשים אחרים. אבל יש דברים שלא אוותר בהם, ובשלטון החוק לא אוותר. לא אוותר בעניין שמי שיש לו שיקול-דעת משפטי יפעיל אותו באופן מפלה או באופן שהשוויון בפני החוק ייפגע. היסוד בשלטון החוק הוא אי-הפחד, ושנוכל לא רק לא לפחד אלא גם לא להינזק מכך שאיננו פוחדים.

מיכל שקד: בעיני לא כל-כך ברור מה אומר היום, במדינת-ישראל, שלטון החוק. בעיני לא כל-כך ברור שהערך הנעלה של השוויון בפני החוק הוא עדיין ערך בסיסי של המשטר בישראל. אני אפילו לא לגמרי בטוחה שזה ערך בסיסי של כל רשויות החוק בישראל. הדברים עדיין אינם נמצאים על-פני השטח, אבל הם זורמים בזרמים תת-קרקעיים, ואני מסכימה עם מה שאמר יגאל ארנון, שאם כך יהיה הדבר, אם זה יפסיק להיות ערך בסיסי, זאת תהיה מהפכה. ואינני בטוחה שאנחנו לא צועדים בדרך למהפכה הזאת. מבחינת הערכים של שלטון החוק אנחנו חיים במערכת מאד משונה. מצד אחד יש לנו הגנה מופלגת על זכויות אזרחיות מסורתיות. בעיקר חופש הדיבור. מצד שני בזכויות אזרחיות לא פחות חשובות ובעניינים לא פחות מרכזיים, הערכים, כפי שהם מוצאים ביטוי בתפישה של בית-המשפט ובכל מערכת המשפט היומיומי – הולכים ונשחקים. הפער בין ההגנה המרבית ובין השחיקה הולך וגדל, ונוצר מתח המסכן לדעתי את שלטון החוק. כי הוא מערער את האמת שבבסיס הערכים שבשמם אנחנו מדברים.

בנימין כהן: רציתי להזכיר פרשה אחת שלא הזכרנו – פרשת פולארד. אם אתה רואה את פרשת פולארד בעיני החשש שלנו בפני האמריקאים, כי אז בעצם הבעיה היא בעיה פוליטית גדולה, של בטחוננו ותקציבי ההקצבות וכן הלאה. אבל מבחינה שאנחנו מדברים עליה, אין בעיה – כל מה שאתה יכול להסתיר מהם זה טוב; כל מה שיכולת לעשות ולקחת מהם זה טוב. זה שנתפסנו זה לא טוב. אז צריך לצאת מזה באיזה אופן, ונניח שזו לא בעיה. הבעיה היא שאנחנו שומעים מכל מיני פיות – ואני לא רוצה לחשוב שכולם מרמים – שיש איזה קונצנזוס כללי שהעניין היה מוטעה מתחילתו. ואם כך, אני, הציבור, רוצה דין-וחשבון מן השליחים שלי, הנאמנים שלי, שהם הממשלה או השרים השייכים לעניין, שיאמרו לי מה קרה בעניין הזה. ומכיוון שהם הנוגעים בדבר, אז אני רוצה חקירה בשבילי, לא בשביל האמריקאים. אלמלא היה ברור שהממשלה, כלומר הדרג המיניסטריאלי הוא אחד הנחקרים, אז שוב לא היתה בעיה. מפני שאז השרים או הדרג המיניסטריאלי הוא שצריך לברוק את העניין, והוא יכול לבדוק את זה איך שהוא רוצה. הוא רוצה שתהיה ועדת בירור, הכל מאה אחוז בסדר. זה בתוך המשפחה. אבל כאשר ברור בעליל שבין שהדרג המיניסטריאלי ידע ובין שלא ידע, הוא אחד הצדדים העלול להתקרא לתת דין-וחשבון – אני לא מצפה שיעשו כמו שר האווירייה ביפן, שכאשר שני האווירונים התנגשו באוויר הוא התפטר בשל אחריות מיניסטריאלית – כי אז איך אפשר לסבול שמופקד על החקירה הזו, היא הממשלה בעצמה? שמינו ועדת בירור, לא כדי זה וכדי זה וכדי זה, אלא כדי שהמינוי לא יהיה מאת רשות אחרת – נשיא בית המשפט העליון. הציבור עוד פעם אוכל את זה.

יגאל ארנון: זה טמטום גמור כל העניין הזה.

בנימין כהן: אני תמים רק בכך שהסכמתי להיות שופט, והייתי שופט ונהניתי מזה. זו התמימות היחידה שהיתה בי, ואני לא מתחרט עליה. בעניין הזה, אם היה טמטום או כל דבר אחר, הרי היו במעשים שקדמו לחקירה. כאשר נעשה צורך בחקירה הכלי של החקירה הוא לא פרי טמטום אלא פרי של נבזות ושמירה עצמית.

יגאל ארנון: בזה אתה צודק.

בנימין כהן: אני לא מפנה טענה אל הממשלה, עליהם אני כבר לא מתפלא בשום דבר. אני פשוט לא מבין כיצד הלחץ הגיע רק עד-כדי ועדת בירור ולא מעבר לזה. וזה, שוב, אי-הבנה לגבי הערך החוקתי של הפרדת הרשויות ופיזור.

משא

לספרות, אמנות ועיון

מסע

מאת רבקה מרים

עם שחר בא אליה אדם, שיתכן שאשתו היתה, ומשך אותה אחריו. הטעה של טרם אור מנעה ממנה לראות פניו. רחל חשה רק בקיידוו הצופנת כפה וזו היתה מפותלת, כעשויה חבלים חבלים.

עם שהיה מושכה עימו, ראתה שלא אותה בלבד הוא מושך. ילדים אחדים היו עימם, ותינוק אחר שלא ידע ללכת, התכופפה אליו. הבל עלה ממנו,

עוד מעט יגיעו ודאי לנהר. שומה על היוצאים למסע לחצות נהר בדרכם. גם בארצה שלה, היבשה, המתומצתת, יהיה עליהם לחצותו. אולי יצרכו לחפור לעומק, להעלות נהר מן התהום ואז, בטפיהם המאובקים, לפלח אותו.

ואומנם, כשנגעה והרטיבות בקרסוליה, לימד אותה האיש לשחות. ללא הגה הניע גפיה במים. היא גילתה שיש בה דימים.

[...]

וכשהשחר החל מכוון דרכו על פיהם, תהתה רחל, תוך כדי ריצתה, היאך לא שמה לבה עד כה לכך שהיא משוטטת כל העת על הקרקע. היא והאיש שאולי אשתו היא והילדים, שכבים פרקדן על הארץ, וכל ריצתם תוך כדי שכיבה מתבצעת.

היתה תבית שחישוקיה נחושת. רחל עלותה על התבית וזו התגלגלה תחתיה. היא רצה ורצה והתבית רצה עימה. לאחר זמן, כשהביטה רחל מיוזעת סביבה – ראתה שעדיין באותו מקום היא עומדת.

לאן רצתי, איפוא? היתה רחל שואלת עצמה ימים רבים אחר־כך. העייפות נשארה בה מאז, כמו בנתה לה כיסים מיוחדים בגופה, לשכון בם.

ערן שביט

★

כֵּן לַשְּׂמִיכָה הָעָבָה, לָרַכּוּת.
מִכֵּן שֶׁאֲנִי אוֹהֵב אוֹתָךְ.
כֵּן לַתִּלּוֹת הָעָבָה, הַסּוֹגֵר.
בְּעוֹד אֲנִי מֵבִיס
בְּעוֹד אֲנִי עָף
עַל אַף
הַשְּׂמִיכָה הָעָבָה.

אבן כבדה

אֵיךְ הִתְחַלְּפָה צַעֲקַת הָרְחוֹבוֹת בָּעִיר תֵּל אָבִיב
בַּיּוֹם, בַּלַּיְלָה
בִּשְׁתִיקַת הַמַּפָּלִים הַמִּתְפּוֹרְרִים אֶבֶן, אֶבֶן.
כְּבֵדָה שְׁתִיקַת הַמַּפָּלִים הַמִּתְפּוֹרְרִים
אֶבֶן כְּבֵדָה שְׁתִיקַת הַמַּפָּלִים הַמִּתְפּוֹרְרִים
אֶבֶן.

שלמה שפירא

הירושימות

אֶרֶץ מִי יָלַד הִירוֹשִׁימָה קְטַנָּה
שָׁמַיִם מִי יָלַד הִירוֹשִׁימָה גְּדוֹלָה
מִי נָגַב מַיִם אֵשׁ
אֲנַחְנוּ מֵתְנוּ עַל פִּי הַבְּאֵר
שָׁמַיִם אֶרֶץ בְּהִירִים בִּזְמַן הַגֶּשֶׁם
וְרוּחַ אֱלֹהִים...

מלחמות... מעינות מסביבי

מִלְחָמוֹת מִלְחָמוֹת מִלְחָמוֹת מִלְחָמוֹת
מַעְיָנוֹת מִסְּבִיבִי
בְּצֶרֶת יְדִידוּת
בְּשׂוֹרַת שִׂנְאָה שֶׁל שׁוֹטִים
כָּאן בְּנִקְבֵי עָרוֹן אֵין אֱלֹהִים
אֵין דֵּעָה שֶׁיֵּשׁ נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה
וְנַפְשִׁי נִשְׁמָתִי בּוֹכִיּוֹת לְהִתְנַפֵּץ לִפְנֵי אָבִי.

שאלת השעה

אָחִי אָחִי אִמֵּךְ כּוֹתֶרֶת תְּהִלָּה
אָחִי אָחִי כֶּבֶשׂ כּוֹתֶרֶת הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת
נִבְנוּ לְמַעֲנוּ מִגְדָּלִים שֶׁל בָּבֶל
הַטּוֹב וָחֶסֶד יִרְדְּפוּנוּ כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ?

פניה של החירות

מאת מנחם פרומן

היכרנו את משה עוד ממצרים. היכרנו אותו פנים בפנים. כלומר: הפסלים והציירים של הדורות שלחו לפניהם כמו מרגלים את כוחות היצירה החפשיים, וערכו ניחושים באופנים שונים, ובסופו־של־דבר – עם כל הכבוד להם – כשתבדוק היטב את התוצאות תמצא שהם יצרו את פניו בדמות פניהם שלהם. אבל אנחנו היכרנו את דיוקנו בדיוק כפי שהיה. אין טעם לנסות ולתאר אותו. וכי מה נאמר? שהיה לו אף, שהיה בעל מצח גבוה? ממילא לא תכהרנה מלותינו כלום. ומלבד זאת מה חשיבות יש לדבר? די אם נסכם, שפנים היו לו כמו לכל אחד מאיתנו.

ובוודאי – כמו כל אחד מאיתנו – גם סבל מדי פעם מפניו. מי הוא זה שיתציף פנים להכחיש, שהוא רוצה מעת־לעת לשנות את תדמיתו? אחרי־הכל, ענין מייגע הוא לשאת אותו פרצוף יום־יום ורגע אחרי רגע. ישנם כאלה המציבים מסרה זאת לנגד פניהם. הם מחייכים כפה מלא. או מנסים ברצינות ובעקביות את הדרך של דו־הפרצופיות. ואלה שהם עזי־פנים ובעלי אופי כהפכני מבקשים לזעוע את

הפה המאוכזב. אתה בא להשיח עם בן־גילך על הצורה שבה הצלחת להערים על הגורל, והנה מתקרב אליכם בנך, והבדך פורץ בקריאה שאי־מרושעת ממנו: הו, כמה הוא דומה לך, ממש כמים הפנים לפנים.

אין לנו ברירה אלא להשפיל את עינינו, ולהדחות, הפוייראש, במצב נורא זה של המגדרעים מתמיד. מי שהוא בעל אף גדול יישאר כזה כל ימיו, על אפו ועל חמתו. אפילו במילימטר אחד לא יוכל לקצר את ייסוריו.

כמובן, נשארה עוד הדרך הקיצונית ביותר. אפשר כמובן ללבוש מסיכה. התוצאה המיידית היא כמובן מרשימה ביותר. אך לא לעולם חוסן. שטר־זכיה זה – הנופל לך כאילו מן השמים – מתגלה מיד ששוברו בצדו. מסיכה – ע"י עצם הגדרתה – היא דבר חיצוני ולא פנימי. שכינו רצינו מכדי שאפשר יהיה לרפא אותו ע"י משחק. אי־אפשר להחליף מן הצורות המעיקה של הפנים ע"י התכנסות לתוך צרות נוקשה ממנה של המסיכה, כפי שאי־אפשר לכסות כבלים כבדים ע"י נפילה לתוך בור־כלא. מי שהתפתה ללכת בדרך זאת סופו

[...]

„ושאינו יודע לשאול"

(הגדה יוונית, המאה ה־16)

אבא קובנר

שרה

שָׂרָה נִמְצֵאת לָנוּ כְּמוֹ אֲבֵדָה שֶׁנִּפְלְטָה מִן הַיָּם.
לֹא יָדַעְנוּ שֶׁיֵּשְׁנָהּ לָנוּ קָרוֹב וּמוּדָע
בְּנִיו־יוֹרְק, בֵּין נוֹכְחוּת הָעֲנָק
הִיא חִכְּתָה לָנוּ, רַק
הַגַּעְגּוּעַ, עִם אוֹר מַפִּיחַ בְּשַׂעֲרוֹתֶיהָ
מֵאֵפֶר מְהֻהָן
בַּבֹּקֶר.
אֲנִי דּוֹר שֶׁבָּא נוֹרָא לְשָׁאֵר־
בָּשָׂר. אֲפִלּוּ זוֹ קְצָת מֻטֶּלֶת בְּסָפֵק
אוֹ הִיא כְּבָר־עֵין אָנוּ שׁוֹחֲרִים אֶת
הַקִּרְבָה הַזֹּאת
הַפִּתְאוֹמִית
כִּי דְּבָרִים אֲחֵרִים רַבִּים אֲחֵרִים
הַחֵלּוּ לִגְוֹעַ
כְּשֶׁבָּאָה שָׂרָה לְבֵית־הַחוֹלִים לְשֵׁל פְּרֵדָה
לִפְנֵי שֶׁמּוֹרִידִים אוֹתִי קוֹמָה אַחַת
מִתַּחַת לַקַּרְקַע, לְחֶדֶר הַנִּתּוּחִים,
הָיִיתִי מְאֹד נִרְגָּשׁ לִקְרָאתָהּ, כִּי
שְׁעָתָהּ דְּחוּקָה יָדַעְתִּי.
אֲנִי הוֹלֵךְ לְהִפָּרֵד מִכָּל שֶׁהָיָה
קוֹלִי וּלְמָחָר, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה
שָׂרָה תַּשְׁמִיעַ אֶת קוֹלָהּ בִּקְצֵה אַפְרִיקָה
נֶגֶד הָאַפַּרְטְהַיְד: לֹא,
רַגְלָהּ שֶׁל שָׂרָה לֹא תִּדְרֹךְ עַל אַדְמַת הָאַפַּרְטְהַיְד
בְּפֹה
רַק מִנֶּגֶד תַּעֲמֹד, מֵעֵבֶר
לִגְבוּל שָׁם יָרוּם הַקּוֹל
מֵאַחַת הָאֲרָצוֹת הַשְּׁכֵנוֹת
שֶׁל דְּרוֹם אַפְרִיקָה
וְשָׁנָן מַסְפִּיק. אֲנִי חָשׁ
קִרְבָה יְתֵרָה לְשָׂרָה, אוּלַי לְדַבֵּר
הָעִקֵּשׁ שֶׁבָּהּ, אִשָּׁה מִשֵּׁבֶט
הַשַּׂרְדָּנִים. אִלּוּ שָׁמְעָה עִבְרִית
הָיְתָה וַדַּאי שָׂרָה עוֹנָה: אַל תִּשְׁמַע, בְּנִי,
לְמוּסַר אָב / וּלְתוֹרַת אֵם
אַל אָזְנְךָ תַּם / – מִשִּׁירֵי נְעוּרֵינוּ הַנִּסְעָרִים
שָׁם בְּפִינוּ אִישׁ בַּעַל־בֵּיתִי הַמְּשׁוֹרֵר הָעִבְרִי
דָּוִד שִׁמְעוֹנוֹבִיץ' לִפְנֵי
שֶׁנַּעֲשָׂה דָּוִד שִׁמְעוֹנִי – – – אֲבָל שָׂרָה
הִיא שׁוֹמַעַת אַנְגְּלִית בִּלְבַד
וְהָאַנְגְּלִית נִשְׁמַעַת לָהּ מִקָּצֶה
עוֹלָם וְעַד קָצֵהוּ
בְּמִשּׁוֹב־הוֹר
בְּ־Volume אַדִּירִים
עַל־כֵּן שָׂרָה זוֹכֶרֶת בַּעֲלִיצָה נְאוּמִים שְׁלֵמִים
מִן הַקּוֹנְגְּרֶסִים –
וּלְהַבַת בַּעֲלִיָּה הִיא תֵּשֵׁב לְפָנֶיךָ
וְלִפְנֵי הָאֵם (לֹא מְבֹעֶרֶת, כִּי אֵין פְּנַאי פְּנוּי
לְשָׂרָה לְזוּטוֹת כָּאֵלֶּה) רַק כּוֹס ג'ִינְגֶ'ר־אֵיל
בְּיָד אַחַת וּבַשְּׁנִיָּה
עַל גַּבּוֹ שֶׁל אַרְצִי קָשׁוּב בְּבָרְקְלִין
בְּחֵיקָהּ אוֹתוֹ הִיא תְּסַפֵּר בְּקוֹרוֹת
כָּל הַקּוֹנְגְּרֶסִים שֶׁל הַמֵּאוֹת
כִּי כָּל הַהַרְבֵּה לְסַפֵּר
כָּל הַלַּיְלָה
לֹא כְּמוֹ בְּנִי בְּכוֹרִי שֶׁנּוֹלַד
בִּשְׁנַת הַקּוֹנְגְּרֶס שֶׁהוֹלִיד אֶת מְדִינַת־
הַיְּהוּדִים וְאֶת יְרוּשָׁלַיִם בִּירַת יִשְׂרָאֵל
נָתַן לָהּ –
אֲנִי זָכִיתִי לְהִשְׁתַּתֵּף בְּקוֹנְגְּרֶס (צִיּוֹנִי) אֶחָד,
אֲבִי ז"ל חָלַם.
וְלֹא הִגִּיעַ. אֲבָל בְּנִי שֶׁגָּר בְּבִקְעָה יְרוּשָׁלַיִם
הַקּוֹנְגְּרֶסִים בִּשְׁבִילוֹ זֶה אַלְטֶע זַאכְן
וּבֶן בְּנִי, הוּא אַף לֹא יִלְמַד כְּלוּם עֲלֵיהֶם
כִּי בֵּית הַסֵּפֶר הַמְּתֻקָּן אֶצְלֵנוּ הוּא בֵּית־סֵפֶר
מַקִּיף אֶת הֶעָתִיד וְאֵין פָּנָיו
אֶל הֶעָבָר. יְהוּדִים חַיִּים
לֹא צְרִיכִים לִחְיוֹת עַל הַמֵּתִים
מֵתִים יֵשׁ לַהִיסְטוֹרְיָה הַיְּהוּדִית דַּי
וְהוֹתֵר –
כְּשֶׁאֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּשָׂרָה נִרְאָה לִי שֶׁלְּעוֹלָם
הִיא עַל בְּהוֹנוֹת. תָּמִיד תָּמִיד
רוֹאָה רַק
קָדִימָה. הַלְוַאי עָלֵינוּ
כָּךְ לִהְיוֹת תָּמִיד דְּרוּךְ קָדִימָה מַה שֶּׁבָּאֶמֶת
הָיָה אָפְיָנִי לְדוֹרוֹת שֶׁל יְהוּדִים שֶׁהָיוּ
הֵם יָדְעוּ לְהִתְעַלּוֹת מֵעַל לְרֶגַע הַמָּרִיר
וְעַכְשָׁו הָרֶגַע הַמָּרִיר
חָזָק מִן הַיְּהוּדִים.
אֲנִי מִסְתַּכֵּל בָּהּ, בְּשָׂרָה,
כְּמוֹ בְּתוֹךְ הָאַסְפַּקְלַרְיָה: הִנֵּה
יֵשׁ בָּהּ מִמַּמְזוּרִיוּתוֹ שֶׁל הַיָּפֶה,
שֶׁל הַפְּתוֹס, אֲנִי מִתְכַּוֵּן
לְמַשֶּׁהוּ שֶׁהַנִּסָּיוֹן שֶׁלָּנוּ אֵינוֹ מְכַלֶּה
וְאֵינוֹ מֵמִית, כְּמוֹ
הָאוֹר הַשָּׁב
הָאוֹר הַשָּׁב תָּמִיד,
גַּם אוֹר הַתַּעְתּוּעִים.
אֶפְשָׁר לִקְנֹא, בְּשָׂרָה,
כְּבָר לֹא צְעִירָה, דַּקָּה, אִשָּׁה בְּלִי
תַּחְפּוֹשׂוֹת, לֹא נוֹי לָהּ
וְלֹא הָדָר. וְכָל־כָּךְ הַרְבֵּה חִיּוּנִיּוּת גּוֹעֶשֶׁת
כְּדֵי כִּי – – – לֹא שָׁהִיתִי לִשְׁאֹל
כְּמוֹ פְּלִיטַת־פֶּה רַק אָמַרְתִּי: וְאַפְגָּנִיסְטָן
וְלְאַפְגָּנִיסְטָן, לְמָשָׁל, אֵין קוֹנְגְּרֶס. וְכֵלִין
וְהִתְעַצֵּב שָׂרָה אֶל לִבָּהּ. וְהִתְאוֹשֵׁשׁ כְּדֵי רֶגַע
וַתֹּאמַר: אָמְנָם, יַקִּירִי, הָעוֹלָם
קָטָן אֲנִי סֵבֶל יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִמַּה
שֶׁנּוּכַל לָשֵׂאת... עָלֵינוּ
צָרִיךְ לִבְחֹר. וְנָכוֹן לְעַכְשָׁו
שָׂרָה תִּסַּע לִדְרוֹם אַפְרִיקָה
לֹא לִמְדִינַת הָאַפַּרְטְהַיְד, כָּאָמוּר, רַק
לְאֶרֶץ שְׁכֵנָה, שָׁם אֵין אַפַּרְטְהַיְד
גַּם תִּקְוָה שְׁחוֹרָה
אֵין שָׁם.

על כל הפשעים

נובלה מאת אהרן אפלפלד

פרק ה'

שעה של הליכה הרחיקה את תיאו מן הפליטים, שוב היה עם עצמו. הוא ישב ליד גרמי העצים שהצמיחו שרביטים ירוקים. השמים היו כחולים ובלא כתם. ההרגשה שרחקה בו בראשית המסע שבה אליו והתחזקה בו. בטוח היה שאם אך יתקדם בנתיב שהתווה לעצמו, יתמיד, לא יסטה ולא יירתע מן הגשם, יגיע בעוד חדשיים הביתה. התחושה הזו מחתה מזכרונו את פניהם העלובים של הפליטים,

[...]

ודלקות אזנים. בימים החמים היתה האם חוטפת אותו הישר אל החשמלית ומשם אל הכפרים, הכנסיות והקאפלות. לא פחות מרגשות היו החזרות הביתה. מכורבל ליד אמו אהב להתבונן בפניהם העייפות של הפועלים השבים אחר יום עמל, אך יותר אהב להתבונן באמו. בחשמלית היה יופיה זוהר.

בהרבה כפרים ביקרו אותה שנה, אך הנופים הקטנה נותרה במוחו באיזו בהירות שקופה, מפני

[...]

בכי. „גם אבא לא אוהב אותי"...

תיאו אהב אותה ולא פחד מפניה, גם כשהיתה צווחת מקולי קולות וככל שהשנים חלפו כמו הבין אותה יותר. לא פעם היה מחליט בנפשו, מחר אני עולה על המאסף ונוסע אל אמא ויהי מה. את האב למד לאהוב מאוחר יותר, אך מעולם לא בצורה פתוחה. לאב היו ידיעות טובות במתמטיקה ולאטינית ותיאו היה נעזר בו לעתים. פעמים היה

[...]

באותה שנה שמצי לא אשפזה את המשפחה בסאנאטוריום. מפי העתרות שמע אותה היא מחויתה מיד בזכרונו.

„אמא גרה עכשיו בסאנאטוריום, לא כך".

„מאין לך", נחרד האב.

„ססיליה אמרה לי".

„עוד מעט תשוב", קיצר האב.

[...]

והוא נוטף בדמדומי פיוס

מאת שמעון בלס

השיחה הטלפונית נחתה על יואב סביר בשעה של רפיון בתנופת הכתיבה, והוא חש שכשהו זורם ונשפך מתוכו, כמים הניגרים מכד הפוך. מורת רוחו נוכח המבוי הסתום שאליו נקלע, והרחיקו מן הצורך לחזור אל נקודת המוצא, נמזגו עתה בהרגשה של אבדן ויחוסר ישע. דומה היה עליו שעיניים בולשות מביטות בו מחורים סמויים, ומתוך שנכבש להרגשה מעיקה זאת לא עמד בו כוח לעשות דבר־מה, גם לא להדליק את המקטרת ולבקש אחיזה בעשן המרגיע.

בואן של הילדות, זמן קצר לאחר מכן, חילץ אותו מן הבהייה המאובנת, והוא השתדל להרבות שיחו עמן, ואף להתלוצץ ולספוג בכל נימי נפשו את צחוקן הרענן. אחר־כך ישב בכורסתו וקרא בתשומת־לב את „הארץ" בלי לפסוח על המדור הכלכלי, שכרגיל מפיל עליו תנומה.

יומיים חלפו עליו והוא מיטלטל בין רגשי הכשל המושכים אותו להשלמה ובין הרצון להתגונן ולהתחפר בעמדתו מפני לחצים מבחוץ. ביומיים אלה נמנע מלפגוש ידידים, וכשדליה הביאה לפניו את הצעתו של אריק לראות סרט יפאני, סנט בה בקצר־רוח: „לשם מה אני נחוץ לו כשהוא רוצה לצאת אתך?" והסתגר בחדרו. הכול הכעיס אותו, במיוחד דליה המסתובבת ללא הרף בדירה בשעות הערב הוציאה אותו מדעתו. רוצה היה לברוח למקום רחוק, להסתתר מאחורי חומה המגוננת עליו מהסביבה הלוחצת, אבל כשהיה נרגע מעט, היה מוכיח את עצמו על כעסו ומתעטף בכנפי בדידותו הנואשת.

מקור מצוקתו לא היה התוכה לערוך מחדש את מבנה העלילה של הרומן שבו התחיל, ואף לא דרישתה של האם המסתורית לכתוב על בנה שנפל בלבנון, אלא אותה הרגשה שהשתלטה עליו שהוא נמצא בסבך מעקבה, שהוא נרדף על־ידה ואין לאל ידו כפלט ממנה. תחילה ביקש להשקיט את רוחו ולראות בה מפגע זמני, שרק מתוך תולשת־אופיו ודרך־ארץ כלפיה לא אמר לה את המלה שתשים קץ לרדיפתה. אבל מאוחר יותר, בחשבון־נפש נוקב שניהל עם עצמו, קיבלה רדיפתה ממדים אחרים, ושוב לא היתה היטפלות מרגיזה של אשה אומללה, אלא סימן־שאלה גדול התקוע לו לנגד עיניו ולא מרפה ממנו. אף־על־פי־כן התאמץ לחזור אל הרומן, קרא מחדש את עשרות הדפים שכבר הדפיס, רשם הערות על דפים נפרדים והתווה קווים כלליים לשלב החדש; אלא שמאמצים אלה לא הניחו את דעתו ולא הפיגו את תסכולו, והיה כמי שפוצח בשיר כדי להרדים את פחדו.

יומיים אלה של ניסיונות נואשים לחזור לכתיבה הביאו אותו בסופו של דבר להחלטה ליטול הפוגה לעצמו, והוא הציע לדליה לנסוע לאילת. הימים היו ערב חג החנוכה, ובלאו־הכי הילדות תהיינה בבית והוא יצטרך להתמסר להן כשדליה בעבודה. הצעתו לא נתקבלה על דעתה של דליה, והוא אמר לה שאם תעמוד בהתנגדותה, יסע לבדו עם הבנות. השיחה, שהתנהלה בנוכחות הבנות, הקניטה את דליה, במיוחד שאלו החלו להפציר בה להסכים: יואב ידע שלא תהיה לה ברירה אלא להצטרף אליהם, אף־כי היה מעדיף שתישאר בתל־אביב, מחשש שנוכחותה תעצבן אותו כאשר הוא יבקש להינפש ולהירגע. נהיר היה לו שגם אם היתה נוטה להישאר בבית, אריק לא היה מחזק את ידה; איש מחושב הוא אריק, שנוח לו להיות ידיד המשפחה מאשר לתת צווארו בקולר המאהב, ודליה מודעת לכך ובלית ברירה משלימה.

לאילת נטל עמו ספרים אחדים, ובתוכם יומן המלחמה של קצין המילואים דב ידמיה, אשר יצא באותם ימים ועל חשיבותו כתבה לו האם השכולה במכתבה הראשון. גם אריק קרא אותו והמליץ לו עליו, אבל הוא הניח אותו על מדף ולא מצא עת פנויה לקריאתו. עתה נתגלה לו, שספר צנום זה כמוהו כזעקת־שבר שאין להגזים בכנותה. תמונה של צבא כיבוש, בצבעים חדים וברורים, ובלי התחכמויות וליטוש מלאכותי. מה גדול ההבדל בין מסמך אמין זה ובין התערוכה, שגם אותה משבחת האם השכולה, אשר לא היתה אלא הפגנה רעשנית של צייר אבוס הערכה עצמית: משפט אחד שמביא המחבר אומר הכול: אותו שר מגוחך, שנתמנה אחראי לעזרה לפליטים, אומר בפגישה עם מפקדים: „צריך לדחוף אותם מזרחה ואל תתנו להם לחזור" ומרגים זאת בתנועת יד. תמונה בוטה של כובש ציני, המבטאת מדיניות שלמה?

יואב לא הרבה להרהר בזה והשתדל להפיק את מלוא ההנאה מהרחצה בים, מהשכיבה על החול והטיולים בסביבה. גם דליה השתדלה להשתחרר ממרירותה וממנהגה להסתייג מכל רעיון שלו. בלילות ביקשה את קרבתו והיתה דוחקת ראשה לחיקו, והוא היה מלטף אותה וחושב על התמורה שיכולה לחולל יציאה מן המסגרת היום־יומית, כאשר האדם חופשי מחובות שהטיל על עצמו ומחובות שאנוס למלא. יציאות מעין זו – חשב – היו מביאות אותם לפיוס הדדי, ואולי אפילו להבנה הדדית: שהרי מה שעושה את דליה נרגנת ומרירה היא התחושה שהיא עזובה, מזולזלת, בלתי רצויה. יחסה אליו מותנה ביחסו אליה, ואין התרסתה כנגדו שהוא מסוגר, שונא בריות, מרובע אפילו, אלא התפרצות אומללה לשמור על כבודה ולהפגין עצמאות. היא לכודה, וסיכויה היחיד בהתמודדות אתו הוא לקום ולברוח ממנו, אלא שבריחה זאת ותוצאותיה חמורות לה עצמה, בעוד הוא יתמיד בדרכו ואפילו ישתחרר מעול. היא לא מצאה באדם המתאים, וכשמצאה לה מאהב נפלה דווקא על ארכיטקט, רווק מושבע, שאהבתו לה על תנאי, אהבה מהולה בטעם מר של חמלה.

בכל פעם שיואב מהרהר באפשרות פרידה מאשתו, הוא מגיע לכלל סיכום שאפשרות זאת אינה סבירה בתנאים הקיימים: אבל בימי שהותו באילת, כשהוא רגוע ואשתו חבוקה בחיקו, נעים היה לו להעלות בזכרונו את פניה העדינים של הסטודנטית, אשר צד את מבטה הכחול, הזך והצלול כשמי הסתיו ביום בהיר, בתוך האולם המלא בקמפוס האוניברסיטה. סופר ששמו הולך לפניו, קשיש ממנה בשמונה־עשרה שנה, הפך במהרה למושא גאוותה, וברגעי החסד הנפלאים, כשאהבה גאה על גדותיה, היתה אומרת לו: אני אעבוד ואתה תכתוב ולא תצטרך לבזבז את כוחותיך במערכת, והוא היה באמת אותה ברוך ובעדנה ומחשבתו נודדת במקומות אחרים. אין גבול לדמיונו של אדם, לא־כל־שכן של סופר הנחלץ מן הממשות כדי ללוש אותה מחדש לפי רצונו. דמיונה של דליה היה כענבת קיץ, שלפתע מופיעה ואחר־כך נעלמת. דמיון שכונס מסער רגשותיה ונמוג במהרה; כאותה עגנה שנולדה ללא־עת והרית תעתעה בה ובלעה אותה ללא שיור. המציאות ספחה על פניה, ועד מהרה גילתה שאינה יכולה לשחרר אותו מדאגות פרנסה ואינה יכולה לסייע לו במעשה היצירה: היא הבינה שמקומה בחייו מצטמצם בהיותה אם בנותיו, זוגתו במיטה, אשתו הבאה עמו אל בין הבריות: היא חיה לצדו ואינה באה בשעריו.

אני אשם במצבה – היה יואב אומר לעצמו כשניהוה סערה עולה בנפשותו, אבל אין בידי להועיל לה, כפי שאין בידי להועיל לעצמי. היא חופשית, ואת החופש הזה אני מעניק לה בלב שלם. אריק לא מפריע לי, הוא יכול להפקיע אותה ממני אם ירצה: אהיה אפילו אסיר תודה לו שיגאל אותי ממוסר הכליות המטפטף לחיי טיפות רעל. כן, היא חופשית ולא אעמוד בדרכה.

יואב היה חוזר ואומר זאת לעצמו במין השלמה שהורגל, אבל כשהיה נעטף בדמדומי פיוס וצולל לתוך הלילה האילתי הפרוש כמו בריכה צלולים, יש שהיו זוחלים מתוכו רגשות רדומים, והיה שואל את עצמו אם כבר שכבה עם אריק. באותם רגעים משעד היה שגם דליה מצפה שישאל אותה, ואולי מכינה תשובה שתשביע את רצונו, אבל הוא לא שאל, ובינו לבינו אמר: מוטב שלא אדע.

בלילה השלישי והאחרון באילת אמר לה: „היתה לנו חופשה נעימה." פני דליה היו סמוקים ורעננים והוא חפן אותם בכפו: „אני מרגיש מצוין, גם את. והילדות מאושרות." וכשהסיר את ידו מפניה אמר: „אני חושב שגם פתרתי בעיה." „היתה לך בעיה?" שאלה. „בעיה מטרידה, אבל מצאתי לה פתרון," השיב ולא יסף.

ארשת של קצר־רוח עמדה על פניה של אביבה, והיא לא הסירה את מבטה ממני כל עת שדיברתי. כשסיימתי במלות התנצלות על התערבותי בענייני המשפחה, השתררה דממה.

היא החלה נעה בחוסר נחת על מקומה, אחר־כך הציתה סיגריה ואיזה חיוך אירוני רק משך בשיפולי פיה. „זה היה צפוי," אמרה.

לא ידעתי מה היה צפוי, האם התערבותי או מה שקרה לענת. מקץ רגע הישירה שוב מבטה אלי.

„מדוע זיוה לא סיפרה לי?"

„אני בא על דעת עצמי," אמרתי.

„זה נראה לך מסודר?"

„אולי לא רצתה לצער אותך, במיוחד שענת חזרה בינתיים."

„ככה הם עשו לי תמיד."

הם? מי הם? גם יורם? חיכיתי שתפרש, אבל היא שתקה. אספתי רגלי לקום. „ראיתי חובה לספר לך," אמרתי וקמתי.

„אתה ממהר?"

„לא באתי לביקור," השבתי.

„אם אינך ממהר תשתה אתי קפה."

חזרתי למקומי והיא יצאה למטבח. מועקה רבצה עלי; הייתי כשחקן שנתקף בהלה אחרי שהצליח במילוי תפקידו. קורת־רוח וחוסר־ודאות הסתכסכו בתוכי. העמדת הפנים המתחסדת פעלה יפה, ומעתה יהיה עלי להתמיד בה. כלום אינני מסתבך? רגע – מוכן הייתי למשוך ידי מהעניין, ורגע – יצר ההרפתקה גובר עלי. אני חייב לדעת את סודו של יורם עדן – אמרתי לעצמי – אני חייב לפענח את רזי המכתב שנפל לידי; והנה, אני יושב מול אשתו והיא לא דוחה את התערבותי בנושא כה רגיש, וכבר רכשתי את אמונה של זיוה וקרוב אני לדעת את מערכת היחסים שלה עם יורם. עשיתי צעד גדול, שיחקתי, ויהיה עלי להמשיך במשחק, להסתיר את כוונתי, להונות!

„זה לא פשוט," אמרה אביבה כשובה, „אני חוששת מהתוצאות. ענת לא ילדה קטנה."

„בעיני החוק היא קטינה," אמרתי.

„החוק? מה זה החוק," נאנחה.

„זה נתון לשיקולך."

היא שילבה זרועותיה ונשענה במרפקיה על ברכיה, וכך נשארה רגע ארוך, בוהה לרצפה. „ענת ילדה רגישה," אמרה כדוברת אל עצמה, „אני לא יכולה לעשות לה עכשיו דבר כזה."

שתקתי. תגובתה לא צריכה היתה להפתיע אותי: להתלונן במשטרה זה מעשה קיצוני, ואשה במצבה ובמעמדה לא תרשה לעצמה השפלה כזאת. חשתי עצמי מגוחך, מין ברנש מפגר המדבר על חוק ומשטרה!

„אתה לא דיברת איתה?" חזרה ונשענה לאחור.

„לא."

„אילו יכולת לשוחח איתה זה היה הרבה יותר מועיל."

„חשבתי לפגוש אותה אצל זיוה, אבל היא כבר חזרה." ומיד הוספתי בהטעמה: „אני מוכן בהחלט לשוחח איתה."

„זה הרבה יותר טוב. אלי יש לה התנגדות."

„עם זיוה היא ביחסים טובים, כפי שהבנתי."

„זיוה זה משהו אחר. זה אותו עניין."

שוב דיברה ברמזים. האם סבורה היתה שאני מבין את רמזיה? אולי חשבה שזיוה כבר גילתה לי את הכול? אחר־כך אמרה שהבחור לא עורר בה אמון מהתחלה, וידעה שהוא ממשיך לצרוך סמים, אבל לא העלתה על דעתה שהוא גם אלים וקשור עם העולם התחתון. סמכה על בעלה וקיוותה שענת תעזוב אותו. לא שאלתי אותה אם היא יודעת על המכתב ששיגר יורם להודים בשוויין, אם־כי היה לי הרושם שהיא לא יודעת. הוא כנראה לא שיתף אותה בדאגותיו, כפי שלא שיתף אותה בדברים אחרים שהציקו לו והביאוהו לכלל יאוש.

כשקמתי ללכת, ביקשה ממני להודיע לזיוה שתתקשר אליה. „אני סומכת עליך שזה יישאר בינינו," אמרה.

משם נסעתי ישר אל הבנות. הן סיפרו בצהלה שדורון הביא להן שוקולד מלבנון. נורית אמרה שהוא קפץ לשעה קלה ושהוא משתחרר בעוד שבוע. לא השתהיתי זמן רב, ובשובי הביתה התכוונתי לטלפן אל זיוה, אבל היא הקדימה אותי כדי לשאול אם אוכל להמליץ לה על מתקן תריסים. סיפרתי לה על השיחה עם אביבה ומסרתי לה את בקשתה. היא היתה מופתעת והבטיחה להתקשר אליה מיד. אחרי כרבע שעה טלפנה שוב. „אני מצטערת שהלכת," אמרה בקול עצור, „היא עלולה לסבך את העניין." חזרתי על דעתי שחובה היא להודיע לאם כשהבת בסכנה, אבל היא לא שינתה את דעתה, ואף אמרה שיש דברים שאני לא יודע. היא דיברה קצרות ומתח ניכר בקולה. הרגשתי שהיא גם מצטערת על שפנתה אלי. החלטתי להבליג ולא אמרתי לה שאביבה ביקשה אותי לשוחח עם ענת.

אביבה נותנת בי אמון וזיוה כועסת שהלכתי אליה. איך היתה מגיבה אילו ידעה את כוונתי? אני מצליח ליצור רושם של אדם הגון ונכון לעזור בשעה שאין באמתחתי אלא כשלונות. דורון מעמיד אותי שעה־שעה מול פני עצמי, להזכיר לי את תבוסתי: הוא נלחם בי בדרך מתוחכמת ומתכוון לסלק אותי מחיי הבנות, כפי שאני בטפשותי סילקתי אותו מחיי. והדבר יעלה בידו כפי הנראה: הבנות מעריצות אותו ונורית מדברת עליו ופניה קורנים. זה גם נצחונו, זה הפיצוי על אדישותי כלפיה, על התנשאותי הגבובה. והנה, אני מטיף מוסר, ומדבר על אחריות אבות כלפי בנים, ומעמיד פנים של אדם מיושב בדעתו המבקש להציל ילדה תועה ולהחזירה אל אמה. איזה משחק נואל, איזו הונאה!

(מתוך הרומן „היורש" שיראה אור בסידרה החדשה „עמודים – לספרות עברית" בעריכת חיים פסח, הוצאת זמורה־ביתן)

אופנת קרויץ בישראל

מאת אוריאל זוהר

הערות אחדות בעקבות הצגת „החזרה" מאת פראנץ קסאוור קרויץ בתיאטרון „הבימרתף" בת"א.

לעיתים אני מופתע לגלות תנועות גדולות ואופנתיות, הנוטות להעריץ מחזאי אירופאי זה או אחר, בצורה מוגזמת למדי. דבר זה בא לידי ביטוי בעניין המחזאי הגרמני קרויץ, שנעשה לאופנה (אולי חולפת, ככל האופנות) בארצנו כאן. ומדוע? „החזרה", עוד מחזה שאין בו כמעט כל עומק, כל ייחוד, כל רוחניות ומייצג נקודת מבט נוכפת, מן הסתם, על שיאיה העלובים של התמרנות חסרת הרגש, בתיזמנגו. שום רמיזה מקורי, שום יצירתיות, שום יופי, שום מקוריות, סתם עוד מחזה הממשיך את מסורת התיאטרון השלטת בכיפתנו. אני בטוח שמעריצי הנוער לוין ירוצו לראות את קרויץ, משום שהם עוסקים באותו תחום עלוב ובלתי הרמוני, שבארצנו. מה מצאו כה ראוי לעולמם הפנימי?

התיאטרון השולט בכיפה הישראלית עוסק בצד האנוכי של האדם, החייתי, האכזרי, האלים, האם רק על זה בנוי התיאטרון? זהו תיאטרון מוגבל הבנוי על חיסרי ולא על תורות בריאה. זהו תיאטרון חולני. זה מה שיש, וכולם רצים לראות את מה שיש, כי אין להם משהו אחר. מה מענג כל־כך אצל רוב האנשים לדוך ולגלות על הבמה, את אותם חלקים אומללים שבתוכם?

לפנינו ארבע דמויות: איכר ואשתו, זאב ובאפי. האם כועסת על עצמה ועל העולם משום שכמובן כולם אשמים בפיגור בתה. זאב עובד בחווה ומתנהג כמפגר, באפי היא בת האיכרים שנולדה מפגרת. מי אשמה כל אחד מקבל את המגיע לו, כך הם אומרים. מעבר לעולם העני, העלוב, ההומורי... הן מדברות בשפה קצרה ומרומזות. הן מבינות זו את זו (אולי בגלל המשחק המעולה?). ואף מבצע כמה שכיבות עם באפי. היא לא רוצה, אבל בסוף מבינה שזה טוב. גופה הפיזי מוגן ומוכן ללדת, היא כורעת. אך לכאורה, עולמה הפנימי ילדותי מרי, כך גם פניה התנהגותה. המפגרת עוברת תהליך, היא מתגלה פחות מפגרת מכל הסובב אותה. היא מתאהבת באפו־העובד, הממתין לפגישה, כדי לעשות מה שהוא רוצה. וכאשר מגיע הרגע הגורלי, כאשר נודע הדבר, האיכר מקלל את זאב, פוגע בו, פוגע בבלבו, עושה הכל כדי לסלקו. גורם לבתו אסון שגם עליו היא תתגבר, כי מפגר הוא בעצם לא מפגר ויש לו נשמה ורגש יותר מהסובב לו. זאב עוזב ואינו נוטל כל אחריות על מעשיו. ואילו האם עומדת לבצע הפלה מלאכותית בבתה, בלי כל אמצעים רפואיים ומוותרת לטבע. והילד ייוולד לעולם מפורר, גם אם יהיה שפוי, הסביבה הזו תעשה בו שמות.

עולם של טמטום, חוסר רגישות, חוסר אנושיות, חוסר אהבה אמיתית, רק אהבה פיזית, חוסר מוסר וזלזול, הרבה זלזול בזולת, בכבודו, בחירותו. רק הבת המפגרת איננה מזולזלת באיש, איננה מקללת, איננה מכה איש, היא הדוגמה לאידיאל של המחזאי. האם היא האידיאל של המחזה היא המסר של קרויץ? קרויץ מנסה להזהיר אותנו מפני הטמטום הגדל והולך בעולמנו, חוסר קשר, חוסר רגש, גסות בבל, פיגור, זלזול בכבוד האדם...

וכאן, בנושא זה מתמקדת ביקורתי. דומה הדבר למי שנלחם באלימות ורוצה לחסלה באמצעים אלימים של הרג והרס. לדעתי, כדי ליצור צורך בקהל ובנוער, הבא להצגות אלה, להתקרב אל עולם אחר, עולם של קשר, של רגש, של כבוד, לא די ליצור קשר בין שוקקים לרמזיות על הבמה. הנושא חייב להשתנות ונושא הטמטום־הסירחון העולה על הבמה, לעיתים כה קרובות, לא יקרב איש אל עולם היופי, ההרמוניה והאמונות האמיתיות. כדי להרחיק מן הסירחון הם מראים לנו סירחון וסמורפים.

התיאטרון בארץ נכנס לאיזו מסגרת אחת. סגורה ומסוגרת, משהו המזכיר את מחזות לוין, בסגנון מתי השימוש, אלימות מילולית או פיזית, העולם הנחות ביותר של האדם. עיסוק בתחום הזה מזמין את הנוער לחקות בעולמו המוגבל של לוין, בדיוק כפי שאומרים לילד „לא לעשן". אבא אומר לבנו „לא לעשן", אבל האב אוחז סיגריה בידו!

אינני מטיל ספק בכוונתו הכנה של התיאטרון הממוסד בארץ, להילחם בסמים, ברצח, באלימות ובפשעים המוסריים למיניהם. אך כנראה שעדיין איננו מודע להשפעתו השלילית על תודעת הציבור הנוער. אופנה זו של „יצירות טופח" מוערצות, עומדת מאחוריה עשייה מגונה: לטהר את עצמך מן הלכלוך הפנימי שלך ולהסירו על פרצוף הציבור, לירוק לו בפרצופו, לעשות את צרכיך הפיזיים והרוחניים על הבמה. המחזאי יחוש תחושה של הקלה, של קתארזיס מענג ומשוחרר, בעוד שהקהל קולט ממנו את הרפש ויוצא מן התיאטרון בתחושות של מועקה, אכזבה ויאוש. ואחר־כך עוד שואלים בתיאטרון, מדוע הקהל האצר משאיר אותו לבד עם המועקות והאכזבות שלו–מי צריך את זה? האם אין נושאים אחרים, נעלים יותר? האם האדם איננו עשיר מחלקים נוספים מעל ומעבר לחיה שבאדם? מעל ומעבר לצרכיו האנוכיים והנכסיים?

אבל הקהל הזה שהתרגל לחומר של לוין ממלא אולמות, כך גם קרויץ, הקהל מוחא כפים לחומר הפוגע בו בעצמו. התיאטרון טופח לעצמו על כתפיו וממשיך להעניק רק מן המזון הזה, רק בשר וסטייקים והמעגל סגור. מי שרוצה מאכלים צמחוניים, אין לו מה לחפש בתיאטרון!

רק לעיתים רחוקות, מופיעה בנוף התיאטרון שלנו, להקה מקורית שמאחוריה יוצר מקורי ומחדש וכמו רות זיו אייל, למשל (ויש אחרים). יוצר, המחזיר אותך אל עולם מופלא, בלתי אמצעי, מחדש, שונה מן המסגרת המסורתית, החוזרת רק על עצמה. יוצר, שאיננו עוסק בקתארזיס האישי שלו ואיננו משחרר את בעיותיו הפסיכיות על־פני הקהל. יוצר המחפש שפה חדשה, תנועת גוף הרמונית, הפותח דלת לדמיון ולתיאטרון חי ומקורי, גם בתחום הטכני וגם בנושאיו, גם בצורה וגם בתוכן.

על כל הפשעים

המשך מהעמוד הקודם

ניכרה בה. גם הבעתה: כמו נמוגו בפניה התאווה והרוך.

פרק ו'

ובעוד הוא צועד במרץ, צמוד לתוואי ובטוח שהוא הולך ומתרחק מהפליטים, ראה מקרוב שני אוהלים. האוהלים עשויים היו ברישול וכנטושים. יכול היה להתעלם מהם ולפנות ימינה, אך מיד גילה כי גם בימין הרכס פזורים אוהלים, ביניהם מדורות עשנות. ריח של קפה עמד באוויר. „לעולם לא אמלט מהם", עצר על מקומו. שעת אחר צהרים דמומה שרועה היתה על הצמחיה הדלה. כמה תרמילים ישנים שעונים היו על הגזעים וניכר היה, כי לאיש לא איכפת מה יעלה בגורלם.

„מאין ולאן", הפתיע אותו קול ישן ומוכר.

„הביתה", השיב תיאו.

„טוב שאדם יודע שיש לו בית. לי אין כלום".

„גם לי אין כלום אבל אני הולך. אסור להתרשל", מצא תיאו מלים להוכיח אותו על פניו.

„הלכתי עד עכשיו אבל התעייפתי. תרשה לי לכבד אותך בפנכת קפה. קפה טרי".

„תודה".

„קח לחמניה. אמש היתה כאן אשה ואפתה את הלחמניות הללו. בבוקר הלכה והשאירה אותם. בתחילה היה גם לי מרץ רב. עכשיו אזל".

„צריכים להתקדם", דיבר תיאו בקול בוטח.

„אתה צודק". הגוף הגדול שלו הציל אותו, כנראה, בזמן המלחמה. עתה עמד הגליל הענק, הזה שפוף, כמו התרוקן. איזו בהייה שיכורה קרושה היתה בעיניו.

„זה המקום הגרוע ביותר. כלום אין זה ברור. למה מצטופפים האנשים במקום אחד", מצא תיאו מלים להשמיע לו.

„קל יותר ביחד. לא כך".

„זוהי אשליה. מוטב לומר הונאה", הרים תיאו את קולו.

„אתה צודק. לא חשבתי על כך". הרכין האיש את ראשו.

„אני החלטתי להתרחק. לא אצטופף עוד".

„אילו ידעתי לאן, הייתי גם אני מתרחק".

„הביתה. כלום אין זה מובן".

„היכן ביתך אם מותר לי לשאול אותך".

„בבאדן באדן".

„מעניין. הורי היו נוסעים לשם בקיץ. אני לא הייתי שם אף פעם. הורי סיפרו לי רבות על המקום. קח לחמניה".

„תודה", ביקש תיאו להודות לו.

„ברצון. יש לי די והותר. ממילא אשאיר מאחורי את רוב המצרכים. מי מסוגל לסחוב שקים של קפה, סוכר ובקבוקי קוניאק. לחוית שלחו קוניאק צרפתי".

„לשם מה אגר כל כך הרבה".

„שאלה טובה. לפני יומיים, כשסחבתי את השקים, הייתי בטוח, שאני עושה את המעשה הנבון ביותר. אתה מתקדם בלא כלום אני רואה".

„נכון".

„אני מקנא בך. אני שוטה גמור. זה הפחד. אני מתבייש. אני מפחד להישאר לבד. אם יש כוסית אתה מציע אותה לאנשים. הם יושבים אצלך שעה שעתיים".

„עזרת בינתיים לאנשים", ביקש תיאו לרצותו.

„אינני צדיק, האמן לי".

ובעוד הוא לוגם מן הקפה, עשה האיש איזו העוויה מוכרת לו מאד. תחילה זה נראה כאיזו תנועת ביטול, אך מבט נוסף גילה לו, כי לא רק העוויה מוכרת לו.

„דוד סאלו", ביקש לקרוא בגרון, אך הקול נשנק בו כבחלום.

הדוד סאלו, האח הבכור של אביו, היה מופיע לעתים רחוקות בבית, אך הופעותיו המועטות השאירו רושם רב: סוחר חסון מן הנוסח הישן, שהעולם נחלק אצלו לשנים, עמלים ואלה שמשום מה מסרבים לעמול. את העמלים העריך ואת העצלים תיעב. את גיסתו שנא תכלית שנאה. היא גילמה בעיניו את תמצית העצלות, הרישול ושרירות הלב, ודעתו זו לא העלים לא מאחיו ולא מגיסתו. כבר בכניסתו היה מפיל פחד על האם. האם היתה מסתגרת בחדרה ולא יוצאת משם עד שהיה עוזב את הבית. הוא ידע היטב מה הוא מחולל. אך הוא לא נסוג. וכדי שדעתו תישמע, היה מדבר בקול רם והרושם, כמובן, היה מבעית שבעתיים.

לא תמיד היה כך. היו שנים שהאב היה מגונן על אשתו ביד חזקה. אך הדוד סאלו מעולם לא ויתר. איבתו היתה רצופה ומתמשכת. משל לא מדובר היה באשה רפה אלא באויב עיקש שאין להניח לו.

לימים לא מצא עוד האב מלים לגונן על אשתו. קולו של הדוד סאלו נשמע בבית ברמה. אל תיאו היה לו יחס חשדני. היה אומר: „יצור רך אופי, שיש לחסנו מפני החולשה ולהרחיק אותו מפני ההשפעה המזיקה של אמו". פעם אמר: „העצלים מפיצים מרה שחורה, יש להיזהר מפניהם שלא יפילו את שוויון נפשם על החרוצים". החרוצים, זה היה העמוד התיכון שלו. אם אך פגשת אותו פעם לא תעקור אותו מלבך עוד.

והנה הוא לפניו. המלחמה שינתה אותו אך לא כליל. היד הימנית החרוצה שאגרה את המצרכים כמו ננזפה על ידי היד השמאלית. הוא יושב על ידיעת הברוגס, רגליו משוכלות ושותה קפה".

תיאו הרים את עיניו. הדוד סאלו מגולגל בלבוש אחר. מגלגולו הקודם לא נותרו אלא שרידים.

„טעות", אמר תיאו.

„את מי אתה מחפש". פניו של האיש נחשפו במלואן. לא הדוד סאלו אלא בן דמותו, גילגולו של הסוחר החרוץ, שבעמל רב הביא פרנסה לביתו. החריצות לא תמיד עמדה לו. ובזמן המלחמה, מרוב רצון להקדים, נשלח ראשון אל המוות.

תיאו חש איזו קירבה אליו ואמר: „למה לא תניח הכל ותצא לדרך. ההליכה עדיפה על כל ישיבה. הישיבה מביאה רק מחשבות רעות.

„נכון, אתה צודק. המחשבות מרעילות אותי".

„על מה אתה חושב", ביקש תיאו לצאת לקראתו.

„על עצמי. בושה לגלות זאת, אבל חייבים. כולם אבדו לי. אשתי ושתי בנותי ואני עדיין חושב על עצמי. אוגר שקים. זוהי איוולת. חמור יותר – רשעות. אתה מבין אותי".

„מה אתה מצפה", ביקש תיאו לפסוע עמו כברת דרך קטנה.

„הדאגה המשונה הזו לעצמך היא חטא שאין לו כפרה. היא מגעילה אותי".

„אתה אדם דתי", שאל תיאו בזהירות.

„לא, יקירי. אני בא מבית זעיר בורגני. דורות של סוחרים, שהמסחר, אם להודות על האמת, לא תמיד האיר להם פנים, אבל דבר אחד בכל זאת טיפחו בו, מידה הגונה של אנוכיות".

„מה אתה רוצה לעשות".

„מה פירוש, להשתחרר מהפחד. בשבעה מחנות הייתי. אמי ואחיותי ניספו. ובכל זאת אני מפחד. למה אני מפחד. ממה יש לפחד".

תיאו שב והתבונן בו: גוף רחב וחסון, גם התנוחה כשל סיטונאי, גלגולו של הדוד סאלו, אלא שהפצע הסמוי מציק לו ואינו נותן לו מנוח. מלים לא משלו מציפות אותו. הוא רוצה להיחלץ ואינו יודע כיצד. לבסוף אמר: „אני הייתי צריך לעמוד על אם הדרך ולחלק קפה לכל עובר אורח ובמקום זה הקפתי עצמי עם כל המצרכים הללו. אני חרק. למה אני חרק. הרי יכולתי לעמוד זקוף קומה על אם הדרך ולחלק קפה לכל נודד. הייתי קונה לעצמי זכות קיום. הייתי ישן בלילות, אך במקום זה הלכתי ואגרתי. בלא בושה. אתה מבין זאת. תוכל להסביר לי, במחילתך".

רגע ביקש תיאו לקרב עצמו אליו בכמה מלים רכות, אך כיוון שמלים של פיוס לא נמצאו לו אמר: „אמי היתה פזרנית ואבי לא מחל לה על כך".

„אדם צריך לפחד", קטע את תיאו. „כל שנות חיי אגרתי כחיה מטומטמת. שלוש שנים במחנה לא שינו אותי. האדם כנראה אינו ניתן לשינוי. האנוכיות הזו מוציאה אותי מדעתי. אתה מבין אותי".

לאחר מכן הלכו השמים והתבהרו. תיאו שתה בזה אחר זה כמה פנכות קפה חרום על מקומו. שעה רבה היה עסוק עם עצמו ועם טעם הקפה. האיש קילף בינתיים כמה תפוחי אדמה והניח את הפינכה על האש. תיאו עקב אחר תנועותיו בקשב. נדמה היה לו, כי האיש שרוי בסכנה ויש לגונן עליו. המלים האחרונות שהשמיע עירטלו מפניו את הבעת הכעס. הפנים ניתרו גלויות ובלא הגנה. אני לא אעזוב אותך. אהיה איתך ואעזור לך. נוכל לפתוח דוכן. אל תפחד, ביקש לומר, אך האיש הקדימו והגיש לו פנכה עם כמה תפוחי אדמה מבושלים. האור בשמים הלך והתרחב ופניו המעורטלים של האיש כמו נחשפו עוד יותר. תיאו זז הצידה, והתכרבל ליד עץ נמוך. קירבתו של האיש הפחידה אותו פתע.

לפני הגירוש, נזכר תיאו, רקמה האם על גבי האפודה שלו מגן דוד גדול וצהוב. היא ישבה בסאלון וימים רבים עסוקה היתה עם זה. כיוון שאיש לא נכנס לבית היה יושב לידה ומתבונן בידיה. היתה חולמת בקול רם על המסעות באביב. תיאו לא התערב. לפרקים היה שואל, דבר שהיה אך מגביר את שטף הזיותיה.

גם בימי חוליה הקשים היתה עומדת ליד החלון כדי להאזין למקהלת הכנסיה. שנים עקבה אחריהם. היא הכירה את חברי המקהלה בשמותיהם. יום בלא מוזיקה היה מביא אותה לבכי. פעם פתחה את החלון וקראה בקול: „היכן המקהלה, היכן העוגבן, בלא מוזיקה אין טעם לחיים". מיד לאחר מכן אחזה בה הרעדה והיא התכרבלה במיטתה. לפני הגירוש התנערה וקמה בתנופה חדשה. אל הרכבת הלכה במצב רוח מרומם, לבושה בבגדים נאים, פניה צוים ובלא כתם.

„למה לא נשתה כוסית. יש לי בקבוק של קוניאק צרפתי", אמר האיש ומיד קמו פניו לתחיה.

הם שתו כמה כוסיות וקינחו בקוניק. שהאיש קיבל מידי חייל רוסי. כל הענינים הרמים שהעסיקו אותו קודם לכן כמו נשכחו ממנו. הוא דיבר על הקוניאק ועל כל הגלום בו, וסיפר שתי בדיחות שהתהלכו בשעתו במחנה. לא עבר זמן והשמחה נפוגה מפניו. פניו הלכו ונתערטלו ואותה הבעה שקופה וכחולה שבה וכיסתה אותן. „טוב שאתה חוזר הביתה", אמר האיש. „אני מפחד לחזור. אינני יודע מה צפוי לי שם. אני רואה כל הזמן קיר לבן". האיש דיבר אל עצמו אך לתיאו, משום מה, נדמה היה, שהוא מטיל ספק בכוונתו להינתק מן הפליטים ולשוב בכל ההקדם הביתה.

„אני חוזר הביתה והפעם בלא עיכובים", יצאו המלים מפיו של תיאו.

„אני מאמין לך", אמר האיש.

„נדמה היה לי, שאתה מטיל ספק בכוונתי".

„אני רק שואל עצמי מה תעשה שם לבד". דיבר האיש בקול אבהי ישן.

„אני עומד להמיר את הדת".

„אתה עומד להתנצר".

„אכן".

תיאו לא אמר להשמיע באזניו כוונתו זו. לאמיתו של דבר, עד שלא השמיע את המלים באזניו, לא ידע עליה, אך כיוון שהשמיע את הדבר, שוב לא חזר בו.

„כוזר", אמר האיש והחוויר. „מה הביא אותך להחלטה קשה זו".

„האמונה", קיצר תיאו במתכוון.

האיש מזג לעצמו כוסית מלאה ולגם אותה בלגימה אחת. ניכר היה כי המלה הבודדה שהשמיע לו תיאו הלמה בו. הוא הניח את הכוסית על הארץ, הדליק סיגריה ולא הוציא הגה מפיו. מאוחר יותר, כשההפתעה־היגעת אמר: „מה רע עשו לך היהודים".

„קשה לי לשאת את היותי הזה".

„אתה יכול להתרחק, אם רצונך בכך".

„כך אמנם נהגתי, אבל תמיד מצאתי עצמי שוב עם הפליטים. לפני ימים מספר עזבתי מחנה אחד במגמה ברורה להתרחק והנה מצאתי עצמי שוב כאן. זהו מעגל סגור. קשה לצאת ממנו".

„אני לא הייתי ממיר את דתי בשום פנים ואופן", אמר האיש והצחק צחוק רק, שיעיר את אוזניו של תיאו. „אני מתעב צלמים. הצלמים עוררו בי מאז ומתמיד תיעוב. בביתנו התגוררה העוזרת, אדוקה בדתה, לראות אותה כורעת על ברכיה הביא אותי תמיד לכעס. זה ביזוי האדם. אתה מבין".

„אני רגיל בזה. אמי היתה לוקחת אותי לכנסיה לשמוע מוזיקה".

„אני מבין", אמר האיש וניכר בו, כי המלים שהשמיע תיאו הסעירו אותו עד מחנק. ובכל זאת עלה בידו לנסח את המשפט הבא: „כלום אסור לתעב צלמים בלא להיות מואשם בדעה קדומה".

תיאו הופתע מן הניסוח אך לא נפל ברעתו. „אני", אמר תיאו „יש לי רק זכרונות נעימים מן הכנסיה. אמי היתה לוקחת אותי לכנסיה כמעט כל שבוע. לא היה פסטיבל של באך שאמי לא לקחה אותי אליו. המוזיקה שמרה על שפיות דעתי בימים האפלים ביותר".

„עכשיו אתה רוצה להיות שם כל היום".

„לא כל היום, רק כל אימת שמשמיעים את באך".

„אני מבין", אמר האיש וניכר היה שאין לו מלים כדי להביע את זעמו. לבסוף מצא ואמר: „יכול אדם לשמוע את באך בלא להמיר את דתו. קשה לי לראות אדם מפיל עצמו על ברכיו, מתוודה ומנשק את ידו של הכומר".

„כשאדם עושה זאת מתוך אמונה, שום דבר אינו משנה".

„כיצד הגיע לכך", אמר האיש ומזג לעצמו כוסית. מעניין לדעת כיצד מגיע יהודי לאמונה בישו. הוא מטריח לספר לי. זה מעבר להבנתי. אני מרים את שתי ידי".

„מה יועילו המלים אם אסביר לו, אבל אם הוא שואל חוזר ושואל אומר לה: הקאנטאטות של באך הצילו אותי מן המוות. זה היה המזון שלי במשך שנתיים וחצי".

„האין זה מפחיד אותך".

„למה. אני חוזר לכנסיה משום שבאך שוכן בה".

„כוונתך מעוררת בי צמרמורת", לא התאפק עוד האיש.

„מה רע עשיתי".

„זה מפחיד אותי יותר מרחבת העונשין של המחנה, עכשיו אתה מבין".

„אני עושה זאת ברצון ובלא פחד".

„לדידי זה חמור יותר מכל מוות".

„אם אדם מאמין שישו נשא את חולינו וביסורינו יגאל אותנו, כלום בשל כך יש לנדותו".

„אינני מבין מלה מכל המלים שהשמעת באזני. אינני רוצה להבין. עשה כל העולה על מחשבתך אך אנא הנח לי. כוונותיך מוציאה אותי מדעתי".

תיאו ביקש להשמיע כמה משפטים, שהיו ערוכים בפיו, אך בראותו את הזעם בפניו של האיש, חדל. „אתה כועס עלי מאד", אמר בכל זאת.

„זה לא כעס", אמר האיש, „זה מחנק".

„אינני יודע מה לומר לך, הרי אינך רוצה שאשקר".

„אינני אדם דתי", אמר האיש בקול נמוך, „אך כוונתך עוררה בי איזה פחד שאין לי שליטה עליו. קשה לי להסביר לך זאת. אין לי מלים להסביר לך. אתה יכול לשבת כאן באוות נפשך אבל אני, בישותך, אלך". תיאו קלט את כל המלים שהשמיע לו האיש באיזו בהירות חדה, גם את המלה „בישותך" שהאיש הטעים אותה באיזה דגש יתר.

„אני אלך, זהו מקומך", אמר תיאו וקם על רגליו.

„אני מעדיף להניח לך את הכל ולצאת. מאשר לשבת כאן. גם אם תלך קשה יהיה לי לשבת כאן".

„הייתי רוצה לשמוע אותך", נקט תיאו לשון של ריחוק.

„למה אתה מציק לי".

„אינני מתכוון להציק לך".

„המחשבה, כי אדם שאך לפני חודש היה במחנה יוצא אל עיר מולדתו כדי להתנצר, מטריפה את דעתי. זה הכל. אין לי מה להוסיף. אין לי שום כוונה להוסיף. אתה מבין".

„אני מבין", קיצר תיאו.

„אם אתה מבין, למה אינך מניח לי", אמר האיש, וניגש אל תיאו ואחז במעילו. התנועה היתה חזקה ומאיימת אך לא הטרידה משום מה את תיאו. הוא קפא על עומדו ולא הוציא הגה מפיו. ההבלגה הזו עוררה עליו, כנראה, את זעמו של האיש והוא שב ואחז במעילו. תיאו שחרר את יד ימינו ובתנועה שלא התכוונה להיות חזקה הדף את האיש. ההדיפה היתה כנראה חזקה למדי. האיש התגלגל פעמים אחדות ונצנח.

המקום דמם בבת אחת. מן הרכס הסמוך נשמע קול אשה, קול מתון ומעשי, כמין התעלמות לכל שהתרחש כאן. תיאו חש חולשה בארכובותיו וכרע על ברכיו. הפעולה הזו חידדה את מבטו והוא גילה מיד כי זרזיף דם ניתר ממצחו של האיש. „מה קרה לך", קרא, כמו לא עשה מה שעשה. האיש לא הגיב. תיאו יכול היה לראות כי האיש נפגע. פניו כווצות היו ופלג גופו התחתון נמתח. „מה קרה לך", שב וקרא בקול.

הוא לא התכוון להזעיק, אך כמה אנשים נזעקו ובאו. ברור היה לכל מי המכה ומי המוכה. אחת הנשים כרעה ליד המוכה והניחה אלונטית על פניו. האלונטית ספגה את הדם והאדימה. לשווא ניסו האנשים להוציא מפיו מלה. „הוא נושם", קבעה האשה, אך מלבד זה לא סימן חיים. אל תיאו לא התייחסו. כמו לא היה המכה אלא נקלע בטעות למקום. מן המלים הביתיות שהרעיפו האנשים על המוכה עלו חיבה כמוסה וחרדה. הם כנראה הכירו את האיש היטב.

מאוחר יותר, כשכל המאמצים לא הועילו, פכרה האשה את ידיה ואמרה: „התחננתי בפניו אל תתרחק. למה להיות לבד. כל המזיקים נטפלים אליך כשאתה לבד". תיאו חש לחץ בחזהו. הלחץ הלך ופשט על פני רגליו והשתכן בכפות רגליו.

לא עבר זמן ואחד הגברים הקשישים פנה אל תיאו בקול רם: „מה קרה כאן". תיאו חש להסביר. „הדפת אותו, כנראה, חזק", סיכם האיש לעצמו וחזר למקומו. האחרים לא זזו. האשה סחטה את האלונטית ושבה והניחה אותה על פניו של המוכה. מיד החלה לגלגל במלים. היא דיברה בנעימה מתמשכת ומרגיעה על הצורך להיות ביחד. האנשים סביבה קלטו את טענותיה אך לא הגיבו. הקשיש שב בינתיים עם כמה פנכות קפה. היתה מתינות בתנועותיו ורצון טוב. כמו השיג כי בשעה הזו זהו המעשה המועיל ביותר. גם לתיאו הגיש פנכה. תיאו לפת את הפינכה בשתי ידיו.

„מה קרה. לא הבנתי", שאל אחד כבהיסח הדעת.

„דחפתי אותו, לא בכוונה", השיב תיאו.

„למה דחפת אותו?"

„הוא אחז במעילי ורציתי להשתחרר ממנו".

„ודאי אמרת לו משהו".

„אמרתי לו שברצוני להתנצר".

„התכוונת ברצינות".

„ברצינות".

„עכשיו אני מבין", אמר האיש, „גם אני הייתי מטלטל אותך".

„רופא. רופא. הביאו את הרופא", הרימה האשה בנפתיע את קולה ומיד הסירה את האלונטית מפניו של המוכה.

„מי ישלם", לא איחרה התשובה לבוא.

„יש כסף", השיבה האשה.

השאלה והתשובה היו בגרמנית, גרמנית וינאית, שתיאו ידע אותה על כל תגיה. ברור היה לו כי התחיל משפט נגדו, עוד מעט יבוא הרופא ויקבע את מידת הפגיעה. יכול היה לקום ממקומו ולברוח, אך הוא היה כבד וכפות למקומו כבסיוט לילה.

בינתיים חזרה האשה ודיברה על הכורח להיות ביחד. לא היה שום יופי בקולה רק איזו מונוטוניות בלתי נעימה, שהעלתה במראה חנות מכולת קטנה ואפלה, וסיבות ועובש.

הרופא הגיע מלווה בנער צעיר אשר נשא את תיק המכשירים. לא היה צורך להוביל אותו, הפאציאנט מונח היה לפניו על הארץ.

„מתי זה קרה".

„לפני חצי שעה", אמרה האשה בקול מתנשם.

„מה שמו?"

„פאול".

„ומה שם משפחתו".

„אנחנו לא יודעים".

הרופא הפשיל את כותנתו של המוכה. כולם ישבו דרוכים ועקבו אחרי הבדיקה.

„מה קרה", שאלה האשה.

„אין לטלטל אותו. עוד מעט אבוא. יש לי מקרה דחוף למטה. צעיר ניסה להתאבד".

„ומה לעשות בינתיים".

„לא כלום".

האנשים כמו נצמדו למקומם. גזר הדין עלה ברור וחד מקולו של הרופא.

„למה נתתי לו ללכת", אמרה האשה בקול אמהי.

„את דיברת עמו הרבה אבל הוא לא רצה לשמוע בקולך. לאחרונה שתה יותר מדי".

„נכון, למה לא היה לי האומץ למנוע זאת ממנו".

„את לא האמא שלו", קיצר הגבר ככל שיכול.

המשפט הקצר שנאמר בתוך הדמים את האנשים על מקומם.

„אני מבוגרת ממנו בשש שנים ומותר לי לראות עצמי כאחותו הבוגרת", התעקשה האשה.

„הוא לא רצה לשמוע בקולך".

„זו אשמתי, לא ידעתי לדבר אליו".

„את מגזימה",

הרופא לא חזר. שוב נמצא מישהו שצעק בקולי קולות: „רופא, רופא. היכן הרופא". למטה ליד אחד האוהלים, קרוס על ברכיו, טיפל הרופא במתאבד. הלה כנראה חתך את ורידיו בפראות.

„למה עשית זאת", ניגש אל תיאו הגבר.

„לא התכוונתי", אמר תיאו וקם על רגליו.

„ראה מה עוללת".

„אינני יודע מה לומר לך", אזר תיאו עוז.

„צריכים לטפל בך כמו במלשינים", קיצר ופנה הצידה.

תיאו לא חזר לשבת, הוא עקב בדריכות אחרי תנועותיהם של האנשים. באוהלים הסמוכים ישבו סביב המדורות, שתו קפה ופטפטו. הקולות והניחוחים העלו על זכרונו איזה מחנה נופש ששם בילו הוא ואמו את הקיץ. הזכר הרחוק השכיח מלבו את מצבו.

„אם אנשים שקטים מקיפים אותך, אין גזר הדין יכול להיות חמור," חלף הרהור במוחו.

לא ארך הזמן והמציאות שבה וטפחה על פניו. האשה, שאך לפני רגע הביעה אמהות ורחמים, קרבה אליו ובתנועה שהיה בה הרבה בוז אמרה: „הסתלק מכאן. אינני רוצה לראות אותך עוד."

„אני מוכן לעמוד למשפט", אמר תיאו, „אם מגיע לי עונש אשא אותו."

„על איזה משפט אתה מדבר, הרי הרגת אותו."

„אני".

„אתה".

אך השמיעה האשה את המלה פקח המוכה את עיניו, עינים קפואות וללא הבעה. כיוון שאיש לא ציפה עוד לראות את עיניו, זה נראה כאות מחוד משמים. האנשים כרעו בזה אחר זה על מקומם לא האמינו למראה עיניהם.

(המשך בגליון הבא)

אבירמה גולן

פייגל'ע נוסעת לארץ ישראל

תמונות מאלבום

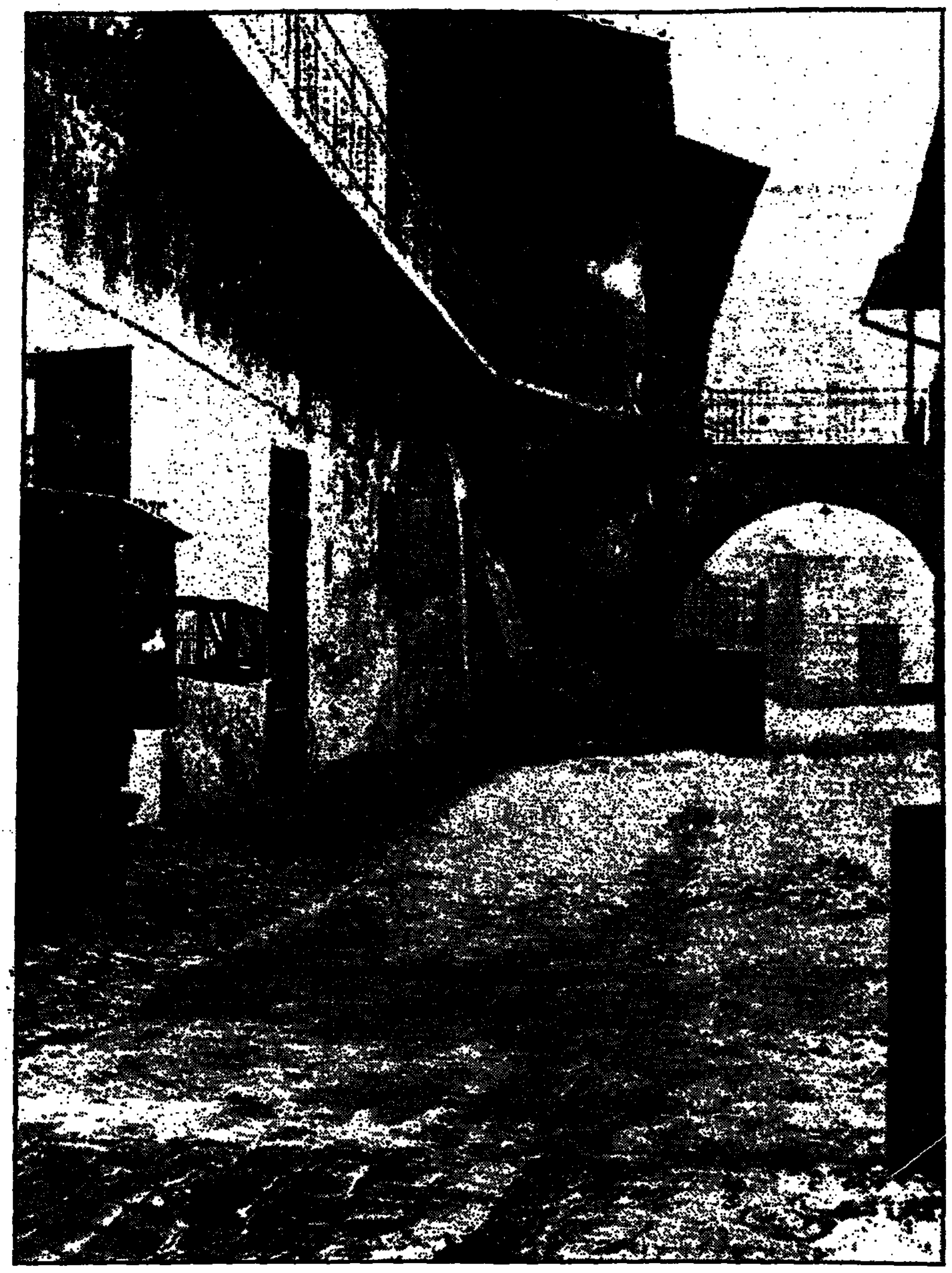

תמונה ראשונה: יריד

ביערות הגדולים מטפס ירוק אחד על ירוק אחר, ואין סוף לאפלה הירוקה לסבך הירוק ולעומקים הירוקים. כאן, בשולי הירוק העמוק, בקצה הצל, יושבת רוחל'לאה, לא יפה, לא עינים רכות, ובוכה. על סלע קטן, בוכה בשקט, כמעט בנחת, ואחר־כך היא קמה וחוזרת אל היריד.

שכחתי להוסיף את הגלגל – ענק שמאחורי גבה, אבל עכשיו, כשמתקרבים אליה, שומעים את קול הנגינה ואת צרחות המסתחררים, בתוך סרחון דגים מלוחים ומעושנים ובצלים ושומים, וביניהם חריף של צמחי תבלין. רוחל'לאה אוספת את שערה החלק לאחור ונצבת ליד העגלה הקטנטנת של הלימונדה והקוואס, ועדיין הגלגל־ענק מאחורי גבה.

זאת ההתחלה. היא איננה יודעת, כמובן, שהיא ההתחלה. וכי מי יכול היה לדעת, מלבד בת־קול הומיה, בת־קול רחוקה, שלפעמים יוצאת וקוראת ולפעמים רק מביטה מלמעלה ומצחקקת. חוכמה גדולה. רוחל'לאה רזה ותחתוניה עשויים בד קשה ומעומלן, אבל כל גופה תחינה וקבלה. עוד פרטים: השפתיים רפויות מול עיני המביטים הצמאים ולא נוגעות זו בזו, שלא לרמוז נשיקה, והירכיים נמסות עם משבי הרוח החמה. השמלה, כדרכן של שמלות, מתבדרת, והפטמות הקטנות הוורודות של רוחל'לאה כמעט קורעות את בד הכותנה. משכני אחריך נרוצה, הידיים הקטנות מריעות ואסור לרדת אל הנהר להשקיט את הבערה.

לימונדה קרה, אדוני? מול רוחל'לאה, הדקה כגבעול, עומד עכשיו איש גבוה מאוד וחזק. איזה איש, נו באמת, כל־כולו בסך הכל בן תשע־עשרה או עשרים. שחור תלתלים וצח ואדום דגול מרבבה, ורוחל'לאה הקטנה נרעדת כולה. כמעט נגעו זה בזה בתשוקה איומה ליד דוכן הקוואס לפני הגלגל־ענק שהובא לשם במיוחד מווינה המעטירה. שרול־מוישל, „הגנרל", שכולו מחמדים וממתקים ובגדי משי חדשים, שנעליו ממורקות ומבריקות מצחצוח – כך מספרים – עד לסוליות עצמן, שמכנסיו מגוהצים בקפדנות חמורה בקפל האמצעי כמו עמידת דום נכונה, זה שרול־מוישל אישון עינה ולבבה של אמא סושה היפהפיה, כמעט גווע שם בצמא, ואחרי כמה לגימות של לימונדה קרה נתקף בטירוף נורא לאחוז בגבעול הדק הזה ולדעת אותו עד עלפון הנשימה.

על גופתי, אמרה סושה היפה לבנה. על גופתי. אנחנו נמצא לך כלה נאה תמירה ועשירה ומנומסת שאצבעותיה ארוכות וורודות והיא מצייצת צרפתית וגרמנית. ותביט, מיין טאירע קינד, רק תביט לה על הרגליים. הלוא היא לגמרי יחפה. פרט חשוב בתמונה, ואולי הפרט היפה מכולם: רגליה היחפות של רוחל'לאה הדלה היו עטופות באבק היריד המזוהם.

שרול־מוישל צחק. קולו נסדק בצחוק הזה והיה ליבבה. את הרגליים היחפות האלה הוא רצה לתפוס בשתי ידיו הנקיות מניקור. סבון סיגליות קנתה לו אמו בעיר הבירה. אחר־כך בכה: אני אומר לך, אמא שלי, אני אשתגע ולא אתחתן ולא אוליד בנים ואקבר ערירי באדמה השחורה אם לא תרשי לי את הרוכלת הקטנה הזאת לאשה.

אמא סושה היתה האשה הכי יפה באלבום, ואולי בכל המחוז כולו, מכל מקום – הכי־יפה בעיירה. רק פרט אחד רואים היטב בתמונתה שלה – המצח הלבן הגבוה והעיניים השחורות הקמות מתחתיו. בכל ערב שבת היא [illegible] במקומה הזמנה שלה ועולה אל חדר האוכל הענק שיביטו ויראו [illegible] כמה היא זקופה, לא נגמרת מלכה. ועל המצח הזוהר כלבנה מטפחת – שטרן־טיכל – משובצת כולה פנינים ויהלומים. שרוליקל מיין זיס, מה מאיר ממה, העיניים והמצח או הפנינים והיהלומים. ומי אוהב את אמא, שרוליקל שלי, מי. מכל דבר אחר בעולם בן יחיד חייב לאהוב את אמא שלו היפהפיה, היחידה. כי רחוק מפנינים מכרה.

ושרול־מוישל, „הגנרל", לא אכל ולא שתה, ולא הלך לבית המדרש ולא נסע במרכבה ולא פיקח על ספירת התבואה ולא צבט לגויות הגדולות, ממיינות השעועית, באפלת המחסן, ובחלומותיו כל היום היה מנשק בצמא לרגליים היחפות ונוגע בשולי הבד המעומלן ונשרף מאהבה. על גופתי המתה, אמרה סושה הגאה ונקשה במקל על האבנים הקרות, ושרול־מוישל, הגנרל המובס, איים שימות ואיים שיברח ולא יוליד, ובכה בייאוש אל תוך שמלותיה של אמו עד שקראו לשדכן וקראו לרב והודיעו לקהל ולכלייזמרים ולבדחן שיבואו לבכות עם הכלה, והרגליים היחפות עמדו על המפתן.

פעמוניות היער נבלו, ורוחות סוף הקיץ החמות שתו בפה פעור את רעננות השרכים הירוקה, הזקנים לא זכרו קיץ חם שכזה, ואולי באמת משנה לשנה שלהי הקיץ נראים יותר.

לרוחל'לאה הקטנה תפרו נעליים לבנות ושמלה לבנה, והשניים עמדו חיוורים מאוד מתחת לחופה. כמו שטן ריקדו מול עיניה של רוחל'לאה הפנינים והיהלומים של סושה היפה והגדולה. בכו, בכו לכלה. ובטרם חלפו ימי המשתה, בטרם בלעו הכלייזמרים את מנתם וגיהקו לשובעה, ובטרם רווה גופה המבוהל של רוחל'לאה את מר יאושו המטורף של הגנרל – נפל המקל מידה של סבתא סושה על האבנים הקרות, ואחריו צנחה האשה הכי יפה, ועל גופתה הדוממה מטפחת המצח, מטפחת הסהר קורצת וצועקת פנינים ויהלומים פנינים ויהלומים אשת חייל יקרה. ולכאורה שוב יכולה רוחל'לאה ללכת יחפה ולהפוך את דעת בעלה כשהיא מבוססת באבק, אלא שכאן אין אבק, רק חדרים גדולים וקרירים, ורוחל'לאה הצטנפה לתוך עצמה ולחשה למשרתים תחינה.

ימים ארוכים לבדה בבית הגדול והריק, אין רֵעַ לה ואין מנחם ואוהב. שלהי הקיץ גססו וחלפו, והנה סתיו. הלוא יפה כל־כך יכול היה הסתיו להיות, ורוחל'לאה הכירה את עשבי השדה ואת הארנבות המחפשות להן בית מפני הגשם המתקרב, וכאן אין מי שיצחק לה בואי ואין מי שיכעס לכי, ואין מי שיצמא אליה, לימונדה קרה בבקשה. שרול־מוישל הגנרל שותק בחדריו הגבוהים ומצחצח נעליים בחמת־זעם, ממרק וממרק, ורוחל'לאה הולכת זהיר־זהיר ואינה מביטה בחלונות. ראשה עטוף במטפחת כדרך הרוכלות, שמלתה צרה עליה עד להתפקע, וכמו ילדה אבודה ביער היא פורשת את גופה לאבני המרצפות ומקשיבה בתימהון לבעיטות שבתוכה.

תמונה שניה: בנות

את הסיפור כולו שמעתי מפי פייגל'ע רושה עצמה, נינתה של סושה היפה, שבכל פעם הוסיפה עליו עוד יגון ועוד אנחה. זה הסיפור, ומלבדו נשאר לה רק אלבום משפחה גדול ומאובק, שדפיו שחורים וריקים. באלבום הזה היתה מכריחה אותי לדפדף ומשביעה את געגועיה שיהיו כבוא היום גם געגועי. לא האמנתי לה לאף מלה. אולי משום כך יכולתי לראות בבהירות כזאת, בערמומיות ילדותית, מתחת לאפה, את התמונות הנעלמות: עד לפרט האחרון. אחרי הכל, ממנה שמעתי רק את הסיפור.

בתמונה אחת ראיתי את החצאית השחורה, הרחבה, הצדקנית, של רוחל'לאה, ואת הרגליים שהיו מורקנות בתוכה שנה אחר שנה. השפתיים שהטריפו פעם את הגנרל היו חתומות בכוח שלא תפרוץ מהן צעקה. רוחל'לאה הקטנה והאבודה, לא עיניים רכות ולא יפה, לא היה לה חיק לבכות אליו. וילדה המון ילדים: בגופים הקטנטנים היא נגעה ונגעה והצמידה אל שדיה הכחושים באהבה רעבה. את המתים המעוטים, הכחולים, קברה בשתיקה, ולא חדלה לחבק את הנותרים. כל־כך יפות היו, השלוש שנותרו, כמעט כמו סבתן, סושה הגדולה. כמו באיזו אגדה – אחת זהבת שיער, אחת שחרחורת ועגולה, והשלישית בהירה ודקה ועליזה, כמעט שקופה, כמלאך קטן ועדין. ובבית המדרש, וברחוב, ובבית המרזח, החלו לכנות את הגנרל, שלא בפניו, אביהן של הבנות היפות. ערב אחד שמע, וחזר הביתה בנעליו הנוצצות ובעיניים שחיים שבו לזרוח בהן, והסב את פניו אל הבנות. מאותו רגע ואילך היו שייכות לו ורק לו, כצעצוע יקר, ורוחל'לאה נהמה בתוך ליבה כלביאה פצועה, ושתקה. בתוך גופה נוצר פתיל והיא התכווצה כולה ונותרה קפוצה ומרירה: על מצחן של השלוש רק היא ראתה כיצד כמו קו דקיק, כמו קרן אור בלתי מורגשת, הופיע נזר מנצנץ, פנינים ויהלומים, לועג ומאיים ומבשר רע. רע ומר, כמו למשל לדבוירה.

תמונה שלישית: דבוירה

בשעת לילה מאוחרת לדבוירה, ביתו הבכירה והיפה של הגנרל כבר קשה לקרוא. עיניה עייפות, שורפות, כחולות וגדולות, עטורות ריסים שחורים. מוזר, הלוא שיער ראשה זהוב ועבות, בשתי צמות נהדרות, ומניין הפגם הזה בעיניים? את הספר היא מניחה מתחת לכר הרקום תחרה, מושכת את הכסת הלבנה, הריחנית, מתחת לברכיים, מתהפכת, נאנחת, מפהקת, ועיניה נעצמות. לילה בשום, איברים מלאים וכבדים. הכל ישן הס, גם תפוח ואגס, אני ישנה וליבי ער, אל תעירו ואל תעוררו, שה. לישון.

על המרפסת, מול ביתו של שרול־מוישל הגנרל, עומד הגראף הצעיר ומביט בחלון שכבה בו האור. דבוירה היפה נרדמה. הה דבוירה היפה, מה נעשה. מן הקומה הראשונה נשמעת נחרתו הקצובה של הגנרל. קצובה אמרתי, אבל לא שלווה, ולא שלווה אשתו הרזה, יהודיה קטנה שראשה תמיד עטוף במטפחת כדרך הרוכלות בירידים, ועל רצפת העץ המשוחה היא מהלכת דווקא ברגליים יחפות. ואיך אצל שני אלה גדלו דווקא הבנות הכי יפות בעיר. אפילו חנהל'ה הקטנה, עוד החלב על שפתיה וכבר היא צוחקת בגילגול פעמונים בחצר, וכל העגלונים שמביאים תבואה משתגעים לשמע המנגינה ומתנפלים בתשוקה על ממיינות השעועית וכל החצר מתפרעת ושמחה. ושמא סתם הגיע האביב. אבל דבוירה – כמוה אין. לא אשה עוד וכבר לא נערה, ומבעד לכותנת הלבנה, באור הקרב, נגלים כל חמוקיה ומעירים את החושים. אחר־כך, בבוקר, היא עוברת בשמלה רכוסה עד הסנטר, כמו כל אלה היהודיות, הוי רדי ושאבי לך מים זכים מתוך הבאר, וכולה מתנועעת במחול מתגרה ימה וקדמה.

ערב חג השבועות, ודבוירה חוזרת לבדה מבית הכנסת. חברותיה רצו לשתות תה במטבח, אצל המבשלת, ולהריח את כדורי הבצק הממולאים גבינה. אה, נפלא, והצימוקים, דבוירה חושבת, אבל במה רציתי להיזכר, אה, הצימוקים. במה בעצם העניין. מה לי ולצימוקים ולמבשלת ולמטבח. תראו איזה ערב. איזו רוח, תחילת הקיץ. עוד קר, אבל הכל פורח, הכל מושיט אליך ידיים, וצריך לעצור את הצעדים שלא ירחפו ולא יפרצו באיזה ריקוד משוגע ברחוב המתרוקן. תראי איך הם כולם ממהרים לסעודה הזאת. טוב אז מה, רגע אחד אני אעמוד לי מתחת לעץ הדובדבן הזה ואריח אותו בכל הנשימה. ככה. ולא רק את הצעדים צריך לעצור, גם את הצחוק, והמחשבות, יכולתי לעוף עכשיו מעל לאבני הדרך העגולות, עירומה ויחפה. מה זה עכשיו. הצעדים. יש מאחורי מישהו שלא ממהר לשום מקום. מתקרב. מכנסיים מגוהצים, נעליים של גביר, אל תרימי את העיניים גברת צעירה. הכלב הברוד. הוא נעצר. אוי אמא.

ערב טוב, הגברת דבורה.

ערב טוב אדון הגראף.

חג טוב לך, גברת דבורה.

מה לו ולחג שלנו, אלא שהוא ודאי רוצה לשמח אותי, למצוא חן בעיני. ומה זה שאני חמה כל־כך, גם הפנים, ומה לעשות עכשיו בפרח הארום הזה הנפלא.

תודה, אדון הגראף, אין צורך.

דווקא יש, דבוירהל'ה, יש צורך, ובלחש: את כל־כך יפה.

כמה זקוף הכלב הזה צועד לידו, כמו אוזן־חיה. והגראף עצמו? שטויות, שטויות, צריך למהר אל המטבח והגבינה והצימוקים, אבל הרוח קרירה ומלטפת את הפנים, והפרחים מפיצים בושם של נשף נעורים, וכל הרחוב מוחא כפיים לגראף הצעיר. את כל־כך יפה, גברת דבוירה, את כל כך יפה.

חג טוב לך, אדון הגראף, איזה שלג נורא.

קר לך, דבוירל'ה?

לא, לא, שנה טובה.

את לועגת לי, דבוירהל'ה? זאת לא השנה טובה שלך –

לועגת? מה פתאום, זאת השנה טובה שלך –

תיזהרי, דבוירהל'ה את מחליקה. מסוכן כאן מאוד, ליד הדובדבן. תני לי יד, איזו יד קטנה ומתוקה. והצמה, תביטי בצמה, מלאה שלג. חכי, לי יש כפפה עבה. את כל כך יפה, דבוירהל'ה. את כל כך קרובה. מה נעשה. את כואבת לי. כולך סמוקה, ודאי הקור צורב לך בלחיים. עכשיו אל תלכי, תתקרבי רק לרגע, אחר־כך ניפרד. אני אעצום עיניים, את תעצמי עיניים, לא נראה. את כל כך יפה. כן, כן, כשנפקח את העיניים תראי, זאת נשיקה, ככה. את רועדת, ודאי מהקור, דבוירהל'ה. אני אחבק אותך רק עוד רגע. לא חשוב מה נעשה, אני מוכרח לאהוב אותך. את כל כך יפה.

רוח שלג ענקית טיאטאה את ניצני הדובדבן שנפקחו טרם זמנם. דבורל'ה נכנסה למטבח והתיישבה ליד שולחן הבישול הגדול, חיוורת ורועדת, פוחדת ושמחה. ליבה פחד ורחב, אבל היא לא תדע עוד שלווה.

לא, אבא, לא! צעקה דבוירה אל הדלת הנעולה כמי שהצליפו בו בשוט. לא, לא! והדמעות החמות זרמו וחרמו לה על כרית התחרה ואחר־כך לתוך שערותיה ולתוך כפות ידיה הנקמצות ונפתחות, והיא מיבבת לא, אבאל'ה לא, וחשך כל עולמה, ורצתה לחשוב שזה חלום נורא שתיכף ייגמר, ובאמת נגמר איזה חלום: הלילה הבשום בכותנת הלבנה, טעם המתק והספרים והפיהוק והאנחה המתפנקת העייפה. ובאו שבע השנים הרעות וחישבו להימשך שבעים שנה, אלמלא היה רע גדול עוד מזה וגדול מכל רע ושם קץ לסבלה וליסוריה בטרם זיקנה. אבל אנחנו מקדימים את המאוחר, ובינתיים עכשיו יגזזו לדבוירה היפה את צמתה הנפלאה וייטלו ממנה את כל כוחה, ואחרי שהבכי יתיש את פניה ואת קולה ואת גופה, ואמא תתייפח בשקט אל תוך המטפחת למטה, בפינה שליד המטבח, וחנהל'ה הקטנה תברח אל מחסן השעועית ותבכה בשקים באגרופים וברגליים עד שתרגע, אחרי כל זה תיפתח דלת החדר, ויבוא אבא שרול־מוישל הגנרל, והנעליים מצוחצחות מתמיד, וכאילו קרעו בחולצתו קריעה, יגיד בקול נמוך ובוכה: קומי, יונתי. בשעה טובה מצאנו לך חתן.

מה טעם לספר את סיפור החתונה, והלוא ידוע שדבוירה, היפה בכלות, היתה לבנה כסיד וטעם הדמעות מר בפיה. הלוא ידוע שהגראף בעט בכלבו ואחר־כך עלה על סוסו ויצא לצבא או הפליג לארצות רחוקות, או נשא לו לאשה גראפינה קטנה וצחקנית שפרטה על פסנתר ופיטפטה וגירגרה כשהתעלסה, ולא ידוע אם הגראף כילה בה את זעמו בכל פעם שנגע בה וידו כאבה את כאב הגעגוע לידה הקטנטנה של דבוירהל'ה היהודיה. אבל ידוע לכל שאהרק'י השחפן, הוא בעלה של דבוירה, היה כפוף כולו כענף שצמח מעוות, וכל היום שכב במיטה והשתעל, ובין שיעול לשיעול כיחכח לאמור: באי, כבשתי הקטנה. ודבוירה, גזוזה ותמה, שתקה ובאה, ובזה אחר זה הביאה לעולם תינוקות פועים וחיוורים ורזים, אחד־עשר כמדומני, וממילא ייספרו אחר־כך במניין אחר ובמקומות אחרים ביער ואיש לא ידע שהיו על פני האדמה כי עד מהרה שבו אליה, יתגדל ויתקדש, החולים והבריאים, השנואים והאהובים, כולם.

ובחתונה השנייה של גיטל, אמה החורגת של פייגל'ע (היא נינתה של סושה היפה), חתונה שחצייה אבל וחצייה עניין שיש לסיימו מהר־מהר ויבואו הדברים על תיקונם, עמדה דבוירה היפה, עדיין כל כך יפה וקודרת ומאירה, והביטה בגיטל בעיניים טובות, ולא ידעה מדוע היא עושה כך ומה היא לה. זאת הורה העצובה שלקחה את מקום חנהל'ה אחותה הקטנה המתה. וגיטל לבדה ראתה והכירה לה תודה. וגם התודה הזאת אבודה אחר־כך לעולם באותה אדמה עצמה, ואני לבדי, באלבום של פייגל'ע ראיתי אותה: בין המוני כובעים וגברים שתוחים וצפיפות ובחנק מצליחה אשה אחת לחייך אל רעותה.

תמונה רביעית: חנהל'ה

את שתי הבנות הגדולות השיא הגנרל כרצונו ורוחל'לאה נשכה שפתיים ושתקה. עכשיו נותרה רק חנהל'ה, אוצר קטן. רצה ומדלגת במדרגות העץ, מרעישה עולמות, מגלגלת צחוק בריא ומצווה על העגלונים הגויים בקימוט מצח וברצינות גמורה, כאילו היא נסיכה, ואלה מקבלים את מרותה. כן, פני חנקה, לא פני תנקה, ותודה רבה. כך מיום היוולדה, ומיום שנבטה לה שן ראשונה.

לבדה היא מתרוצצת בבית הגדול, ואפילו לא שמה לב כיצד אבא מפנה את הגב אל אמא המכווצת, השותקת, הרזה. חנהל'ה אוהבת את אמא בכל ליבה: היא מחבקת ומנשקת בכל החום הצחוק וההתלהבות, מרחפת מן המטבח אל החצר, חוטפת כבושים ומלוחים מן החבית, יושבת ליד השולחן הגדול במטבח שעות ארוכות ומקשיבה ומקשיבה, לכל שיחות המבשלות המשרתות ולכל הויכוחים, כאילו צריכה ללמוד עוד הרבה ולספוג הכל לתוכה ולבלוע את כולם בעיניים הגדולות שלה. ופתאום היא פורצת החוצה בצעקות עד שלב המבשלת כמעט מתמוטט בקרבה: שלג! שלג! אמרתי לכם! וחוזרת הביתה רטובה כולה, כוססת פתותי שלג לבנים שמיד נמסים ומטפטפים לתוך העיניים ומבהיקים אותה. אמא עוטפת אותה ומנגבת אותה ומטפלת בה כאילו לא הבחינה שכבר גדלה, ופתאום גופה הדק של חנהל'ה מתקפל בשיעול חנוק ואמא מאפירה כולה, ותיכף אחר־כך היא מחייכת מתוך הפחד כי חנהל'ה צוחקת וצוחקת: שטויות, קצת קר בחוץ, זה הכל. ממינקה. הנה לך נשיקה. המבשלת מגישה לה חלב חם והיא נרגעת ונרדמת, כמו חתלתולה, כמו נסיכה קטנה ומתוקה, ומלטפת בעיניה את אמא רוחל'לאה היחפנית העלובה, וליבה הקרוע של רוחל'לאה מתנחם כאילו עטף אותו מישהו ברפידת צרי חמימה, והיא נושמת אל קרבה את ריח השלג בשערה של חנהל'ה כי רק כך תוכל לחזור ולהיזכר בריחו הרענן של שלג בשדה, והיא מתפללת ומתפללת בלחש וקולה לא נשמע – שחנהל'ה שלי לא תיגע הרעה.

צמה ארוכה מאוד קלעה לה חנהל'ה בשערה כשהיתה בת שמונה עשרה בדיוק. אבא בנעליו הממורקות ובמקלו המעוטר, מקלה של סבתא סושה המנוחה, נסע פתאום לעיר אחרת, ואמא מתהלכת בחדרים בשתיקה וחרדה. לא רוצה, מתעקשת חנהל'ה רוקעת ברגליים כמו קטנה. לא רוצה חתן, עוד לא, וכשאבא יבוא – ומיד משתתקת, כי בפתח, מאחורי אבא הגבוה, עומד איש צעיר, רחב, די נמוך. לא, לא זה מה שחשבתי, לא ככה חלמתי, השפתיים העבות, והוא כל הזמן שותק. לא מחייך אפילו. לא רוצה. אבל אוי, אומרת חנהל'ה לעצמה וכמעט צוחקת, אוי העיניים. קודם חשבתי שכולו זקן ושפם, ופתאום ראיתי את העיניים. כמו אור רך וטוב. וחנהל'ה פרצה בצחוק דקיק מאחורי כף ידה, וההופ־הופ זינקה לה למעלה כאילו בביישנות של נערה קטנה ולמעשה מרוב בהלה. בתוך חרדה היא ישבה ונגעה לאט־לאט ובתמיהה בחיספוסי הצמר שעל המיטה, כאילו היא רואה אותם זו הפעם הראשונה. מה זה, מה זה, היא גימגמה לעצמה, אני לא יכולה להחליט מה כן ומה לא, והעיניים האלה, אבל איך זה, ומה עכשיו; והלוא אני בסך הכל אני, כמו קודם, לא פתאום אשה, אמאל'ה, אז למה אני במקום לבכות שמחה.

וגם היא, כמו אמה לפניה וכמו בתה אחריה, חשבה שהיא יושבת ככה לבדה, ולא שמעה את בת הקול המנומנמת שטרחה לרגע לבדוק אם נעשים מעשיה כמתוכנן. חנהל'ה נקלעה ברשת, ואולי רק גיטל, ברגע האימה הנוראה, שנים לאחר מכן, קלטה לרגע שהכל בנוי ומאורגן ומתוכנן מראש, ולרגע אחד הסמיקו פניה והיא חשבה שאם כך, חלה כאן פשוט טעות איומה. אדוני, אמרה אל האוקראיני הגדול שעמד מולה ביער, אדוני, (באוקראינית הכי טובה הכי צחה שידעה) זאת לא אני, כלומר, זאת לא היא, אני והילדה הזאת זה לא... כאן המקום שלה, טעות, ולפני שהספיקה להבין שגם הערבוביה הזאת שעורבבה אחר־כך היא חלק מתכנית כללית ושבת הקול הביאה בחשבון גם אותה, נסתיים הכל, ולא נותרה אפילו תמונה ברורה. משום כך אני רואה אותה עומדת ביער גשום והתינוקת בזרועותיה, ותיכף תיפול אל הבור באדמה, אבל מסביב הכל מטושטש כמו תמונה ישנה.

תמונה חמישית: כובע

לא רוצה אותו, אמרה חנהל'ה, כאילו משננת תפקיד רציני חשוב. אפילו את הצחוק לא לגמרי בלעה. לא רוצה אותו, בכלל לא. הוא – הוא מה, אמר הגנרל בקול נמוך ומאיים. הוא מה. אבל חנהל'ה הלוא היתה כל כך פקחית וחכמה וזריזה, ומיד היא הביטה אל אבא במבט מאושש, תקפה את הסנטר, ובביטחון גמור, קבעה: הוא מצחיק. ראית את הכובע שלו? ובאורח פלא, מיד חילחל לתוך גופה עצב איטי ומתוק, כוח המתחיל עמוק מתחת לחזה ומסלק את הדם מתוך הגוף ופורץ מתוך הגרון ביבבה חלשה, ובקול רצוץ ורועד, בדמעות חמות וגדולות שהציפו את כולה, חנהל'ה אמרה: ראית איזה כובע לא יפה היה לא? ראית? אבאל'ה, בבקשה – ושרול־מוישל הגנרל, אימת העיירה, ששלח את דבוירה היפה לגלות אצל השחפן ושתק אל אשתו בזעף נקמני ולא נגע בה באהבה כבר שמונה־עשרה שנה, שרול־מוישל שציחצח בכל בוקר אפילו את סוליות נעליו ומרק אותן בחרי־אף ובשנאה רעה, שרול־מוישל עמד והביט בבתו הקטנה הנרגשת וצחק צחוק תמוה.

אוי, אפרוח שלי, הוא אמר. איזה כובע. כובע אני יכול להביא לך חמישה ברובל. כובע אני יכול לקנות לך בידיך איזה שתרצי, אבל תלמיד חכם?

חנהל'ה בלעה את הצחוק, והעמידה פני־פנים של עלמה כבודה, אבל העיניים, רבותי, העיניים שלה צחקו בקול כזה שכל המלאכים בגן העדן התגלגלו וצהלו ודמעות עלו בעיניהם מרוב שמחה. איזו הצלחה. ובת הקול שיצאה פעם ואמרה בעולם „בת שרול־מוישל לבנה של טשערני" היתה מרוצה במיוחד. היא חייכה בשביעות רצון ולרגע אף העמידה פנים שלא יהיו כאן דמעות וכאב. מילא, למה לקלקל כזאת שמחה? הסתכם ונחתם, למטה ולמעלה, ולא ראו זה את זה עד לחתונה, וכשראו זה את זה הביטו עיניים בעיניים בצחוק טוב ואהוב והקיפו את הכל במעגל של אורה.

ובלילה שבו נשלחה אחת גבוהה וחזקה ושותקת כבושת פנים מבית בעלה התיש אל בית הוריה, ליל חנוכה קר וסוער שהוא גם ליל הולדתו של המושיע שלהם, טפו (ושם הוא גיטל וגם היא כפי שכבר רמזתי, חלק מן התוכנית הגמורה, ותמונתה יפה וברורה) בלילה ההוא נולדה למזל טוב תינוקת שלמה ועגולה ויפהפיה, פייגל'ע שמה, וסבה, שרימה לראות על מצחה נזר שנצץ לרגע ונכבה, התעקש לקרוא לה זושה, כשם אימו המנוחה.

תמונה שישית: כדור צעצוע

ליל חורף קר וסגר על החלונות, וחנהל'ה עומדת ליד העריסה. שה, שה, אפרוחי הקטן, אבא לומד תורה.

שיעול עמוק ומחניק איים להפר את השלווה, וחנהל'ה גירשה אותו מגרונה וממחשבתה. על אדן החלון צונחים חרש חרש פתותים רכים, לבנים וגדולים, ובבוקר תהיה השמשה מעוטרת צורות קסומות ואדן החלון יהיה כעטוף שמיכה עבה. כאן הלב מבקש כי התמונה תעצר: בית קטנטן, בתוך עיירה ועיירה, והלובן מכסה את כל הדרך והמתנק. עצי אשוח וערמון עמוסי שלג, כנסיה כצעצוע שעווה. פעמון מודיע: המושיע הקטן נולד מחדש, כמו כל שנה. כמו כל שנה יעברו כאן כמה יהודים עטופים בפרווה, וירקו בשקט גמור כאילו אל מתחת למעיל ולמעשה אל מול הצלב השותת צבע ארום על גדר הכנסיה. הביתה, הביתה, להדליק נר של חנוכה. היערות מסביב נרדמים בשלג, והכוכבים מבריקים כמו בבריכת שחור מופלאה. שלווה. אלא שמישהו עוד ישחק בכדור הצעצוע הזה ויטלטל אותו. טלטלה עזה, עם פתותי השלג שבתוכו, והדבר לא ישוב עוד למקומו. חנהל'ה השתעלה עוד שיעול אחד ארוך, והשיעול סחט את כל גופה. כל כך קר, אמאל'ה, ולמה זה המטפחת הלבנה כל כך הוכתמה. שה, שה, פייגל'ע שלי תינוקת בכה, אל תבכי, שה, שה.

(המשך בגליון השבת)